

Republika e Kosovës - Republika Kosova - Republic of Kosovo
Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
Ministarstvo Poljoprivrede, Šumarstva i Ruralnog Razvoja
Ministry of Agriculture, Forestry and Rural Developement

RAPORTI I GJELBËR

2016

Dhjetor 2016

Raporti i Gjelbër i Kosovës 2016

Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, Prishtinë 2016

Fjala hyrëse

Është evident fakti se zhvillimi ekonomik është i mangët pa të dhëna statistikore të besueshme, sepse vetëm kur e dimë saktësish se në çfarë stadi zhvillimor jemi, mund të ndërtojmë një vizion të qartë për të ardhmen. Gjithsesi, kjo vlen edhe për bujqësinë, që pa dyshim është ndër sektorët me potencialin më të madh për zhvillim të qëndrueshëm ekonomik në Kosovë.

Raporti i Gjelbër është një dokument i rëndësishëm që tash e disa vjet ofron të dhëna konkrete për gjendjen në sektorin e bujqësisë nga viti në vit. Na ka shërbyer çdo herë për orientim më të mirë të politikave mbështetëse në të gjithë nën sektorët e bujqësisë, por përveç kësaj, ka qenë edhe një pasqyrë informuese për secilin qytetar të vendit, por edhe për secilën palë të interesuar, për sa i përket gjendjes në këtë sektor dhe avancimeve të shënuara ndër vite. Jam i kënaqur që edhe këtë vit ky raport nxjerr në pah progresin e vazhdueshëm, veçanërisht në dy segmente: në rritjen e prodhimit vendor dhe në rritjen e eksportit të prodhimeve bujqësore.

Jemi të vetëdijshëm që ende ka mjaft sfida para nesh, të cilat evidentohen edhe në këtë raport. Por, me ekspertët tanë, me partnerët tanë strategjik, si dhe me të gjitha palët e interesit, ne po i adresojmë ato, në mënyrë që angazhimet tona të përbashkëta të rezultojnë me lehtësim të këtyre sfidave dhe me vazhdim të trendit të zhvillimeve pozitive.

Dua të falënderoj secilin zyrtar që ka qenë pjesë e mbledhjes së këtyre të dhënavë, përditësimit dhe analizimit të tyre, si dhe përmbledhjes dhe prezantimit në këtë dokument të rëndësishëm.

Pa dyshim, Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural do të vazhdojë të jetë partner i të gjithë atyre që duan të kontribuojnë në zhvillimin e qëndrueshëm të sektorit të bujqësisë, për ta bërë atë vërtetë sektorin qendror të zhvillimit ekonomik të vendit tonë.

Memli Krasniqi

Ministër i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural

Hyrja

Raporti i Gjelbër paraqet një pasqyrë të plotë të sektorit të bujqësisë. Raporti është një publikim i rregullt vjetor, ku së bashku me regjistrimin e bujqësisë shërben si një tregues dhe njëkohësisht udhëzues për drejtimin e politikave zhvillimore për sektorin. Për më tepër, rezultatet e prezantuara ne raport na mundesojnë për të bërë propozime te reja apo ndryshime vjetore në lidhje me investimet ne kete sektor.

Ky është edicioni i 4 radhazi i Raportit Gjelbër të Republikës së Kosovës, i cili është prodhuar në bashkëpunim të ngusht në mes të të gjitha departamenteve dhe agjencive brenda MBPZHR, si dhe institucionet dhe organizatave te tjera qeveritare dhe jo-qeveritare jasht. Në mënyrë që të sigurohet se ky raport aq gjithëpërfshirës dhe i paanshëm MBPZHR ka themeluar Komitetin Drejtues, i cili luan një rol kyç në ndarjen e përgjegjësive dhe detyrave dhe përbajtjen e raportit dhe inputeve nga departamentet dhe agjencitë e tyre përkatëse.

Departamenti i Analizave Ekonomike dhe Statistikave (Skender Bajrami, Belgin Dabiqaj, Delvina Hana, Adelina Maksuti, Hakile Xhaferi, Edona Mekuli, Shkëlqim Duraku) përgatiti pjesën kryesore të raportit, koordinuar nga Ekrem Gjokaj dhe i mbështetur nga Sekretari i Përgjithshëm i MBPZhR-së, Kapllan Halimi. Kontribut i vlefshëm për përgatitjen e këtij raporti është dhënë nga eksperti Austriak Martin Kniper. Në këtë rast, ne do të donim të shprehim falënderimet tona për mbështetjen e dhënë në përgatitjen e të dhënavë të shkëmbimit tregtar për Raportin e Gjelbër 2016.

Rezultatet nga raporti tregojnë se në krahasim me vitet e mëparshme, ka pasur përmirësimë të dukshme në rritjen e prodhimit, diversifikimin e produkteve, praktikat e prodhimit, dhe ne krijimi e linjave të reja të përpunimit. Për më tepër, konsumi i prodhimeve vendore si dhe eksport në vendet e tjera është rritur në mënyrë progresive. Të gjitha faktet e prezantuara në këtë raport tregojnë se investimet në këtë sektor luajtën rol pozitiv në forcimin e ekonomisë, zbutjen e varfërisë, rritjen e mirëqenies sociale, punësimin dhe zhvillimin e qëndrueshëm.

Raporti do te freskohet rregullisht në baza vjetore me të dhënat mbi ndryshimet strukturore në këtë sektorin dhe të komunikohët publikisht, me shpresën se ky raport do t'i shërbejë në masë të madhe, hartuesve te politikave, studiuesve, hulumtuesve, prodhuesve, kultivuesve, përpunuesve dhe publikut të gjërë.

Ekrem Gjokaj, PhD. Editor

Director of the Department of Economic Analysis and Agricultural Statistics

Tabela e përbajtjes

Fjala hyrëse.....	2
Hyrja	3
Tabela e përbajtjes.....	4
Lista e tabelave.....	7
Lista e figurave.....	10
Lista e shkurtesave.....	12
1 Burimet dhe inputet.....	15
1.1 Mjedisi i përgjithshëm ekonomik	15
1.1.1 Niveli i zhvillimit socio-ekonomik.....	18
1.1.2 Puna dhe punësimi.....	20
1.1.3 Përdorimi i tokës	22
1.2 Llogaritë ekonomike dhe çmimet e inputeve në bujqësi.....	24
1.3 Struktura e fermës	28
1.4 Bizneset bujqësore-Agroindustria	30
2 Prodhimi bujqësor dhe përdorimi i tij	36
2.1 BPV në sektorin e bujqësisë dhe pylltarisë.....	36
2.2 Drithërat.....	39
2.3 Perimet	41
2.4 Pemët dhe vreshtat.....	46
2.5 Kulturat foragjere dhe drithërat e gjelbërta	56
2.6 Kulturat industriale.....	57
2.7 Materiali fidanor.....	57
2.8 Ujitja e tokës bujqësore	59
2.9 Gjedhët.....	60
2.10 Dhentë dhe dhitë	63
2.11 Derrat dhe kafshët tjera të fermës	64
2.12 Shpeztaria	64

2.13	<i>Bletaria</i>	65
3	Pylltaria	67
4	Konsumi, tregtia dhe çmimet e tregut	73
4.1	<i>Trendet e konsumit</i>	73
4.2	<i>Tregtia</i>	75
4.2.1	Tregtia me vendet e CEFTA-s.....	80
4.2.2	Tregtia me vendet e BE-së	83
4.2.3	Tregtia me vendet e tjera	88
4.2.4	Eksporti i produkteve bujqësore sipas kapitujve(1-24)	90
4.3	<i>Çmimet në zinxhirin e vlerës</i>	93
4.3.1	Siguria e ushqimit.....	98
4.3.2	Analizat e sigurisë ushqimore dhe shëndetit të kafshëve.....	99
4.3.3	Legjislacione për veteranën dhe funksionimin e tregut.....	101
4.4	<i>Emetimi i gazrave serrë në Kosovë</i>	104
4.4.1	Emetimet nga sektori i bujqësisë	104
5	Politikat Bujqësore, Pagesat Direkte në Bujqësi dhe Përkrahja për Zhvillimin Rural	109
5.1	<i>Përbledhja e synimeve, programeve, masave, buxhetit, granteve dhe subvencioneve</i>	109
5.2	<i>Pagesat direkte/subvencionet</i>	113
5.2.1	Pagesat direkte për kulturat bujqësore.....	113
5.2.2	Pagesat direkte për blegtori dhe qumësht	124
5.2.3	Mbështetja e inputeve në bujqësi	136
5.3	<i>Sigurimet në fushën e bujqësisë</i>	144
5.4	<i>Projektet e zhvillimit rural - Grantet investive</i>	149
5.4.1	Ristrukturimi i potencialit fizik	152
5.4.2	Zhvillimi i sektorit të përpunimit.....	153
5.5	<i>Përmirësimi dhe zhvillimi i kapaciteteve</i>	155
5.5.1	Edukimi, trajnimi dhe shërbimi këshillimor.....	155
5.5.2	Grupet lokale të veprimit	156
5.5.3	Promovimi, efikasiteti dhe zhvillimi struktural	158
5.6	<i>Politikat mbi tregjet, tregtinë dhe zhvillimet e politikave ndërkombëtare</i>	160
6	Shtojcat	163
6.1	<i>Lista e ligjeve dhe akteve ligjore në lidhje me Bujqësinë, Pylltarinë dhe Zhvillimin Rural</i>	163
6.1.1	Legjislacioni kombëtar në fuqi.....	163

6.1.2	Udhëzimet Administrative të miratuara nga Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural në vitin 2015	163
6.2	<i>Statistikat lidhur me punësimin .....</i>	164
6.3	<i>Statistikat në lidhje me strukturën e fermës sipas sektorëve .....</i>	165
6.4	<i>Statistikat mbi çmimet.....</i>	165
6.5	<i>Statistikat krahasuese .....</i>	168

Listë e tabelave

Tabela 1:	BPV sipas aktiviteteve ekonomike me çmime aktuale, 2009-2015 (në 000 €)	16
Tabela 2:	Bruto Produkti Vendor me çmime aktuale 2009-2015 (në mil. €)	17
Tabela 3:	Bilanci i pagesave (jo kumulative), në mil. €.....	18
Tabela 4:	Sipërfaqja e shfrytëzuar e tokës bujqësore 2015	23
Tabela 5:	Indeksi vjetor i çmimeve të inputeve bujqësore 2010 – 2015 (2010 = 100)	27
Tabela 6:	Struktura e fermës sipas madhësisë dhe nr. të Ekonomive Bujqësore në vitin 2014	28
Tabela 7:	Industria ushqimore dhe agro bizneset për vitet 2011-2015	31
Tabela 8:	Llogaritë ekonomitë për bujqësi me çmime aktuale, në mil. €	38
Tabela 9:	Sipërfaqja, prodhimitaria dhe rendimenti i drithërave, 2009-2015	39
Tabela 10:	Bilanci i furnizimit për grurin, 2009-2015.....	40
Tabela 11:	Bilanci i furnizimit për misrin, 2009-2015.....	41
Tabela 12:	Sipërfaqja me perime, 2009 - 2015	42
Tabela 13:	Prodhimitaria e perimeve, 2009 - 2015	43
Tabela 14:	Bilanci i furnizimit për domaten, 2009-2015	44
Tabela 15:	Bilanci i furnizimit për specin, 2009-2015.....	45
Tabela 16:	Bilanci i furnizimit për pataten, 2009-2015.....	46
Tabela 17:	Sipërfaqja me pemë, 2009 - 2015.....	47
Tabela 18:	Prodhimitaria me pemë, 2009 - 2015	48
Tabela 19:	Bilanci i furnizimit për mollë, 2009 - 2015.....	49
Tabela 20:	Bilanci i furnizimit për kumbull, 2009 - 2015.....	50
Tabela 21:	Bilanci i furnizimit për dredhëz, 2009 - 2015	51
Tabela 22:	Bilanci i furnizimit për rrush tryze, 2009 - 2015.....	52
Tabela 23:	Varietetet e rrushit të tryezës 2015	53
Tabela 24:	Varietetet e rrushit të verës 2015	54
Tabela 25:	Prodhimi i verës 2010-2015	54
Tabela 26:	Prodhimi i verës sipas kompanive në vitin 2015.....	55
Tabela 27:	Sipërfaqja, prodhimitaria dhe rendimenti i kulturave foragjere dhe drithërave të kositura të gjelbëra, 2009-2015	56
Tabela 28:	Sipërfaqja, prodhimitaria dhe rendimenti i kulturave industriale, 2014-2015	57
Tabela 29:	Prodhimi i fidanëve të pemëve me nënshartesa gjenerative dhe vegetative për vitet 2005-2016	58
Tabela 30:	Ujitja e tokave bujqësore në komuna për vitin 2015	60
Tabela 31:	Fondi dhe struktura e gjedhëve, 2009-2015.....	61
Tabela 32:	Bilanci i furnizimit për mish të gjedhit, 2009-2015	62
Tabela 33:	Bilanci i furnizimit për qumështin dhe produktet e qumështit të lopës, 2009-2015	62
Tabela 34:	Numri i dhenve dhe dhive, 2009-2015.....	63
Tabela 35:	Bilanci i furnizimit për mishin e dhenve dhe dhive, 2009-2015	64
Tabela 36:	Numri i derrave dhe kafshëve të tjera të fermës, 2009-2015	64

Tabela 37:	Numri i shpezëve dhe vezëve 2009-2015, në 1000 krerë	65
Tabela 38:	Numri i koshereve të bletëve, 2009-2015.....	66
Tabela 39:	Sipërfaqja pyjore sipas përbërjes dhe strukturës së grumbullit (ha)	67
Tabela 40:	Planet menaxhuese 2015.....	67
Tabela 41:	Plani i shfrytëzimit të pyjeve në pronën shtetërore 2015 në m ³	67
Tabela 42:	Realizimi i shfrytëzimit në pyjet private 2015	68
Tabela 43:	Realizimi i shfrytëzimit të pyjeve shtetërore 2015 sipas DK.....	68
Tabela 44:	Lokacionet ku është zhvilluar projekti	69
Tabela 45:	Kallëzimet apo fletëparaqitjet e ngritura për Janar- Dhjetor 2015	69
Tabela 46:	Paraqitjen e materialit drusor të konfiskuar nga prerësit e paligjshëm	69
Tabela 47:	Paraqitja e rasteve të zjarreve pyjore dhe sipërfaqet pyjore të përfshira në vitin 2015	70
Tabela 48:	Plani i kultivimit dhe realizimi i tij në vitin 2015	70
Tabela 49:	Konsumi i përgjithshëm në Kosovë 2009-2015	73
Tabela 50:	Shpérndarja e konsumit në Kosovë sipas grupeve të konsumit, 2009 – 2015 në (%).....	74
Tabela 51:	Shpérndarja e konsumit të ushqimit në Kosovë, 2009– 2015 (%)	74
Tabela 52:	Burimi kryesor i të hyrave për ekonomitë familjare në Kosovë, % e ekonomive familjare	75
Tabela 53:	Eksporti/Importi i përgjithshëm, në 1000 €	76
Tabela 54:	Pjesëmarria e Eksportit-Importit të produkteve bujqësore, në 1000 €	77
Tabela 55:	Eksport-Importi i produkteve bujqësore (1-24), në 1000€	79
Tabela 56:	Eksport-Importi i produkteve bujqësore me vendet e CEFTA-s, në 1000€.....	80
Tabela 57:	Eksporti i prodhimeve bujqësore në vendet CEFTA-s, në1000 €	83
Tabela 58:	Pjesëmarria e vendeve të CEFTA-s në Eksport/Import (%) në 2015, në 1000 €	83
Tabela 59:	Eksporti-Importi i prodhimeve bujqësore me vendet e BE-së, në 1000.....	84
Tabela 60:	Eksporti i produkteve bujqësore në vendet e BE-së, në 1000 €.....	85
Tabela 61:	Importi i produkteve bujqësore nga vendet e BE-së, në 1000 €.....	86
Tabela 62:	Shkëmbimi tregtar i Kosovës në vitin 2015	88
Tabela 63:	Eksporti i produkteve bujqësore 2010-2015, në 1000 €	91
Tabela 64:	Importi i produkteve bujqësore 2010-2015, në 1000 €.....	93
Tabela 65:	Çmimet mesatare vjetore të disa prodhimeve bujqësore 2010-2015 (€/kg).....	94
Tabela 66:	Vlerat e njësive të importit të disa produkteve bujqësore 2010-2015 (€/kg)	94
Tabela 67:	Çmimet mesatare vjetore të shitjes me shumicë (€/kg)	95
Tabela 68:	Çmimet mesatare vjetore të shitjes me pakicë (€/kg).....	96
Tabela 69:	Krahasimi i çmimeve të disa produkteve në Kosovë me disa vende të BE-së, 2015 (€/kg)	97
Tabela 70:	Numri i bizneseve në ushqim dhe përpunim (Shtator 2016).....	99
Tabela 71:	Për vitin 2015 sipas sektoreve janë analizuar mostrat e paraqitura në tabelën në vijim:	100
Tabela 72:	Vaksinimi i kafshëve kundër sëmundjeve infektive	102
Tabela 73:	Hulumtimet diagnostike për sëmundjet e kafshëve	102
Tabela 74:	Identifikimi dhe Regjistrimi i kafshëve	103
Tabela 75:	Repelimi i kafshëve në zonat endemike	103

Tabela 76:	Menaxhimi i shpërthimit të sëmundjeve.....	103
Tabela 77:	Burimet kryesore të emetimeve të gazrave serrë në sektorin e bujqësisë sipas nën sektorëve për vitin 2014.....	106
Tabela 78:	Pagesat direkte 2012-2015.....	111
Tabela 79:	Pagesat direkte sipas sektorëve, 2012-2015.....	114
Tabela 80:	Pagesat direkte për grurë sipas regjionit, në vitin 2015	115
Tabela 81:	Pagesat direkte për farë gruri sipas regjionit, në vitin 2015	117
Tabela 82:	Pagesat direkte për misër sipas regjionit, në vitin 2015.....	118
Tabela 83:	Pagesat direkte për vreshta sipas regjionit, në vitin 2015	120
Tabela 84:	Pagesat direkte për luledielli sipas regjionit, në vitin 2015.....	121
Tabela 85:	Pagesat direkte për perime në fushë të hapur sipas regjionit, në vitin 2015.....	123
Tabela 86:	Pagesat direkte për pemishte ekzistuese sipas regjionit, në vitin 2015	124
Tabela 87:	Pagesat direkte sipas sektorëve, 2012-2015.....	125
Tabela 88:	Pagesat direkte për lopë qumëshlore sipas regjionit, në vitin 2015	126
Tabela 89:	Pagesat direkte për dele sipas regjionit, në vitin 2015	128
Tabela 90:	Pagesat direkte për dhi sipas regjionit, në vitin 2015	129
Tabela 91:	Pagesat direkte për dosa sipas regjionit, në vitin 2015	130
Tabela 92:	Pagesat direkte për bletë sipas regjionit, në vitin 2015	132
Tabela 93:	Pagesat direkte për shpezë sipas regjionit, në vitin 2015	133
Tabela 94:	Pagesat direkte për qumëshët sipas cilësisë në regjione, në vitin 2015	135
Tabela 95:	Pagesat direkte për fidane sipas regjionit, në vitin 2015	137
Tabela 96:	Agrokreditë 2010-2015	139
Tabela 97:	Identifikimi i dëmeve në bujqësi sipas viteve:.....	147
Tabela 98:	Buxheti i paraparë për PZHR 2015.....	150
Tabela 99:	Numri i aplikacioneve dhe vlera e miratuar në € e PZHR për vitin 2015	151
Tabela 100:	Numri i aplikacioneve dhe vlera e tyre për vitet 2012-2015.....	152
Tabela 101:	Numri i aplikacioneve dhe vlera e miratuar për masën 101	153
Tabela 102:	Numri i aplikacioneve dhe vlera e miratuar për masën 103.....	155
Tabela 103:	Fondet e planifikuara për zbatimin e nën masave për vitin 2015	157
Tabela 104:	Numri i pjesëmarrësve në trajnimet e këshillat individuale	159
Tabela 105:	Numri i aplikacioneve dhe shërbimet e ofruara nga QIK	160
Tabela 106:	Punësimi sipas aktiviteteve dhe gjinisë	164
Tabela 107:	Çmimet në zinxhirin e vlerës 2010, €/kg.....	165
Tabela 108:	Çmimet në zinxhirin e vlerës 2011, €/kg.....	165
Tabela 109:	Çmimet në zinxhirin e vlerës 2012, €/kg.....	166
Tabela 110:	Çmimet në zinxhirin e vlerës 2013, €/kg.....	166
Tabela 111:	Çmimet në zinxhirin e vlerës 2014, €/kg.....	167
Tabela 112:	Çmimet në zinxhirin e vlerës 2015, €/kg.....	167
Tabela 113:	Krahasimi i statistikave kyçë të punës midis vendeve	168

Lista e figurave

Figura 1:	Krahasimi i statistikave kyçe, 2012- 2015	21
Figura 2:	Paga mëiore neto për punonjësit sipas gjinisë (%).....	22
Figura 3:	Sipërfaqja e shfrytëzuar e tokës bujqësore 2015 në ha.....	24
Figura 4:	Konsumi i ndërmjetëm, prodhimi i industrisë bujqësore dhe vlera e shtuar bruto, në mil. €	25
Figura 5:	Konsumi i ndërmjetëm i bujqësisë në vitin 2015 (%)	25
Figura 6:	Inputet në bujqësi sipas kategorive, 2015.....	26
Figura 7:	Struktura e fermës sipas madhësisë-sipërfaqja(ha), 2014.....	29
Figura 8:	Ekonomitë bujqësore dhe madhësia e sipërfaqes së tokës së punueshme.....	30
Figura 9:	Qarkullimi nga industria ushqimore dhe agro bizneset për vitet 2011-2015 në €	32
Figura 10:	Numri i të punësuarve në industrinë ushqimore dhe agro biznese sipas viteve dhe regjioneve	33
Figura 11:	Numri i të punësuarve në bizneset agro ushqimore sipas viteve dhe regjioneve	34
Figura 12:	Eksporti/Importi i përgjithshëm, në 1000 €.....	77
Figura 13:	Pjesëmarrja e eksportit të produkteve bujqësore në eksportin e përgjithshëm, në 1000 €	78
Figura 14:	Pjesëmarrja e importit të produkteve bujqësore në importin e përgjithshëm, në 1000 €	78
Figura 15:	Eksport-Importi i produkteve bujqësore (1-24) në, 1000€	79
Figura 16:	Shkëmbimi tregtar me vendet e CEFTA-s, në 1000 €.....	81
Figura 17:	Eksporti i produkteve bujqësore në vendet e CEFTA-s, në 1000 €	81
Figura 18:	Importi i produkteve bujqësore nga vendet e CEFTA-s, në 1000 €.....	82
Figura 19:	Eksporti-Importi i prodhimeve bujqësore me vendet e BE-së, në 1000 €.....	85
Figura 20:	Shpërndarja e eksportit brenda vendeve të BE-së në vitin 2015.....	86
Figura 21:	Importi i produkteve bujqësore nga vendet e BE-së, në 1000 €.....	87
Figura 22:	Shpërndarja e importit brenda vendeve të BE-së në vitin 2015.....	87
Figura 23:	Shkëmbimi tregtar i Kosovës në vitin 2015	88
Figura 24:	Eksporti i produkteve bujqësore (1-24) për vitin 2015.....	89
Figura 25:	Importi i produkteve bujqësore (1-24) për vitin 2015	89
Figura 26:	Eksporti i produkteve bujqësore për vitin 2015, në 1000 €.....	90
Figura 27:	Importi i produkteve bujqësore për vitin 2015, në 1000 €	92
Figura 28:	Burimet kryesore të emetimeve të GS në sektorin e bujqësisë (%)	107
Figura 29:	Pagesat direkte 2012-2015, në 1000 €.....	111
Figura 30:	Pagesat direkte sipas sektorëve 2012-2015, në mil. €	112
Figura 31:	Pagesat direkte për grurë 2012-2015, në 1000 €	115
Figura 32:	Sipërfaqja e subvencionuar për grurë sipas regjionit, në vitin 2015	116
Figura 33:	Pagesat direkte për farë gruri 2012-2015, në 1000 €	116
Figura 34:	Sipërfaqja e subvencionuar për farë gruri sipas regjionit, në vitin 2015	117
Figura 35:	Pagesat direkte për misër 2012-2015, në 1000 €	118

Figura 36:	Sipërfaqja e subvencionuar me misër sipas regjionit, në vitin 2015.....	119
Figura 37:	Pagesat direkte për vreshta 2013-2015, në 1000 €.....	119
Figura 38:	Sipërfaqja e subvencionuar me vreshta sipas regjionit, në vitin 2015	120
Figura 39:	Pagesat direkte për luledielli 2012-2015, në 1000 €	121
Figura 40:	Sipërfaqja e subvencionuar me luledielli sipas regjionit, në vitin 2015	122
Figura 41:	Pagesa direkte për perime në fushë të hapur 2014-2015, në 1000 €	122
Figura 42:	Sipërfaqja e subvencionuar me perime në fushë të hapur sipas regjionit, në viitn 2015.....	123
Figura 43:	Sipërfaqja e subvencionuar me pemishte ekzistuese sipas regjionit, në viitn 2015	124
Figura 44:	Pagesat direkte për lopë qumështore 2012-2015, në 1000 €	126
Figura 45:	Numri i lopëve qumështore të subvencionuara sipas regjionit, në vitin 2015	127
Figura 46:	Pagesat direkte për dele dhe dhi 2012-2015, në 1000 €.....	127
Figura 47:	Numri i deleve të subvencionuara sipas regjionit, në vitin 2015	128
Figura 48:	Numri i dhive të subvencionuara sipas regjionit, në vitin 2015	129
Figura 49:	Pagesat direkte për dosa 2014-2015, në 1000 €.....	130
Figura 50:	Numri i dosave të subvencionuara sipas regjionit, në vitin 2015.....	131
Figura 51:	Pagesat direkte për bletë 2012-2015, në 1000 €	131
Figura 52:	Numri i koshereve të subvencionuara sipas regjionit, në vitin 2015	132
Figura 53:	Pagesat direkte për shpezë 2013-2015, në 1000 €.....	133
Figura 54:	Numri i shpezëve të subvencionuara sipas regjionit, në vitin 2015.....	134
Figura 55:	Pagesat direkte për qumësh sipas cilësisë 2014-2015, në 1000 €	134
Figura 56:	Numri i fermerëve përfitues sipas regjionit, në vitin 2015.....	135
Figura 57:	Pagesat direkte për fidane 2013-2015, në 1000 €.....	136
Figura 58:	Numri i fidaneve të subvencionuara sipas regjionit, në vitin 2014.....	137
Figura 59:	Norma e interesit në Kredi Bujqësore	138
Figura 60:	Shuma totale e kredive të disbursuara (mil. €)	140
Figura 61:	Numri i kredive të disbursuara	140

Listë e shkurtësave

ABEF	Anketa e buxhetit të ekonomive familjare
AEA	Agjencia Evropiane për Ambient
AFK	Agjencioni për Financim në Kosovë
AFP	Anketa e Fuqisë Punëtore
AKP	Agjencioni Kosovar i Privatizimit
AM	Autoriteti Menaxhues
APK	Agjencia Pyjore e Kosovës
ASK	Agjencioni i Statistikave të Kosovës
AUV	Agjencioni i Ushqimit dhe Veterinarisë
AZHB	Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë
BE	Bashkimi Evropian
BKT	Banka Kombëtare Tregtare
BPV	Bruto Produkti Vendor
BQK	Banka Qendrore e Republikës së Kosovës
BVSH	Bruto Vlera e Shtuar
CEFTA	Marrëveshja për tregti të lirë me vendet e Evropës Qendrore
DAESB	Departamenti i Analizave Ekonomike dhe Statistikave Bujqësore
DCA	Development Credit Authority, Autoriteti për Zhvillim të Kredisë
DG	The Directorate-General
DK	Drejtorië Komunale
DMKE	Drejtoria për menaxhimin me kafshët e egra dhe Ekotorizmi
DPBT	Departamenti i Politika Bujqësore dhe Tregjeve
DPZHR	Departamenti i Politikave të Zhvillimit Rural
DSHKT	Departamenti i Shërbimeve Këshillimore Teknike
EHIKK	Ethe Hemorragjike
ESA	Sistemit Evropian të Llogarive Ekonomike të Integruar
EU-DCE	Strategic Coordination Group and Joint Implementation Strategy
FAO	Food and Agriculture Organization (Organizata për Ushqim dhe Bujqësi e Kombeve të Bashkuara)
FINCA	Foundation for International Community Assistance
FMN	Fondi Monetar Ndërkombëtar
FPSRK	Federata e Peshkatarëve Sportiv Rekreativ të Kosovës
GHG	Green Haus Gas/Gazra serrë
GLV	Grupe Lokale të Veprimit
GP	Grup Punues
GS	Gazra serrë
ha	hektar

HACCP	Hazard Analysis and Critical Point (Analiza e Rrezikut dhe Kontrollimi i Pikave Kritike)
IBK	Instituti bujqësor i Kosovës
IHD	Investimet e Huaja Direkte
IJPSHESH	Institucionet Jopërfituese në Shërbim të Ekonomive Shtëpiake
IKSHP	Instituti Kombëtar i Shëndetësisë Publike
IMF	Institucionet Mikrofinanciare
ISO	International Organisation for Standardisation
KEP Trust	Kosovo Enterprise Program
KGMAMF	Kosovo Grameen Missione Arcobaleno Microcredit Fund
KRK	Kreditimi Rural i Kosovës
LLEB	Llogaritë Ekonomike për Bujqësi
LUV	Laboratori i Ushqimit dhe Veterinës
MBPZHR	Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
mil.	milion
MMPH	Ministria e mjedisit dhe planifikimit hapësinor
MSA	Marrëveshja e Stabilizim Asociimit
MSH	Ministria e Shëndetësisë
MTI	Ministria e Tregtisë dhe Industrisë
NLB	Nova Ljubljanska Banka
NSH	Ndërmarrje Shoqërore
NVM	Ndërmarrjet e vogla dhe të mesme
NjMP	Njësia menaxhuese e pyjeve
OBT	Organizata Botërore e Tregtisë
OIE	World Organization for Animal Health/ Organizata Botërore për Shëndetin e Kafshëve
OJQ	Organizata jo qeveritare
p.th.	peshë e therur
PBB	Prodhimi i Brendshëm Bruto
PCB	Procredit Bank
PZhR	Plani i Zhvillimit Rural
QRK	Qeveria e Republikës së Kosovës
RBI	Raiffeisen Bank International AG
RRZHRK	Rrjet për Zhvillim Rural të Kosovës
SD	sipërfaqja me drithëra
SIDA	Swedish International Development Agency
SIPK	Sistemit Informativ për Pyjet e Kosovës
SSHTB	Sipërfaqja e Shfrytëzuar e Tokës Bujqësore
SZHL	Strategjia Zhvillimore Lokale

SHBA	Shtetet e Bashkuara të Amerikës
SHPQK	Shoqata e Përpunuesve të Qumështit të Kosovës
t	tonë
TEB	Turk Ekonomi Bankasi
TVSH	Tatimi mbi Vlerën e Shtuar
UNFCCC	Konventa e Kornizës për Ndryshim Klimatik
USAID	United states Agency for International Developement
WVI	World Vision International

1 Burimet dhe inputet

1.1 Mjedisi i përgjithshëm ekonomik

Edhe gjatë vitit 2015 Ekonomia e Kosovës u karakterizua me rritje të aktivitetit kundrejt vitit paraprak. Sipas të dhënave të Agjencisë së Statistikave të Kosovës për BPV-në, rezulton se ekonomia e Kosovës shënoi rritje reale prej 4.1% në vitin 2015 krahasuar me vitin 2014. Norma reale e rritjes ekonomike në Eurozonë në vitin 2015 ishte 1.6%. Në mesin e vendeve të Eurozonës, rritje më të theksuar ekonomike kishin Gjermania, Franca dhe Spanja. Në vitin 2015, rritja reale e BPV-së në Ballkanin Perëndimor vlerësohet të ketë qenë rreth 2.4%. Sipas FMN-së, me rritje më të lartë ekonomike gjatë vitit 2015 u karakterizuan Mali i Zi dhe Maqedonia (3.2%), përderisa Serbia kishte normën më të ulët të rritjes reale të BPV-së (0.5%).

Shikuar në aspektin e pjesëmarrjes në BPV sipas aktiviteteve ekonomike me çmime aktuale, Bujqësia, gjuetia, pylltaria dhe peshkimi në vitin 2015 kishte pjesëmarrje prej 10.3%. BPV-ja për kokë banori për vitin 2015 ishte 3,277 €. BPV-ja me çmime aktuale në vitin 2015 ishte 5 miliardë e 807 mil. €.

Rritje reale në vitin 2015 kishte në këto aktivitete ekonomike: Furnizim me ujë 18.02%, aktivitete financiare dhe të sigurimit 17.43%, ndërtimitari 15.76%, aktivitete profesionale, shkencore dhe teknike 14.59%, furnizim me energji elektrike dhe me gaz 10.41%, shërbime të tjera 10.36%, transport dhe magazinim 7.22%, informim dhe komunikim 6.57%, industri përpunuese 4.84%, shëndetësi dhe aktivitete të punës sociale 4.01%, tregti me shumicë dhe pakicë, riparim i automjeteve dhe motoçikletave 3.71%, hotele dhe restorante 2.45%, art, zbavitje dhe rekreacion 1.73%, edukim 1.51% dhe të tjera 0.10%.

Tabela 1: BPV sipas aktiviteteve ekonomike me çmime aktuale, 2009-2015 (në 000 €)

Aktivitetet ekonomike	Bruto Vlera e Shtuar (BVSH)						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
A Bujqësia, gjuetia, pylltaria dhe peshkimi	575,192	598,838	614,262	617,588	638,710	661,820	599,608
B Industria nxjerrëse	92,225	136,399	124,087	114,049	118,288	116,411	118,447
C Industria përpunuese	491,251	489,304	493,945	549,265	584,764	575,830	625,841
D Furnizimi me energji elektrike, me gaz	93,106	108,249	123,450	128,280	144,870	156,739	191,221
E Furnizimi me ujë	25,564	29,936	34,287	36,620	52,059	47,078	48,344
F Ndërtimtaria	266,846	283,165	361,886	341,199	352,185	335,153	397,314
G Tregtia me shumicë dhe pakicë; riparimi i automjeteve dhe motoçikletave	509,468	538,761	535,207	611,578	655,390	688,580	712,234
H Transporti dhe magazinimi	155,892	171,433	186,582	187,695	193,714	197,360	209,275
I Hotelet dhe restorantet	22,196	27,477	34,843	39,082	89,795	52,093	60,094
J Informimi dhe komunikimi	33,330	34,547	42,113	54,359	53,279	109,251	108,965
K Aktivitetet financiare dhe të sigurimit	128,666	151,483	173,521	192,621	213,264	221,158	212,086
L Afarizmi me pasuri të patundshme	413,718	417,021	416,862	437,190	475,530	499,116	499,305
M Aktivitetet profesionale, shkencore dhe teknike	49,880	51,586	62,086	72,106	74,587	76,593	90,861
N Aktivitetet administrative dhe mbështetëse	12,530	12,114	19,635	22,422	21,577	34,082	33,859
O Administrimi publik dhe i mbrojtjes; sigurimi i detyrueshëm social	417,523	434,705	476,976	497,788	495,527	499,169	454,493
P Edukimi	115,900	122,292	154,861	162,005	164,556	217,134	234,071
Q Shëndetësia dhe aktivitetet e punës sociale	44,124	57,919	67,380	72,006	75,251	97,600	107,790
R Art, zbavitje dhe rekreacion	3,648	11,333	15,394	20,262	23,754	22,932	23,653
S Shërbime tjera	7,816	10,550	7,484	10,898	8,409	9,353	12,744
T Aktivitetet e ekonomive familjare si punëdhënës; Mallra dhe shërbimet e padiferencuara që prodhojnë aktivitetet e familjeve për përdorim vetanak	5	5	5	1	-	-	-
BVSH me çmime bazë	3,458,881	3,687,117	3,944,864	4,167,016	4,435,509	4,617,451	4,740,205
Tatimet në produkte	711,461	795,524	949,831	973,592	978,075	971,540	1,097,282
Subvencionet në produkte	-100,719	-80,677	-80,159	-81,844	-86,967	-21,497	-30,479
Bruto Produkti Vendor	4,069,622	4,401,964	4,814,535	5,058,763	5,326,617	5,567,494	5,807,009

Burimi: ASK, Bruto Produkti Vendor 2009-2015

Rritja reale sipas komponentëve kryesor të BPV-së, me qasjen e shpenzimeve për vitin 2015 ishte si vijon: Formimi i bruto kapitalit fiks 12.1%, shpenzimet e konsumit final të ekonomive shtëpiake 3.8%, importi i mallrave dhe shërbimeve 3.6%, eksporti neto i mallrave dhe shërbimeve 2.5%.

Të hyrat buxhetore shënuan vlerën neto prej 1.46 miliardë euro, përderisa shpenzimet buxhetore në vitin 2015 arritën vlerën prej 1.55 miliardë €. Remitencat e pranuara në Kosovë, që njëherësh paraqesin edhe kategorinë më të madhe në kuadër të llogarisë së të ardhurave dytësore, arritën vlerën prej 752.4 mil. €, që paraqet një rritje vjetore prej 8.5%. Në kuadër të llogarisë financiare, IHD-të e pranuara në Kosovë u karakterizuan me një rritje të theksuar në vitin 2015 kundrejt vitit paraprak. Investimet e Huaja Direkte (IHD) të pranuara në Kosovë gjatë vitit 2015 arritën vlerën prej 324.4 mil. €. Në kuadër të aseteve të sektorit bankar, vlera e

gjithsej kredive të lëshuara nga bankat komerciale shënoi një rritje vjetore prej 7.3%, duke arritur në 2.02 miliardë €.

Tabela 2: Bruto Produkti Vendor me çmime aktuale 2009-2015 (në mil. €)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
BPV me çmime aktuale	4,070	4,402	4,815	5,059	5,327	5,568	5,807
Shpenzimet e konsumit final	4,222	4,517	4,976	5,320	5,539	5,855	5,961
Shpenzimet e konsumit final të ekonomive shtëpiake	3,529	3,768	4,142	4,458	4,652	4,926	5,045
Shpenzimet e konsumit final të Qeverisë	668.1	722.3	802.1	842.1	863.9	910.4	893.9
Qeveria e Kosovës	407.2	495.7	578.4	625	658.8	723.5	772.2
Donatorët (pagat)	260.8	226.6	223.7	217.1	205.2	186.8	121.7
Shpenzimet e konsumit final të IJPSHESH	25	26	31.1	20.2	23	18.8	21.7
Formimi i bruto kapitalit	1,267	1,451	1,632	1,465	1,471	1,435	1,601
Formimi i bruto kapitalit fiks	1,130	1,301	1,476	1,317	1,323	1,294	1,499
Ndryshimet në inventar	137.6	149.4	156.5	148.3	148.3	141	102.4
Eksporti neto	-1,419	-1,565	-1,793	-1,727	-1,684	-1,723	-1,755
Importi i mallrave dhe shërbimeve	2,114	2,443	2,737	2,649	2,611	2,814	2,874
BPV për kokë banori (Euro)	2,329	2,480	2,672	2,799	2,935	3,084	3,277

Burimi: ASK, Bruto Produkti Vendor 2009-2015

Shpenzimet rrjedhëse, që kryesisht përbëhen nga pagat e mëditjet, mallrat e shërbimet dhe subvencionet e transferet arritën vlerën prej 1.15 miliardë euro, që korrespondon me një rritje vjetore prej 9.2 %. Në anën tjetër, investimet kapitale, të cilat në vitin 2015 përfaqësuan rreth 26% të gjithsej shpenzimeve, shënuan vlerën prej 403.9 milionë euro që paraqet një rënie vjetore prej 1.8%. Në vitin 2015, norma mesatare e interesit në kredi u zvogëlua në 7.7 % nga 9.3 % sa ishte në vitin 2014. Gjatë vitit 2015, kreditë ndaj ndërmarrjeve shënuan normë më të lartë të rritjes vjetore (15.6%) krahasuar me kreditë ndaj ekonomive familjare (8.2%). Pë dallim nga sektori bankar, ku kreditë për bujqësinë paraqesin kategorinë me pjesëmarrjen më të ulët, tek institucionet mikrofinanciare bujqësia gjëzon një mbështetje më të madhe duke përfaqësuar kategorinë e dytë për nga pesha, me pjesëmarrje prej 25.4%. Kreditimi i sektorit të bujqësisë gjithashtu shënoi rritje vjetore prej 15.4% (3.6% në vitin 2014).

Tabela 3: Bilanci i pagesave (jo kumulative), në mil. €

Përkrimi	Llogaria rrjedhëse	Mallrat dhe shërbimet	Nga të cilat mallra	Të ardhurat	Transferet rrjedhëse	Llogaria e kapitalit dhe financiare	Nga i cili kapital	Gabimet neto dhe mosdeklarimet
2005	-228.7	-1,087.00	-1,078.50	139.1	700.3	72.7	18.9	174.8
2006	-205.2	-1,144.10	-1,173.10	158.8	759.2	-14.9	20.8	240.9
2007	-197.5	-1,242.40	-1,354.40	186.3	842.0	22.3	16.5	203.3
2008	-450.5	-1,498.10	-1,644.70	164.0	873.2	-277.9	10.5	162.1
2009	-273.9	-1,418.50	-1,646.30	60.9	983.4	-12.8	100.3	160.9
2010	-494.4	-1,565.20	-1,741.60	67.0	982.5	-254.5	21.3	218.5
2011	-616.4	-1,790.80	-2,047.10	111.3	1,021.10	-335.5	42.0	238.9
2012	-367.2	-1,726.30	-2,050.10	153.6	1,192.50	-128.1	12.9	226.2
2013	-304.7	-1,683.40	-1,995.60	121.5	1,222.40	-97.5	34.7	172.5
2014	-415.8	-1,722.70	-2,058.60	113.8	1,171.90	-123.8	21.2	270.8
2015	-515.3	-1,767.90	-2,109.30	77.5	1,149.30	-236	25.8	253.5

Burimi: BQK, Raporti i Zhvillimeve Makroekonomike (Numër 4)

Ekonomia e Kosovës u karakterizua me rritje të aktivitetit tregtar në nëntë muajt e parë të vitit 2015, gjegjësisht me rritje të vlerës së gjithsej eksporteve dhe importeve të mallrave dhe shërbimeve. Vlera e eksportit të mallrave dhe shërbimeve në nëntë muajt e parë të vitit 2015 shënoi një rritje vjetore prej 6.4%, përderisa vlera e gjithsej mallrave dhe shërbimeve të importuara shënoi një rritje prej rreth 3.2%. Në raport me BPV-në, eksporti i mallrave dhe shërbimeve të Kosovës vazhdon të mbeten në nivel të ulët prej rreth 20%, përderisa rapporti ndërmjet importit të mallrave dhe shërbimeve dhe BPV-së qëndroi në rreth 50%. Përkundër rritjes së eksportit të mallrave, baza ende e ulët e tyre kundrejt vlerës së importit të mallrave ka ndikuar që deficiti tregtar të shënojë rritje. Në anën tjeter, llogaria e shërbimeve u karakterizua me zvogëlim të bilancit pozitiv në periudhën raportuese, kryesisht si rezultat i rritjes më të shpejtë të vlerës së shërbimeve të importuara, kundrejt vlerës së shërbimeve të eksportuara.

1.1.1 Niveli i zhvillimit socio-ekonomik

Kosova ka një sipërfaqe prej 10,908 km², ku aktualishtë jetojnë 1,771,604¹ banorë. Vlersohet se 60% e popullatës jeton në zonat rurale. Pjesëmarrja e bujqësisë në bruto produktin vendor në vitin 2015 ishte 10.3%. Sipas rezultateve të Regjistrimit të bujqësisë të vitit 2014, ekzistojnë 130,775 ekonomi bujqësore ku janë të angazhuar 86,620 persona me orar të plotë pune. Procesi i zhvillimit rural në të gjitha vendet është i strukturuar në kuadër të planit të zhvillimit kombëtar, ku zakonisht bujqësia përfaqëson një ndër aktivitetet dominuese ekonomike në zonat rurale, që kontribuon në rritjen e prodhimit duke siguruar mallra edhe për eksport.

Mirëpo, bazuar në analizat sektoriale rrjedh se për shkak të madhësisë së vogël të fermave, sistemit jo të avancuar të menaxhimit, pajisjeve të vjetër uara dhe pamundësisë së investimit

¹ Vlerësimi, Popullsia e Kosovës 2015

në teknologji bashkëkohore të prodhimit me mjete vetanake, vetëm një numër i vogël i fermave kanë potencial të jenë konkurruese me çmimet e tregut në rajon e më gjërë. Duke pasur parasysh madhësinë e vogël të fermave duhet të gjenden forma për nxitje të bashkëpunimit mes prodhuesve përmes fuqizimit të shoqatave dhe forcimit të rolit të koperativave Bujqësore ku fermerëve u mundësohet kontraktimi i prodhimit në zingjirin e tregut përmes kontratave të furnizimit. Kjo formë e bashkëpunimit mundëson të ardhura të sigurta përmes çmimit garantues, përmirësimin e konkurrueshmërisë, marketingun, përmirësimin e cilësisë si dhe standardet e higjenës. Gjithashtu produkti mund të ruhet më gjatë në depot ruajtëse, dhe si rezultat produkteve vendore do të jenë të pranishme në tregjet tonë për një periudhë më të gjatë kohore si dhe do të ketë mundësi më e madhe për eksportin e tyre.

Procesi i zhvillimit rural nuk mund të bëhet pa një zhvillim edhe të aktiviteteve tjera jo bujqësore në zonat rurale. Këto aktivitete kanë për qëllim krijimin e të ardhurave shtesë për përmirësim të standardit jetësor dhe reduktim të varfërisë, duke krijuar kushte të përshtatshme socio-ekonomike për parandalimin e migrimit fshat-qytet për banorët që jetojnë në viset rurale.

Edhe pse kohët e fundit ka pasur investime në infrastrukturë, makineri dhe teknologji moderne, popullata rurale në Kosovë përballet me vështërsi të ndryshme. Njëra ndër vështirësitë me të cilat fermerët ballafaqohen në vazhdimësi është qasja në kredi, e që është njëra ndër burimet kryesore të financimit për investime të reja apo për zgjërimin e aktiviteteve bujqësore dhe fuqizimin e tyre. Familjet rurale në Kosovë karakterizohen në përgjithësi me qasje më të dobët në infrastrukturë rrugore, që është pengesë në qasjen e tyre në tregje, furnizim me ujë të pijshëm, pastrimin e ujërave të zeza dhe shumë pengesa tjera. Gjithashtu furnizimi me energji në shumë zona rurale është jo i qëndrueshëm. Në gjendje më të rëndë janë banorët që ende jetojnë në zona të thella malore ku për shkak të mungesës së infrastrukturës popullata është e detyruar që të migroj për gjetjen e një vendi më të përshtatshëm për jetesë.

Për avansimin e vazhdueshëm në përmirësimin e kushteve në vendbanimet në vitin 2015 janë ndarë 23 mil. € buxhet për subvencionimin e kategorive të caktuara nga prodhimtaria bimore, blektorale dhe kategori tjera, si dhe 20 mil. € për grante investive. Në bazë të përparësive krahasuese që Kosova ka në disa sektorë dhe kërkesave të tyre përrafkim me standardet e BE-së masat që dalin nga PZHR përqendrohen në përkrahjen e investimeve në sektorët: pemë, perime, qumësht, mish, rrush dhe verë. Falë kësaj mbështetje dhe investimeve vetanake disa kompani të industrisë ushqimore kanë rritur kapacitet e prodhimit, duke arritur që ti plotësojnë standardet e BE-së për higjenë dhe siguri të ushqimit. Kjo u ka mundësuar eksportimin e produkteve të tyre edhe në vendet e BE-së, në regjion dhe në shumë vende tjera të botës. Numri i këtyre kompanive është duke u rritur çdo ditë e më tepër. Si masë e dobishme për industrinë ushqimore është konsideruar masa e

ndërmarrë nga MF si pako e dytë fiskale për përkrahjen e bizneseve për lirimin nga pagesa të lëndës së parë.

MBPZHR krijon mjedis mbështetës edhe për nxitjen, fuqizimin e vlerave natyrore (trashëgimisë natyrore) në nivel kombëtar, duke promovuar ekoturizmin që rrjedh nga Plani për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020, boshti 2 "Mjedisi", në kuadër të cilit janë paraparë masa për përmirësimin e menaxhimit të resurseve natyrore, masa për diversifikimin e fermave dhe aktivitetet alternative si dhe masa për përmirësimin e infrastrukturës rurale në ruajtjen e trashëgimisë natyrore dhe kulturore në zonat e thella malore-rurale. Kjo është duke u arritur edhe përmes iniciimit të zhvillimit të ndërrmarrjeve të vogla përpunuese, shërbime hoteliere dhe forma tjera të aktiviteteve jo bujqësore.

1.1.2 Puna dhe punësimi

Rritja e nivelit të punësimit si dhe përmirësimi i standardit të jetesës në një vend varen nga politikat efektive mbështetëse, si dhe strategjitë makroekonomike.

Kryesisht, statistikat e tregut të punës hedhin në dritë çështjet sociale dhe socio-ekonomike, të tillë si shkalla e punësimit (me orar të pjesshëm, të punësuar të përkohshëm, të vetëpunësuar, papunësia (shkalla e papunësisë tek të rinjtë dhe papunësia afatgjatë), të ardhurat dhe komponentet e tyre strukturore, pabarazitë sociale, modelet e punës dhe integrimin social. Ndër të tjera, raporti mbi Anketën e Fuqisë Punëtore të vitit 2015 përmban të dhëna tjera si shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore dhe disa statistika kyçë krahasuese me vendet në region sa i përket punës dhe punësimit.

Nga rezultatet e fituara nga kjo anketë rrjedhë se shkalla e punësimit ka ndryshuar nga viti në vit. Në periudhën 2012-2015, shkalla më e lartë e punësimit ishte në vitin 2013 (28.4%) ndërsa më e ulëta në vitin 2015 (25.2%). Përqindja e personave të punësuar me orar të pjesshëm ka rënë nga 11.1% sa ishte në vitin 2013 në 5.3% në vitin 2015. Vetëpunësimi (si përqindje e të punësuarve) ka shënuar një rënje të vogël nga viti 2014 në vitin 2015. Përqindja e të punësuarve në punë të paqëndrueshme (personat, që janë të vetëpunësuar dhe nuk kanë punonjës dhe ata që punojnë pa pagesë në një biznes familjar) ka rënë nga 24.9% sa ishte në vitin 2014, në 22.8% në vitin 2015.

Prodhimi, tregtia, arsimi dhe ndërtimtaria vazhdojnë të punësojnë pothuajse gjysmën e personave të punësuar.

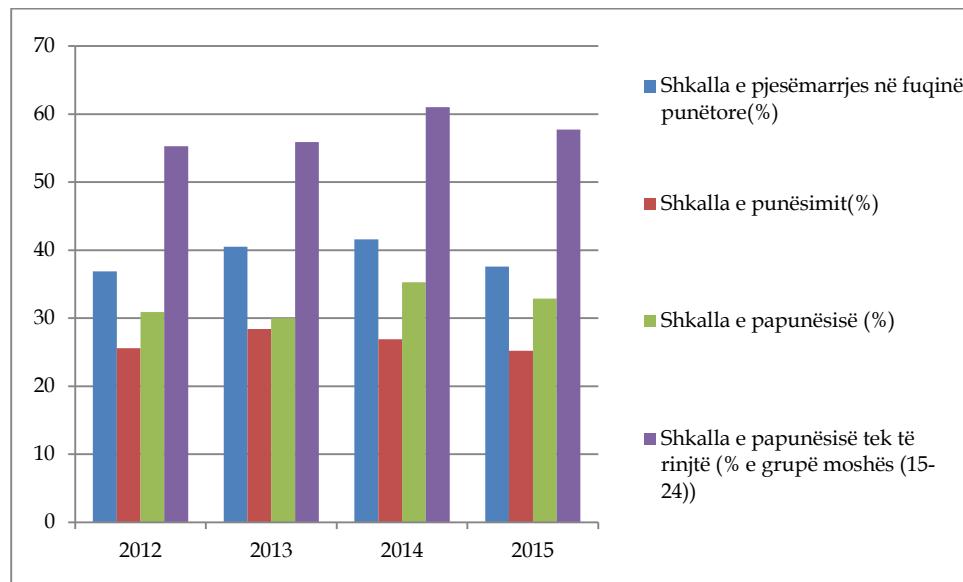
Shkalla e papunësisë gjithashtu ka pësuar ndryshime gjatë viteve. Në periudhën 2012-2015, shkalla më e ulët e papunësisë ishte në vitin 2013 (30%), ndërsa më e larta në vitin 2014 (35.3%). Në vitin 2015 shkalla e papunësisë ishte 32.9%. Papunësia më e theksuar është tek femrat me 36.6%, krahasuar me meshkujt 31.8%. Nga viti 2014 në vitin 2015, përqindja e personave të dekurajuar (personat joaktivë, të cilët nuk kërkojnë punë pasi besojnë se nuk ka) ka shënuar rritje nga 10.7% në 14.1%, e rritje ka pasur edhe shkalla e joaktivitetit.

Pjesëmarrja në fuqinë punëtore ka rënë nga 41.6% që ishte në vitin 2014, në 37.6% në vitin 2015 e rënie në vitin 2015 ka pësuar edhe pjesëmarrja e femrave në fuqinë punëtore dhe punësimi i tyre. Papunësia tek të rinjtë ka rënë në vitin 2015 në 57.7%, nga 61.0% sa ishte në vitin 2014. Gjithashtu, ka pasur rënie në shkallën e papunësisë afatgjatë, me rënien e përqindjes së të papunëve, që kanë qenë të papunë për më shumë se 12 muaj, nga 73.8% sa ishte në vitin 2014, në 72.2% në vitin 2015. Përqindja e të rinjve që nuk janë të punësuar, as në shkollim, as në trajnim (të intervistuarit e moshës 15-24 vjeç, që nuk janë as të punësuar, as në shkollim, as në trajnim) është rritur nga 30.2% në vitin 2014 në 31.4% në vitin 2015.

Në vitin 2015, rreth 71.1% e personave të punësuar ishin punonjës (persona që punojnë për një dikë tjeter dhe që marrin pagë), 6.2% ishin të vetë-punësuar dhe kishin punonjës të tjerë, 14.8% ishin të vetë-punësuar pa punonjës të tjerë dhe 7.9% ishin punëtorë familjar. Shumica e femrave të punësuara kishin statusin e punonjësit (79.4% krahasuar me 68.6% për meshkujt). Pothuajse një e katërta e meshkujve ishin të vetëpunësuar krahasuar me 13.8% të femrave.

Aktualisht, Kosova ka shkallën më të lartë të papunësisë në rajon, pasuar nga Bosna dhe Hercegovina

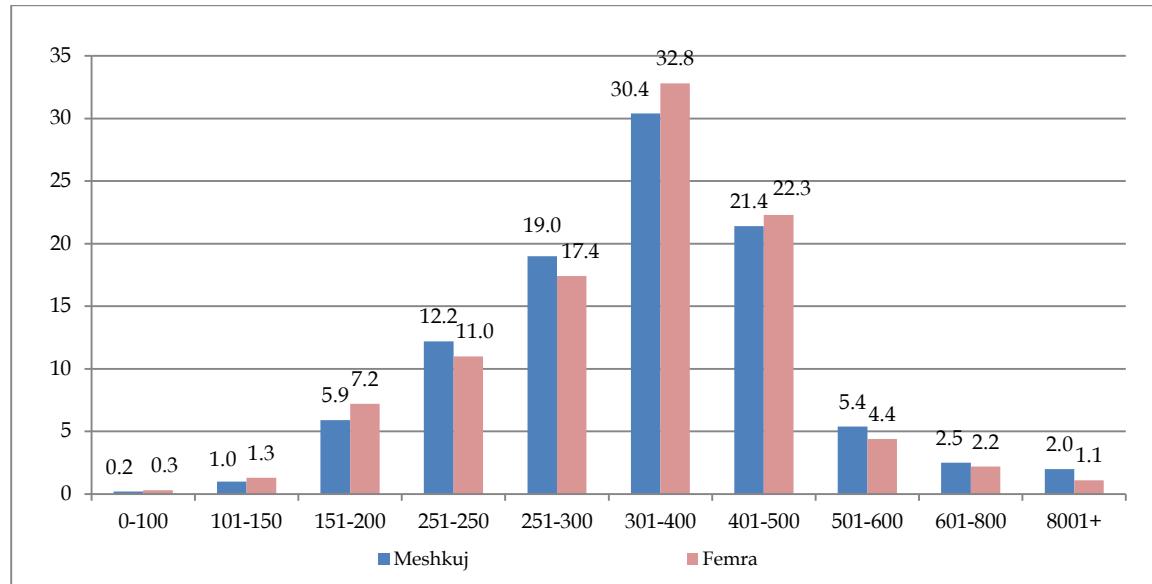
Figura 1: Krahasimi i statistikave kyçë, 2012- 2015

Burimi: ASK - Anketa e Fuqisë Punëtore 2015

Për ndryshim nga vitet paraprake, në katër vitet e fundit (2012-2015), nivelet nominale të pagave (d.m.th. jo të përshtatura për inflacionin) kanë shenuar rritje të lehtë. Në vitin 2015 paga mesatare e 31.6% të të punësuarve ishte 300-400 € (femrat 32.8% dhe meshkujt 30.4%).

Figura 2: Paga mujore neto për punonjësit sipas gjinisë (%)

Burimi: Anketa e fuqisë punëtore, 2015

1.1.3 Përdorimi i tokës

Përdorimi i tokës bujqësore karakterizohet nga format e shfrytëzimit, aktivitetet dhe inputet që njerëzit i ndërmarrin në përdorimin e tokës për të prodhuar, ndryshuar, për të ruajtur ose konzervuar atë. Të dhënrat për përdorimin e tokës bujqësore janë shumë të rëndësishme pasi që mundësohet një parashikim për prodhimin bujqësor dhe sigurinë e ushqimit, paralajmërim i hershëm për sigurimin e ushqimit, dhe gjendjen reale për mundësinë e prodhimit në bujqësi. Posedimi i këtyre të dhënavë çon drejt krijimit të politikave të qëndrueshme bujqësore

Gjithsej sipërfacja e tokës që shfrytëzohet në Kosovë është 512,000 ha tokë (në pronësi dhe e marrë me qira nga të tjerët), me mesatare prej 3.9 ha tokë për ekonomi bujqësore². Sipërfacja e shfrytëzuar e tokës për prodhimtari bujqësore në vitin 2014 ishte 413,635 ha, ose 80% të gjithsej sipërfaqes së tokës të shfrytëzuar nga 129,884 Ekonomi, me një mesatare të sipërfaqes së tokës së shfrytëzuar bujqësore prej 3.2 ha.

Sipërfacja e shfrytëzuar e tokës bujqësore i referohet sipërfaqes së përgjithshme të tokës së punueshme-arat, livadhet dhe kullosat, kulturat shumëvjeçare dhe kopshtet e përdorura nga Ekonomia Bujqësore, pavarësisht nga lloji i zotërimit. Në këtë kapitull janë paraqitur të dhënrat: për tokën bujqësore, sipas kategorive të shfrytëzimit të tokës së punueshme: Drithëra, Perime, Pemë, Vreshta*, Bimë Industriale, Foragjere, Kopshte, Fidanishte, Kultura të tjera, Livadhe dhe kullosa (përfshirë tokën e përbashkët).

² Regjistrimi i Bujqësisë, Nëntor 2014

Tabela 4: Sipërfaqja e shfrytëzuar e tokës bujqësore 2015

Shfrytëzimi i tokës bujqësore	Sipërfaqja (ha)	Pjesëmarrja në %
Drithëra	134,886	32.9
Perime	14,656	3.6
Pemë	4,930	1.2
Vreshta*	3,068	0.7
Industriale	346	0.1
Foragjere	28,472	6.9
Kopsht	587	0.1
Fidanishte	178	0.0
Kultura të tjera	34	0.0
Livadhe dhe kulloza (përfshirë tokën e përbashkët)	216,481	52.7
Tokë djerrinë	6,787	1.7
Gjithsej sipërfaqja e shfrytëzuar e tokës bujqësore	410,427	100

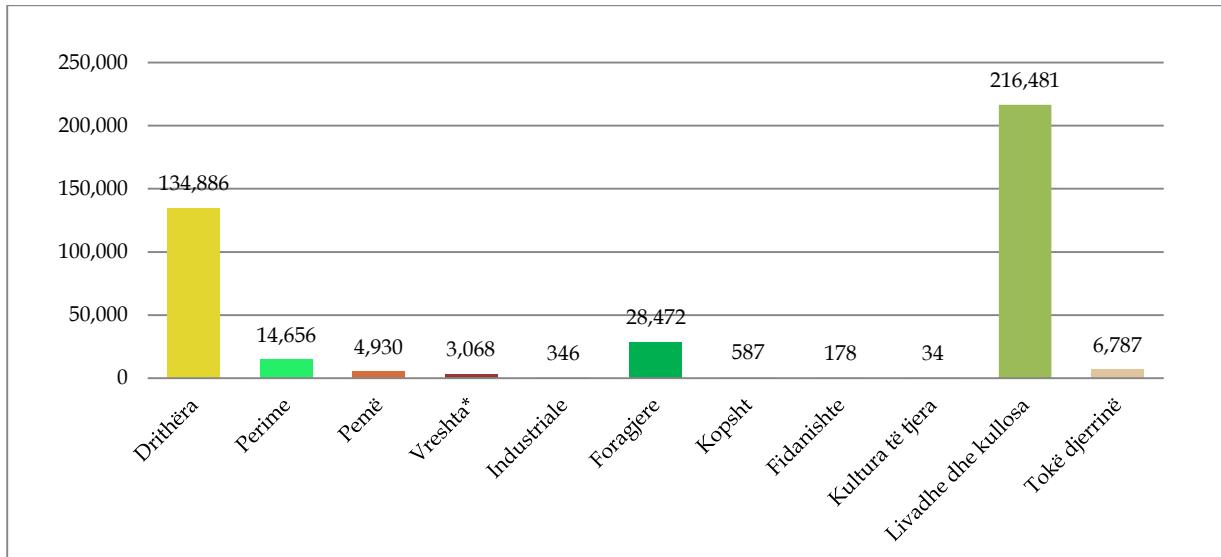
Burimi: Anketa e Ekonomive Shtepiake Bujqësore 2015, Departamenti për Vreshtarit, përpunuuar nga DAESB-MBPZHR

Sipërfaqja e shfrytëzuar e tokës bujqësore në vitin 2015 ishte 410,427 ha. Pjesa më e madhe i përket: livadheve dhe kullosave (përfshirë tokën e përbashkët) 216,481 ha ose (52.7%). Në tokën e punueshme – ara që përfshin afro 45.6%, pjesa më e madhe është me drithëra kokërr. Drithërat kokërr janë mbjellë në 72,8% (134,886,34 ha) të sipërfaqes së tokës së punueshme, apo 32.9% nga gjithsej sipërfaqja e shfrytëzuar e tokës bujqësore.

Grupi i dytë i kulturave në tokën e punueshme – ara, pas drithrave janë kulturat foragjere në sipërfaqe prej 28,472.44 ha (15.4%) ose pjesëmarrje prej 6.9%, në gjithsej sipërfaqen e shfrytëzuar të tokës bujqësore

Perimet në vitin 2015 janë kultivuar në një sipërfaqe prej 14,656 ha (3.6%), pemët zënë 1.2% të totalit të tokës së punueshme me gjithsej 4,930 ha, ndërsa sipërfaqja e kultivuar me vreshta ishte 3,068 ha (0.7%). Sa i përket tokave djerrinë kjo kategori e tokës rezulton se kishte 6,787 ha, që i bie 1.7% e sipërfaqës së shfrytëzuar të tokës bujqësore.

Figura 3: Sipërfaqja e shfrytëzuar e tokës bujqësore 2015 në ha

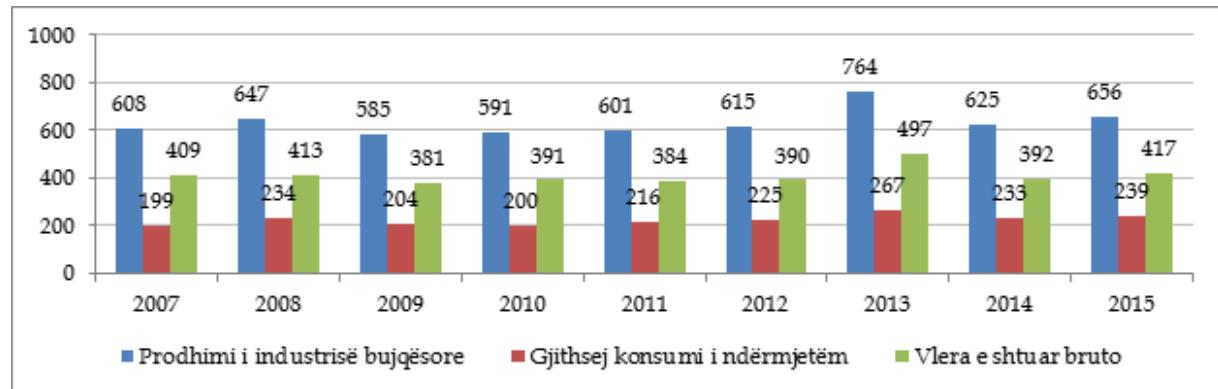
Burimi: Anketa e Ekonomive Bujqësore, 2015

1.2 Llogaritë ekonomike dhe çmimet e inputeve në bujqësi

Llogaritë Ekonomike për Bujqësi ofrojnë informacione të detajuara sa i përket të ardhurave nga aktivitetet bujqësore. Llogaritë përbajnë një gamë të gjerë të treguesve lidhur me aktivitetet ekonomike në sektorin bujqësor dhe kanë për qëllim analizimin e procesit të prodhimit të industrisë bujqësore dhe të ardhurave primare të gjeneruara nga ky prodhim. Në figurën më poshtë janë të paraqitura të dhënat për konsumin e ndërmjetëm, prodhimin e industrisë bujqësore dhe vlerën e shtuar bruto për periudhën 2007–2015.

Në vitin 2015 ka pasur rritje të konsumit të ndërmjetëm dhe prodhimit të industrisë bujqësore bujqësore. Krahasuar me vitin 2014, konsumi i ndërmjetëm në vitin 2015 ishte 2.5% më i lartë ndërsa prodhimi i industrisë bujqësore shënoi 5% rritje krahasuar me vitin paraprak.

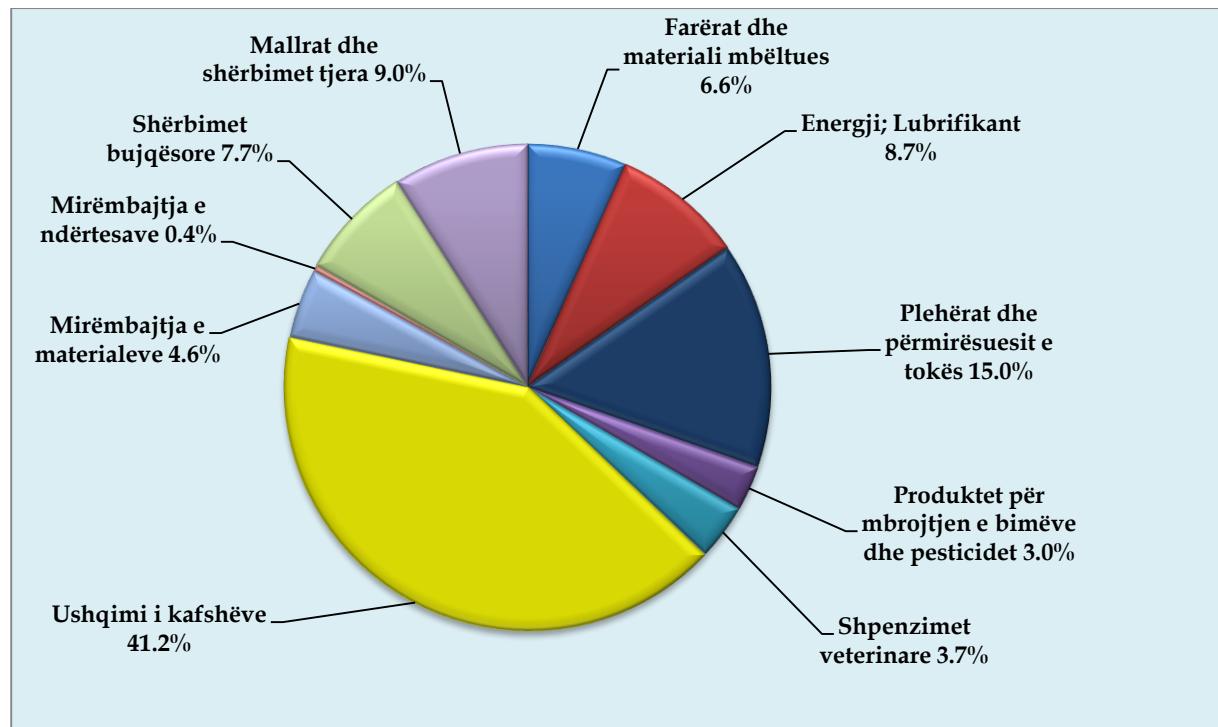
Figura 4: Konsumi i ndërmjetëm, prodhimi i industrisë bujqësore dhe vlera e shtuar bruto, në mil. €

Burimi: ASK, Llogaritë Ekonomike për Bujqësi 2015, përpunuar nga DAESB – MBPZHR

Vlera e shtuar bruto, e cila paraqet ndryshimin në mes të vlerës së prodhimit të industrisë bujqësore dhe vlerës së konsumit të ndërmjetëm, në vitin 2015 ishte 6% më e lartë se në vitin 2014. Në vitin 2015, vlera e shtuar bruto ishte e barabartë me 63% të vlerës së prodhimit të industrisë bujqësore, e kjo përqindje nuk dallon shumë me vitin 2013 dhe 2014.

Figura 5: Konsumi i ndërmjetëm i bujqësisë në vitin 2015 (%)

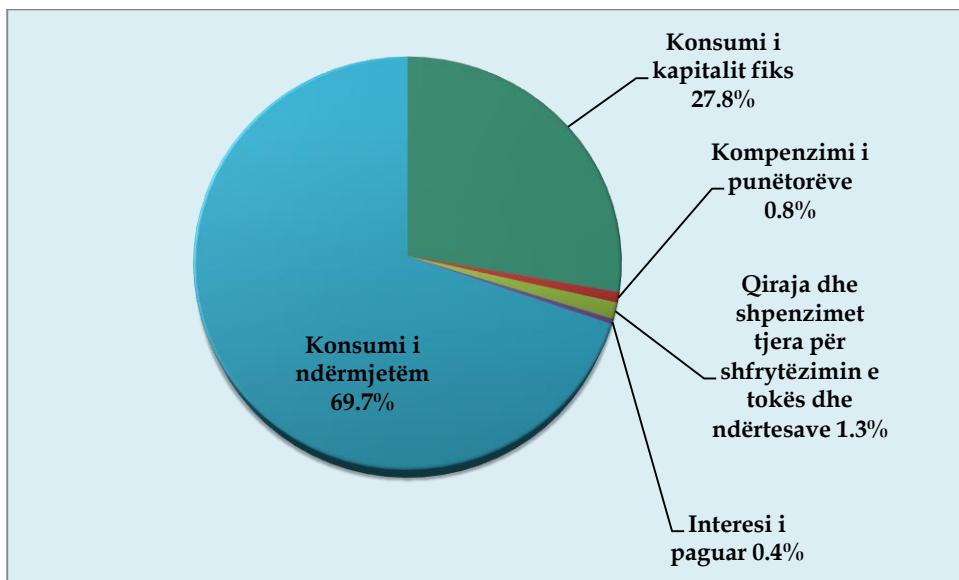
Burimi: ASK, Llogaritë Ekonomike për Bujqësi 2015, përpunuar nga DAESB – MBPZHR

Figura më lartë paraqet vlerën e komponentëve të konsumit të ndërmjetëm bujqësor për vitin 2015. Kategoria e ushqimit të kafshëve e cila përfshirë materialin ushqyes të cilin fermeri e blen nga fermerët tjerë apo lëndën e parë dhe ushqimin për kafshë që fermeri e prodhon në fermë, kontribuon me 41%, që paraqet gati gjysmën e konsumit të ndërmjetëm. Plehrat dhe përmirësuesit e tokës kanë pjesëmarrje me 15% të konsumit të ndërmjetëm, shpenzimet e

energjisë 9%, farërat dhe materiali mbëltues 7%, ndërsa shërbimet bujqësore dhe shpenzimet veterinare kontribuojnë me 8% dhe 4% respektivisht.

Figura e mëposhtme paraqet shpenzimet e ndryshme në fermë gjatë vitit. Kategoria më e rëndësishme për vitin 2015 është konsumi i ndërmjetëm, i cili kontribuon me rreth 70%, pasuar nga konsumi i kapitalit fiks me 28%, ndërsa kategoritë tjera të paraqitura karakterizohen me pjesëmarrje shumë të ulët.

Figura 6: Inputet në bujqësi sipas kategorive, 2015

Burimi: ASK, Llogaritë Ekonomike për Bujqësi 2015, përpunuuar nga DAESB - MBPZHR

Çmimet e inputeve bujqësore

Indeksi vjetor i çmimeve të inputeve bujqësore 2010 – 2015 përfshin të dhëna për indekset e çmimeve në Kosovë për periudhën Janar - Dhjetor 2010/2015. Çmimet e prodhimeve të inputeve bujqësore në këtë publikim janë mbledhur në barnatore bujqësore, barnatore veterinare, nga kompanitë, tregjet, dhe vendet tjera ku çmimet e inputeve bujqësore janë në dispozicion.

Produktet që përbëjnë bazën e indeksit të çmimeve të inputeve marrin pjesë në njëren nga dy grupet kryesore: Mallrat dhe shërbimet aktualisht të konsumuara në bujqësi (konsumi i ndërmjetëm) si dhe Mallrat dhe shërbimet që kontribuojnë në investimet bujqësore (formimi i kapitalit).

Tabela në vijim paraqet indeksin e çmimeve vjetore të inputeve bujqësore. Çmimet e produkteve të mbrojtjes së bimëve, të cilat në katër vitet e fundit janë rritur vazhdimisht, në vitin 2015 kanë shënuar rënje mjaft të lartë prej 29%. Rënje të dukshme prej 12% po ashtu vërehen tek kategoria e Energjisë dhe Ushqimi i kafshëve. Në anën tjetër, rritje të theksuar ka shënuar kategoria e Farërave prej 38% dhe një rritje të lehtë kategoria e Mallrave dhe Shërbimeve që kontribuojnë në Investimet Bujqësore me 4%.

Indeksi vjetor i inputeve në vitin 2015 ka rënie për 2% për Input 1 krahasuar me periudhën e njëjtë të viti 2014. Indeksi për Input 2 është rritur për 5% mes viteve 2015 dhe 2014. Indeksi i inputit të përgjithshëm (Input 1 + Input 2) gjithashtu është rritur krahasuar me periudhën e njejtë të vitit 2014 për 0.7%.

Tabela 5: Indeksi vjetor i çmimeve të inputeve bujqësore 2010 – 2015 (2010 = 100)

Përshkrimi	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/2014 në %
MALLRAT DHE SHËRBIMET E KONSUMUARA AKTUALISHT NË BUJQËSI (INPUT 1)	100.0	112.9	119.7	122.1	120.5	118.3	-1.8
FARËRAT DHE MATERIALI MBËLTUES	100.0	112.7	109.4	107.1	115.3	158.6	37.6
ENERGJI; LUBRIFIKANT	100.0	114.7	123.4	118.9	115.7	102.2	-11.7
-Energjia elektrike	100.0	101.0	114.5	124.5	133.1	139.0	4.4
-Lëndë djegëse	100.0	117.1	125.5	119.1	114.2	97.8	-14.4
-Lubrifikant	100.0	117.1	125.5	119.1	114.2	97.8	-14.4
PLEHRAT DHE PËRMIRËSUESIT E TOKËS	100.0	126.0	142.4	146.1	139.2	130.6	-6.2
-Plehrat e thjeshtë	100.0	130.7	152.2	155.7	148.1	135.9	-8.2
-Plehrat e përbëra	100.0	130.7	152.2	155.7	148.1	135.9	-8.2
PRODUKTET PËR MBROJTJEN E BIMËVE DHE PESTICIDET	100.0	98.5	99.6	129.7	159.4	113.6	-28.7
SHPENZIMET VETERINARE	100.0	107.0	106.8	109.3	104.6	102.6	-1.9
LËNDË PËR USHQIM KAFSHËSH	100.0	122.3	137.5	143.4	130.8	114.4	-12.5
-Lëndë të thjeshta ushqimi	100.0	123.7	140.5	146.0	131.4	117.2	-10.8
-Lëndë të përbëra ushqimi	100.0	137.0	144.4	144.2	135.5	117.0	-13.7
MIRËMBAJTJA E MATERIALEVE	100.0	100.0	100.4	100.7	100.4	99.1	-1.3
MIRËMBAJTJA E NDËRTESAVE	100.0	100.7	101.6	100.3	100.4	99.7	-0.7
MALLRAT DHE SHËRBIMET TJERA	100.0	101.1	103.7	107.1	108.6	112.6	3.6
MALLRAT DHE SHËRBIMET QË KONTRIBUOJNË NË INVESTIMET BUJQËSORE (INPUT 2)	100.0	101.3	101.5	103.0	105.3	110.0	4.5
TRAKTOR	100.0	101.3	101.3	104.1	107.1	118.5	10.6
TJERA	100.0	101.3	101.7	102.0	103.8	103.1	-0.7

Burimi: ASK (Indeksi i çmimeve të inputeve dhe çmimet në bujqësi), përpunuar nga DAESB - MBPZHR

Brenda kategorisë së mallrave dhe shërbimeve aktualisht të konsumuara në bujqësi (Input 1), indekset e çmimeve janë llogaritur për grupet vijuese: farërat dhe materiali mbëltues, energjia, plehrat dhe përmirësuesit e tokës, produktet për mbrojtjen e bimëve, shpenzimet

veterinere, ushqimi i kafshëve, mirëmbajtja e materialeve, mirëmbajtja e ndërtesave, si dhe mallrat dhe shërbimet e tjera.

Çmimet e mallrave dhe shërbimeve që lidhen me investimet bujqësore (Input 2) janë llogaritur duke përdorur çmimet e materialeve (makinerive dhe pajisjeve tjera), ndërtesat dhe të tjera (ndërtesat jo-rezidente të fermës, punët tjera përvëç përmirësimit të tokës).

1.3 Struktura e fermës

Sipërfaqja e shfrytëzuar e tokës bujqësore në Kosovë në vitin 2015 ishte 410,427 ha, nga e cila 185,385 ha (45%) i takon tokës së punueshme apo arave.

Anketa e ekonomive Bujqësore e vitit 2015 ka një strukturë tjetër dhe fermat nuk janë të ndara sipas madhësisë dhe numrit të ekonomive bujqësore. Meqenëse madhësia e fermave është informatë shumë e rëndësishme, dhe struktura nuk mund të ndyshoj për një kohë shumë të shpejtë edhe për këtë publikim është shfrytëzuar ndarja e fermave të klasifikuara në bazë të rezultateve të Regjistrimit të Bujqësise 2014. Rezultatet nga R.B kanë treguar se ekzistojnë 113,231 Ekonomi Bujqësore që merren me prodhimin e kulturave bujqësore dhe mesatarisht posedojnë 1.6 ha të tokës së punueshme - arave.

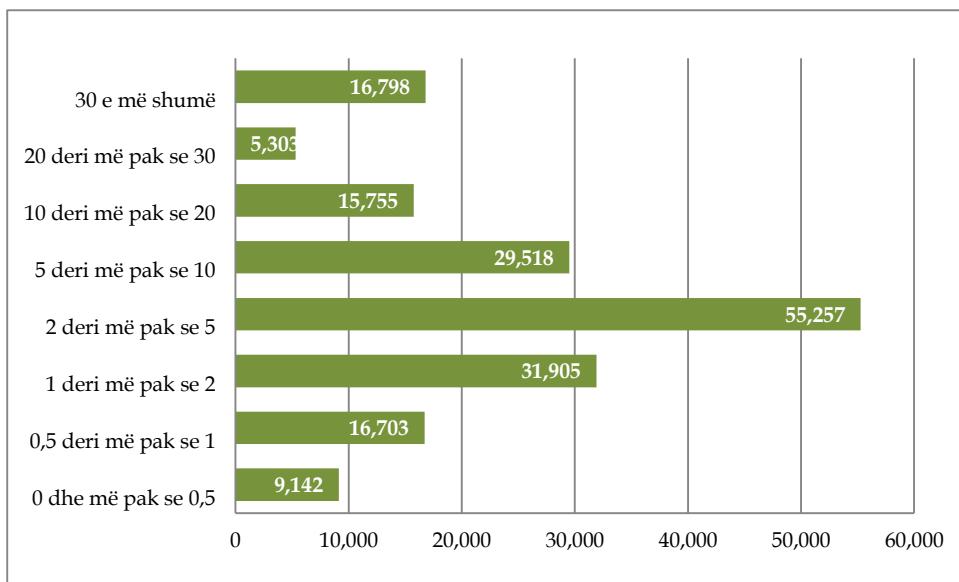
Tabela 6: Struktura e fermës sipas madhësisë dhe nr. të Ekonomive Bujqësore në vitin 2014

Madhësia e fermës	Sipërfaqja (ha)	Pjesëmarrje në(%)	Nr. Ekonomive Bujqësore	Pjesëmarrja në(%)
0 dhe më pak se 0.5	9,142	5.1	39,939	35.2
0.5 deri më pak se 1	16,703	9.3	24,562	21.6
1 deri më pak se 2	31,905	17.7	23,827	21.0
2 deri më pak se 5	55,257	30.6	18,726	16.5
5 deri më pak se 10	29,518	16.4	4,493	3.9
10 deri më pak se 20	15,755	8.7	1,203	1.0
20 deri më pak se 30	5,303	2.9	228	0.2
30 e më shumë	16,798	9.3	253	0.2
Gjithsej	180,381	100	113,231	100

Burimi:ASK – Regjistrimi i Bujqësisë 2014

Fermat me madhësi prej 0 dhe më pak se 0.5 përbëjnë 9,142 ha, dhe kanë pjesëmarrje 5.1%. Pasojnë fermat me madhësi 0.5 deri më pak se 1, që përfshijnë sipërfaqen 16,703 ha, me pjesëmarrje prej 9.3%. Madhësia prej 1 deri më pak se 2 kanë sipërfaqen prej 31,905 ha dhe prezanton 17.7% të tokës së punueshme-arave. Sipërfaqe prej 55,257 ha, përfraqësojnë fermat me madhësi 2 deri më pak se 5 ha, që njëherit përfraqësojnë 30.6% të totalit të tokës së punueshme-arave.

Figura 7: Struktura e fermës sipas madhësisë-sipërfaqja(ha), 2014

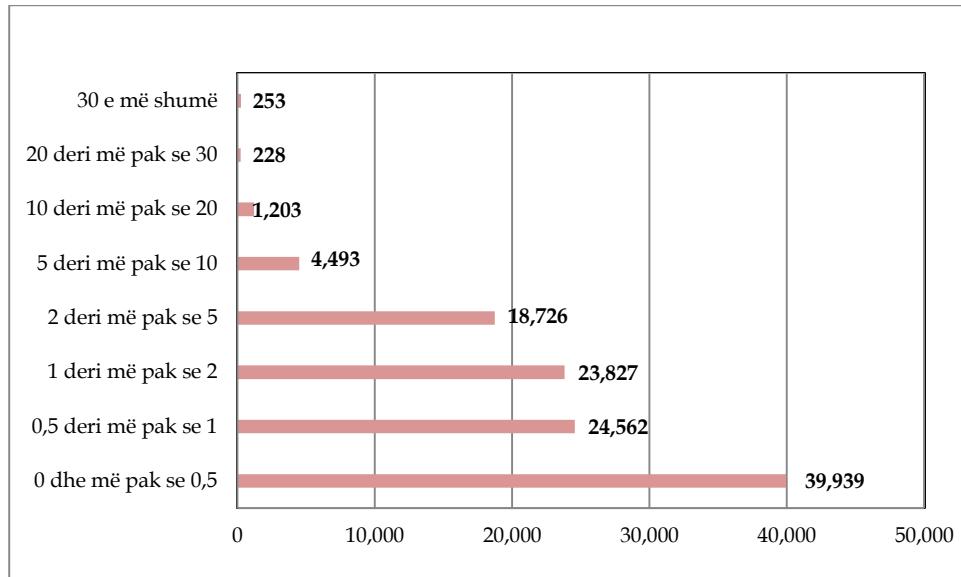

Burimi:ASK – Regjistrimi i Bujqësisë 2014

Bazuar në të dhënat e Regjistrimit të Bujqësisë 2014, janë 39,939 ekonomi që posedojnë ferma me madhësi 0-0.5 ha të tokës së punueshme dhe janë në përqindje më të madhe (35.2%), ndërsa pas kategorisë së parë shumica e tokës së punueshme është kultivuar nga 24,562 ekonomi bujqësore që posedojnë ferma me madhësi prej 0.5 deri në më pak se 1 ha të tokës së punueshme ose (21.6%) të ekonomive.

Numri i ekonomive prej 23,827 ose 21.0% e tyre posedojnë madhësi të fermave nga 1 deri në më pak se 2 ha, ndërsa kategoria tjetër e madhësisë së fermave është kultivuar nga 18,726 ose 16.5% e ekonomive bujqësore që posedojnë sipërfaqe nga 2 deri në më pak se 5 ha të tokës së punueshme që kanë pjesëmarrje prej 30.6% të sipërfaqes së tokës të punueshme ose 55,257 ha. Madhësi të fermave nga 5 deri në më shumë se 30 ha kanë vetëm 6,177 ekonomi bujqësore, që përfaqsojnë vetëm 5.45% të ekonomive.

Figura 8: Ekonomitë bujqësore dhe madhësia e sipërfaqes së tokës së punueshme

Burimi:ASK – Regjistrimi i Bujqësisë 2014

Sipërfaqja mesatare e tokës së punueshme – arave që kultivohet nga ekonomitë bujqësore në vitin 2014 ka qenë 1.6 ha, që do të thotë se në vendin tonë kemi vetëm 0.10 ha tokë punuese-ara për kokë banori.

Madhësia mesatare e Ekonomisë Bujqësore në Kosovë, për sa i përket tokës së punueshme – arave është shumë më e vogël se sa në shumicën e shteteve të BE-së ose 8 herë më e vogël se mesatarja e këtyre shteteve, por është e ngashme me shtetet fqinje.

Nga shtetet e BE-së madhësi mesatare më të madhe të sipërfaqes së tokës së punueshme për ekonomi bujqësore konsiderohet të ketë R.Çeke, pastaj radhiten Sllovakia dhe Mbretëria e Bashkuar. Ndërsa në anën tjeter mesatare shumë të vogël kanë Malta dhe Mali i Zi.

1.4 Bizneset bujqësore-Agroindustria

Ushqimi dhe pijet tradicionalisht përbëjnë pjesën më të madhe të konsumit familjar. Industria ushqimore dhe agro bizneset tjera që punësojnë një numër të madh të punëtorëve të kualifikuar dhe të pakualifikuar, përbëhet nga një rrjet kompleks i aktiviteteve që kanë të bëjnë me furnizimin, konsumin, duke përfshirë këtu edhe shërbimet. Nënsektori agro-ushqimor në vendin tonë është mjaft i fragmentuar, nga njëra anë, kemi korporata të mëdha, që konkurojnë në tregun vendor dhe ndërkombëtar dhe, nga ana tjeter, ndërmarrje të vogla që shpesh u shërbejnë tregjeve lokale të përqendruara kryesisht në preferenca të specialiteteve lokale. Si i tillë, ky nënsektor luan rol kyç në fushën e zhvillimit rural dhe ruajtjen e aktiviteteve industriale në zonat rurale.

Industria e ushqimit në Kosovë dhe agro bizneset tjera³, për vitet 2011-2015 kanë gjeneruar 1,487,318,535 € të ardhura, me gjithsej 9,642 biznese aktive ku ishin të punësuar afro 36,748 punonjës. Ndërsa, vetëm në vitin 2015, ka pasur të punësuar 8,790 persona dhe 2,130 biznese aktive si dhe qarkullim vjetor mbi 323 mil. €. Mund të thuhet se në krahasim me vitin paraprak, vërehet një përmirësim në shtimin e numrit të të punësuarve, bizneseve aktive si dhe qarkullimit vjetor.

Tabela 7: Industria ushqimore dhe agro bizneset për vitet 2011-2015

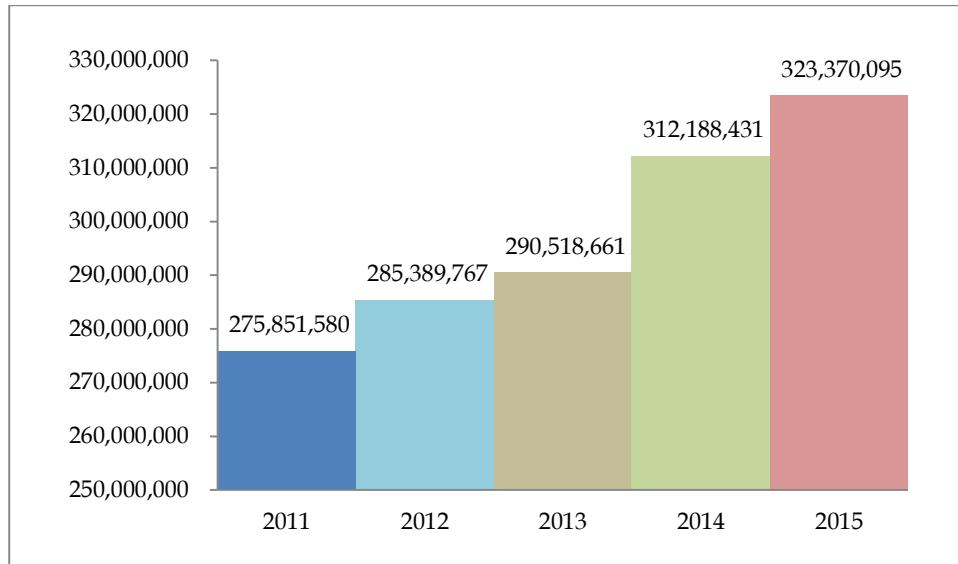
Viti	Qarkullimi	Nr. i të punësuarve	Nr.bizneseve aktive
2011	275,851,580	6,046	1,742
2012	285,389,767	6,778	1,819
2013	290,518,661	7,130	1,896
2014	312,188,431	8,004	2,055
2015	323,370,095	8,790	2,130
Totali	1,487,318,535	36,748	9,642

Burimi: ASK, Departamenti i Statistikave Ekonomike

Profili strukturor i prodhimit të ushqimit, pijeve, prodhimi bimor dhe shtazor, gjuetia dhe shërbimet e lidhura me to përbëjnë një nga sektorët më të mëdhenj në ekonominë e Kosovës, që ka gjeneruar rreth 323 mil. €, dhe është një nga sektorët kyç në ekonominë e Kosovës që ofron punësim të vazhdueshëm në vendin tonë. Bazuar në statistikat e nxjerra nga regjistri i bizneseve, mund të vërehet se ka pasur dallime të shumta sa i përket qarkullimit vjetor, numrit të të punësuarve dhe bizneseve aktive varësisht nga regjioni.

³ Prodhimi bimor dhe shtazor; gjuetia dhe shërbimet e lidhura me to; Pylltaria dhe prerja e drunjve; Peshkimi dhe Akuakultura; Përpunimi i produkteve ushqimore; Prodhimi i pijeve; Prodhimi i produkteve të duhanit; Prodhimi i lëkurës dhe produkteve prej lëkurës; Prodhimi i drurit dhe i produkteve të drurit dhe të tapës, përvëç mobilieve; prodhimi i artikujve nga kashta dhe materialeve të gërshtuara-thurëse, Prodhimi i letrës dhe produkteve prej letrës, Prodhimi i produkteve minerale jometalike.

Figura 9: Qarkullimi nga industria ushqimore dhe agro bizneset për vitet 2011-2015 në €

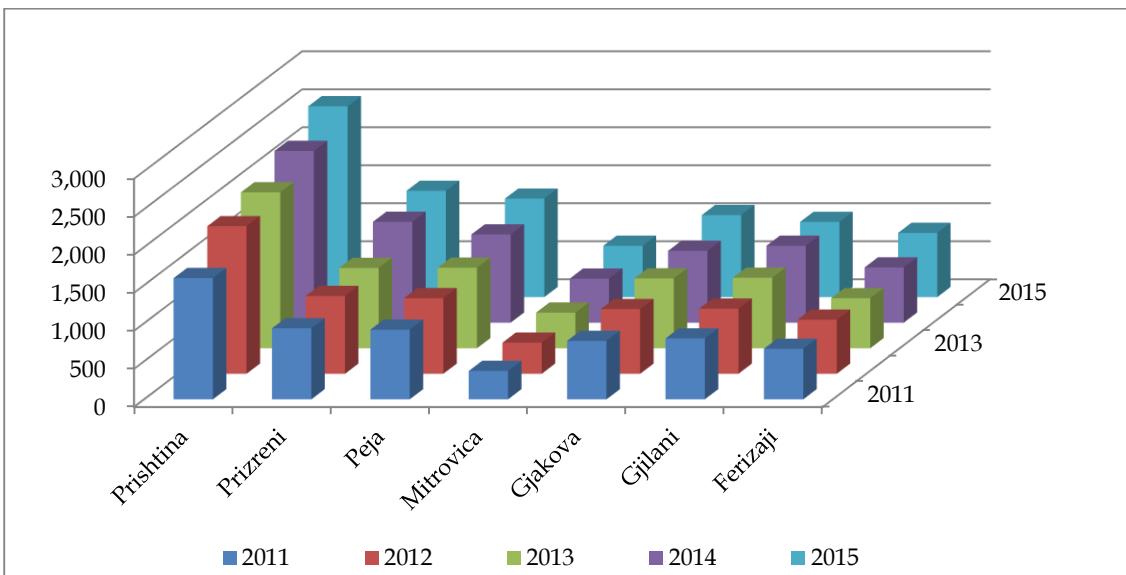
Burimi: ASK, Departamenti i Statistikave Ekonomike

Duke filluar nga viti 2011, qarkullimi monetar nga ky sektor ka pasur një rritje graduale. Derisa në vitin 2011 qarkullimi ishte 275 mil. €, në vitin 2014 ka pasur rritje për 13%. Për dallim nga viti 2014, qarkullimi ka shënuar rritje në vitin 2015 për vetëm 4%. Që nga viti 2011 deri në vitin 2015 nënsektori i përpunimit të produkteve ushqimore ka pasur qarkullim më të madh në krahasim me llojet e bizneseve tjera të këtij nënsektori.

Në vitin 2015 qarkullimi i përgjithshëm ishte 323 mil. €, ku 74% apo 239 mil. € ishte pjesëmarrja e industrisë përpunuese. Në kuadër të industries përpunuese pjesa më e madhe përkatësisht 67% (160 mil. €) ishte përpunimi i produkteve ushqimore dhe 33% (78 mil. €) prodhimi i pijeve. Përveç industrisë përpunuese aktivitete tjera biznesore ishin: prodhimi bimor dhe shtazor, gjuetia dhe shërbimet e lidhura me to me qarkullim prej 14% (45 mil. €), prodhimi i drurit, i produkteve të drurit dhe të tapës me pjesëmarrje 7% (21 mil. €), prodhimi i letrës dhe produkteve prej letrës me pjesëmarrje 4% (12 mil. €) dhe peshkimi me akuakulturën me 1% (2 mil. €).

Sa i përket numrit të të punësuarve nga të dhënët që janë të prezantuara në tabelë del se në vitet 2011-2015 gjithsej të punësuar në industrinë ushqimore dhe agro bizneseve tjera ishin 36,748. Numri tyre në vitin 2011 ishte 6,046, duke u rritur në 8,790 në vitin 2015. Pra, vërehet rritje e numrit të të punësuarve për 45% nga viti 2011 në vitin 2015. Prej numrit të përgjithshëm të të punësuarve në vitin 2015 afro 6,212 punonjës ose 71% ishin të angazhuar në industrinë përpunuese ushqimore, 13% në prodhimin bimor dhe shtazor, gjuetia dhe shërbimet e lidhura me to, dhe 12% në Prodhimin e drurit, produkteve të drurit dhe të tapës, peshkimi dhe akuakultura 1%, ndërsa 3% janë të punësuar në nënsektor të tjerë.

Figura 10: Numri i të punësuarve në industrinë ushqimore dhe agro biznese sipas viteve dhe regjioneve

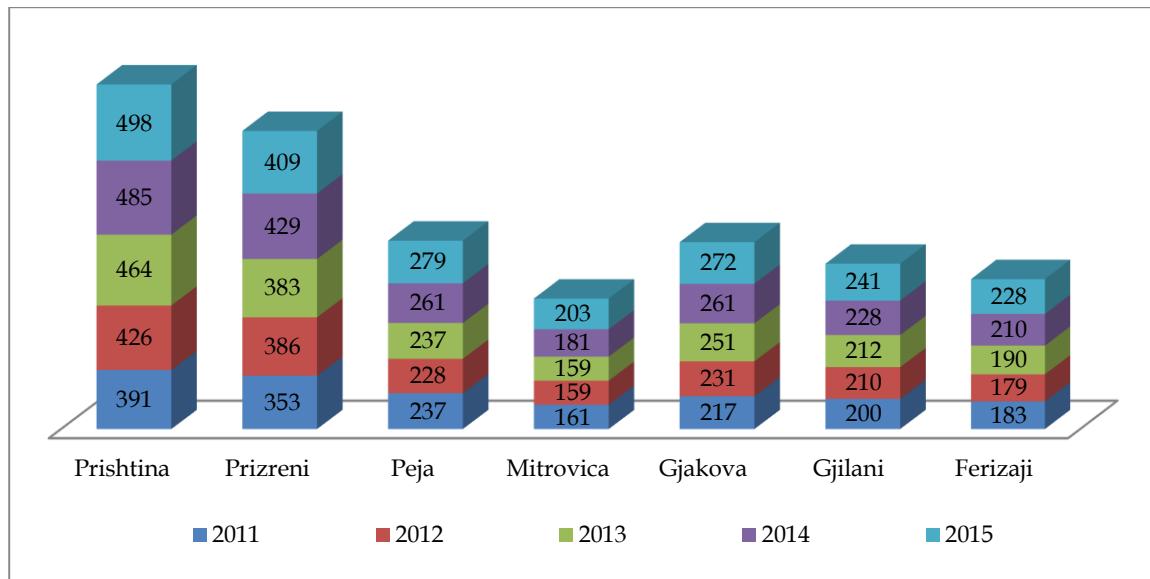

Burimi: ASK, Departamenti i Statistikave Ekonomike

Në periudhën 2011-2015 vërehet se ka pasur rritje të numrit të të punësuarve, numrit të bizneseve aktive si dhe rritje të qarkullimit vjetor. Numri i të punësuarve është rritur në vazhimësi ku në vitin 2015 të punësuar kanë qenë 2,744 më shumë sesa në vitin 2011. Ndërsa nëse krahasojmë numrin e të punësuarve në vitin 2015 me vitin paraprak, ky numër ka qenë për 10% më i lartë aq po 785 persona më shumë kanë qenë të punësuar.

Rritje ka pasur edhe në numrin e bizneseve aktive ku prej 1,742 biznese aktive në vitin 2011, ky numër është rritur në 2,131 në vitin 2015 ose shprehur në përqindje del se ka pasur rritje për 22%. Numër më i madh i bizneseve aktive apo 52% nga gjithsej numri i bizneseve aktive ishin nga kategoria e përpunimit të produkteve ushqimore. Ashtu si edhe vitet tjera me pjesëmarrje të ngjajshme të numrit të bizneseve aktive prej 19% ishte prodhimi bimor dhe shtazor, gjuetia shërbimet e lidhura me to, si dhe 19 % e bizneseve tjera aktive i takonin kategorisë së prodhimit të drurit dhe produkteve të drurit dhe të tapes, ndërsa 10% e tyre ishin nga kategoritë tjera biznesore.

Figura 11: Numri i të punësuarve në bizneset agro ushqimore sipas viteve dhe regjioneve

Burimi: ASK, Departamenti i Statistikave Ekonomike

Sa i përket qarkullimit vjetor, numrit të të punësuarve dhe bizneseve aktive, vërehen dallime të shumta sipas regjioneve. Në vijim është përshkruar gjendja e përgjithshme për qarkullimin, numrin e punëtorëve të angazhuar dhe numrin e bizneseve aktive në regjione për vitin 2015.

Regjioni i Ferizajit në vitin 2015 ka pasur ngritje në numrin e të punësuarve nga viti paraprak prej 726 në 844. Gjithashtu ka pasur rritje edhe në numrin e bizneseve aktive ku në vitin 2015 kanë qenë aktive 228 biznese apo 18 më shumë se viti paraprak. Qarkullimin vjetor ka pasur ngritje ku në vitin 2015 kjo shifër ka arritur në 19 mil. € nga 16 mil. € sa ishte në vitin 2014.

Në vitin 2015, regjioni i Gjilanit ka pasur 989 të punësuar dhe 241 biznese aktive si dhe qarkullim vjetor mbi 31 mil. €. Regjioni në fjalë ka pasur rënje të numrit të të punësuarve dhe qarkullimi vjetor, ndërsa rritje të numrit të bizneseve aktive.

Regjioni i Gjakovës në vitin 2015, kishte 1,078 të punësuar dhe 272 biznese aktive, e qarkullim vjetor mbi 43 mil. €.

Regjioni i Mitrovicës në vitin 2015 kishte 675 të punësuar dhe 203 biznese aktive me një qarkullim mbi 19 mil. €. Në krahasim me vitin paraprak në regjionon e Mitrovicës është rritur numri i të punësuarve dhe bizneseve aktive, por jo edhe qarkullimin vjetor.

Sa i përket Regionit të Pejës të punësuar ka pasur 1,295 dhe 279 biznese aktive si dhe afro 60 mil. € qarkullim vjetor. Për dallim nga viti paraprak, ky regjion ka pasur rritje në të gjitha pikat e cekura.

Si shumica e regjioneve të tjera edhe regjioni i Prizrenit ka shënuar ndryshime pozitive. Numri i të punësuarve është rritur në 1,398 si dhe qarkullimi total ka arritur shifrën e mbi 59 mil. €. Ndërsa numri i biznese aktive është zvogëluar në 409 prej 429 sa ishin në vitin 2014.

Rritje në numrin e të punësuarve ka shënuar edhe Regioni i Prishtinës, ku në vitin 2015 ka pasur 2,511 të punësuar dhe 498 biznese aktive. Qarkulli vjetor në këtë regjion është ulur në 90 mil. € nga 97 mil. € sa ishte në vitin 2014.

Sa i përket gjendjes së bizneseve në nivelin komunal shohim se nga të gjitha komunat sa i përket qarkullimit vjetor prin komuna e Prizrenit me 12%, pasuar nga Peja dhe Prishtina me nga 10%. Sa i përket numrit të të punësuarve prin komuna e Prishtinës me 15% pasuar nga Prizreni me 12% dhe Peja 7%, ndërsa me numër të bizneseve aktive paraqitet komuna e Prizrenit me 13%, Prishtina me 12% dhe Ferizaji me 8%.

2 Prodhimi bujqësor dhe përdorimi i tij

2.1 BPV në sektorin e bujqësisë dhe pylltarisë

Llogaritë Ekonomike për Bujqësi janë llogari satelit të Sistemit Evropian të Llogarive Ekonomike të Integrues (ESA), sistem ky që ndjek rekomandimet e OKB-së për llogaritë kombëtare. Ato mbulojnë produktet dhe shërbimet bujqësore të prodhua gjatë periudhës llogaritëse që janë shitur nga njësitë bujqësore, të mbajtura në stoqe në ferma, ose të përdorura për përpunim të mëtejshëm nga prodhuesit bujqësor.

Konceptet e Llogarive Ekonomike për Bujqësi janë përshtatur me natyrën e veçantë të prodhimit bujqësor: për shembull, LLEB përfshijnë jo vetëm prodhimin e rrushit dhe të ullinjeve, por edhe prodhimin e verës dhe të vajit të ullirit nga prodhuesit bujqësor, si dhe informacione në konsumin brenda njësisë së produkteve bimore të përdorura në ushqimin e kafshëve, prodhimin e llogaritur për nxjerrjen e vetë-llogarive të mallrave kapitale fikse dhe konsumit final vetanak të njësive bujqësore. Të dhënat e LLEB mund të përdoren për të llogaritur treguesit e të ardhurave për sektorin e bujqësisë. LLEB paraqesin të dhënat në vlerë monetare: vlera më çmime të prodhimit, vlera me çmime aktuale dhe vlera me çmime konstante. LLEB me çmime aktuale përfshijnë vlerën me çmime të prodhimit së bashku me subvencionet duke ia zbritur taksat.

Në tabelë janë prezantuar të dhënat për prodhimtarinë vjetore nga Llogaritë Ekonomike për Bujqësi me çmimet aktuale për periudhën 2009-2015, për prodhimtar bimore dhe blektorale si dhe prodhimi i mallrave bujqësore dhe po ashtu rezultatet nga kategoritë tjera që janë të prezantuara në tabelën në vijim. Vlera e prodhimeve bimore në vitin 2015 e llogaritur në çmimet aktuale ishte 350.7 mil. €, ndërsa vlera e prodhimit blektoral arriti në 278.9 mil. €. Gjithsejt vlera e përgjithshme e prodhimtarisë bimore dhe blektorale gjatë këtij viti ka qenë 629.7 mil. €. Duke filluar nga viti 2009 deri në vitin 2012 prodhimtaria bimore ka pasur disa oscilime të vogla dhe mesatarisht për këto vite vlera ishte rreth 317 mil. €, përvèç në vitin 2009 ku paraqitet prodhimtari më e vogël. Rritja ka vazhduar deri në vitin 2013 (427 mil. €), që njëherit shënoi edhe pikën më të lartë të prodhimit për periudhën 2009-2013. Bazuar në rezultatet e kalkulimeve të Llogarive Ekonomike për Bujqësi 2015 rezulton se prodhimtaria bimore shënoi rritje për 8.0% në vitin 2015 për dallim nga viti 2014. Ky shtim i vlerës së prodhimit ka ardhur si rezultat i rritjes së prodhimit të perimeve dhe të hortikulturës si dhe bimëve foragjere.

Në prodhimtarinë bimore janë të përfshirë: drithërat, bimët industriale, bimët foragjere, perimet dhe prodhimet e kopshtit, patatet dhe pemët. Perimet dhe prodhimet e kopshtit janë kategoria më e rëndësishme në prodhimtarinë bimore dhe përbëjnë rreth 30.5% të prodhimit të përgjithshëm, pasuar nga drithërat me 25.5%, bimë foragjere që përbëjnë 20.4% të prodhimit të përgjithshëm, pemër rreth 15.8%, patatet 6.6% dhe 1.2% bimë të tjera.

Blegtoria dhe produktet blegtorale vlerë më të lartë arriti në vitin 2013 (298 mil. €). Vlera e prodhimeve blegtorale gjithsej për vitin 2015 ishte 278.9 mil. €, ku ishin të përfshira këto kategori: qumështi, vezët, mjalti dhe leshi i papërpunuar. Qumështi është produkti më i rëndësishëm blegtoral; me vlerë prej 132.6 mil. € nga gjithsej 158.6 mil. €, të produkteve blegtorale, pastaj vijnë vezët me 25.9 mil. €.

Qumështi ka pasur një ulje prej 12.2% në vitin 2015 krahasuar me 2014. Ndërsa vezët kanë shenuar rritje prej 18.1% krahasuar me vitin 2014. Sa i përket kategorive blegtorale kryesisht janë përfshirë shitja e mishit të kafsheve: gjedheve 47.8%, deleve dhe dhive 17.7%, derrave 11.2%, mishit të shpezve 12.9% dhe kafshëve tjera 10.6%.

Prodhimi blegtoral është rritur për 7.7% në vitin 2015 krahasuar me vitin 2014. Rritja mund të shpjegohet me rritjen e vlerës së blegtorisë dhe produkteve blegtorale. Prandaj si rezultat i rritjes së prodhimit në kategori të cekura më lartë, prodhimi bimor dhe blegtoral gjithsej u rrit me 7.9% në vitin 2015 në krahasim për vitin 2014.

Rritje të vlerës së prodhimeve bimore në vitin 2015 krahas vitit 2014 kishte te: perimet dhe produktet e kopshtit 29.1%, bimët foragjere për 6.5% dhe pemër 1.1%, ndërsa te patatja kemi vlerën e njejtë.

Të ardhurat sipërmarrëse të fermës në vitin 2015 janë për 12.2% më shumë se sa në vitin paraprak.

Tabela 8: Llogaritë ekonomitë për bujqësi me çmime aktuale, në mil. €

Kodi	Llogaritë Ekonomike Bujqësore	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi	Ndryshimi (%)
1	Drithërat (përfshirë farërat)	61.9	93.5	107	107.1	102.1	92.1	89.5	-2.6	-2.8
2	Bimët industriale	0.05	0.05	0.05	0.14	0.12	0.26	0.17	-0.1	-34.6
3	Bimët foragjere	55.8	51.2	56	67.8	95.2	67.3	71.7	4.4	6.5
4	Perimet dhe prodhimet e kopshtit	114.4	123.3	119.6	104.1	154.4	82.9	107	24.1	29.1
5	Patatet	23.1	26.6	20.2	12	19.6	23	23	0.0	0.0
6	Pemët	28.7	26	23.2	32.9	51.9	54.6	55.2	0.6	1.1
9	Prodhimet e tjera bimore (farërat)	3.4	3.4	3.7	3.5	4.2	4.5	4.1	-0.4	-8.9
10	Prodhimet bimore gjithsej	287.4	324	329.7	327.6	427.6	324.7	350.7	26.0	8.0
11	Blegtoria	119.7	97.6	96	92.3	117.3	85.9	120.3	34.4	40.0
12	Produktet blegtorale	158.9	148.8	155.8	174.2	181.1	173	158.6	-14.4	-8.3
13	Prodhimet blegtorale gjithsej	278.6	246.4	251.9	266.6	298.4	258.9	278.9	20.0	7.7
14	Prodhimet bimore dhe blegtorale gjithsej	566.1	570.3	581.6	594.1	726	583.7	629.7	46.0	7.9
15	Shërbimet bujqësore	14.7	14.8	14.7	14.5	20.4	20.2	18.5	-1.7	-8.4
16	Prodhimet bujqësore gjithsej	580.8	585.2	596.2	608.6	746.3	603.9	648.2	44.3	7.3
19	Konsumi i ndërmjetëm gjithsej	204.2	200.1	216.4	224.5	250	233.2	239.3	6.1	2.6
20	Vlera e shtuar bruto me çmime bazë	380.8	390.6	384.3	390.3	305.8	377.3	416.8	39.5	10.5
21	Konsumi i kapitalit fiks	75.4	77.9	81	84.5	93.7	90.6	95.5	4.9	5.4
22	Vlera e shtuar neto me çmime bazë	305.4	312.7	303.3	305.8	403.6	286.8	321.3	34.5	12.0
23	Kompensimi i punëtorëve	3.2	3.5	3.9	4.2	4.6	4.6	2.7	-1.9	-41.3
25	Subvencionet tjera në prodhim	0.16	0.06	0.1	0	1.02	0.6	0.6	0.0	0.0
26	Të ardhurat faktor	305.6	312.8	303.4	305.8	404.6	287.4	322	34.6	12.0
27	Teprica operative / Të ardhurat e përziera	302.4	309.3	299.5	301.6	400.1	282.7	319.3	36.6	12.9
28	Qiratë dhe shpenzimet tjera për shfrytëzimin e patundshmërive	2.2	2.2	2.3	2.3	3.3	3.1	4.5	1.4	45.2
29	Interesi i paguar	1	1	0.9	0.8	0.6	0.4	1.4	1.0	250.0
31	Të ardhurat sipërmarrëse	299.2	306.1	296.3	298.4	396.2	279.2	313.2	34.0	12.2

Burimi: ASK, Llogaritë Ekonomike për Bujqësi, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

2.2 Drithërat

Në vitin 2015 në Kosovë janë mbjellur 134,886 ha me drithëra, nga të cilët 97% janë të kultivuar me grurë dhe misër. Gruri dhe misri janë dy kultura që për një kohë të gjatë zënë sipërfaqen më të madhe të tokës bujqësore të kultivuar. Krahasuar me vitin paraprak sipërfaqja e përgjithshme e kultivuar me drithëra ka shënuar ngritje për 2%, ndërsa krahasuar me mesataren e tri viteve paraprake ka pasur rënie për 2%. Në vitin 2015, sipërfaqja e të gjitha drithërave ka shënuar rënie përvèç misrit sipërfaqja e të cilit është rritur për 18%. Në vitin 2015 krahasuar me mesataren e tri viteve paraprake kulturat që kanë shënuar ulje në sipërfaqen e kultivuar kanë qenë gruri dhe tershëra.

Tabela 9: Sipërfaqja, prodhimtaria dhe rendimenti i drithërave, 2009-2015

Kultura	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/(12-14) në %	Ndryshimi 2015/2014 në %
Sipërfaqja	ha							%	
Drithëra	119,984	119,871	121,095	137,215	141,912	131,949	134,886	-2	2
Grurë	77,938	78,420	79,928	102,918	101,846	90,728	89,942	-9	-1
Misër	35,854	35,424	35,209	31,181	36,122	35,038	41,492	22	18
Elb	1,717	1,177	844	568	1,363	1,487	1,141	0	-23
Thekër	394	571	607	253	235	588	396	10	-33
Tershëra	4,081	4,279	4,508	2,294	2,346	3,940	1,790	-37	-55
Drithëra të tjera kokërr	-	-	-	-	-	168	125		-26
Prodhimtaria	t							%	
Drithëra	411,208	430,524	435,034	438,792	540,136	463,581	443,584	-8	-4
Grurë	271,373	294,540	300,203	345,027	391,727	331,296	304,443	-14	-8
Misër	125,864	120,461	119,693	86,304	136,633	116,209	131,486	16	13
Elb	5,363	3,642	2,608	1,808	4,415	4,716	3,061	-16	-35
Thekër	834	1,371	1,457	740	571	1,521	809	-14	-47
Tershëra	7,774	10,510	11,072	4,913	6,790	9,840	3,415	-52	-65
Drithëra të tjera kokërr	-	-	-	-	-	-	371		
Rendimenti	t/ha							%	
Grurë	3.48	3.76	3.76	3.35	3.85	3.65	3.38	-6	-7
Misër	3.51	3.40	3.40	2.77	3.78	3.32	3.17	-4	-4
Elb	3.12	3.09	3.09	3.18	3.24	3.17	2.68	-16	-15
Thekër	2.12	2.40	2.40	2.92	2.43	2.59	2.04	-23	-21
Tershëra	1.90	2.46	2.46	2.14	2.89	2.50	1.91	-24	-24
Drithëra të tjera kokërr	-	-	-	-	-	-	2.96		

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14)

Zvogëlimi në sipërfaqe është përcjellur edhe me prodhimtari totale më të ulët ku prodhimtaria e tershërës në vitin 2015 krahasuar me vitin 2014 ka pësuar ulje prej 65% e kjo si rezultat i uljes së sipërfaqës për 55% por edhe rendimentit për 24%. Përvèç tershërës ulje të konsiderueshme në prodhimtari ka pasur edhe thekra dhe elbi. Ulje më të vogël ka pasur

prodhimtaria e grurit, e kjo jo si rezultat se sipërfaqja e kultivuar ka qenë më e vogël po se rendimenti ka pësuar rënie për 7%. Në grupin e drithërave në vitin 2015 vetëm prodhimtaria e misrit ka shënuar ngitje prej 13%.

Sipërfaqja e përgjithshme e mbjellë me drithëra në vitin 2015 ishte 134,886 ha nga të cilat 67% është e mbjellë me grurë. Prodhimi i përgjithshëm vendor ishte 304,443 tonë i cili mbulon 63.3% të nevojave vendore për konsum dhe pjesa tjetër mbulohet nga importi. Në Kosovë pjesa më e madhe e grurit është përdorur për konsum njerëzor si miell dhe pjesa tjetër është shitur dhe përdorur për ushqim të kafshëve. Vlera e prodhimtarisë së grurit ishte 57.8 mil. € që është 12.8% më e ulët se në vitin 2014, e kjo si rezultat i uljes së sasisë së prodhimit por edhe asaj se çmimi ka qenë për 0.01 € më i ulët. Bilanci tregtar vazhdon të jetë negativ, në vitin 2015 sasia e grurit të importuar duke përfshirë edhe produktet e grurit është rritur për 17% krahasuar me vitin 2014.

Tabela 10: Bilanci i furnizimit për grurin, 2009-2015

	Njësia	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sipërfaqja me drithëra	ha	119,984	119,871	121,095	137,215	141,912	131,949	134,886
Sipërfaqja me grurë	ha	77,938	78,420	79,928	102,918	101,846	90,728	89,942
Pjesëmarrja e grurit	%	65.0	65.4	66.0	75.0	71.8	68.8	66.7
Rendimenti	t/ha	3.48	3.76	3.76	3.35	3.85	3.65	3.38
Prodhimtaria	t	271,373	294,540	300,203	345,027	391,727	331,296	304,443
Importi i grurit dhe eku. të grurit	t	174,840	199,570	210,782	178,313	171,387	178,782	204,015
Furnizimi	t	446,213	494,110	510,985	523,340	563,114	510,078	508,458
Eksporti i grurit dhe eku. të grurit	t	35,017	37,257	40,213	37,365	38,158	33,132	27,765
Përdorimi vendor	t	411,195	456,853	470,772	485,974	524,956	476,946	480,693
Shkalla e vetë-mjaftueshmërisë	%	66.0	64.5	63.8	71.0	74.6	69.5	63.3
Farë gruri	t	23,381	23,526	23,978	30,875	30,554	27,218	26,983
Humbjet	t	8,141	8,836	9,006	10,351	11,752	9,939	9,133
Ushqimi për kafshë	t	43,664	47,392	48,303	55,515	63,029	53,306	48,985
Përdorimi industrial	t	8,426	9,687	10,130	8,864	8,756	9,044	10,417
Procesimi	t	184,337	202,737	207,148	229,689	262,006	223,688	208,086
Konsumi njerëzor	t	143,246	164,675	172,207	150,681	148,859	153,751	177,089
Çmimet e prodhuesit (në fermë)	€/kg	0.17	0.19	0.25	0.26	0.22	0.20	0.19
Vlera e prodhimit	mil. EUR	46.1	56.0	75.1	89.7	86.2	66.3	57.8
Bilanci tregtar i grurit	mil. EUR	-51.8	-75.5	-74.7	-72.2	-68.8	-73.8	-81.9

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); ASK, Statistikat e Tregtisë së Jashtme; kalkulime nga DAESB - MBPZHR

Misri është kultura e dytë më e kultivuar në grupin e drithërave. Në vitin 2015, 30.8% e sipërfaqes së përgjithshme të mbjellë me drithëra është e mbjellë me misër. Në vitin 2015 sipërfaqja me misër ishte 18% më e lartë krahasuar me vitin 2014, ndërsa prodhimi është 16% më i lartë. Me këtë sasi të prodhimit Kosova mund të mbulojë 70% të nevojave të brendshme,

ku pjesa më e madhe është përdorur si ushqim i kafshëve. Për të përmbushur nevojat e përgjithshme Kosova gjithashtu importon misrin dhe bilanci tregtar mbetet negativ në vlerë prej 11.3 mil. €.

Tabela 11: Bilanci i furnizimit për misrin, 2009-2015

	Njësia	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sipërfaqja me drithëra	ha	119,984	119,871	121,095	137,215	141,912	131,949	134,886
Sipërfaqja me misër	ha	35,854	35,424	35,209	31,181	36,122	35,038	41,492
Pjesëmarrja e misrit	%	29.9	29.6	29.1	22.7	25.5	26.6	30.8
Rendimenti	t/ha	3.51	3.40	3.40	2.77	3.78	3.32	3.17
Prodhimitaria	t	125,864	120,461	119,693	86,304	136,633	116,209	131,486
Importi i misrit dhe eku. të misrit	t	25,472	36,666	32,063	28,081	38,471	45,921	56,760
Furnizimi	t	151,336	157,127	151,756	114,385	175,104	162,130	188,246
Eksporti i misrit dhe eku. të misrit	t	195	91	78	54	61	312	221
Përdorimi vendor	t	151,141	157,036	151,678	114,331	175,043	161,818	188,025
Shkalla e vetë-mjaftueshmërisë	%	83.3	76.7	78.9	75.5	78.1	71.8	69.9
Farë misri	t	717	708	704	624	722	701	830
Humbjet	t	3,776	3,614	3,591	2,589	4,099	3,486	3,495
Ushqimi për kafshë	t	97,097	92,911	92,319	66,473	105,449	89,618	101,369
Përdorimi industrial	t	2,235	2,758	2,522	2,066	2,975	3,177	3,841
Procesimi	t	9,324	10,161	9,661	7,456	11,222	10,834	12,750
Konsumi njerëzor	t	37,992	46,884	42,881	35,123	50,575	54,003	65,291
Çmimet e prodhuesit (në fermë)	€/kg	0.20	0.22	0.29	0.30	0.31	0.28	0.23
Vlera e prodhimit	mil. EUR	25.2	26.5	34.7	25.9	42.4	32.5	30.2
Bilanci tregtar i misrit	mil. EUR	-5.5	-8.1	-8.9	-8.6	-9.9	-10.4	-11.3

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimi të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); ASK, Statistikat e Tregtisë së Jashtme; kalkulime nga DAESB - MBPZHR

2.3 Perimet

Gjatë vitit 2015 sipërfaqja me perime në Kosovë llogaritet të jetë gjithsej 14,656 ha, e për dallim nga viti 2014, ku kjo sipërfaqe ishte 15,854 ha, në vitin 2015 sipërfaqja me perime është zvogëluar për 8%.

Ndër kulturat perimore të cilat dominojnë me sipërfaqe më të mëdha për vitin 2015 janë patatja, speci, fasulja dhe qepa të cilat përbëjnë 71% të gjithsej siperfaqës së kultivuar me perime. Patatja në krahasim me vitin 2014 ka shënuar zvogëlim të sipërfaqes për 9%. Në anën tjeter, kultura e specit me 3,090 ha ka shënuar rritje në sipërfaqe për 21%, domatja për 42%, trangulli për 65%, dhe qepa për 4%.

Kulturat tjera me sipërfaqe më të vogël të cilat kanë shënuar rritje krahasuar me vitin 2014 janë: pjepri, lakra, spinaqi, preshi, dhe hudhra. Tabela në vijim paraqet më së miri situatën

momentale me sipërfaqet e mbuluara me perime ndër vite duke përfshirë edhe vitin 2015 si dhe ndryshimet mes tyre.

Tabela 12: Sipërfaqja me perime, 2009 - 2015

Kultura	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/(12-14) në %	Ndryshimi 2015/2014 në %
Sipërfaqja	ha								%
Perime	15,839	16,356	16,196	14,557	16,356	15,854	14,656	-7	-8
Patate	3,376	3,760	3,746	3,198	2,777	3,695	3,353	4	-9
Domate	821	935	967	1,271	950	558	791	-15	42
Patëllxhan i zi	5	6	5	2	8	-	5	-2	
Spec	2,955	2,914	2,993	3,153	3,686	2,553	3,090	-1	21
Kungull	986	956	880	671	1,005	1,354	551	-45	-59
Kungull misiri	74	94	94	106	96	232	229	58	-1
Kërpudha	1	1	2	2	-	1			
Trangull	316	343	359	255	340	193	317	21	65
Shalqi	954	1,141	1,240	847	827	781	781	-5	0
Pjepér	118	175	171	271	455	167	193	-35	16
Lakér	962	836	842	568	851	556	594	-10	7
Lulelakér	12	7	4	13	29	-	32	52	
Spinaq	50	71	75	40	55	139	204	162	47
Sallatë	37	48	51	29	75	-	59	14	
Panxhar	5	40	43	2	5	58	19*	-14	-67
Rrepkë	3	3	3	1	2	-	2	16	
Majdanoz	8	11	11	9	20	-	9	-36	
Presh (purri)	62	113	121	93	143	44	78	-17	75
Qepë	798	1,043	1,074	881	1,060	1,041	1,079	9	4
Hudhér	97	150	152	141	193	85	114	-18	34
Fasule	4,112	3,609	3,260	2,954	3,648	3,959	2,945	-16	-26
Bizele	33	32	34	7	52	241	134	34	-44
Bishtajoret tjera	11	15	13	16	30	59	19	-45	-67
Karrota	43	53	56	27	49	76	57	13	-24
Perime tjera	-	-	-	-	-	64	-		

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14)

*Për vitin 2015 tek panxhari është përfshirë panxhari i kuq dhe panxhari foragjer të publikuara në Anketën e Ekonomive Bujqësore 2015

Sa i përket prodhimtarisë për vitin 2015, prodhimtaria me perime vlerësohet të jetë 246,096 tonë për totalin e sipërfaqes prej 14,656 ha që kahasuar me vitin 2014, duket qartë se ka shënuar ngritje për 11%.

Referuar të dhënavë të prodhimtarisë së kulturave perimore për vitin 2015, mund të themi se kulturat si patatja, domatja, trangulli, shalqiri, pjepri, lakra, spinaqi, qepa, preshi, hudhra dhe fasulja kanë shënuar një ngritje të dukshme në kahasim me vitin 2014. Vlenë të ceket se prodhimtaria e trangullit që në vitin 2014 ishte 5,428 tonë ka shënuar ngritje për 220% në vitin 2015. Poashtu prodhimtaria e preshit që në vitin 2014 ishte 640 tonë, në vitin 2015, kjo kulturë ka arritur nivelin e prodhimtarisë në 1,942 tonë.

Ndër kulturat të cilat kanë pasur nivel më të ulët prodhimtarie, duke ju referuar tabelës në vijim mund të konkludojmë se prodhimtaria e specit ka shënuar rënien në raport me vitin 2014 për 4%, prodhimtaria e kungullit rrëth 57%, e panxharit (panxhari i kuq dhe panxhari foragjer) rrëth 65%, e karrotës rrëth 5% si dhe prodhimtaria e bizeleve dhe bishtajoreve tjera rrëth 65%.

Tabela 13: Prodhimtaria e perimeve, 2009 – 2015

Kultura	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/(12-14) në %	Ndryshimi 2015/2014 në %
Prodhimtaria	t							%	
Perime	202,995	338,989	345,565	163,146	235,326	221,330	246,096	19	11
Patate	58,687	87,354	87,036	33,407	50,847	64,027	70,678	43	10
Domate	15,107	60,318	62,358	13,693	17,291	17,386	24,333	51	40
Patëllxhan i zi	64	134	98	17	170	-	165		
Spec	46,669	93,924	96,322	50,744	72,928	57,921	55,469	-8	-4
Kungull	7,190	7,617	7,119	9,099	10,224	14,363	6,141	-45	-57
Kungull misiri	1,195	1,861	1,846	2,065	1,963	4,604	4,811	67	4
Kërpudha	6	16	19	19		7			
Trangull	7,199	12,902	13,502	5,239	8,975	5,428	17,365	165	220
Shalqi	18,896	25,743	27,975	17,080	17,641	16,669	17,404	2	4
Pjepër	1,318	2,138	2,090	2,455	4,824	1,778	2,966	-2	67
Lakër	27,895	22,988	23,154	13,975	21,924	14,426	16,694	0	16
Lulelakër	218	131	75	169	1,793	-	218		
Spinaq	280	859	898	262	408	1,199	1,892	204	58
Sallatë	549	608	635	200	736	-	884		
Panxhar	65	389	422	27	59	678	240*	-6	-65
Rrepkë	18	23	21	6	8	-	12		
Majdanoz	52	67	71	50	112		103		
Presh (purri)	814	1,559	1,675	1,293	2,206	640	1,942	41	204
Qepë	8,697	13,257	13,655	8,601	15,308	12,812	13,795	13	8
Hudhër	456	867	878	557	1,046	431	705	4	64
Fasule	7,139	5,575	5,033	3,723	5,892	5,831	9,018	75	55
Bizele	80	96	103	34	313	1,117	392	-20	-65
Bishtajoret tjera	49	75	66	111	177	353	124	-42	-65
Karrota	352	488	514	320	481	779	743	41	-5
Perime tjera						881			

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14)

*Për vitin 2015 tek panxhari është përfshirë panxhari i kuq dhe panxhari foragjer të publikuara në Anketën e Ekonomive Bujqësore 2015

Bazuar në totalin e sipërfaqes me perime për vitin 2015 që ishte rrëth 14,656 ha, domatja merr pjesë me 5.4 %, ndërsa prodhimtaria e domates llogaritet të jetë në vitin 2015, rrëth 24,333 tonë më e lartë se në vitin 2014 që ishte rrëth 10,157 tonë dhe mbulon 62% të shkallës së vjetmjaftueshmërisë. Importi i domates ishte 15,110 tonë, ndërsa eksporti 63 tonë. Konsumi i përgjithshëm njerëzor ishte 38,408 tonë, ndërsa përdorimi vendor në total ishte 39,381 tonë.

Vlera e prodhimit për dallim nga viti 2014, që ishte 9.2 mil.€ në vitin 2015 kjo vlerë ishte 9.6 mil. € ndërsa bilanci tregtar ishte negativ me 5.4 mil.€.

Tabela 14: Bilanci i furnizimit për domaten, 2009-2015

Zërat e bilancit	Njësia	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sipërfaqja me perime	ha	15,839	16,356	16,196	14,557	16,356	15,854	14,656
Sipërfaqja me domate	ha	821	935	967	1,233	950	558	791
Pjesëmarrja	%	5.2	5.7	6.0	8.5	5.8	3.5	5.4
Rendimenti	t/ha	18.40	63.63	63.40	20.28	18.20	31.15	30.77
Prodhimi	t	15,107	59,490	61,312	25,006	17,291	17,386	24,333
Importi i domates	t	13,448	13,583	14,536	12,636	13,756	16,814	15,110
Furnizimi	t	28,555	73,073	75,848	37,643	31,047	34,199	39,444
Eksporti i domates	t	88	649	412	115	32	64	63
Përdorimi vendor	t	28,467	72,424	75,436	37,527	31,016	34,135	39,381
Shkalla e vetë-mjaftueshmërisë	%	53.1	82.1	81.3	66.6	55.7	50.9	61.8
Humbjet	t	604	2,380	2,452	1,000	692	695	973
Procesimi	t	145	571	589	240	166	167	234
Vetë konsumi final	t	2,756	10,851	11,183	4,561	3,154	3,171	4,438
Konsumi i përgjithshëm njerëzor	t	27,863	70,045	72,984	36,527	30,324	33,440	38,408
Përdorimi vendor total	t	28,467	72,424	75,436	37,527	31,016	34,135	39,381
Çmimet e prodhuesit (në fermë)	€/kg	0.61	0.62	0.50	0.71	0.56	0.55	0.41
Vlera e prodhimit	mn EUR	8.8	35.4	29.4	17.0	9.3	9.2	9.6
Bilanci tregtar i domates	mn EUR	-4.7	-5.1	-4.7	-3.0	-3.3	-5.2	-5.4

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13'15); ASK- Vlerësimë të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); ASK, Statistikat e Tregtisë së Jashtme; kalkulime nga DAESB – MBPZHR

Nëse i referohemi bilancit të furnizimit për specin, mund të konkludojmë se speci merr pjesë me 21.1% në totalin e sipërfaqes së kultivuar me perime, pra në totalin e sipërfaqes me perime që llogaritet rreth 14,656 ha.

Prodhimtaria për kulturën e specit për vitin 2015, ishte 55,469 tonë e nëse i referohemi shkallës së vetmjaftueshmërisë për vitin 2015 ishte rreth 87%. Sa i përket procesimit rreth 553 tonë janë shfrytëzuar për procesim për vitin 2015.

Sasia e importuar e specit ishte 9,246 tonë, ndërsa eksporti ishte 602 tonë, përdorimi vendor për vitin 2015 vlerësohet 64,144 tonë, kurse konsumi i përgjithshëm 61,895 tonë.

Vlera e prodhimit për vitin 2015 ishte 37.3 mil. €, ndërsa bilanci tregtar vazhdon të jetë negativ me 4.0 mil.€ nga 4.1 mil.€ që ishte në vitin 2014.

Tabela 15: Bilanci i furnizimit për specin, 2009-2015

Zërat e bilancit	Njësia	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sipërfaqja me perime	ha	15,839	16,356	16,196	14,557	16,356	15,854	14,656
Sipërfaqja me spec	ha	2,955	2,914	2,993	3,153	3,686	2,553	3,090
Pjesëmarrja	%	18.7	17.8	18.5	21.7	22.5	16.1	21.1
Rendimenti	t/ha	15.79	32.23	32.18	16.09	19.79	22.69	17.95
Prodhimi	t	46,669	93,924	96,322	50,744	72,928	57,921	55,469
Importi i specit	t	7,007	7,448	7,932	7,721	9,150	10,489	9,246
Furnizimi	t	53,676	101,372	104,254	58,465	82,078	68,409	64,715
Eksporti i specit	t	1,653	2,493	2,045	2,053	1,187	994	602
Përdorimi vendor	t	52,023	98,878	102,209	56,412	80,891	67,416	64,114
Shkalla e vetë-mjaftueshmërisë	%	89.7	95.0	94.2	90.0	90.2	85.9	86.5
Humbjet	t	1,867	3,757	3,853	2,030	2,917	2,317	2,219
Procesimi	t	448	902	925	487	700	556	533
Vetë konsumi final	t	8,512	17,132	17,569	9,256	13,302	10,565	10,118
Konsumi i përgjithshëm njerëzor	t	50,157	95,121	98,356	54,382	77,974	65,099	61,895
Përdorimi vendor total	t	52,023	98,878	102,209	56,412	80,891	67,416	64,114
Çmimet e prodhuesit (në fermë)	€/kg	0.63	0.59	0.58	0.58	0.78	0.65	0.70
Vlera e prodhimit	mn EUR	28.2	53.2	53.6	28.3	54.6	36.1	37.3
Bilanci tregtar i specit	mn EUR	-3.4	-4.1	-3.2	-2.9	-3.0	-4.1	-4.0

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësime të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); ASK, Statistikat e Tregtisë së Jashtme; kalkulime nga DAESB - MBPZHR

Nga totali i sipërfaqes së përgjithshme me perime 14,656 ha në vitin 2015, kultura e patates kultivohet në sipërfaqe prej gjithsej 3,353 ha, pra me pjesëmarrje rreth 23% ndërsa në vitin 2014, kjo sipërfaqe ishte 3,695 ha. Prodhimtaria për pataten vlerësohet të jetë 10% më e lartë krahasuar me vitin 2014 që ishte 64,027 tonë. Shkalla e vetmjaftueshmërisë ishte 111.8%, ndërsa konsumi i përgjithshëm njerëzor rreth 59,673 tonë, sa i përket përdorimit vendor llogaritet rreth 63,206 tonë. Për procesim të patates llogariten 3,357 tonë për vitin 2015 e nëse krahasojmë me vitin 2014 kishte më pak sasi të procesuar rreth 3,041 tonë. Importi i patates ishte 4,822 tonë ndërsa sasia e eksportit ishte 12,294 tonë.

Vlera e prodhimit vlerësohet të jetë 22.2 mil. € për vitin 2015 ndërsa në vitin 2014 ishte 18.9 mil. €. Bilanci tregtar edhe për vitin 2015 ishte negativ me 0.4 mil. €.

Tabela 16: Bilanci i furnizimit për pataten, 2009-2015

Zërat e bilancit	Njësia	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sipërfaqja me perime	ha	15,839	16,356	16,196	14,557	16,356	15,854	14,642
Sipërfaqja me patate	ha	3,376	3,760	3,746	3,198	2,777	3,695	3,353
Pjesëmarrja	%	21.3	23.0	23.1	22.0	17.0	23.3	22.9
Rendimenti	t/ha	17.38	23.23	23.23	10.45	18.31	17.33	21.08
Prodhimi	t	58,687	87,354	87,036	33,407	50,847	64,027	70,678
Importi i patates	t	791	2,778	1,380	1,595	2,708	4,503	4,822
Furnizimi	t	59,478	90,132	88,416	35,002	53,555	68,530	75,500
Eksporti i patates	t	3,643	3,095	3,971	5,450	9,690	12,673	12,294
Përdorimi vendor	t	55,835	87,037	84,445	29,553	43,865	55,858	63,206
Shkalla e vetë-mjaftueshmërisë	%	105.1	100.4	103.1	113.0	115.9	114.6	111.8
Humbjet	t	2,934	4,368	4,352	1,670	2,542	3,201	3,534
Procesimi	t	2,788	4,149	4,134	1,587	2,415	3,041	3,357
Vetë konsumi final	t	16,726	24,896	24,805	9,521	14,491	18,248	20,143
Konsumi i përgjithshëm njerëzor	t	52,901	82,669	80,093	27,882	41,323	52,656	59,673
Përdorimi vendor total	t	55,835	87,037	84,445	29,553	43,865	55,858	63,206
Çmimet e prodhuesit (në fermë)	€/kg	0.30	0.29	0.30	0.32	0.43	0.31	0.33
Vlera e prodhimit	mn EUR	16.7	24.1	24.8	10.2	20.8	18.9	22.2
Bilanci tregtar i patates	mn EUR	0.0	-0.2	0.1	0.3	0.7	-0.2	-0.4

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të eksperëtëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); ASK, Statistikat e Tregtisë së Jashtme; kalkulime nga DAESB - MBPZHR

2.4 Pemët dhe vreshtat

Sipërfaqja e përgjithshme me pemë në vitin 2015 ka shënuar rritje për 16% krahasuar me vitin 2014. Në vitin 2015, sipërfaqja e mbjellur me pemë ishte 7,998 ha, e dominuar nga kulturat si molla me sipërfaqe të mbjellur 1,972 ha, kumbulla me sipërfaqe prej 1,518 ha, pasuar edhe nga kulturat tjera si dredhëza, mjedra, etj.

Ndër kulturat të cilat kanë shënuar rritje në sipërfaqe të kultivuar krahasuar me vitin 2014 vlenë të cekën: dardha e cila këtë vit është rritur në sipërfaqe për 75%, vishnja me 18%, manaferra me 29%, si dhe mjedra, ftoni dhe arra janë rritur në sipërfaqe me mbi 100%.

Tek kulturat të cilat vërehet zvogëlim i sipërfaqeve janë: kajsia, pjeshka, qershia, lajthija, etj. Tabela e sipërfaqeve me pemë në vijim shpreh më në detaje ndryshimin e kulturave nëpër vite.

Tabela 17: Sipërfaqja me pemë, 2009 - 2015

Kultura	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/(12-14) në %	Ndryshimi 2015/2014 në %
Sipërfaqja	ha								%
Frutat	6,027	6,578	6,733	7,082	8,342	6,921	7,998	7	16
Molla	1,355	1,661	1,790	1,725	2,024	1,973	1,972	3	0
Dardha	261	352	354	326	561	210	367	0	75
Ftoni	28	39	38	52	111	26	58	-8	121
Mushmolla	12	22	22	16	35	21	-		
Kumbulla	1,060	1,063	1,063	1,404	1,843	699	1,518	15	117
Kajisia	10	16	13	22	47	23	12	-61	-48
Pjeshka	17	41	42	39	84	28	12	-76	-57
Qershia	35	50	50	50	88	51	27	-57	-47
Vishnja	69	58	58	107	106	125	147	31	18
Arra	74	63	75	57	91	48	177	171	271
Lajthia	12	13	15	2	22	88	65	75	-26
Dredhëza	26	49	45	52	148	201	203	52	1
Mjedëra	1	1	0	0	23	141	324	490	129
Manaferra	10	10	10	10		15	19	53	29
Rrush për verë	2,420	2,504	2,510	2,517	2,408	2,420	2,321	-5	-4
Rrush tryze	637	636	648	702	751	781	747	0	-4
Gështenja	-	-	-	-	-	24	-		
Boronica	-	-	-	-	-	14	14		0
Pemë tjera	-	-	-	-	-	32	14		-57

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimi të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); MBPZHR-Departamenti për Vreshtati dhe Verëtari

Nëse i referohemi prodhimtarisë së përgjithshme me pemë për vitin 2015, llogaritet se totali ishte 69,711 tonë. Krasuar me vitin 2014, vërehet ndryshim i dukshëm ku sasia e prodhimtarisë së përgjithshme ishte 45,873 tonë. Kulturat të cilat kanë prodhimtarinë më të madhe janë: molla me 18,352 tonë, që nëse krasohet me vitin 2014 ka shënuar rritje për 36%, pasuar nga kulturat si dardha me 3,189 tonë, kumbulla me 17,543 tonë krasuar me 2014 që ishte 7,525 tonë, mjedra me 1,748 tonë krasuar me 2014 ishte 529 tonë, ndjekur nga kultura tjera si manaferra me 284 tonë, rrushi për verë 18,426 tonë që krasuar me 2014, ka shënuar rritje në prodhim për 22%, ndërsa prodhimtaria e rrushit të tryezës në vitin 2015 është rritur për 44% krasuar me vitin 2014 që ishte 4,869 tonë.

Dallime në zvogëlim të nivelit të prodhimtarisë në vitin 2015 krasuar me vitin 2014, mund të themi se ka pasur tek kultura e kajsisë me 32%, pjeshkës dhe qershissë me nga 53%, pasuar nga lajthija ku në vitin 2015 kishte nivel të prodhimtarisë të ulët me vetëm 13 tonë krasuar me vitin 2014, ku sasia e prodhimit ishte 111 tonë. Tabela e prodhimtarisë me pemë në vijim tregon në mënyrë më të detajuar nivelin e prodhimtarisë në total ndër vite si dhe për kultura të caktuara.

Tabela 18: Prodhimtaria me pemë, 2009 - 2015

Kultura	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/(12-14) në %	Ndryshimi 2015/2014 në %
Prodhimtaria	t							%	
Frutat	49,308	52,419	41,429	59,633	76,702	45,873	69,711	15	52
Molla	11,742	12,545	13,523	8,120	16,786	13,519	18,352	43	36
Dardha	1,748	2,495	2,510	1,562	4,259	1,363	3,189	33	134
Ftoni	165	275	265	506	977	224	294	-48	31
Mushmolla	57	90	92	66	138	87	-		
Kumbulla	8,084	6,957	6,957	17,514	24,433	7,525	17,543	6	133
Kajisia	47	89	71	83	239	110	75	-48	-32
Pjeshka	83	177	180	173	441	130	61	-75	-53
Qershia	161	257	256	167	354	211	99	-59	-53
Vishnja	301	255	255	1,175	381	793	810	3	2
Arra	300	314	371	234	483	229	323	2	41
Lajthia	9	18	21	2	31	111	13	-73	-88
Dredhëza	180	294	270	275	465	965	1,498	164	55
Mqedëra	4	2	1	1	105	529	1,748	726	230
Manaferra	124	73	73	73	-	107	284	215	164
Rrush për verë	20,570	22,536	12,048	22,656	20,473	15,101	18,426	-5	22
Rrush tryze	5,733	6,042	4,536	7,026	7,137	4,869	6,996	10	44
Gështenza	-	-	-	-	-	-	-		
Boronica	-	-	-	-	-	-	276		
Pemë tjera	-	-	-	-	-	-	-	109	

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); MBPZHR-Departamenti për Vreshtati dhe Verëtari

Sipërfaqja e totale e mbjellur me pemë në vitin 2015 ishte 7,998 ha, nga e cila kultura e mollës llogaritet të jetë 1,972 ha me pjesëmarrje rrëth 25%. Rendimenti me mollë në vitin 2015 ishte 9.30 tonë, ku krahasuar me vitin 2014 ishte 2.45 tonë më i lartë.

Prodhimtaria e përgjithshme ishte rrëth 18,352 tonë. Sasia e importuar e mollës për vitin 2015 ishte 14,909 tonë, kurse sasia e eksportuar llogaritet të jetë rrëth 17 tonë, për vitin 2015.

Shkalla e vjetmjaftueshmërisë llogaritet të jetë rrëth 55% në vitin 2015. Përdorimi vendor ishte 33,243 tonë, ndërsa për procesim llogariten të jetë rrëth 1,652 tonë, konsumi i përgjithshëm 31,408 tonë, ndërsa sa i përket humbjeve sasia e tyre për vitin 2015, llogaritet të jetë 1,835 tonë.

Nëse i referohemi vlerës së prodhimit, mund të themi se për vitin 2015, kjo vlerë llogaritet të jetë 7.3 mil. €, që nëse krahasohet me vitin 2014 kjo vlerë ka shënuar ngritje, kurse bilanci tregtar i mollës vazhdon të jetë negativ edhe për vitin 2015, me 4.9 mil. €.

Tabela 19: Bilanci i furnizimit për mollë, 2009 - 2015

Zërat e bilancit	Njësia	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sipërfaqja me pemë	ha	6,027	6,578	6,733	7,071	8,342	6,921	7,998
Sipërfaqja me mollë	ha	1,355	1,661	1,790	1,725	2,024	1,973	1,972
Pjesëmarrja	%	22.5	25.3	26.6	24.4	24.3	28.5	24.7
Rendimenti	t/ha	8.67	7.55	7.55	4.71	8.29	6.85	9.30
Prodhimi	t	11,742	12,545	13,523	8,120	16,786	13,519	18,352
Importi i mollës	t	11,161	12,222	11,085	12,590	13,143	15,808	14,909
Furnizimi	t	22,903	24,767	24,608	20,710	29,929	29,326	33,261
Eksporti i mollës	t	27	7	3	45	15	7	17
Përdorimi vendor	t	22,876	24,760	24,605	20,665	29,914	29,319	33,243
Shkalla e vet mjaftueshmërisë	%	51.3	50.7	55.0	39.3	56.1	46.1	55.2
Humbjet	t	1,174	1,255	1,352	812	1,679	1,352	1,835
Procesimi	t	1,057	1,129	1,217	731	1,511	1,217	1,652
Vetë konsumi final	t	6,341	6,774	7,302	4,385	9,064	7,300	9,910
Konsumi i përgjithshëm njerëzor	t	21,702	23,505	23,253	19,853	28,235	27,968	31,408
Përdorimi vendor total	t	22,876	24,760	24,605	20,665	29,914	29,319	33,243
Çmimet e prodhuesit (në fermë)	€/kg	0.51	0.49	0.49	0.54	0.53	0.49	0.44
Vlera e prodhimit	mn EUR	5.4	5.5	6.0	3.9	8.0	6.0	7.3
Bilanci tregtar i mollës	mn EUR	-3.0	-3.4	-3.3	-4.1	-4.4	-4.6	-4.9

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); ASK, Statistikat e Tregtisë së Jashtme; kalkulime nga DAESB – MBPZHR

Sipërfaqja e kultivuar me kumbull për vitin 2015, llogaritet të jetë rrëth 1,518 ha nga totali i përgjithshëm i sipërfaqes 7,998 ha të mbjellë me pemë.

Prodhimtaria me kumbull për vitin 2015, vlerësohet të jetë rrëth 17,543 tonë, ndërsa mbulueshmëria me kumbull llogaritet të jetë 100%. Pjesa tjetër mbulohet me sasinë e importit e cila për vitin 2015 ishte 237 tonë e krahasuar me vitin 2014 që ishte 474 tonë, shihet qartë se ka shënuar ulje. Sa i përket prodhimtarisë vendore sasia e prodhimtarisë ishte 17,700 tonë, ku për procesim llogariten rrëth 3,263 tonë, ndërsa humbje 1,228 tonë.

Vlera e prodhimit të kumbullës për vitin 2015 ishte 7.0 mil. €, ndërsa bilanci tregtar ishte negativ 0.1 mil.€.

Tabela 20: Bilanci i furnizimit për kumbull, 2009 - 2015

Zërat e bilancit	Njësia	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sipërfaqja me pemë	ha	6,027	6,578	6,733	7,071	8,342	6,921	7,998
Sipërfaqja me kumbull	ha	1,060	1,063	1,063	1,404	1,843	699	1,518
Pjesëmarrja	%	17.6	16.2	15.8	19.9	22.1	10.1	19.0
Rendimenti	t/ha	7.63	6.54	6.54	12.47	13.26	10.76	11.56
Prodhimi	t	8,084	6,957	6,957	17,514	24,433	7,525	17,543
Importi i kumbullës	t	184	313	245	339	311	474	237
Furnizimi	t	8,268	7,270	7,202	17,853	24,744	7,998	17,780
Eksporti i kumbullës	t	0	0	0	2	8	0	81
Përdorimi vendor	t	8,268	7,270	7,202	17,852	24,736	7,998	17,700
Shkalla e vetë mjaftueshmërisë	%	97.8	95.7	96.6	98.1	98.8	94.1	99.1
Humjet	t	566	487	487	1,226	1,710	527	1,228
Procesimi	t	1,504	1,294	1,294	3,258	4,545	1,400	3,263
Vetë konsumi final	t	4,887	4,206	4,206	10,587	14,770	4,549	10,605
Konsumi i përgjithshëm njëzor	t	7,702	6,783	6,715	16,626	23,026	7,472	16,472
Përdorimi vendor total	t	8,268	7,270	7,202	17,852	24,736	7,998	17,700
Çmimet e prodhuesit (në fermö)	€/kg	0.32	0.29	0.35	0.40	0.34	0.78	0.43
Vlera e prodhimit	mn EUR	2.4	1.9	2.3	6.5	7.7	5.5	7.0
Bilanci tregtar i kumbullës	mn EUR	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.2	-0.1

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të ekspertëve në kuadër
të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); ASK, Statistikat e Tregtisë së Jashtme; kalkulime nga DAESB –
MBPZHR

Bazuar në totalin e sipërfaqes së mbjellur me pemë për vitin 2015 kultura e dredhëzës ka
pjsemarrje rreth 3% në gjithsej sipërfaqen e mbjellur me pemë që llogaritet të jetë rreth 7,998
ha.

Prodhimtaria me dredhëz krahasuar me vitin 2014 që ishte 965 tonë, për vitin 2015 ka
shënuar ngritje në 1,498 tonë. Nëse shikojmë mbulueshmërinë nevojave me dredhëz mund të
themi se janë plotësuar rreth 91% të nevojave.

Humjet llogaritet të janë rreth 105 tonë, ndërsa për procesim 279 tonë, kurse sasia e
përgjithshme e vetë konsumit final llogaritet rreth 905 tonë.

Sasia e importuar me dredhëz për vitin 2015 ishte 150 tonë e krahasuar me vitin 2014 vërehet
se kjo sasi është rritur, ndërsa ajo e eksportuar nga 2 tonë sa ishte në vitin 2014, ka shënuar
ngritje në 3 tonë, në vitin 2015.

Vlera e prodhimit nga 0.9 mil. € sa ishte në vitin 2014, në vitin 2015 kjo vlerë ka shënuar ulje
në 0.8 mil. €, kurse bilanci tregtar llogaritet negativ për vitin 2015 me 0.2 mil. €.

Tabela 21: Bilanci i furnizimit për dredhëz, 2009 - 2015

Zërat e bilancit	Njësia	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sipërfaqja me pemë	ha	6,027	6,578	6,733	7,071	8,342	6,921	7,998
Sipërfaqja me dredhëz	ha	26	49	45	52	148	201	203
Pjesëmarrja	%	0.4	0.7	0.7	0.7	1.8	2.9	2.5
Rendimenti	t/ha	6.92	6.00	6.00	5.29	3.14	4.81	7.38
Prodhimi	t	180	294	270	275	465	965	1,498
Importi i dredhëzës	t	133	167	164	169	163	4	150
Furnizimi	t	313	461	434	444	628	968	1,648
Eksporti i dredhëzës	t	0	2	11	36	0	2	3
Përdorimi vendor	t	313	459	422	408	628	967	1,645
Shkalla e vet mjaftueshmërisë	%	57.5	64.0	63.9	67.4	74.1	99.8	91.0
Humbjet	t	13	21	19	19	33	68	105
Procesimi	t	33	55	50	51	86	179	279
Vetë konsumi final	t	109	178	163	166	281	583	905
Konsumi i përgjithshëm njerëzor	t	300	438	403	389	595	899	1,540
Përdorimi vendor total	t	313	459	422	408	628	967	1,645
Çmimet e prodhuesit (në fermë)	€/kg	0.89	0.80	1.23	1.03	0.91	1.05	0.58
Vlera e prodhimit	mn EUR	0.1	0.2	0.3	0.3	0.4	0.9	0.8
Bilanci tregtar i dredhëzës	mn EUR	-0.1	-0.2	-0.1	-0.1	-0.2	0.0	-0.2

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); ASK, Statistikat e Tregtisë së Jashtme; kalkulime nga DAESB – MBPZHR

Vreshtat

Sipërfaqja e përgjithshme me vreshta në vitin 2015 ishte 3,068 ha. Krahasuar me vitin 2014, kjo sipërfaqe ka pak dallim me vetëm 4% sipërfaqe më të vogël. Nga sipërfaqja e përgjithshme me vreshta në vitin 2015, 24% kanë qenë të mbjellura me rrush tryze. Prodhimi i rrushit ka shënuar rritje mjaft të madhe për 44% nga viti 2014, e kjo për shkak të kushteve më të mira klimatike gjatë vitit 2015. Shkalla e vëtmjaftueshmërisë për rrush tryze është ende e ulët dhe si rezultat gjatë vitit 2015, për t'i përmbrushur nevojat vendore janë importuar rrëth 2,025 tonë ndërsa janë eksportuar vetëm 28 tonë rrush tryze. Bilanci tregtar ka vazhduar të jetë negativ edhe në vitin 2015, mirëpo krahasuar me vitin 2014, është përmirësuar për 710 mijë €.

Tabela 22: Bilanci i furnizimit përrush tryze, 2009 - 2015

	Njësia	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sipërfaqja me vreshta	ha	3,057	3,140	3,158	3,220	3,159	3,201	3,068
Sipërfaqja me rrush tryze	ha	637	636	648	703	751	767	747
Pjesëmarrja	%	21	20	21	22	24	24	24
Rendimenti	t/ha	9	9.5	7	10	9.5	7	9
Prodhimi	t	5,733	6,042	4,536	7,026	7,137	4,869	6,996
Importi i rrushit të tryezës	t	2,193	2,251	2,011	1,764	2,762	2,920	2,025
Furnizimi me rrush tryze	t	7,926	8,293	6,547	8,790	9,899	7,789	9,021
Eksporti i rrushit të tryezës	t	91	212	8	454	40	96	28
Përdorimi vendor	t	7,834	8,081	6,539	8,336	9,859	7,693	8,993
Shkalla e vetë mjafueshmërisë	%	73	75	69	84	72	63	78
Përdorimet e rrushit të tryezës	t	7,834	8,081	6,539	8,336	9,859	7,693	8,993
Çmimet e prodhuesit (në fermë)	€/kg	0.83	0.8	0.93	0.93	0.81	1.02	0.91
Vlera e prodhimit	mil. EUR	4.76	4.83	4.22	6.53	5.78	4.97	6.37
Bilanci tregtar	mil. EUR	-1.19	-1.24	-1.47	-0.85	-1.17	-1.59	-0.88

Burimi: ASK, Statistikat e Tregtisë së Jashtme; Departamenti përrush tryze, 2009 - 2015
DAESB - MBPZHR

Sipërfaqja e kultivuar me varietete të rrushit të tryezës në vitin 2015 ishte 747 ha. Nga llojet e varieteteve të rrushit të tryezës, pjesa më e madhe është e kultivuar me varietetin Muskat Hamburg me sipërfaqe prej 257 ha, me varietetin Muskat Italian me 168 ha, dhe varietetin Afuz Ali me 121 ha. Varitetet tjera kultivohen në sipërfaqe më të vogël dhe përbejnë 201 ha të gjithsej sipërfaqes së kultivuar me rrush tryze.

Tabela 23: Varietetet e rrushit të tryezës 2015

Varietete tryze		
Nr	Varietetet	Sipërfaqja në ha
1	Muskat Hamburg	256.7
2	Muskat Italian	168.47
3	Afuz Ali	121.37
4	Kardinal	84.98
5	Moldavkë	16.03
6	Ribier	9.53
7	Demir Kapi	9.55
8	Antigona	8.43
9	Rr. tryze eksperimental	7.98
10	Viktoria	38.8
11	Black Magic	7.54
12	Mbretëresha	1.94
13	Groqanka	0.79
14	Red Globe	4.05
15	Muskat Korrikut	0.88
16	Crimson Seedless	1.95
17	Michele Palieri	5.8
18	Rrush pa farë	2.44
	Gjithsej	747.23

Burimi: Departamenti për Vreshtari dhe Verëtari, përpunuar nga DAESB – MBPZHR

Në Kosovë ka më shumë se 40 varietete të rrushit që kultivohen për qëllime të ndryshme. Sipërfaqja e kultivuar me varietete të kuqe është më e madhe se ajo me varietete të bardha për 98%. Nga sipërfaqja prej 1,542 ha të kultivuar më rrush të kuq prinë varieteti Vranac më 437 ha të kultivuar, pasuar nga varieteti Prokupë me 376 ha, varieteti Game me 265 ha, Burgundez i Zi me 155 ha, si dhe lloje tjera që përbëjnë sipërfaqen e kultivuar me varietete të kuqe me gjithsej 309 ha.

Varietetet e bardha përbëjnë sipërfaqen e kultivuar prej 779 ha. Pjesa më e madhe është e kultivuar me varietetin Smederevkë me sipërfaqe 342 ha, pasuar nga Rizlingu Italian me sipërfaqe 225 ha, dhe varieteti Shardone me sipërfaqe të kultivuar prej 86 ha, ndërsa pjesa tjetër e sipërfaqes prej 126 ha është e kultivuar me varietete siç janë R. Rajne, Zhuplanka, Rrakacitel, Semion, Burgundez i bardhë, Zhillavka, Melnik dhe e bardha e Kladovës.

Tabela 24: Varietetet e rrushit të verës 2015

Varietete të kuqe			Varietete të bardha	
Nr	Varietetet	Sipërfaqja në ha	Varietetet	Sipërfaqja në ha
1	Vranac	437.29	Smederevkë	342.28
2	Prokupë	376.38	R. Italian	225.47
3	Game	265.16	Shardone	86.29
4	Burgundez i Zi	155.44	R. Rajne	53.21
5	Zhametë	107.11	Zhuplanka	21.63
6	Kabernet Sauvignon	56.84	Rrakacitel	11.45
7	Game me ngjyrë	22	Semion	8.9
8	Frankovke	30.6	Burgundez i Bardhë	11.76
9	Merlot	34	Zhillavka	3.17
10	Kabernet Frank	23.03	E bardha e kladoves	3.18
11	Syrah	3.98	Melnik	11.49
12	Pllovdin	18.42		
13	Shaslla e kuqe	0.52		
14	Petit Verdo	1.49		
15	Carmonere	3.98		
16	Pa varietet	2.09		
17	Të tjera	3.27		
	Gjithsej	1,542		779

Burimi: Departamenti për Vreshtari dhe Verëtari, përpunuar nga DAESB - MBPZHR

Verërat

Krahasuar me vitet paraprake, viti 2015 ishte vit i mirë për rrushin dhe verën në Kosovë. Në vitin 2015 prodhimi i verës ka shënuar rritje shumë të lartë prej 112%. MBPZHR-ja në vazhdimësi e ka rritur mbështetjen financiare për këtë sektor përmes granteve dhe subvencioneve me qëllim të shtimit të sipërfaqeve me vreshta të reja me rrush tryze, e po ashtu përmirësimin e cilësisë, teknologjisë prodhuese dhe llojllojshmërisë, duke ndikuar kështu në stimulimin e eksportit drejt tregjeve të huaja.

Tabela 25: Prodhimi i verës 2010-2015

Prodhimtaria	Njësia	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/('12-'14 në %)	Ndryshimi 2015/2014 në %)
Verë e kuqe	1000 l	2,082	1,118	2,518	3,659	3,271	6,034	92	84
Verë e bardhë	1000 l	974	403	2,769	4,023	1,482	4,044	47	173
Gjithsej verë	1000 l	3,056	1,521	5,287	7,682	4,753	10,078	71	112

Burimi: Departamenti për Vreshtari dhe Verëtari, përpunuar nga DAESB - MBPZHR

Nëse krahasojmë sasinë e prodhuar të verës së kuqe dhe të bardhë, sasia e verës së bardhë është rritur për 173% nga vitin 2014 në vitin 2015 që paraqet një rritje shumë të madhë të

prodhimit. Vera e kuqe, në të cilën është përfshirë edhe vera rose, po ashtu karakterizohet me rritje të lartë të prodhimit në vitin 2015, me rritje prej 84%. Prodhimtaria e verës ka arritur kulminacionin në vitin 2013 me sasi prej 7,682 mil. litra.

Tabela 26: Prodhami i verës sipas kompanive në vitin 2015

Nr		Verë e bardhë/l	Verë e kuqe/l	Verë Rose/l	Gjithsej verë/l	Rrush për destilim/l
1	Shpk "Stone Castle Vineyards&Winery"	2,512,326.00	3,122,340.00	0.00	5,634,666.00	1,203,844.00
2	NTP "Haxhijaha"	355,023.00	561,133.00	96,000.00	1,012,156.00	69,884.00
3	NTP "Muja"	42,752.77	185,673.89	0.00	228,426.66	3,000.00
4	"Biopak Shpk"	229,022.20	478,828.00	0.00	707,850.20	10,110.00
5	NTP "Sefa"	12,600.00	62,980.00	500.00	76,080.00	10,000.00
6	Shpk "Rahoveci"	4,509.00	26,733.00	0.00	31,242.00	1,240.00
7	NPT "Rahvera - AB"	4,414.00	7,751.00	0.00	12,165.00	850.00
8	NPT "Bahha"	5,072.00	42,169.00	0.00	47,241.00	15,100.00
9	NTP "Agro-alf"	2,520.00	17,551.00	0.00	20,071.00	5,474.00
10	NTP "Daka"	5,400.00	9,670.00	0.00	15,070.00	3,000.00
11	Shpk "Dea"	0.00	2,000.00	0.00	2,000.00	500.00
12	NPT " Altini"	0.00	4,000.00	0.00	4,000.00	400.00
13	NPT " Sunny Hills"	830,115.00	1,106,286.00	0.00	1,936,401.00	0.00
14	Theranda Wine sh.p.k.	1,262.00	9,962.00	0.00	11,224.00	0.00
15	NPT " Tradita"	0.00	7,000.00	0.00	7,000.00	0.00
16	N.P.SH. "ALBATROS"	0.00	35,000.00	0.00	35,000.00	900.00
17	N.P.T " Astra - Vera"	0.00	14,400.00	0.00	14,400.00	2,800.00
18	"Kosova Wine sh.p.k	38,779.00	244,416.00	0.00	283,195.00	11,238.81
	Gjithsej	4,043,794.97	5,937,892.89	96,500.00	10,078,187.86	1,338,340.81

Burimi: Departamenti për Vreshtari dhe Verëtari, përpunuar nga DAESB – MBPZHR

Në tabelën e mësipërme janë të paraqitura 18 kompani të cilat merren me përpunimin e rrushit dhe prodhimeve të tjera nga rrushi dhe vera. Nga kompanitë e listuara në këtë tabelë, në vitin 2015 vërejmë se kompania "Stone Castle Vineyards & Winery" sërisht prin me më së shumti prodhim të verës me sasi prej 5,634,666 litra. Për dallim nga viti 2014 ku kompania Haxhijaha ishte e dyta me prodhim të verës, në vitin 2015 pas Stone Castle, radhitet kompania "Sunny Hills" me 1,936,401 sasi të prodhuar të verës, pasuar nga kompania "Haxhijaha" me 1,012,156 litra. Nga totali i sasisë së prodhuar të verës nga 18 kompanitë e paraqitura në tabelë në vitin 2015, sasia e prodhuar e verës së bardhë 4,043,795 litra, ndërsa verë e kuqe dhe verë rose 6,034,393 litra.

2.5 Kulturat foragjere dhe drithërat e gjelbërta

Në grupin e kulturave foragjere dhe drithërave të kositura të gjelbërta, në vitin 2015 rritje të sipërfaqes kanë shënuar bari me 47%, foragjeret e tjera të gjelbërta me 118% si dhe jonxha me 1%. Rritja në sipërfaqen e barit është shoqëruar edhe me një rritje të rendimentit prej 0.23 tonë duke bërë që gjithsej prodhimtaria e barit të rritet për 59%. Rënie në sipërfaqen e kultivuar kanë shënuar misri i gjelbërt me 7% dhe tërfilli me 75%. Situatë e ngajashme vërehet edhe nëse krahasojmë vitin 2015 me mesataren e tri viteve paraprake përvèç kategorisë foragjere tjera të gjelbërta.

Tabela 27: Sipërfaqja, prodhimtaria dhe rendimenti i kulturave foragjere dhe drithërave të kositura të gjelbëra, 2009-2015

Kultura	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/(12-14) në %	Ndryshimi 2015/2014 në %
Sipërfaqja	ha							%	
Foragjere dhe drithëra të kositura të gjelbërta	91,426	99,043	98,833	94,444	110,314	26,554	97,183		
Misér (i gjelbërt)	1,094	1,062	1,032	2,511	4,294	2,414	2,256	-27	-7
Sanë (livadhe)	66,875	74,952	76,386	72,048	81,924	-	68,711		
Përzirje e barit	3,860	2,733	1,645	3,677	5,036	6,689	9,809	91	47
Jonxhë	13,188	14,678	14,707	13,330	15,495	15,011	15,109	3	1
Tërfill	3,529	2,582	2,577	1,328	1,502	2,085	526	-68	-75
Foragjeret e tjera të gjelbërta	2,880	3,035	2,486	1,550	2,063	355	772	-42	118
Rrëniore, lakra foragjere									
Prodhimtaria	t							%	
Foragjere dhe drithëra të kositura të gjelbërta	257,768	398,556	396,049	259,522	393,087	151,095	317,888		
Misér (i gjelbërt)	18,209	15,944	15,493	28,006	82,050	36,434	31,633	-35	-13
Sanë (livadhe)	168,607	208,058	212,037	166,519	217,155	-	194,768		
Bari	12,043	9,269	5,578	8,980	14,836	19,575	31,028	115	59
Jonxhë	42,416	145,054	145,054	46,828	60,869	86,583	53,368	-18	-38
Tërfill	9,356	8,009	7,994	3,908	5,889	6,924	1,784	-68	-74
Foragjeret e tjera të gjelbërta	7,137	12,223	9,893	5,281	12,288	1,579	5,308	-17	236
Rendimenti	t/ha							%	
Misér (i gjelbërt)	16.64	15.01	15.01	11.15	19.11	15.09	14.02	-7	-7
Sanë (livadhe)	2.52	2.78	2.78	2.31	2.65	-	2.83		
Bari	3.12	3.39	3.39	2.44	2.95	2.93	3.16	14	8
Jonxhë	3.22	9.88	9.86	3.51	3.93	5.77	3.53	-20	-39
Tërfill	2.65	3.10	3.10	2.94	3.92	3.32	3.39	0	2
Foragjeret e tjera të gjelbërta	2.48	4.03	3.98	3.41	5.96	4.45	6.87	49	54

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të eksperëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14);

*Në vitin 2014 në sipërfaqen dhe prodhimtarin e përgjithshme nuk është përfshirë sana

2.6 Kulturat industriale

Sipërfaqja e kultivuar me kultura industriale në vitin 2015 dominohet kryesisht nga bimët aromatike mjekuese (54.6%) dhe luledielli (44.5%), ndërsa pjesa tjeter prej 0.9% është e mbjellur me kultura të tjera industriale. Prodhimtaria totale e kulturave industriale është 757 tonë me pjesëmarrje të prodhimtarisë së lulediellit prej 90%, kulturë e cila ka rendiment prej 4.4 tonë/ha.

Nga 154 ha të kultivuar me luledielli, 135 janë mbështetur përmes pagesave direkte në shumë prej 150 €/ha dhe numri i fermerëve që kanë përfituar ka qenë 4 fermerë nga regjioni i Prishtinës dhe Pejës përkatësisht komunat: Lipjan, Drenas dhe Junik.

Tabela 28: Sipërfaqja, prodhimtaria dhe rendimenti i kulturave industriale, 2014-2015

Kultura	2014	2015
Sipërfaqja		
Kultura industriale	595	346
Duhani	7	-
Luledielli	355	154
Bimët aromatike dhe mjekuese	209	189
Kultura tjera industriale	24	3
Prodhimtaria		
Kultura industriale	757	
Luledielli	678	
Bimët aromatike dhe mjekuese	71	
Kultura tjera industriale	7	
Rendimenti		
Luledielli	4.40	
Bimët aromatike dhe mjekuese	0.38	
Kultura tjera industriale	2.48	

Burimi: ASK – Regjistrimi i Bujqësisë 2014; Anketa e Ekonomive Bujqësore 2015

2.7 Materiali fidanor

Prodhimtaria e materialit fidanor të pemëve në Kosovë ka një traditë dhe favorizohet nga kushtet pedoklimatike të përshtatshme për rritjen dhe prodhimin cilësor të tyre. Këtë gjë e dëshmon shtrirja e tyre në regjionet e Kosovës si dhe ekzistencë e një numri të madh kultivarësh (sidomos të mollës).

Pas luftës në fidanishtet e Kosovës, materiali fidanor prodhohej kryesisht me metodën klasike të shartimit me syth të fjetur ku fidanët përfitohen për dy vite, kjo nënkuption prodhim të fidanëve me kosto të lartë, dhe shpesh herë materiali fidanor i prodhuar rezultonte me cilësi të dobët si dhe ka dominuar prodhimi i fidaneve me nënshartesa gjenerative. Mirëpo, viteve të fundit është rritur në mënyrë të dukshme interesimi i fermerëve për regjistrimin e fidanishteve të tyre si dhe për shtimin e sipërfaqeve të tyre. Faktorë bazë për këtë është elementi “fidanë” i cili po vlerësohet me të gjitha parametrat e

vet kryesor siç janë cilësia, pastërtia varietore dhe origjina e tij. Pikërisht këtu vërehet ndryshimi, që gradualisht po shndërrohet në bindje për të gjithë ata që mërren më material fidanor të pemëve. Nga e gjitha kjo që u tha deri me tanë konsiderohet se sektori i pemëtarisë e veçanërisht prodhimtaria e fidanëve është sektor me rëndësi ekonomike për bujqësinë kosovare e për të zhvilluar më tutje këtë sektor, vitet e fundit është duke u mbështetur nëpërmes pagesave direkte nga MBPZHR. Vlen të theksohet se nga viti 2013 ka filluar realizimi i programit për pagesa direkte në sektorin e materialit fidanor të pemëve me 0.20 euro për fidanë të pemëve dhe fidaneve të hardhisë së rrushit të prodhua mbi nënshartesa vegjetative. Kjo mbështetje ka pas efekt në rritjen e ciësisë së materialit fidanor, rritjen e prodhimit si dhe zvogëlimin e importit të fidaneve të pemëve.

Ligji NR. 2004/13 mbi materialin fidanor rregullon prodhimin, tregimin, importimin, eksportimin, kontrollin si dhe regjistrimin e prodhuesve, importuesve dhe tregtuesve të materialit fidanor. Për zbatimin e ligjit janë nxjerrë disa udhëzime administrative.

Në Ligjin NR. 2044/13 për Materialin Fidanor deklarimi i prodhimit të materialit fidanorë të pemëve është obligativ. Prandaj duke ju referuar UA. Nr.7/2007 "Për mbajtjen, formën dhe procedurat e mbajtjes së shënimeve mbi sasinë, llojin dhe varietetin e materialit fidanor të prodhuar, treguar dhe asgjësuar", nga viti 2006-2015 nga prodhuesit e materialit fidanor të pemëve çdo vit është bërë deklarimi i prodhimtarisë së materialit fidanor të pemëve.

- nga inspektorët fitosanitarë bëhet shpërndarja zyrtare/grumbullimi i librave "Për mbajtjen, formën dhe procedurat e mbajtjes së shënimeve mbi sasinë, llojin dhe varietetin e materialit fidanorë të prodhuar, treguar dhe asgjësuar"
- Në DPBT bëhet përpunimi i të dhënave në programin excel.

Tabela 29: Prodhimi i fidanëve të pemëve me nënshartesa gjenerative dhe vegjetative për vitet 2005-2016.

Vitet	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nënshartesat Vegjetative	60,034	107,834	200,110	339,371	646,024	469,636	564,785	477,303
Nënshartesat Gjenerative	124,866	187,961	200,211	176,665	196,828	182,919	86,920	134,995
Totali	184,900	295,795	400,321	516,036	842,852	652,555	651,705	612,298

Burimi: DPBT / MBPZHR

Në bazë të të dhënave të deklaruara nga prodhuesit e materialit fidanore për vitin 2016 dominon prodhimi i fidaneve të kulturës së mollës në sasi prej: 415,804 fidane prej të cilave me nëshartesa vegjetative janë 386,499 fidane /M9, M27, M26, MM106, MM 111, M25.

2.8 Ujitja e tokës bujqësore

Ujitja e tokës bujqësore është një ndër faktorët më të rëndësishëm për prodhimit bujqësor dhe ndikon drejtpërdrejtë në rritjen e rendimetit të kulturave bujqësore.

Duke u nisur nga fakti se kapaciteti i vlerësuar për kokë banori është rreth 1,600 m³, Kosova ka një qëndrueshmëri të mirë edhe me rezervat ujore edhe pse shpërndarja vazhdon të jetë e pabarabartë.

Në Kosovë ujitjet realizohen në forma të ndryshme duke filluar nga ujitja formale e organizuar përmes kompanive të ujitjes si dhe ujitja jo formale, pastaj kemi ujitjen e pa organizuar apo ujitjen individuale nga burime të ndryshme ujore si lumenjë, puset, etj.

Nga të dhënrat e grumbulluara nga drejtoritë komunale për bujqësi, brenda komunave përkatëse është vlerësuar se gjatë vitit 2015, janë ujitur në dy forma të ujitjes: ujitje formale si dhe ujitje jo formale rreth 23,122 ha.

Vlerësohet se nga ujitja formale përmes ndërmarrjeve, janë ujitur gjithsej 16,176 ha tokë bujqësore, ndërsa nga lumenjtë 4,106 ha dhe nga puset 2,841 ha, tokë bujqësore. Të gjitha këto të dhëna janë të shprehura në tabelën në vijim në bazë të komunave, burimit të ujitjes, kulturës së ujitur si dhe sipërfaqes së ujitur e shprehur në ha.

Nga të dhënrat e raportuara nga drejtoritë komunale, disa nga komunat kanë raportuar që nuk kanë sipërfaqe nën ujitje si Dragashi, Kamenica, Novobërdë, Skënderaji, Malisheva, etj. Shumica e kulturave të cilat ujiten janë misri, pemët dhe perimet duke mos përashtuar edhe sektorët tjerrë të cekur në tabelë.

Tabela 30: Ujitja e tokave bujqësore në komuna për vitin 2015

Komuna	Burimi i ujites	Kulturat e ujitura	Sip. ujitur / ha
Deçani	Drini i Bardhë	Misër,pemë perime	1,602
Gjakova	Radoniqi, lumenj, puset	Perime,misër,shalqi	2,502
Glllogovci	Ibër-Lepenci	Perime, misër,jonxhë	351
Gjilan	Puset	Perime,serra,fushë të hapur	350
Dragash			
Istog	Drini i Bardhe	Misër, pemë,perime	595
Kaçanik	Lumenj	Misër,perime	509
Klina	Drini i Bardhë	Misër,perime,pemë	1,090
F.Kosova	L.Drenica, puse	Misër,jonxhë,perime	150
Kamenica			
Mitrovica	Ibër-Lepenc	Perime,misër	717
Leposaviq			
Lipjan	Puset		102
Novobërdë			
Obiliq	Ibër-Lepenc	Misër,pemë,perime	456
Rahovec	Radoniqi	Perime,misër,shalqi	2,575
Peja	Drini i bardhë	Misër, pemë, perime	2,890
Podujevë	Lumi Llap, puset	Perime,misër,pemë	511
Prishtinë	Ibër-Lepenc	Patate,misër	183
Prizren	Radoniqi, Dukagjini	Misër, perime, foragjere	2,478
Skenderaj			
Shtime	Puse, lumenj	Perime, pemë,jonxhë	240
Shtërpca	Lumi lepec,	Misër,perime pemë	1,450
Suhareka	Lumenj,puse	Perime,pemë,jonxhë, lavërtari	110
Ferizaj	Lumenj,puse	Pemë,perime, misër	809
Vitia	Puse	Shalqi,patate,pemishte	232
Vushtrri	Ibër-Lepenc	Patate,lakër,misër	763
Z. Potok			
Zveçan			
Malishevë			
H.Elezit			
Mamusha	Puse, lumenj	Perime, misër	396
Junik	Drini i Bardhë	Jonxhë,misër,patate	219
Klllokoti	Puset		450
Graçanica	Lumi, puse	Misër	325
Ranilluki			
Parteshi	Puse	Perime,miser,jonxhë	66

Burimi: Departamenti i Politikave Bujqësore dhe i Tregtisë

2.9 Gjedhët

Në vitin 2015, blegtoria gjeneroi prodhim vjetor prej 278.9⁴ mil. € e kjo duke përfshirë edhe subvencionet në produkt. Në kuadër të blegtorisë, për nga numri i krerëve por edhe të ardhurat që gjenerohen, gjedhet kanë rëndësinë më të madhe krasuar me sektorët e tjera blegtoral. Pjesëmarrja e gjedheve në strukturën e kafshëve është rrëth 49%, përkatesisht janë gjithsej 258,504 krerë.

⁴ Llogaritë ekonomike për bujqësi 2015

Sa i përket pjesëmarrjes së kategorive të ndryshme brenda strukturës së gjedheve dominojnë lopët qumështore më pjesëmarrje 53% dhe janë bartëse të prodhimtarisë së qumështit në Kosovë. Numri i krerëve të prezantuar në kategorinë lopë të tjera, janë ato që nuk janë lopë qumështore dhe që nuk marrin pjesë në reproduksion.

Shikuar në aspektin e grupmoshave kategoria gjedhe të moshës 2 e më shumë vjet përbën 60%, pasuar nga kategoria gjedhe të moshës më pak se 1 vjet me 31%, dhe ajo e moshës 1 deri në më pak se 2 vjet me 9%. Struktura gjinore e gjedheve është shumë e ndryshme në grupmosha të ndryshme. Gjinia femërore dominon në kategorinë gjedhe të moshës dy e më shumë vjet duke qenë se gjedhet e gjinisë mashkulllore janë të destinuara kryesisht për therje. Në kategorinë nën 1 vjet meshkujt janë pak më dominues sesa femrat ndërsa në kategorinë prej 1 e deri në më pak se 2 vjet dominojnë femrat me 60%.

Numri i përgjithshëm i gjedheve në vitin 2015 është zvogëluar për 1% krahasuar me vitin 2014, ndërsa krahasuar me mesataren '12-'14 ulja ka qenë 15%. Numri i lopëve qumështore është rritur për 1% krahasuar me vitin 2014 ndërsa krahasuar me mesataren e tri viteve paraprake ka pasur zvogëlim të numrit të lopëve qumështore për 18%.

Tabela 31: Fondi dhe struktura e gjedhëve, 2009-2015

Numri i kafshëve	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/('12-'14) në %	Ndryshimi 2015/2014 në %
Fondi i gjedheve	343,823	356,496	361,688	329,213	321,113	261,689	258,504	-15	-1
Viça meshkuj nën 1 vjet*	67,854	74,438	76,283	66,575	65,298	47,357	45,235	-24	-4
Viça femra nën 1 vjet*	51,661	56,673	58,078	50,687	49,715	36,055	36,108	-21	0
Viça meshkuj 1-2 vjet*	14,700	12,870	13,375	12,333	10,756	14,351	9,007	-28	-37
Viça femra 1-2 vjet*	11,190	9,798	10,182	9,389	8,188	10,925	13,737	45	26
Meshkuj mbi 2 vjet*	3,340	3,247	3,223	2,538	2,831	2,872	2,639	-4	-8
Mëshqerra*	4,862	4,486	4,392	4,351	5,768	13,920	12,138	51	-13
Lopë qumështore	190,216	194,984	196,155	183,340	178,557	134,393	135,801	-18	1
Lopë të tjera	-	-	-	-	-	1,816	3,839		111
Buallica	255	231	190	159	272	670			

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësime të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); * Vlerësime DAESB ('09-'13);

Numri i përgjithshëm i gjedheve në vitin 2015 ishte 258,504 e krahasuar me vitin 2014 rënia ishte 1%. Sa i përket therjes, 115,195 krerë janë therur në vitin 2015 që dmth më pak se në vitin 2014 për 10%. Vlera e prodhimit të përgjithshëm ishte 41.4 mil. €, ndërsa vlera e importit 33.5 mil. €. Me këtë sasi të prodhimit shkalla e vetë-mjaftueshmërisë është 60.4% dhe konsumi për kokë banori është 18.4 kg.

Tabela 32: Bilanci i furnizimit për mish të gjedhit, 2009-2015

Njësia	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Fondi i gjedheve	krerë	343,823	356,496	361,688	329,213	321,113	261,689	258,504
Lopë qumështore	krerë	190,216	194,984	196,155	183,340	178,557	134,393	135,801
Totali i therjeve	krerë	152,394	165,371	172,433	162,292	156,062	128,372	115,195
Totali i prodh. vendor në p.th.	mil. kg p.th.	25.9	27.8	29.6	27.9	26.7	22.8	19.7
Totali i importeve	mil. kg p.th.	14.7	12.5	10.1	9.2	11.5	10.4	13.0
Furnizimi në p.th.	mil. kg p.th.	40.6	40.2	39.6	37.1	38.3	33.2	32.7
Totali i eksporteve	mil. kg p.th.	0.2	0.2	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Konsumi	mil. kg p.th.	40.4	40.1	39.6	37.1	38.3	33.2	32.7
Vlera e prodhimi në p.th.	mil. EUR	54.8	55.0	63.5	60.0	58.6	50.5	41.4
Totali i importeve	mil. EUR	27.2	25.5	25.0	24.0	27.8	23.8	33.5
Bilanci tregtar	mil. EUR	-26.7	-25.1	-24.9	-23.9	-27.7	-23.8	-33.5
Shkalla e vetë-mjaftueshmërisë	%	64.2	69.3	74.7	75.3	69.8	68.7	60.4
Konsumi për kokë banori	kg p.th.	18.5	18.4	22.7	20.4	21.0	18.4	18.4

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); ASK, Statistikat e Tregtisë së Jashtme; kalkulime nga DAESB - MBPZHR;

Lopët qumështore përbëjnë 52.5% të numrit të përgjithshëm të gjedheve dhe në vitin 2015 numri i lopëve qumështore është 1% më i lartë se në vitin 2014. Nga furnizimi i përgjithshëm 80.9% ishte prodhim vendor dhe pjesa tjetër është mbuluar nga importet. Bilanci tregtar mbetet negativ me 25 mil. €. Konsumi për kokë banori llogaritet të jetë 197 kg në vit që do të thotë se një person konsumon rreth 0.6 kg në ditë duke përfshirë të gjitha produktet e qumështit.

Tabela 33: Bilanci i furnizimit për qumështin dhe produktet e qumështit të lopës, 2009-2015

Njësia	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Lopë qumështore	krerë	190,216	194,984	196,155	183,340	178,557	134,393	135,801
Prodhimi i qumështit	t	379,576	390,065	393,389	368,605	369,702	278,933	282,534
Importi	t (p.e.)	79,942	71,252	75,960	72,371	66,582	67,863	67,491
Furnizimi	t (p.e.)	459,518	461,318	469,349	440,976	436,284	346,796	350,025
Eksporti	t (p.e.)	658	604	360	110	422	378	800
Përdorimi vendor	t (p.e.)	458,860	460,714	468,989	440,867	435,862	346,418	349,224
Shkalla e vetë-mjaftueshmërisë	%	82.7	84.7	83.9	83.6	84.8	80.5	80.9
Humbjet	t (p.e.)	7,592	7,801	7,868	7,372	7,394	5,579	5,651
Konsumi për ushqim të viçave në fermë	t (p.e.)	55,798	57,340	57,828	54,185	54,346	41,003	41,532
Procesimi	t (p.e.)	35,065	34,951	35,684	33,578	33,046	26,690	26,868
Konsumi njerëzor	t (p.e.)	360,406	360,622	367,609	345,731	341,075	273,146	275,173
Çmimet e prodhuesit (në fermë)	€/kg	0.31	0.29	0.31	0.32	0.33	0.33	0.30
Vlera e prodhimit	mil EUR	98.0	94.2	101.6	98.3	101.6	76.7	70.6
Bilanci tregtar	mil EUR	-21.4	-22.6	-24.5	-25.4	-23.4	-25.5	-25.5

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); ASK, Statistikat e Tregtisë së Jashtme; kalkulime nga DAESB - MBPZHR

2.10 Dhentë dhe dhitë

Pas gjedheve numri më i madh i kërëve blegtoral janë dhentë. Në vitin 2015 numri i dhenve ishte 193,703 kërë ku pjesa më e madhe apo 77% janë dele për mbarësim përfshirë këtu delet që kanë pjellur por edhe ato të mbarësuara për herë të parë. Pjesa tjetër prej 23% përbëhet nga qengja dhe desh, ku në këtë numër pjesa më e madhe janë qengja. Numri i dhenve në vitin 2015 është rritur për 6% ndërsa krasuar me mesataren e periudhës '12-'14 ka pasur ulje të numrit të dhenve për 3%. Sipas strukturës në vitin 2015 rritje më e madhe vërehet tek kategoria qengja dhe desh.

Për dallim nga dhentë numri i dhive është më i vogël, përkatësisht 30,393 kërë dhe pjesa më e madhe janë dhi për mbarësim. Në vitin 2015 ka pasuar rritje të numrit të dhive për 7% ndërsa krasuar me mesataren e tri viteve paraprake rritja ka qenë më e lartë përkatësisht 17%. Sipas kategorive rritje ka pasur në kategorinë dhi për mbarësim ndërsa numri i kërëve në kategorinë që përfshinë keca, cje, ka shënuar ulje.

Tabela 34: Numri i dhenve dhe dhive, 2009-2015

Numri i kafshëve	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/(12-14) në %	Ndryshimi 2015/2014 në %
Dhen dhe dhi	217,167	229,157	231,209	247,901	216,577	212,014	224,096	-1	6
Dhentë	199,157	204,988	206,528	221,438	193,458	183,584	193,703	-3	6
Dele për mbarësim Kërë të tjera (qengja, desh, etj)	158,122 41,035	163,490 41,498	163,490 43,038	175,293 46,145	153,144 40,314	146,924 36,660	148,956 44,747	-6 9	1 22
Dhitë	18,010	24,169	24,681	26,463	23,119	28,430	30,393	17	7
Dhi për mbarësim Kërë të tjera (keca, cje, etj)					23,575 4,855	26,310 4,083		12 -16	

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësime të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14)

Rëndësia e sektorit të dhenëve dhe dhive kryesish qëndron në prodhimin e mishit ndërsa qumështi përdoret për prodhim të djathit dhe kryesish për plotësim të nevojave familjare për konsum apo një sasi shitet edhe direkt në fermë. Në vitin 2015 prodhimi vendor ishte 2,267 tonë dhe është arritur që të plotëson 99% të kërkesave për konsum.

Në krasim me mishin e gjedheve dhe mishin e pulës, mishi i dhenve dhe dhive konsumohet më pak, kryesish në rast të festave të caktuara. Konsumi mesatar për kokë banori në vitin 2015 ishte rreth 1.3 kg.

Tabela 35: Bilanci i furnizimit për mishin e dhenve dhe dhive, 2009-2015

	Njësia	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Fondi i dhenve	krerë	199,157	204,988	206,528	221,438	193,459	183,584	193,703
Fondi i dhive	krerë	18,010	24,169	24,681	26,463	23,119	28,430	30,393
Therjet	krerë	182,030	212,431	217,228	223,448	193,870	184,467	195,284
Prodhimi (p.th)	t	2,118	2,410	2,455	2,559	2,226	2,142	2,267
Importet neto (p.th)	t	80	63	27	630	48	36	26
Përdorimi vendor (p.th)	t	2,197	2,473	2,482	3,189	2,274	2,178	2,293
Vlera e prodhimit	mil. EUR	4.6	5.3	5.7	6.2	5.6	5.4	5.6
Bilanci tregtar	mil. EUR	-0.1	-0.1	-0.1	-0.7	-0.2	-0.1	-0.1
Shkalla e vetë-mjaftueshmërisë	%	96	97	99	80	98	98	99
Konsumi për kokë banori (p.th)	kg	1.0	1.1	1.4	1.8	1.2	1.2	1.3

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); ASK, Statistikat e Tregtisë së Jashtme; kalkulime nga DAESB - MBPZHR

2.11 Derrat dhe kafshët tjetra të fermës

Në Kosovë sektori i derrarisë në krahasim me sektorët e tjera blegtoral është i një rëndësie më të vogël dhe kryesisht është i orientuar në prodhim të mishit për plotësimin e nevojave familjare për konsum. Numri i derrave në vitin 2015 krahasuar me vitin paraprak ishte për 29% më i lartë ndërsa krahasuar me periudhën '12-'14 numri i derrave në vitin 2015 ka shënuar rënie për 5%.

Numri i kuajve, gomarëve dhe mushkave në vitin 2015 ishte 2,577 krerë që është numër më i vogël krahasuar me vitin 2014 por edhe me mesataren e tri viteve paraprake.

Tabela 36: Numri i derrave dhe kafshëve të tjera të fermës, 2009-2015

Numri i kafshëve	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/(12-14) në %	Ndryshimi 2015/2014 në %
Derra	50,580	50,580	50,580	55,775	49,198	34,188	44,149	-5	29
Kuaj, gomarë dhe mushka	4,429	4,429	4,429	2,139	2,929	2,980	2,577	-4	-14

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14)

2.12 Shpeztaria

Sektori i shpeztarisë në Kosovë është kryesisht i orientuar tek prodhimtaria e vezëve, ndërsa prodhimtaria e mishit të pulës është më pak e zhvilluar. Në vitin 2015 numri i përgjithshëm i shpezëve ishte 2,576 mijë shpezë dhe 97% e tyre janë pula ndërsa pjesa tjetër janë shpezë të tjera duke përfshirë bibat, rosat, patat etj.

Nga gjithsej numri i pulave 75% janë pula për vezë dhe numri i tyre në vitin 2015 është rritur për 10% krahasuar me vitin paraprak. Në përgjithësi numri i shpezëve në vitin 2015 është zvogëluar për 4%. Krahasuar me mesataren e tri viteve të fundit numri i shpezëve në vitin

2015 është rritur për 7%, ndërsa vetëm kategoria e pulave përjashtuar bibat, rosat dhe patat, ka shënuar rritje prej 8%.

Pjesëmarrja e brojlerëve në gjithsej numrin e pulave është 12% dhe në vitin 2015 ky numër është rritur për 57% krahasuar me vitin 2014, e kjo është një tregues që prodhimitaria e mishit të pulës vazhdimesh është në rritje.

Tabela 37: Numri i shpezëve dhe vezëve 2009-2015, në 1000 krerë

Numri i shpezëve (1000)	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/(12-14) në %	Ndryshimi 2015/2014 në %
Shpezë	2,390	2,347	2,347	2,318	2,244	2,692	2,576	7	-4
Pula	2,220	2,220	2,220	2,250	2,108	2,584	2,492	8	-4
Brojler						194	304		57
Pula për vezë						1,704	1,874		10
Zogj, pula dhe gjela të tjera						687	314		-54
Biba						45	63		38
Rosa dhe pata						18	22		18
Shpezë të tjera	127	127	127	68	136	44	-		
Vezë*	238,854	231,608	224,582	218,282	176,078	357,138	361,197	44	1

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimi të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14); *Vlerësimi: DPBT ('09-'11), SHPUK ('12-'13), DAESB ('14-'15)

Në vitin 2015 prodhimitaria totale e vezëve vlerësohet të jetë 361 mil. vezë. Në vitin 2015 janë importuar rreth 2.5 mil. vezë në vlerë prej 219,511 €. Sasia e importuar e vezëve në vitin 2015 krahasuar me vitin 2014 ka shënuar rënje të theksuar, përkatësisht rreth 60%. Rreth 80% e importit është realizuar nga Shqipëria, Maqedonia ndërsa pjesa tjetër prej 20% nga vende të tjera si: Argjentina, Tuqia, Italia etj. Konsumi mesatar për kokë banori llogaritet të jetë rreth 205 vezë/vit dhe mund të themi se Kosova plotëson rreth 99% të nevojave për konsum të vezëve.

Në vitin 2015 prodhimi i mishit të pulës vlerësohet të jetë rreth 2,621 tonë në vit duke marr parasysh faktin se sektori i shpeztarisë aktualisht është i orientuar kryesisht në prodhimitarinë e vezëve për konsum dhe prodhimin e zogëzave kurse prodhimitaria e mishit të zogut është në fazën e konsolidimit. Në vitin 2015 importi i mishit të pulës ka qenë rreth 36,921 ton me vlerë prej rreth 37.4 mil. €. Nga sasia e përgjithshme e importuar 76% është importuar nga Shtetet e Bashkuara, Brazil, Gjermania dhe Italia ndërsa pjesa tjetër prej 24% nga vendet e tjera. Konsumi mesatar për kokë banori në Kosovë vlerësohet rreth 22.3 kg / vit. Me prodhimitarinë aktuale Kosova arrin të mbuloj vetëm 6.6% të nevojave për konsum.

2.13 Bletaria

Kosova ka kushte të mira klimatike për zhvillimin e sektorit të bletarisë. Duke marr parasysh klimën, reliefin dhe llojet e shumta të bimëve mjaltëdhënëse Kosova ka potencial për të pasur një prodhim të mirë të mjaltit dhe produkteve tjera të bletarisë.

Në vitin 2015, numri i koshereve të bletëve ishte 157,005 që për dallim nga viti 2014 është rritur për 35%, pra janë 40,833 koshere më shumë. Rritje më të lartë, përkatësisht rritje prej 84% ka pasur në vitin 2015 krahasuar me mesataren në periudhën '12-'14.

Tabela 38: Numri i koshereve të bletëve, 2009-2015

Numri i koshereve	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/(12-14) në %	Ndryshimi 2015/2014 në %
Koshere bletësh	43,159	46,958	44,634	46,483	93,533	116,172	157,005	84	35

Burimi: ASK – Anketa e ekonomive shtëpiake bujqësore ('09,'12'13,'15); ASK- Vlerësimë të ekspertëve në kuadër të LLEB '10-'11; Regjistrimi i Bujqësisë ('14)

Prodhimtaria e mjaltit në Kosovë sillet rrreth 12-15 kg për koshere që rezulton me një prodhimtati totale të mjaltit në vitin 2015 prej 2,120 tonë. Import i mjaltit në vitin 2015 ishte 177 tonë ndërsa eksport të mjaltit në këtë vit nuk kishte. Konsumi vendor rezulton të jetë rrreth 1.3 kg për kokë banori dhe produksi vendor plotëson rrreth 92% të nevojave për konsum ndërsa pjesa tjetër plotësohet nga importi. Konsumi mesatar vjetor për kokë banori vazhdimesh po rritet e kjo si rezultat i vetëdijesimit të popullatës për vlerat e shumta ushqyese të mjaltit.

Mbështetja e këtij sektori përmes pagesave direkte ka shënuar rritje të vazhdueshme edhe përkundër faktit që pagesa për koshere ka mbetur e njejtë në vlerë 10 €/koshere. Në vitin 2015 janë subvencionuar gjithsej 112,958 koshere bletësh, numër ky që është 45% më i lartë krahasuar me vitin 2014.

3 Pylltaria

Pyjet e Kosovës janë të dominuara nga pyjet fletorë, duke mbuluar 93% (449,400 ha). Më shumë se gjysma e këtyre pyjeve janë konsideruar një-moshar. Pyjet halore mbulojnë pothuajse 5% të sipërfaqes pyjore janë 23,800 ha, dhe shpërndahen në mënyrë të barabartë në mes të klasave të ndryshme të strukturës. Plantacionet e pishave kontribuojnë në sipërfaqet një-moshare. Në total, 50% e sipërfaqes pyjore është konsideruar një-moshare.

Tabela 39: Sipërfaqja pyjore sipas përbërjes dhe strukturës së grumbullit (ha)

Përbërja pyjeve	Rigjenerimi	Një-moshar	Dy-katësh	Shumë-moshar	Totali
Halorë	2,200	6,600	6,200	8,800	23,800
Përzier	0	400	3,200	4,200	7,800
Fletorë	45,400	236,000	123,600	44,400	449,400
Totali	47,600	243,000	133,000	57,400	481,000

Burimi: INP

Ajencja e Pyjeve e Kosovës gjatë vitit 2015 për zbatimin e Strategisë për Zhvillimin e Sektorit të Pylltarisë 2010-2020 është angazhuar në hartimin e Planeve menaxhuese për menaxhimin e pyjeve në një sipërfaqe prej 32,845.20 ha për 6 Njësi menaxhuese.

Tabela 40: Planet menaxhuese 2015

Njësia menaxhuese	Sipërfaqja/ha
Pyjet e Drenicës	7,261.10
Kovaçicë, M.zezë, Cernush	2,525.90
Pyjet e Klinës	5,145.80
Pyjet e Malishevës	7,134.10
Uji i Bardh	4,561.40
Kopilaq	6,216.90
Totali	32,845.20

Burimi: APK

Tabela 41: Plani i shfrytëzimit të pyjeve në pronën shtetërore 2015 në m³

Dru teknik	7,898.20
Dru zjarri	79,240.09
Neto masa drunore	87,138.29
Mbeturina	5,350.20
Bruto masa drunore	92,488.49

Burimi: APK

Në vitin 2015 plani ishte që të shfrytëzohen 92,488.49 m³ derisa sasia e shfrytëzuar ishte vetëm 29,673.39 m³ (32.08% e planit) dhe në vitin 2014 ky plan ishte 90,861.31 m³ dhe sasia e shfrytëzuar ishte vetëm 22,864.01 m³ (25.16% e planit).

Me këtë plan është paraparë realizimi i masës drunore sipas assortimenteve drunore. Gjithashtu pjesë e trajtimit dhe e kultivimit të pyjeve, janë edhe pyjet private. Në këto pyje, Agjencia e Pyjeve shqyrton kërkesat e pronarëve të pyjeve lidhur me përbushjen e nevojave për dru zjarri dhe dru teknike.

Tabela 42: Realizimi i shfrytëzimit në pyjet private 2015

	njësia	Gjithsej
Kërkesat e shqyrtuara	copë	3,564.00
Damkosja e trungjeve	m ³	181,941.12
Masa drusore e përcjellur	m ³	162,202.76
Numri i fletëdërg. të dhëna	copë	28,765.00
Kontrolla-vështrime profesionale	raste	887.00
Drurët jasht Pyllit	ha	2,675.19
Damkosja për Transport	m ³	162,443.11

Burimi: APK

Në pyjet private kërkesat e shqyrtuara kanë qenë 3,564 copë, janë damkosur trungjet në vëllim prej 181,941 m³, numri i fletëdërgesave të dhëna 28,765 copë, ndërsa masa drunore e përcjellur ka qenë 162,202 m³. Kontrolla-vështrime profesionale 887 raste si dhe kultivim të pyjeve 2,675 ha, dhe Damkosja për Transport 1,162,443 m³. Drurë jashtë pyllit konsiderohen masa drunsore: buzë lumejve, prockave, mexhave, sipërfaqe të vogla jashtë pyllit etj. Realizimi i shfrytëzimit të drurëve ka qenë 2,675 ha.

Tabela 43: Realizimi i shfrytëzimit të pyjeve shtetërore 2015 sipas DK

Drejtoria	Dru teknik halor	Dru teknik fletor	Dru zjarri	Mbeturina	Gjithsej m ³
Prishtinë	0	0	1,175.40	50.94	1,22.34
Pejë	476.39	53.12	3,115.69	3.00	3,648.20
Mitrovicë	0	0	549.50	0	549.50
Prizren	333.50	50.90	4,157.71	94.20	4,636.31
Gjilan	0	824.59	12,593.32	0	13,417.91
Ferizaj	0	959.20	3,077.23	909.02	4,945.45
DMKE (Blinaja)	17.05	0	1,218.83	13.80	1,249.68
Gjithësej	885.74	1,887.81	25,828.88	1,070.96	29,673.39

Burim: APk

Realizimi i shfrytëzimit të pyjeve shtetërore 2015 sipas Drejtive kordinuese, ka qenë gjithsej 29,673.39 m³. Nga këto dru teknik halor 885.74 m³, dru teknik fletor 1,887.81 m³, dru zjarri 25,828.88 m³ dhe mbeturina 1,070.96 m³.

Në vitin 2015 ka përfunduar një projekt i financuar nga SIDA, Suedia "Trajtimi silvikulturor i pyjeve të reja në Kosovë". Ky projekt pritej të rezultonte në ngritjen e standardit të jetesës në zonat rurale dhe në zvogëlimin e papunësisë. Duke marrë parasysh aspektin silvikulturor

dhe atë socio-ekonomik, rezultatet e këtij projekti janë vlerësuar të kenë arritur një nivel mesatar, megjithatë aty ka ende hapësirë për përmirësim.

Tabela 44: Lokacionet ku është zhvilluar projekti

NjMP	Zona (ha)	
	Të planifikuara	Të realizuara
Koka e Ahut (Suhareke)	130	121
Nerod.-Jezerc (Ferizaj)	197	197
Mitrovicë (Dubogak)	349	300
Novobërd (Gjilan)	308	308
Gjithsej	984	926

Burimi: APK

Aktivitete në mbrojtje të pyjeve nga prerjet e pa ligjshme si më poshtë;

Tabela 45: Kallëzimet apo fletëparaqitjet e ngritura për Janar- Dhjetor 2015

Dëmi Pyjor	Copë	m ³	Totali/€
Fletëparaqitje kundërvajtje	3,819	6,651.88	796,909.01
Fletëparaqitje penale	1,471	9,060.95	1,003,128.10
Gjithsej fletëparaqitje	5,290	15,712.83	1,800,037.11

Burimi: APK

Në vitin 2015, Autoritetet Komunale për Pylltari kanë ngritur 5,290 kallëzime penale dhe kanë iniciuar procedura për kundërvajtje, vlera e dëmit të së cilave llogaritet 15,712.83 m³ dhe në vlerë monetare prej 1,800,037.11 €, prej të cilave 3,819 janë kundërvajtje në vëllim prej 6,651.88 m³ dhe dëmi i shkaktuar 796,909.01 €. 1,471 kallëzime penale ndërlidhen me drurin në një vëllim prej 9,060.95 m³ dhe dëmi llogaritet të jetë 1,003,128.10 €. Vëllimi i përgjithshëm i drurit të konfiskuar është 1,842.11 m³

Tabela 46: Paraqitjen e materialit drusor të konfiskuar nga prerësit e paligjshëm

Mbrojtja e Pyjeve, Konfiskimi i masës drunore në m³ 2015	
Masa Drunore e Bartur (2014-2015)	1,516.67
Masa Drunore e Konfiskuar	1,842.11
Sasia e shitur	21,889.83
Sasia e dhënë në bazë të memorandumit	136.59
Gjendja momentale e stoqeve	1,468.95

Burimi: APK

Masa drunore e bartur në këtë vit ka qenë 1,516.67 m³. Në këtë periudhë ka pasur sasi të dhënë në bazë të memorandumit 136.59 m³. Poashtu ka pasur edhe konfiskime nga ana e

autoriteteve komunale ku janë konfiskuar 1,842.11 m³, sasi të shitur 21,889.83 m³ dhe gjendja momentale të stoqeve 1,468.95 m³.

Duke u mbështetur në planin vjetor të menaxhimit Agjencia Pyjore ka ndërmarrë një mori aktivitetesh sidomos në mbrojtjen e pyjeve nga zjarret pyjore.

Tabela 47: Paraqitja e rasteve të zjarreve pyjore dhe sipërfaqet pyjore të përfshira në vitin 2015

Komuna	Mbrojtja e pyjeve - zjarret pyjore 2015					
	Nr. i rasteve Publike	Nr. i rasteve Private	Sipërfaqja (ha) Publike	Sipërfaqja (ha) Private	Gjithsej Raste	Gjithsej ha
Prishtinë	11	20	59.80	60.50	31	120.30
Mitrovicë	5	8	150.00	259.50	13	409.50
Pejë	1	1	50.00	40.00	2	90.00
Prizren	22	10	176.39	25.61	32	202.00
Ferizaj	14	4	77.67	54.00	18	131.67
Gjilan	35	3	285.73	4.00	38	289.73
Gjithsej	88	46	799.59	443.61	134	1,243.20

Burimi: APK

Gjatë periudhës Janar – Dhjetor 2015 në komunat e Kosovës ka pasur zjarre pyjore ku sipërfaqja e përfshirë ka qenë rreth 1,243.20 ha, zjarret kanë qenë sipërfaqësore pa dëme të mëdha në masën drunore. Gjilani kishte më shumë raste të zjarreve gjithsej 38 raste me 285.73 ha, në pyjet publike dhe 4 ha në pyjet private, Prizreni me 32 raste me 176.39 ha në pyjet publike dhe 25.61 ha në pyjet private, në Mitrovicë kishte më shum raste të zjarrit në pyjet private gjithsej 8 raste me 259.50 ha dhe pyje publike 150.00 ha. Më pak raste të zjarreve ka pasur në komunën e Pejës me vetëm 2 raste.

Tabela 48: Plani i kultivimit dhe realizimi i tij në vitin 2015

A. Planifikimi i Kultivimit të Pyjeve	Sipërfaqja/ha
Plani i përgjithshem për trajtim të sipërfaqeve	8,379.70
Pyllzimi i sipërfaqeve të zhveshura dhe meliorativ pranverë	300.00
Pyllzimi i sipërfaqeve të zhveshura dhe meliorativ vjeshtë	300.00
B. Realizimi i planit të kultivimit të pyjeve	
Trajtimi i sipërfaqeve të pyjeve me masa silvikulturore	6,650.95
Pyllzimi i sipërfaqeve të zhveshura – (Pranverore	223.97
Pyllzimi i sipërfaqeve të zhveshura – (Vjeshtore)	287.13

Burim: APK

Kujdesi për pyjet e reja/Menaxhimi i grumbujve pyjor

Sipërfaqja e planifikuar për rrallime në pyjet publike ka qenë 4,958 hektarë, ndërsa është trajtuar me këtë masë silvikulturale rreth 1,284 ha. Sasia e përgjithshme e masës drunore të nxjerrë nga këto rrallimet llogaritet përafërsisht në rreth 8,390 m³.

Organizata për Ushqim dhe Bujqësi e Kombeve të Bashkuara (FAO), përmes mbështetjes financiare prej Qeverisë së Finlandës dhe në bashkëpunim të ngushtë me Ministrinë e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural në Kosovë, ka zbatuar projektin i cili ka për qëllim që të mbështes zbatimin e Politikave dhe Strategjisë për Zhvillimin e Sektorit të Pylltarisë në Kosovë.

Gjatë vitit gjatë vitit 2015 nga projektit “Mbështetje në zbatimin e Politikave dhe Strategjive Pyjore në Kosovë” janë realizuar një mori aktivitetesh që ngërthejnë tre komponentë të këtij projekti si në vijim;

- Është zbatuar Fushata për vetëdijesimin e publikut të gjerë rreth rolit dhe rëndësisë së pyjeve. Kjo fushata ishte e “Pyjet janë Burim i Jetës”.
- Është shënuar Java e Pyjeve – Ngjarje me fëmijë, Ligjérata në shkolla fillore dhe të mesme, takime sensibilizuese me gazetarë dhe personelin pyjor të MBPZHR-së dhe promovim të shfrytëzimit efikas të energjisë prej druri.
- Është krijuar, publikuar Web portalı “Pyjet e Kosovës” dhe është themeluar aplikacioni për telefona mobil iOS dhe Android “Kosovo Forests”.
- Është përfunduar së dizajnuari softueri Sistemit Informativ për Pyjet e Kosovës (SIPK), i cili është inkorporuar në serverët e Ministrisë së Administratës Publike dhe është gati për qasje.
- Përfaqësuesit të MBPZHR-së dhe institucioneve pyjore, janë mbështetur për të marrë pjesë në Konferencën për Marrëveshje Ligjore për Pyjet e Evropës në Tetor 2015 organizuar në Madrid.
- Gjatë kësaj periudhe anë përfunduar dy plane afatgjata për menaxhimin e pyjeve në këto njësi menaxhuese; Njësia Menaxhuese “Bodoshnjak” komuna Kaçanik dhe Hani i Elezit, 4872 ha, dhe Njësia Menaxhuese “Murgulle-Bellasice” komuna e Podujevës me 6,350 ha.
- Është nxjerrë dhe ka përfunduar Programi Kombëtar i Pyllëzimit dhe Ripyllëzimit të Kosovës 2016-2015, përmes të cilit janë identifikuar sipërfaqet për zbatim të kësaj mase trajtuese të pyjeve dhe tokave pyjore.
- Është hartuar Programi Zhvillimor për rritje të kapaciteteve në fidanishten në Pejë për periudhe 2016 - 2021.
- Janë organizuar dhe mbajtur trajnime për stafin pyjor dhe inspektorët fitosanitarë në temat “Praktikat e mira për mbrojtjen e shëndetit pyjor dhe zbatimin e standardeve ndërkombëtare fito sanitare në pylltari”.

- Janë botuar dhe shpërndarë publikimet për fushën e shëndetit të pyjeve me këta tituj;
- FAO “Udhëzues për zbatimin e standardeve fitosanitare në pylltari”,
- Doracak për “Dëmtuesit Kryesorë të Pyjeve në Evropën Jug-Lindore”.
- Botimi i afisheve të ndryshme në gjuhën shqipe, serbe dhe në gjuhën angleze “Dëmtuesit kryesorë të pyjeve të ahut në Evropën Jug-Lindore”, “Dëmtuesit kryesorë të pyjeve të lisisit, pishës, bredhit etj.
- Gjatë kësaj periudhe raportimi është publikuar raporti WISDOM (Vështrim i përmbledhur mbi kërkesën dhe ofertën e integruar për drurin si lëndë djegëse) për Kosovën.
- Është organizuar një Forum mbi Sfidat e Përdorimit të Biomasës Drunore në Kosovë së bashku me doracakun mbi energjinë e drurit në gjuhën shqipe 500 kopje, në gjuhën serbe 100 kopje dhe në gjuhën angleze 100 kopje.

4 Konsumi, tregtia dhe çmimet e tregut

4.1 Trendet e konsumit

Të dhënat makroekonomike nga Anketa për Buxhetin e Ekonomive Familjare ofrojnë informacione të detajuara në lidhje me shpenzimet e konsumit përmallra dhe shërbime, informacion mbi të ardhurat, shpenzimet përkonsum, vetëkonsum, informata themelore për strehim dhe shumë karakteristika demografike dhe socio-ekonomike. Këta janë ndër treguesit e rëndësishëm që kanë të bëjnë me kushtet e jetesës si dhe karakteristikat bazë demografike, ekonomike dhe sociale të ekonomive familjare në Kosovë gjatë vitit 2015.

Tabela 49: Konsumi i përgjithshëm në Kosovë 2009-2015

Vitet	Gjithsej në mil. (€)	Konsumi përekonomi familjare (€)	Konsumi përkokë banori (€)
2009	1,911	6,847	1,161
2010	1,937	7,110	1,226
2011	1,928	7,010	1,210
2012	2,292	7,657	1,380
2013	2,382	7,625	1,402
2014	2,471	7,611	1,386
2015	2,461	3,503	1,432

Burimi: Rezultatet e Anketës së Buxhetit të Ekonomive Familjare 2015

Sipas rezultateve të fituara nga ABEF 2015, kemi rënje prej 0.4% të konsumit të përgjithshëm krahasuar me vitin 2014, po ashtu kemi rënje prej 1.4% në konsum të ekonomive familjare, por kemi rritje prej 3.3% të konsumit përkokë banori.

Nga konsumi i përgjithshëm, pjesa më e madhe e buxhetit të ekonomive familjare në vitin 2015 është shpenzuar në ushqim dhe banim, prej tyre 43% përushqim dhe 30% përbanim. Pasojnë me pjesëmarrje prej 7% Ushqimi i vet-prodhuar nga ekonomitë familjare, transporti, veshmbathja, dhe alkohol dhe duhan nga 4% si dhe grupe tjera të konsumit me pjesëmarrje më të vogël. Në vitin 2015, konsumi i përgjithshëm ka shënuar një rritje prej 1%, krahasuar me dy vitet e mëparshme 2013-2014. Kështu që, ushqimi nga prodhimi vetanak në vitin 2015 ka qenë 7%, përqindje e njejtë sikurse edhe në vitet 2009, 2010, 2011.

Tabela 50: Shpërndarja e konsumit në Kosovë sipas grupeve të konsumit, 2009 – 2015 në (%)

Konsumi	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ushqim dhe pijet joalkoolike	36	35	38	45	45	44	43
Alkool dhe duhan	3	4	4	5	4	4	4
Veshmbathja	5	6	5	4	4	4	4
Banimi	36	33	31	30	30	28	30
Mobiljet	3	3	3	3	3	4	3
Shëndetësi	3	2	2	2	2	3	3
Transport	5	6	6	4	4	5	4
Komunikim	2	2	2	2	2	3	3
Rekreacion	2	2	2	1	2	0	1
Edukim	1	1	1	1	1	1	1
Hotele, restorante	1	3	3	1	2	2	2
Të tjera	3	3	3	2	2	2	2
Ushqimi i vet-prodhuar nga ekonomitë familjare	7	7	7	6	6	6	7

Burimi: Rezultatet e Anketës së Buxhetit të Ekonomive Familjare 2015

Ushqimi në Kosovë dominohet nga mishi, qumështi, djathi, vezët, buka dhe drithërat, që kontribuojnë më shumë se gjysmën e konsumit të ushqimit (në vlerë). Më pas radhiten perimet dhe pijet jo alkoolike.

Pjesa më e madhe e ushqimit që konsumohet në Kosovë dominohet nga mishi (20%), buka dhe drithërat (17%), qumështi, djathi dhe vezët (18%), e që së bashku kontribuojnë më shumë se gjysmën e konsumit të ushqimit. Më pas radhiten perimet (12%), pijet alkoolike (10%), sheqeri dheëmbëlsirat (6%) si dhe kategori tjera. Sipas kësaj rrjedh se pesë kategoritë kryesore të konsumit më të lartë (ushqimi, banimi, alkooli, duhani, transporti dhe veshmbathjet) paraqesin 85% konsumit të përgjithshëm. Shtatë kategoritë tjera ndajnë 15% të konsumit.

Tabela 51: Shpërndarja e konsumit të ushqimit në Kosovë, 2009– 2015 (%)

Konsumi	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Buka dhe drithërat	19	19	21	19	19	18	17
Mishi	18	18	19	20	19	20	20
Peshku	1	1	1	1	2	1	1
Qumështi, Djathi, Vezët	20	19	18	16	16	17	18
Vajrat dhe yndyrat	4	4	5	4	4	3	3
Frutat	7	7	6	7	7	8	8
Perimet	12	12	11	11	12	12	12
Sheqeri dheëmbëlsirat	5	6	6	7	6	6	6
Produktet tjera ushqimore	5	5	5	5	5	5	5
Pijet jo alkoolike	9	9	8	10	10	10	10
Ushqimi i përgjithshëm	100	100	100	100	100	100	100

Burimi: Rezultatet e Anketës së Buxhetit të Ekonomive Familjare 2015

Konsumi për ekonomi familjare gjatë vitit 2015 në Kosovë ka qenë 7,503 €, nga kjo vërehet se ka pasur rënie të lehtë prej 1.4% në krahasim me vitin 2014. Në vendbanimet urbane ka pasur rënie të konsumit prej 1.8% dhe në ato rurale prej 0.9%.

Sa i përket burimeve kryesore të të hyrave në vitin 2015, burimi kryesor është më i rëndësishëm ishin rrogat nga punësimi i rregullt nga sektori publik që përbëjnë 26%. Burimi i dytë janë të hyrat neto nga bizneset që përbëjnë 22% të të hyrave të përgjithshme.

Burime tjera të rëndësishme janë pensionet (13%), nga të cilat 9% nga Kosova dhe 3% nga jashtë dhe bizneset e ekonomive familjare (11%). Paratë e dërguara nga jashtë (remitencat) janë shumë të vlefshme për afro 9% të ekonomive familjare. Rreth 5% të të ardhurave vijnë nga bujqësia.

Tabela 52: Burimi kryesor i të hyrave për ekonomitë familjare në Kosovë, % e ekonomive familjare

Burimi i të hyrave	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Rrogat dhe pagat nga sektori publik	25	26	26	25	23	23	22	26
Rrogat dhe pagat nga sektori privat	19	19	21	22	23	28	30	22
Bujqësi	7	6	6	7	5	5	4	5
Të ardhurat nga mëditjet	8	10	8	9	9	7	7	6
Biznese të tjera të ekonomive familjare	15	12	14	12	15	11	10	11
Pensionet	8	8	8	8	8	11	13	13
Të hollat e dërguara nga jashtë	10	10	9	9	10	8	8	9
Të hollat e dërguara nga Kosova	1	1	1	0	0	0	0	1
Ndihma sociale2 -Kategori I	5	3	3	4	4	4	3	4
Ndihma sociale -Kategoria II	-	2	2	2	1	1	1	1
Të tjera3	2	2	2	2	2	2	2	1
Gjithsej	100	100	100	100	100	100	100	100

Burimi: Rezultatet e Anketës së Buxhetit të Ekonomive Familjare 2015

Sa i përket pronësia sipas strukturës gjinore si dhe asaj nën hipotekë edhe në vitin 2015 ende vazhdon të dominoj tradita që mashkulli të jetë pronar i shtëpisë (banesës). Nëse shprehim në përqindje, 95% e meshkujve ishin pronar të pronave dhe vetëm 5% femrat.

4.2 Tregtia

Statistikat e tregtisë janë burim zyrtar i informacionit mbi importet, eksportet dhe bilancin tregtar, pra, vlera dhe sasia e mallrave të tregtuara në mes të Kosovës dhe vendeve të CEFTA-s, BE-së dhe vendeve tjera.

Të dhënat e tregtisë ndërkontëtare janë burim i rëndësishëm për vendimmarrësit si në sektorin publik po ashtu edhe në atë privat. Këto të dhëna na shërbejnë gjatë negociatave multilaterale dhe bilaterale në kuadër të politikës së përbashkët tregtare, definimin dhe

zbatimin e politikës anti-dumping, hartimin e bilancit të pagesave dhe llogarive kombëtare si dhe informata tjera.

Duke u nisur nga ky fakt në vazhdim është prezantuar më gjërësisht shkëmbimi tregtar i përgjithshëm i Kosovës në vitin 2015, pjesëmarrja e eksportit dhe importit të produkteve bujqësore (kapitujt 1-24) në eksportin dhe importin e përgjithshëm, mbulueshmëria e importit me eksport, bilanci tregtar, pjesëmarrja e eksportit dhe importit në përqindje (CEFTA, BE dhe vendet tjera), dhe paraqitja e produkteve sipas kapitujve në nivel dy shifrорë (Sistemi i Harmonizuar).

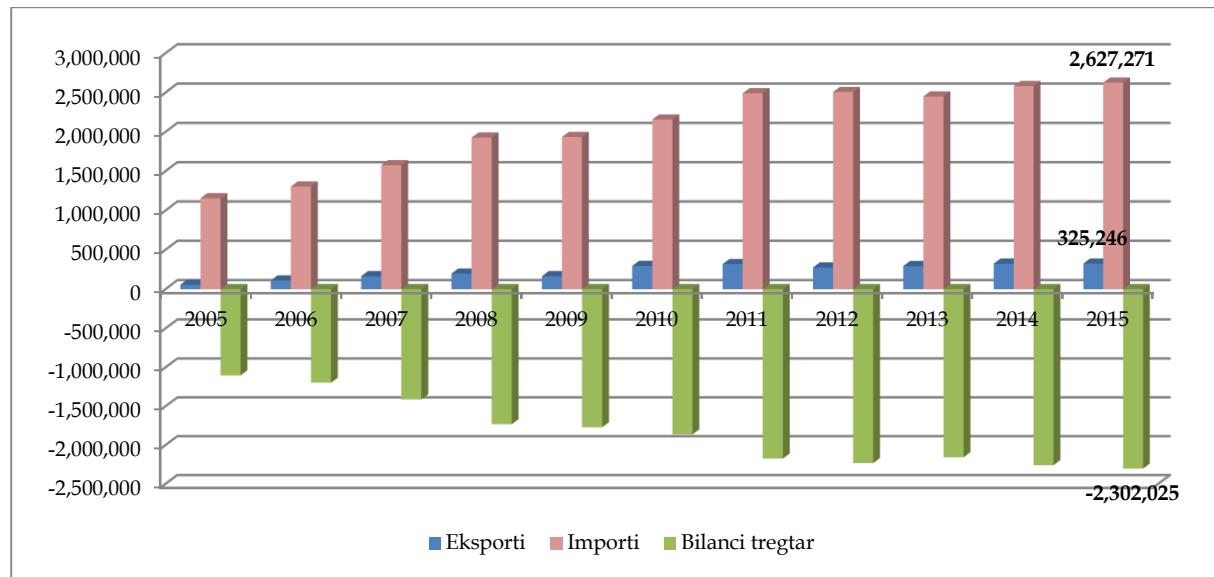
Tabela 53: Eksporti/Importi i përgjithshëm, në 1000 €

Periudha	Eksporti	Importi	Bilanci	Mbulueshmëria
			tregtar	Importit me Eksport(%)
	1	2	3=1-2	4=1/2
2001	10,559	684,500	-673,941	1.5
2002	27,599	854,758	-827,159	3.2
2003	35,621	973,265	-937,644	3.7
2004	56,567	1,063,347	-1,006,780	5.3
2005	56,283	1,157,492	-1,101,209	4.9
2006	110,774	1,305,879	-1,195,105	8.5
2007	165,112	1,576,186	-1,411,074	10.5
2008	198,463	1,928,236	-1,729,773	10.3
2009	165,328	1,935,541	-1,770,213	8.5
2010	295,957	2,157,725	-1,861,768	13.7
2011	319,165	2,492,348	-2,173,183	12.8
2012	276,100	2,507,609	-2,231,509	11.0
2013	293,919	2,450,363	-2,156,444	12.0
2014	324,554	2,583,231	-2,258,677	12.6
2015	325,246	2,627,271	-2,302,025	12.4

Burimi: ASK, Statistikat e Tregtisë së Jashtme

Përgjatë periudhës së kaluar, eksporti i përgjithshëm ka pasur luhatje nëpër vite, mirëpo nëse shikojmë prej vitit 2005 e deri më tash ka pasur një përmirësim të dukshëm. Përderisa eksporti në vitin 2005 ishte mbi 56 mil. €, në vitin 2015 ka shënuar rritje në mbi 325 mil. €, pra, rritja e eksportit ishte për 480%. Kur krahasonjmë dy vitet e fundit kjo rritje ishte shumë e vogël, përkatesisht një rritje për 0.21% në vitin 2015, ndryshe nga viti 2014 kur rritja ishte 10% krasuar me vitin 2013.

Figura 12: Eksporti/Importi i përgjithshëm, në 1000 €

Burimi: ASK, Statistikat e Tregtisë së Jashtme

Importi në vitin 2015 ka arritur vlerën më të lartë apo kthyer në shifra në mbi 2,627 mil. €, një rritje për 1.70% më shumë se në vitin 2014. Niveli i ulët i eksportit dhe në anën tjetër, rritja e vazhdueshme e importit ka ndikuar që bilanci tregtar të jetë negativ në vlerë prej 2,302 mil. €).

Bilanci tregtar për vitit 2015 është 1.91% më i lartë se sa në vitin 2014, duke vazhduar sikurse viteve tjera me trendin e bilancit të thellë negativ të shkëmbimit tregtarë të Kosovës me vendet e tjera.

Tabela 54: Pjesëmarrja e Eksportit-Importit të produkteve bujqësore, në 1000 €

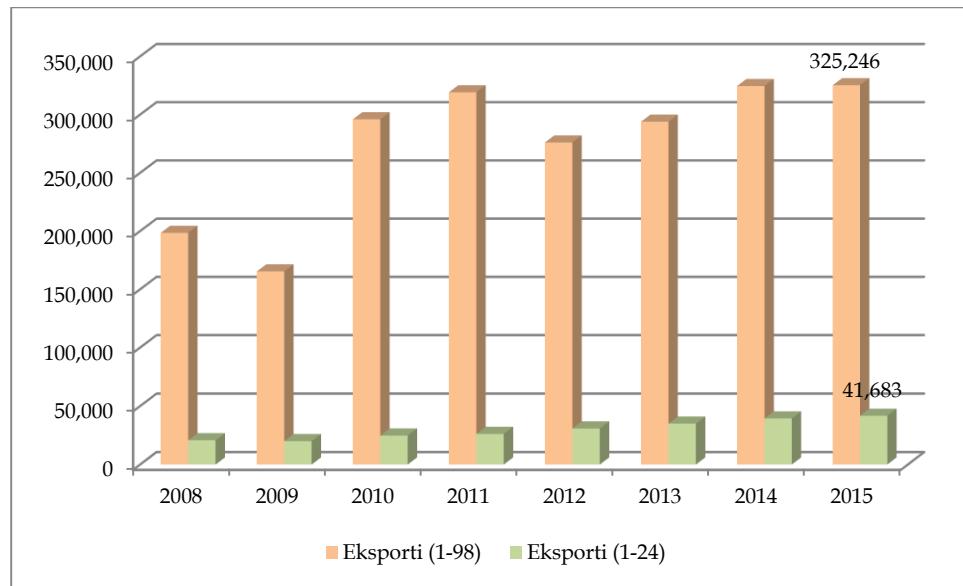
Vitet	Eksporti (1-98)	Eksporti (1-24)	(%)	Importi (1-98)	Importi (1-24)	(%)
Vitet	1	2	3=2/1	4	5	6=5/4
2008	198,463	20,763	10.5	1,928,236	473,666	24.6
2009	165,328	19,993	12.1	1,935,541	434,810	22.5
2010	295,957	24,749	8.4	2,157,725	482,649	22.4
2011	319,165	26,185	8.2	2,492,348	561,428	22.5
2012	276,100	30,807	11.2	2,507,609	574,974	22.9
2013	293,919	34,947	11.9	2,450,363	583,704	23.8
2014	324,554	39,372	12.1	2,583,231	616,051	23.8
2015	325,246	41,683	12.8	2,627,271	628,808	23.9

Burimi: ASK, përpunuuar nga DAESB-MBPZHR

Gjatë viteve 2008-2015, pjesëmarrja më e ulët e eksportit (1-24) në eksportin e përgjithshëm (1-98) ka qenë në vitin 2011 me mbulueshmëri prej 8.2%, ndërsa mbulueshmëria më e lartë u arrit në vitin 2015 (12.8%). Në shkëmbimin tregtar të produkteve bujqësore, vërehet se në vazhdimësi kemi një trend të lehtë të rritjes së eksportit për vitet 2008-2015. Rritje më e

madhe e vlerës së eksportit të produkteve bujqësore ka qenë në vitin 2015 (41.6 mil. €), që është rritje për 5.9% për dallim nga 2014.

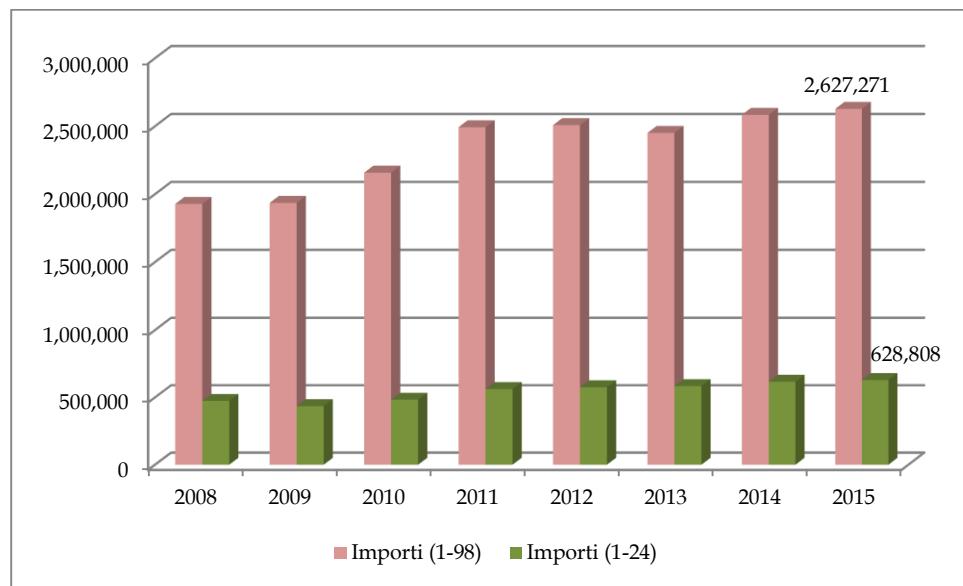
Figura 13: Pjesëmarrja e eksportit të produkteve bujqësore në eksportin e përgjithshëm, në 1000 €

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Po ashtu edhe vlera e importit është rritur në mënyrë të vazhdueshme. Pika më e lartë e vlerës së importit ka qenë në vitin 2015 (628 mil. €), njëherësh rritje 2% krahasuar me vitin 2014.

Figura 14: Pjesëmarrja e importit të produkteve bujqësore në importin e përgjithshëm, në 1000 €

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Trendi i pjesëmarrjes së importit të produkteve bujqësore në importin e përgjithshëm ka qenë po thuajse i njejtë. Për dallim prej viteve tjera pjesëmarrje më të lartë të importit (1-24) në

importin e përgjithshëm (1-98) ka pasur në vitin 2008 (24.6%), ndërsa më e ulëta ka qenë në vitin 2010 (22.4%).

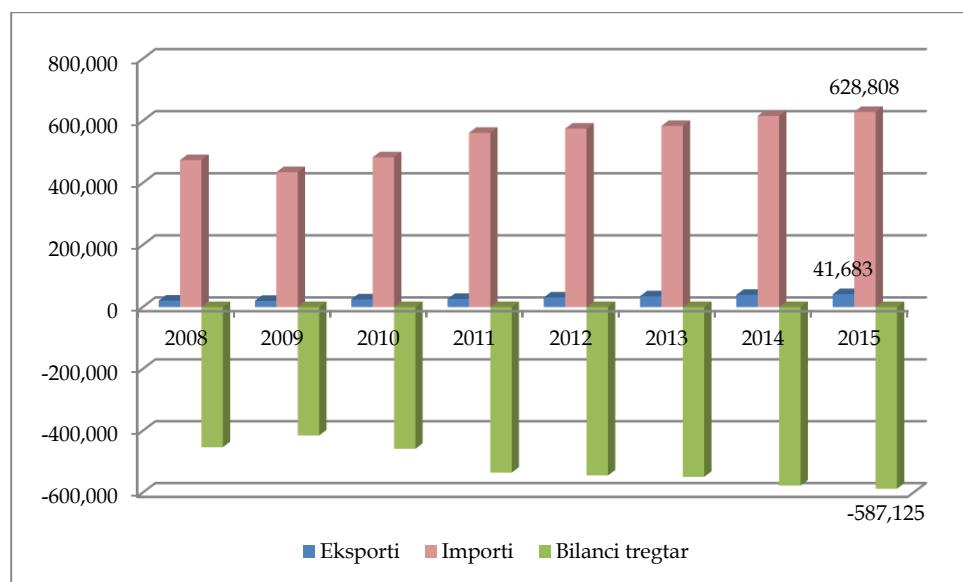
Tabela 55: Eksport-Importi i produkteve bujqësore (1-24), në 1000€

Viti	Eksporti	Importi	Bilanci tregtar	Eksporti/Importi (%)
	1	2	3=1-2	4=1/2
2008	20,763	473,666	-452,903	4.4
2009	19,993	434,810	-414,817	4.6
2010	24,749	482,649	-457,900	5.1
2011	26,185	561,428	-535,243	4.7
2012	30,807	574,974	-544,167	5.4
2013	34,947	583,704	-548,757	6.0
2014	39,372	616,051	-576,679	6.4
2015	41,683	628,808	-587,125	6.6

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Në vitet e fundit duke qenë se vlera e importit të produkteve bujqësor është rritur në vazhdimësi, rritja e eksportit ka qenë më e madhe andaj kjo rezultoi me mbulueshmëri më të lartë të importit nga eksporti. Vlera e bilancit tregtar për produkte bujqësore vazhdon të mbetet negative me një mesatare prej 514 mil. € gjatë periudhën 2008-2015. Në vitin 2015 bilanci tregtar ka qenë negativ në vlerë prej 587 mil. € apo 1.8% më shumë sesa në vitin 2014.

Figura 15: Eksport-Importi i produkteve bujqësore (1-24) në, 1000€

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Eksporti i përgjithshëm i produkteve bujqësore (1-24) në vitin 2015 ka arritur vlerën më të lartë deri më tani (41.6 mil. €) që krahasuar me vitin 2014 eksporti ka pasur një rritje prej 5.9%, ndërsa importi ka pasur vlerë prej 628 mil. €, duke shënuar një rritje të lehtë prej 2.1%. Rrjedhimisht nga të dhënat paraprake del se edhe gjatë vitit 2015 kemi deficit tregtar në vlerë

prej 587 mil. €. Eksporti mbulon importin me vetëm 6.6%. Partnerët kryesor tregtar me të cilët Kosova realizoi vlerën më të lartë të eksportit dhe importit janë vendet e rajonit, anëtare të marrëveshjes së tregtisë së lirë, CEFTA.

4.2.1 Tregtia me vendet e CEFTA-s

Për krijimin e një zonë të tregtisë së lirë, ku tregtia në mallra dhe shërbime mund të zhvillohet përtej kufijve, për reduktimin e barrierave, Kosova ka nënshkruar në vitin 2007 Marrëveshjen për Tregti të Lirë në Evropën Qendrore-CEFTA.

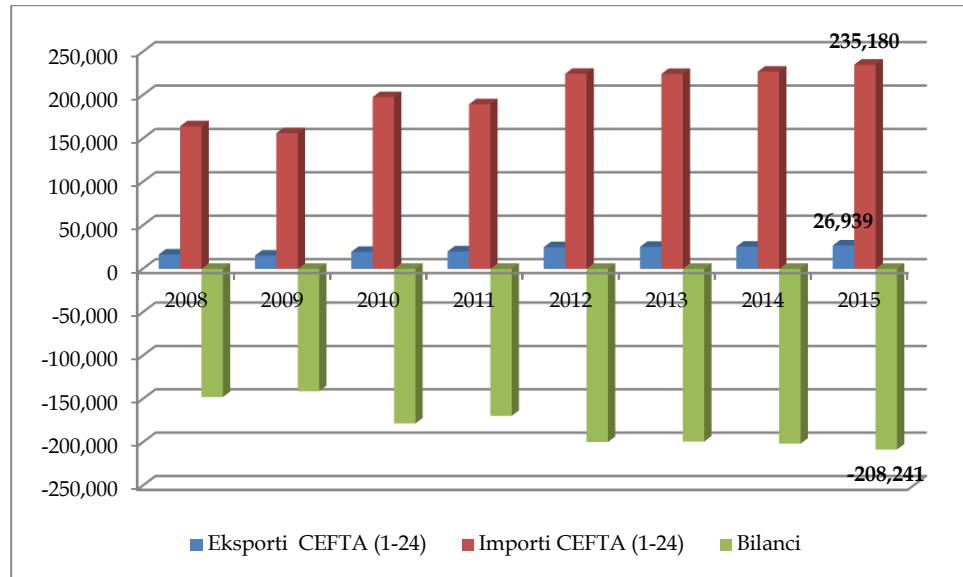
Tabela 56: Eksport-Importi i produkteve bujqësore me vendet e CEFTA-s, në 1000€

Viti	Eksporti (1-24)	Eksporti CEFTA (1-24)	Importi (1-24) (%)	Importi CEFTA (1-24)	Importi (%)	
	1	2		3=2/1	4	5
2008	20,763	16,518	79.6	473,666	164,219	34.7
2009	19,993	15,304	76.5	434,810	156,329	36.0
2010	24,749	19,610	79.2	482,649	197,791	41.0
2011	26,185	20,080	76.7	561,428	189,530	33.8
2012	30,807	24,960	81.0	574,974	224,633	39.1
2013	34,947	25,385	72.6	583,704	224,465	38.5
2014	39,372	25,604	65.0	616,051	227,096	36.9
2015	41,683	26,939	64.6	628,808	235,180	37.4

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Eksporti i produkteve bujqësore në mes të këtyre shteteve ka shënuar rritje të vazhdueshme qysh prej fillimi të zbatimit të saj në vitin 2008 e deri me tanë. Vlera e eksportit të produkteve bujqësore me vendet anëtare të CEFTA-s në 2008, ka qenë mbi 16 mil. €, kurse kjo vlerë është rritur vazhdimisht deri në vitin 2015, ku dhe ka arritur shifrën mbi 26.9 mil. €, ose më e madhe se ajo e vitit 2014 për 5.2%.

Figura 16: Shkëmbimi tregtar me vendet e CEFTA-s, në 1000 €

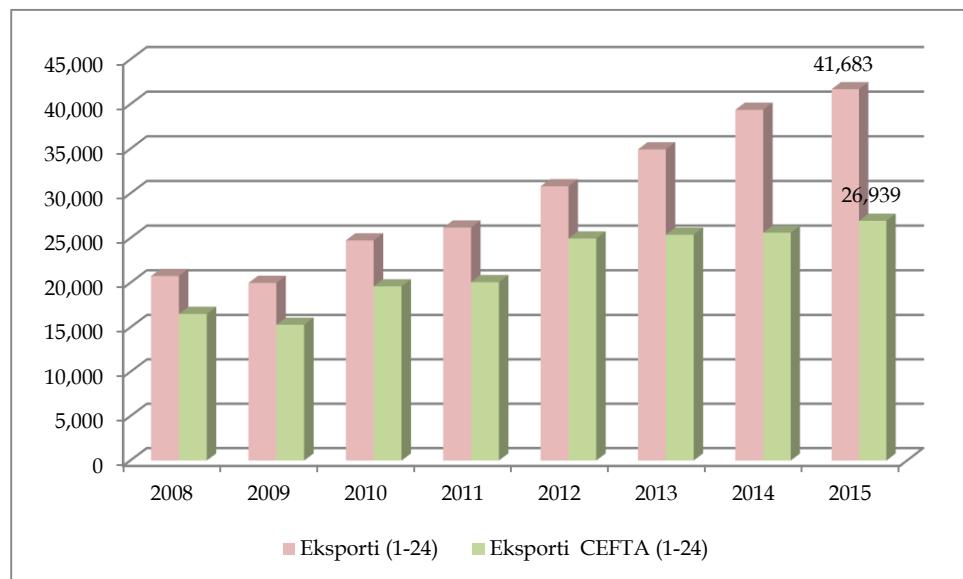

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Krahasuar me vlerën e eksportit të vitit 2009 si vlerë më e vogël (15 mil. €) në vitin 2015 kishte rritje prej 76%.

Importi i produkteve bujqësore nga vendet e CEFTA-s ka ndyshuar vazhdimesht prej vitit 2009, vlera më e ulët e importit ishte në vitin 2009 (156 mil. €), ndërsa më e larta në vitin 2015 (235 mil. €) e që krahasuar me vitin 2014 është për 3.6% më i lartë.

Figura 17: Eksporti i produkteve bujqësore në vendet e CEFTA-s, në 1000 €

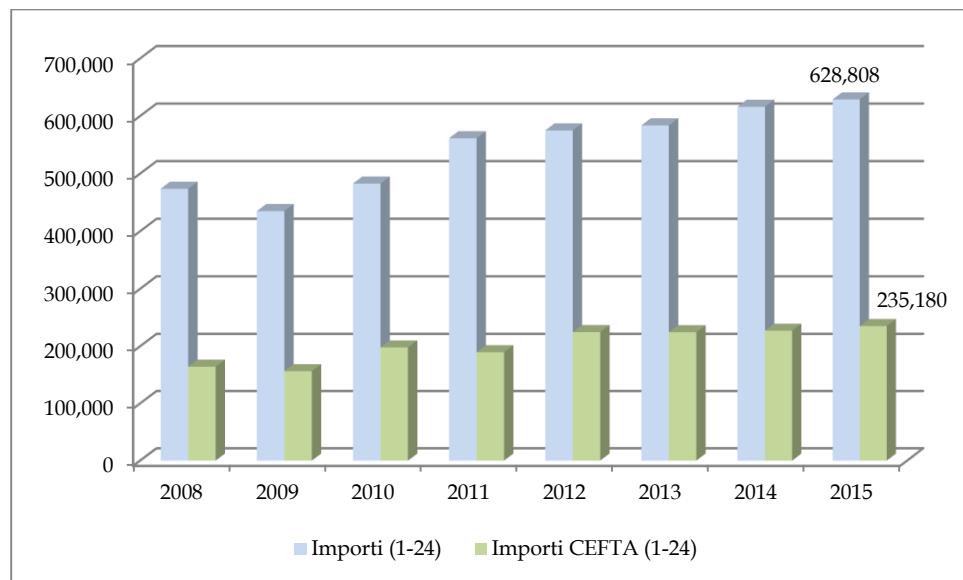
Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Pjesëmarrja e eksportit të produkteve bujqësore në vendet e CEFTA-s në eksportin e përgjithshëm ka pasur rënje të vazhdueshme nga viti në vit. Në periudhën 2008 – 2010 kjo pjesëmarrje ishte mesatarisht 78%, duke u ngritur në vitit 2012 në 81% si pjesëmarrje më e

lartë e eksportit në këto vende. Ndërsa pjesëmarrja më e ulët është shënuar në vitin 2015 (65%), që do të thotë se 65% e produkteve për kapitujt (1-24) janë eksportuar në këto vende.

Eksporti i prodhimeve bujqësore në vendet anëtare të CEFTA-s në vitin 2015 është udhëhequr nga Shqipëria me rreth 14 mil. €, pastaj Maqedonia me mbi 6 mil. € dhe Serbia me 4.5 mil. €. Krahasuar me vitin paraprak ka qenë pothuajse e njejtë dhe me disa ndryshime të vogla.

Figura 18: Importi i produkteve bujqësore nga vendet e CEFTA-s, në 1000 €

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Sa i përket pjesëmarrjes në përqindje të importit të produkteve nga vendet e CEFTA-s në importin e përgjithshëm (1-24), pjesëmarrje më e madhe ka qenë gjatë vitit 2010 (41%), ndërsa pjesëmarrje më e ulët ishte në vitin 2011 (34%). Nga viti 2011 ka pasur përqindje më të vogel por trendi ka shkuar duke u rritur, kështu që në vitin 2015 ishte 37%.

Edhe pse vlera e eksportit edhe në këto vende gjatë vitit 2015 ka qenë shumë e vogël, krahasuar me vitet tjera, mund të themi se ka pasur një rritje të konsiderueshme. Nëse e krahasojmë eksportin e vitit 2015 me atë të vitit 2014, vërejmë se vlera e eksportit në Shqipëri është zvogëluar për 0.6%, Mal të Zi për 5.2%, B. Hercegovin 8%, ndërsa kemi rritje të eksportit në Serbi 32% dhe Maqedoni për 8%.

Tabela 57: Eksporti i prodhimeve bujqësore në vendet CEFTA-s, në 1000 €

Vendet e CEFTA-s	2014	2015	Ndryshimi	Ndryshimi (%)	Pjesëmarrja (%) 2015
Shqipëria	14,059	13,973	-86	-0.6	51.9
B. Hercegovina	996	916	-80	-8.0	3.4
R. e Moldavisë	0	0	0	0.0	
Mali i Zi	1,379	1,307	-72	-5.2	4.9
Maqedonia	5,742	6,211	469	8.2	23.1
Serbia	3,428	4,532	1,104	32.2	16.8
Gjithsej	25,604	26,939	1,335	5.2	100.0

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Vlera e produkteve bujqësore të eksportuara nga Kosova në vendet e CEFTA-s është ende e ulët, por në krahasim me vitin 2014, në vitin 2015 është shënuar një rritje prej 5.2%. Eksporti më i lartë për këtë vit ka qenë në Shqipëri 52%, Maqedoni 23%, Serbi 17%, Mali i zi 5%. Produktet më të eksportuara në këto vende janë: drithërat, pijet, alkoolet dhe ufulla, mbetjet dhe kthimet nga industria ushqimore, produktet e industrisë bluajtëse; frutat dhe arrat e ngrënshme, qumështi dhe produktet e qumështit.

Tabela 58: Pjesëmarrja e vendeve të CEFTA-s në Eksport/Import (%) në 2015, në 1000 €

Vendet e CEFTA-s	Eksporti	Importi	Pjesëmarrja eksportit (%)	Pjesëmarrja e importit (%)
Shqipëria	13,973	18,534	51.9	7.9
B.Hercegovina	916	21,637	3.4	9.2
Moldavia	0	82	-	0.0
Mali i Zi	1,307	3,293	4.9	1.4
Maqedonia	6,211	38,420	23.1	16.3
Serbia	4,532	153,214	16.8	65.1
Gjithsej	26,939	235,180	100.0	100.0

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Importi nga CEFTA-s për vitin 2015 përsëri është udhëhequr nga Serbia në vlerë mbi 153.2 mil. €, apo 65% të gjithsej importit, pasuar nga Maqedonia me mbi 38.4 mil. € (16%), B. Hercegovina 21.6 mil. € (9%), Shqipëria 18.5 mil. € (8%), Mali i Zi 3.2 mil. € (1.4%) dhe Moldavia me 82 mijë €. Nga këto vende më së shumti janë importuar: Drithërat, pijet alkoolet dhe uthullat, mbetjet dhe kthimet nga industria ushqimore, produktet e industrisë bluajtëse (tagjia); frutat dhe arrat e ngrënshme, agrumet dhe produkte tjera.

4.2.2 Tregtia me vendet e BE-së

Import dhe eksport të produkteve bujqësore ka pasur edhe me vendet e BE-së. Edhe pse eksporti ka qenë me vlerë më të vogel se importi, vlen të ceket se vlera e eksportit në vendet e BE-së në vitin 2015 ishte mbi 10.5 mil. €, që krahasuar me vitin paraprak 3.4% më e lartë.

Rritje më e madhe ishte në vitin 2012, kur vlera e eksportit në vendet e BE-së për prodhime bujqësore është dyfishuar. Gjithashtu edhe vlera e importit nga vendet e BE është rritur që

nga viti 2008 e deri me tanjë, edhe pse ka pasur ndryshime gjatë viteve. Megjithëse, vlera më e madhe ishte mbi 249 mil. € në vitin 2014, ajo u zvogëluar për 0.04% në vitin 2015. Bilanci tregtar vazhdon të mbetet negativ me një përmirësim të vogël në vitin 2015 prej 0.2%.

Tabela 59: Eksporti-Importi i prodhimeve bujqësore me vendet e BE-së, në 1000

Viti	Eksporti	Importi	Bilanci	Mbulueshmëria
				Importit me Eksport (%)
1	2	3=1-2	4=1/2	
2008	3,566	163,178	-159,612	2.2
2009	3,559	153,152	-149,593	2.3
2010	3,214	161,898	-158,684	2.0
2011	3,865	214,745	-210,880	1.8
2012	6,105	225,039	-218,934	2.7
2013	8,347	234,116	-225,769	3.6
2014	10,184	249,026	-238,842	4.1
2015	10,530	248,936	-238,406	4.2

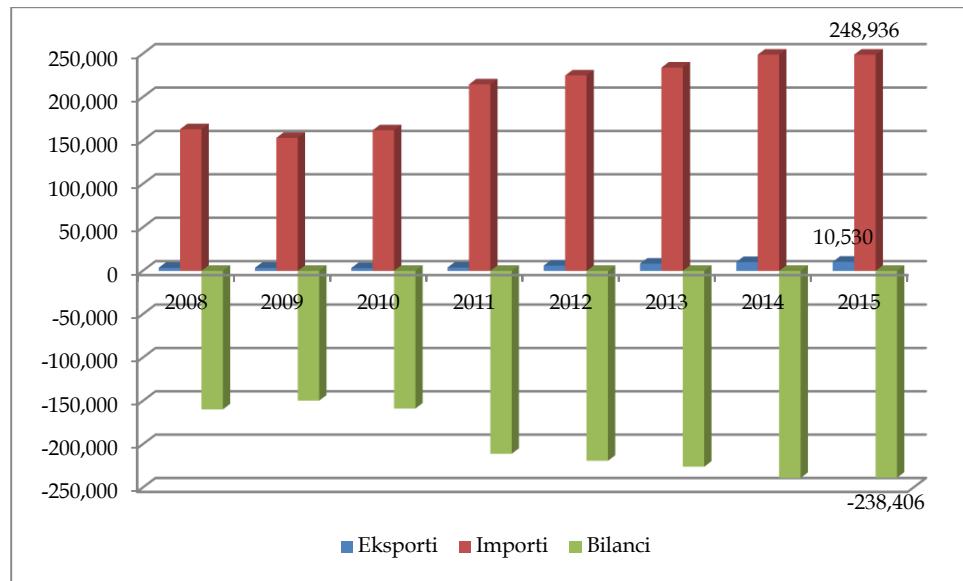
Burimi: ASK, përpunuuar nga DAESB-MBPZHR

Në vitin 2015 nga gjithsej vlera e eksportit të produkteve bujqësore, 25% është eksportuar në vendet e BE-së. Në periudhën 2008-2015 vlera mesatare e eksportit të produkteve bujqësore ishte 6 mil. €.

Shprehur në përqindje del se mbulimi i importit nga eksporti në vitin 2015 në shkëmbimin tregtar me vendet e BE-së ishte 4.2%.

Trendet e importit kanë ndryshuar nga viti në vit. Vlera më e ulët e importit nga vendet e BE-së ishte në vitin 2009 (153 mil. €), ndërsa vlera më e lartë arriti në vitin 2014, ku u importuan mallra në vlerë prej 249 mil. €. Vlera e importit të mallrave gjatë vitit 2015 ishte 248 mil. €, zvogëlim për 0.04% në krahasim me vitin 2014. Importi i produkteve bujqësore nga BE-ja përbën 39.6% të vlerën së importit të përgjithshëm.

Figura 19: Eksporti-Importi i prodhimeve bujqësore me vendet e BE-së, në 1000 €

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Nga gjithsej eksporti i produkteve bujqësore në vendet e BE prej 10.5 mil. €, në vitin 2015 Gjermania ka pjesëmarrje prej 27%, pasuar nga Austria me 13%, Rumania dhe Bullgaria me nga 7% si dhe vendet e tjera.

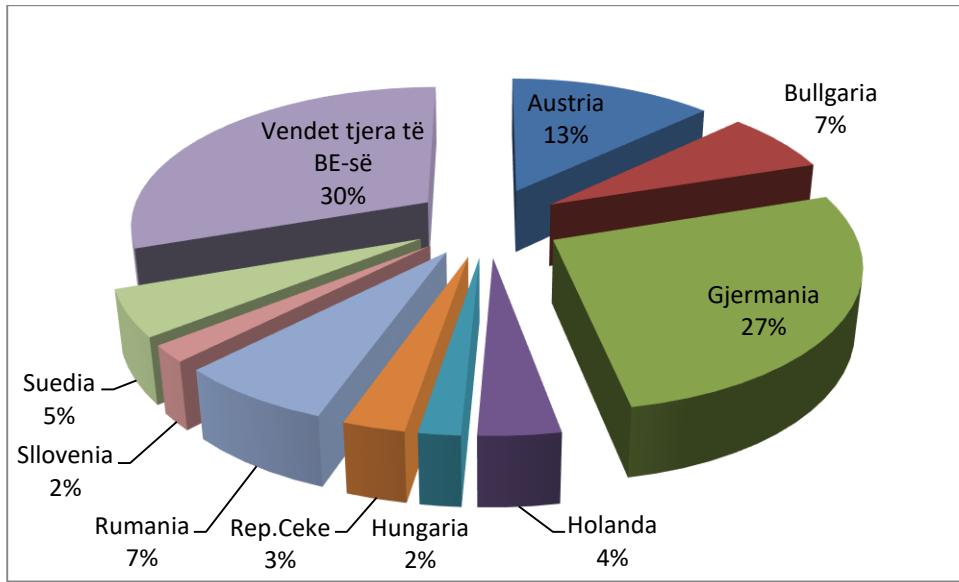
Tabela 60: Eksporti i produkteve bujqësore në vendet e BE-së, në 1000 €

Vendet	2014	2015	Ndryshimi	Ndryshimi në (%) 2015	Pjesëmarrja në (%) 2015
Austria	923	1,366	443	48.0	13.0
Bullgaria	471	734	263	55.8	7.0
Gjermania	2,272	2,853	581	25.6	27.1
Holanda	520	389	-131	-25.2	3.7
Hungaria	53	198	145	273.6	1.9
Rep.Ceke	307	295	-12	-3.9	2.8
Rumania	362	743	381	105.2	7.1
Slovenia	252	199	-53	-21.0	1.9
Suedia	599	554	-45	-7.5	5.3
Vendet tjera të BE-së	4,425	3,199	-1,226	-27.7	30.4
Gjithsej BE 28	10,184	10,530	346	3.4	100.0

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Në eksportin e përgjithshëm të produkteve bujqësore me vendet e BE-së dominuan produktet e njëjtë të cilat Kosova eksporton në vendet e CEFTA-s: pijet, alkoolet dhe uthullat, produktet e industriisë bluajtëse, përgatitje prej zarzavateve, frutave, arrave apo pjesëve tjera të bimëve, perimet e ngrënshme, kakao dhe përgatitjet prej kakaos.

Figura 20: Shpërndarja e eksportit brenda vendeve të BE-së në vitin 2015

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Importi i produkteve bujqësore në vitin 2015 për kapitujt 1-24 nga vendet e BE-së ka pasur rënje për 0.04% krahasuar me vitin paraprak. Përveç zvogëlimit të vogël të vlerës së importit të përgjithshëm (1-24), në vitin 2015, ka pasur dallim edhe për nga vendet nga tështë importuar që krahasuar me vitin 2014 importi nga disa vende tështë rritur ndërsa nga disa të tjera tështë zvogëluar.

Tabela 61: Importi i produkteve bujqësore nga vendet e BE-së, në 1000 €

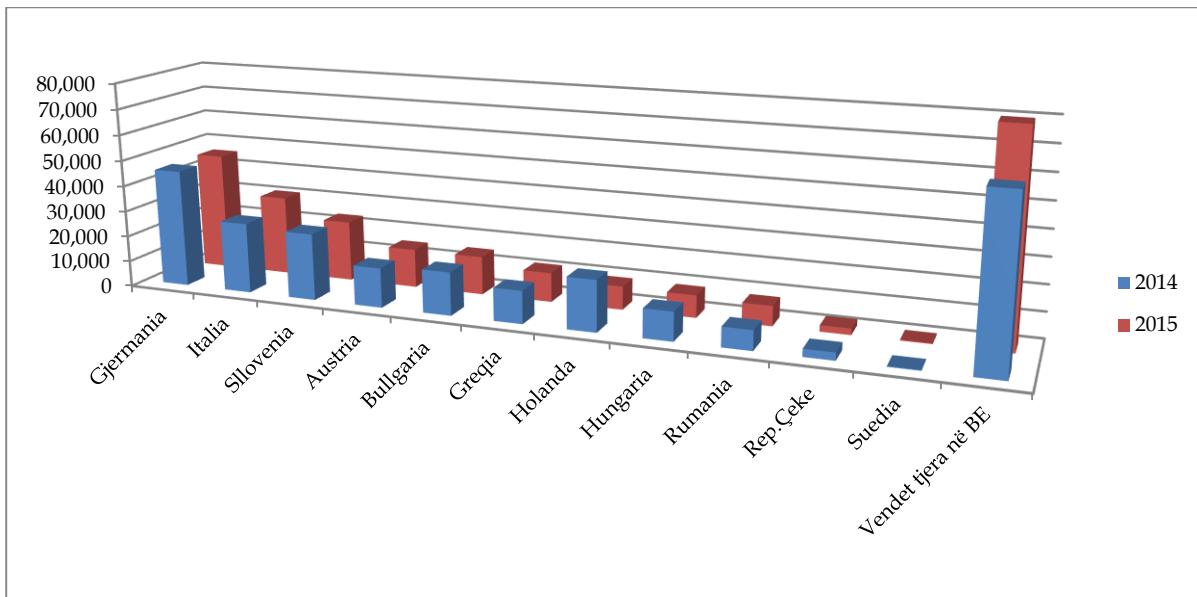
Vendet	2014	2015	Ndryshimi	Ndryshimi 2015/2014(%)	Pjesëmarrja në (%)2015
Gjermania	45,456	45,714	258	0.6	18.4
Italia	27,239	30,760	3,521	12.9	12.4
Slovenia	25,794	23,403	-2,391	-9.3	9.4
Austria	15,328	14,954	-374	-2.4	6.0
Bullgaria	16,657	14,819	-1,838	-11.0	6.0
Greqia	12,663	11,350	-1,313	-10.4	4.6
Holanda	19,731	9,051	-10,680	-54.1	3.6
Hungaria	11,131	8,680	-2,451	-22.0	3.5
Rumania	7,647	7,739	92	1.2	3.1
Rep.Ceke	2,970	2,432	-538	-18.1	1.0
Suedia	332	364	32	9.6	0.1
Vendet tjera në BE	64,078	79,670	15,592	24.3	32.0
Gjithsej BE 28	249,026	248,936	-90	0.0	100.0

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Krahasuar me të dhënat e vitit 2014, në vitin 2015, kemi një rritje të importit nga vendet e grupuara si “Vende tjera të BE-së” për 24.3%, Italia 12.9%, Suedia 9.6%, Rumania 1.2% dhe Gjermania me 0.6%. Ndërsa ulje të importit kanë pasur Holanda më 54.1%, Hungaria me

22%, Rep. Çeke me 18.1%, Bullgaria me 11%, Greqia me 10.4%, Sllovenia me 9.3% dhe Austria me 2.4%.

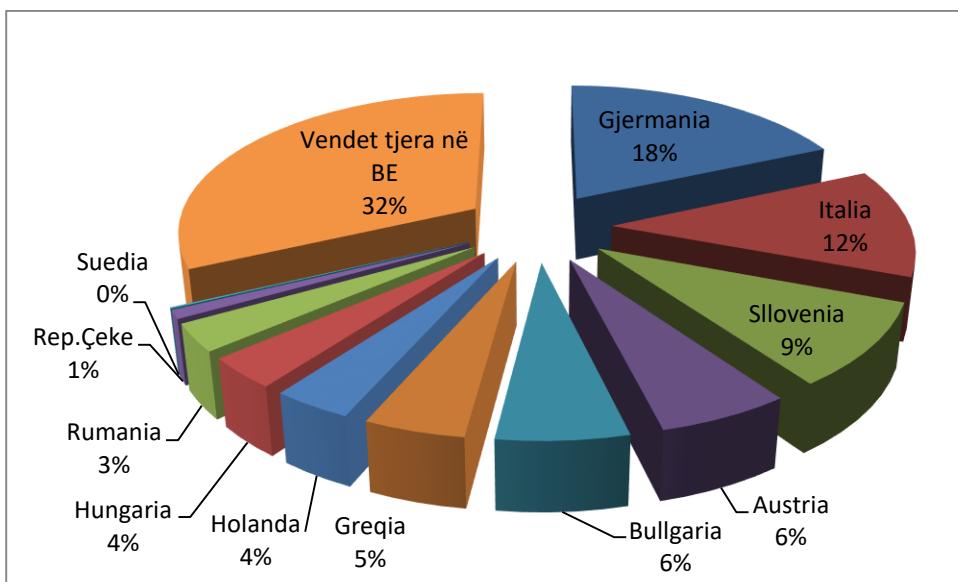
Figura 21: Importi i produkteve bujqësore nga vendet e BE-së, në 1000 €

Burimi: ASK, përpunuuar nga DAESB-MBPZHR

Pjesëmarrje më të madhe në importin e përgjithshëm nga vendet e BE-së ka pasur nga "Vendet tjera të BE-së" (32%), Gjermania (18%), Italia (12%), Silovenia (9%), Bullgaria (6%), Austria (6%), Greqia (5%), Holanda (4%) dhe Hungaria (3%).

Figura 22: Shpërndarja e importit brenda vendeve të BE-së në vitin 2015

Burimi: ASK, përpunuuar nga DAESB-MBPZHR

Në mesin e produkteve më të importuara bujqësore nga vendet e BE-së, më dominante kanë qenë: duhani dhe zëvendësuesit e përpunuuar që paraqesin 21% të vlerës së importit,

qumështi dhe produktet e qumështit (10%), pijet alkoolike (8%), mishi dhe produktet e tij (7%), përgatitjet prej drithërave (7%), gruri, si dhe produkte tjera që ishin në vlerë më të vogël.

4.2.3 Tregtia me vendet e tjera

Përveç vendeve të CEFTA-s dhe vendeve të BE-së, Kosova realizoi shkëmbim tregtar edhe me vendet tjera. Vendet tjera nga është importuar më së shumti janë: Turqia, Brazili, Zvicra, SHBA, Kina, Kanada dhe vendet e tjera. Produktet kryesore të importuara ishin: mishi dhe produktet e mishit,ëmbëlsirat, përgatitjet prej drithërave, pijet si dhe produkte tjera nga kapitujt 1-24.

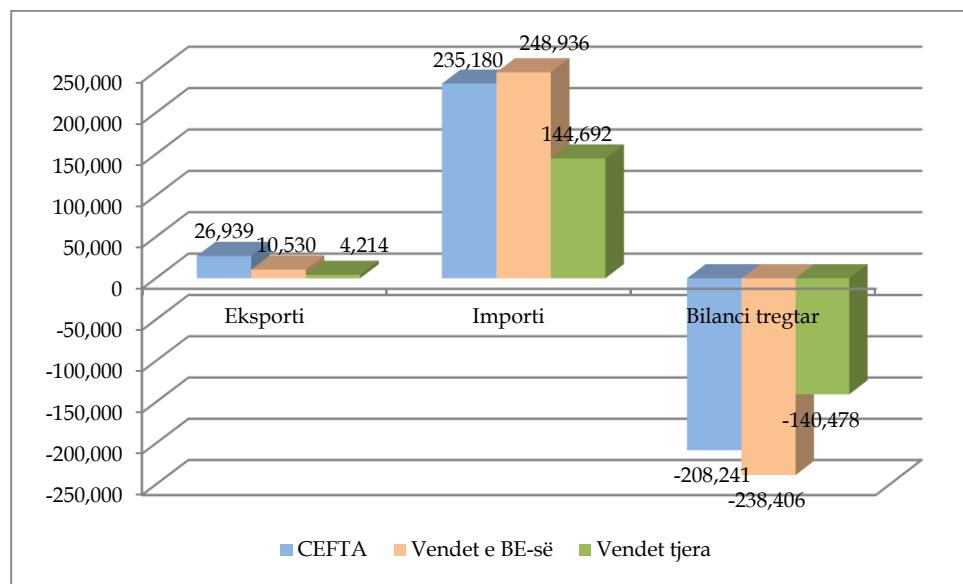
Tabela 62: Shkëmbimi tregtar i Kosovës në vitin 2015

	Eksporti	Importi	Bilanci tregtar	Pjesëmarja Eksportit %	Pjesëmarja Importit %
CEFTA	26,939	235,180	-208,241	64.6	37.4
Vendet e BE-së	10,530	248,936	-238,406	25.3	39.6
Vendet tjera	4,214	144,692	-140,478	10.1	23.0
Totali	41,683	628,808	-587,125	100.0	100.0

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Në vitin 2015 kishte rritje të eksportit por edhe të importit të përgjithshëm. Eksporti në vendet e CEFTA-s ishte rreth 27 mil. €, ndërsa importi mbi 235 mil. € duke rezultuar me bilanc tregtar negativ prej 208 mil. €.

Figura 23: Shkëmbimi tregtar i Kosovës në vitin 2015

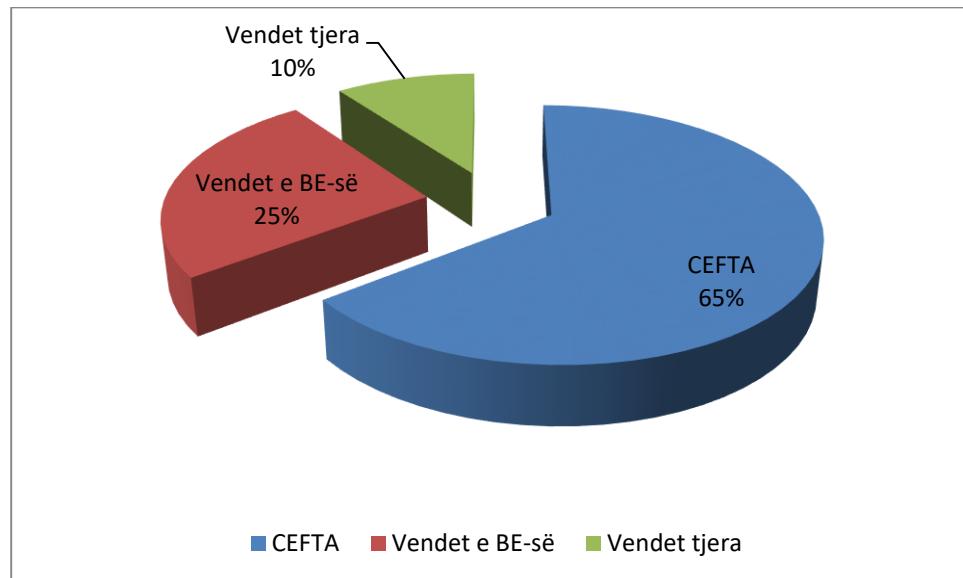

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Nga eksporti në vendet e BE-së, Kosova ka akumuluar mbi 10.5 mil. €, kurse ka shpenzuar në import afër 249 mil. €, me bilanc tregtar negativ prej 238 mil. €. Eksporti në vendet e tjera ka arritur në mbi 4 mil. €, kurse importi mbi 144 mil. €, që njëherit shënon 140.5 mil. € deficit.

Sa i përket përqindjes së pjesëmarrjes së grupeve të vendeve të përmendura më lartë vlen të ceket se 65% e eksportit ka qenë në vendet e CEFTA-s, 25% në vendet e BE-së, dhe 10% në vendet e tjera.

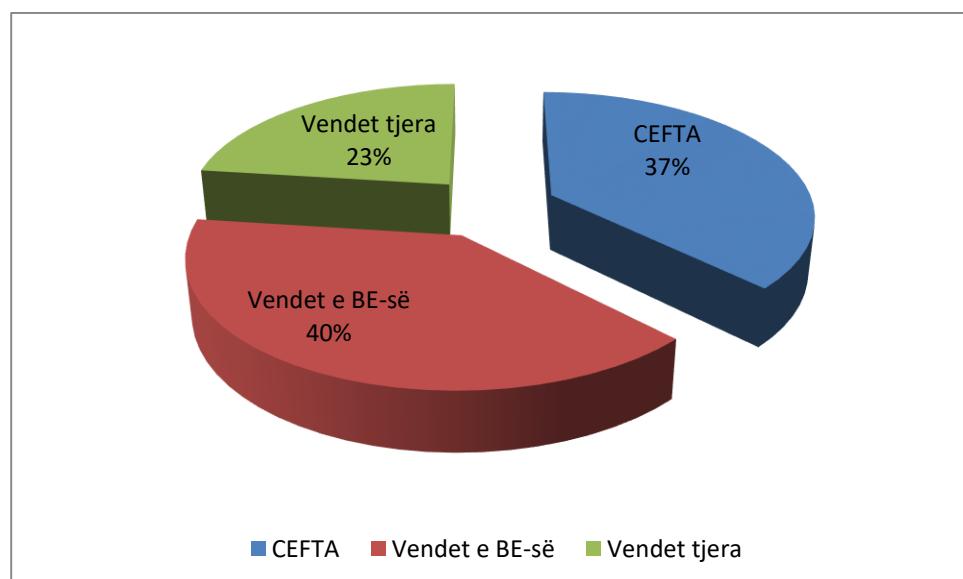
Figura 24: Eksporti i produkteve bujqësore (1-24) për vitin 2015

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Sa i përket importit, pjesa më e madhe është importuar nga vendet e BE-së (40%), pasuar nga vendet e CEFTA-s (37%) dhe vendet e tjera 23%.

Figura 25: Importi i produkteve bujqësore (1-24) për vitin 2015

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

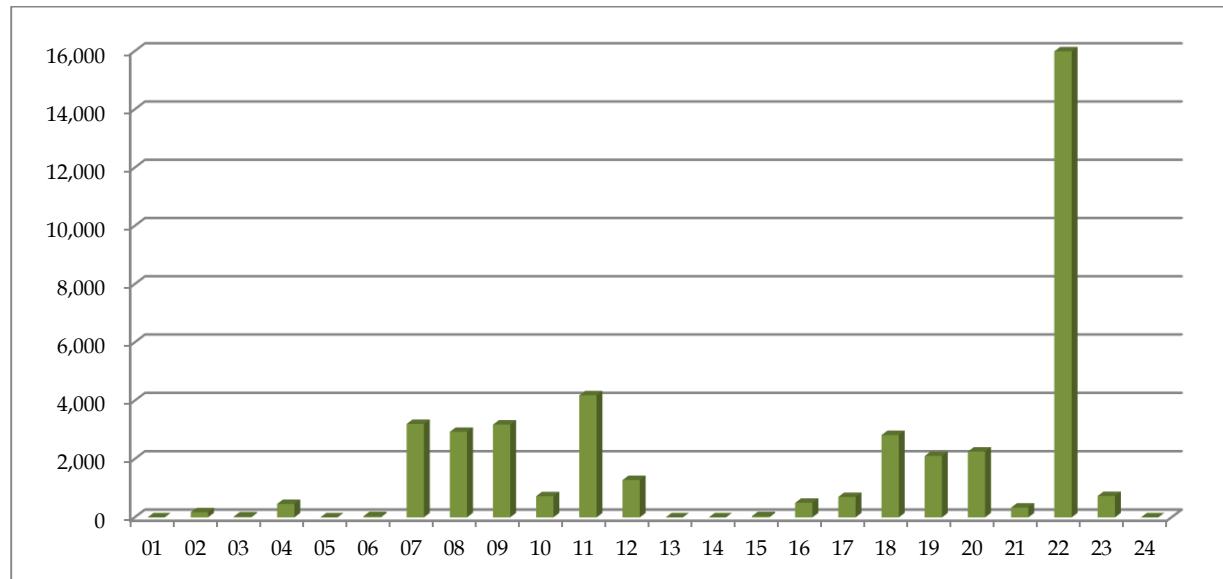
Shtetet prej nga importohet më së shumti nga grupi i vendeve tjera janë: Brazili, SHBA-ja, Turqia dhe vendet tjera, ku më së shumti importohet: mishi, sheqernat dheëmbëlsirat, drithëra, produkte të qumështit dhe të mishit; pemë e perime; mbetjet dhe kthimet nga industria ushqimore, tagjia e përgatitur për kafshë dhe produkte të tjera.

Ndërsa janë eksportuar pijet, alkoolet dhe uthulla, zarzavate të ngrënshme rrënjet dhe tuberët, përgatitje prej drithërave, miellit, nishestes apo qumështit, produktet e pastiqerisë apo prej brumrave dhe produkte tjera në vlerë më të vogël.

4.2.4 Eksporti i produkteve bujqësore sipas kapitujve(1-24)

Në krahasim me vlerën e importit, vlera e eksportit është mjaftë e ulët. Në kuadër të eksportit të produkteve bujqësore, për vitin 2015, pijet (alkoolike dhe jo alkoolike) kanë vlerën më të madhe me afro 16 mil. €, pastaj produkjet e industrisë bluajtëse me mbi 4 mil. €, kurse perimet e ngrënshme dhe kafeja (duke përfshirë çajin dhe erëzat) arrijnë vlerën e eksportit mbi 3 mil. € secila.

Figura 26: Eksporti i produkteve bujqësore për vitin 2015, në 1000 €

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

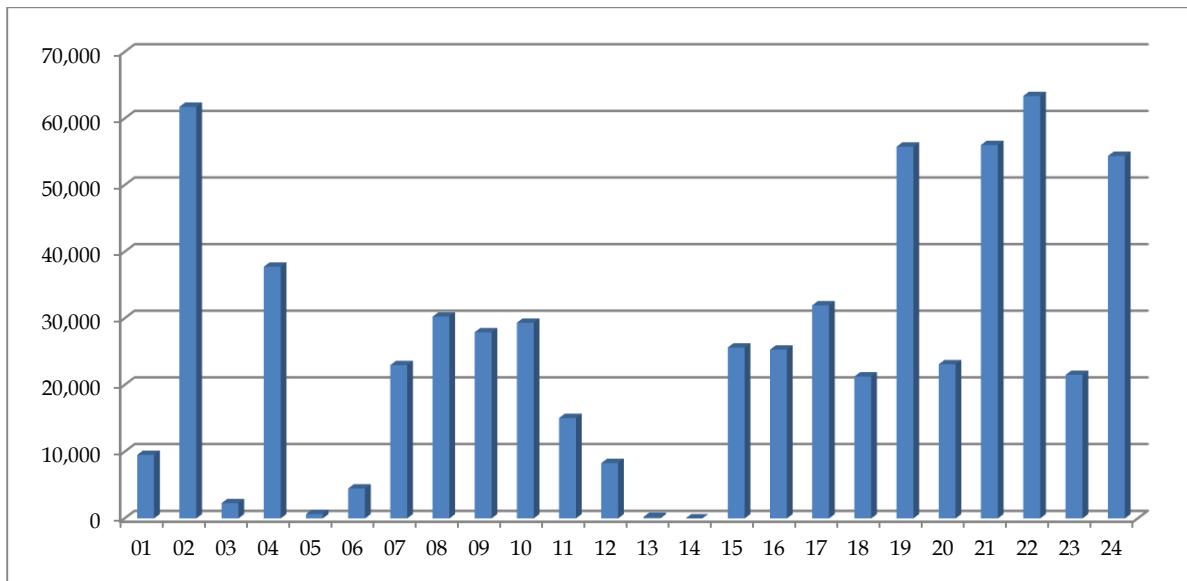
Tabela 63: Eksporti i produkteve bujqësore 2010-2015, në 1000 €

Kapituj	2010	2011	2012	2013	2014	2015
01 Bagëtia	387	104	65	0	0	0
02 Mishi dhe organet e ngrënshme	44	14	5	23	109	175
03 Peshku, guacat e detit dhe kurrizorët e tjërë të ujtit	20	29	120	0	0	32
04 Produktet e qumështit, vezët, mjalti	477	289	149	133	200	459
05 Produktet me origjinë shtazore	0	0	0	0	0	0
06 Drunj, bimë, lule	70	8	12	94	22	42
07 Perime dhe disa perime rrënë dhe arra të tokës	3,686	2,642	2,946	2,642	4,927	3,201
08 Fruta dhe arra	656	1,677	1,609	2,122	2,588	2,931
09 Kafe, çaj, mëlmesa	968	573	717	1,371	2,729	3,180
10 Drithëra	154	120	79	32	420	724
11 Produkte të përziera industriale, niseshte	6,180	7,256	8,316	8,448	6,518	4,182
12 Vaj gatimi, kokrra të ndryshme, fara, fruta, bimë mjekuese, sanë, foragjere	502	489	681	691	1,347	1,279
13 Materiale ngjitëse, rrëshirë dhe ekstrakte të tjera	0	0	0	8	0	0
14 Materiale mbjellëse frutore, produkte frutore	0	0	0	0	0	0
15 Yndyra dhe vajra	100	45	59	46	19	41.39854
16 Gatesa të mishit, peshkut, guacave të detit dhe kurrizorëve të tjërë të ujtit	3	0	6	102	301	500
17 Sheqer dhe émbëlsira	168	141	137	171	159	699
18 Kakao dhe gatesa nga kakao	1,808	295	1,392	1,803	2,661	2,821
19 Gatesa për drithëra, miell, niseshte	388	705	704	1,021	1,497	2,104
20 Perime, pemë dhe arra të gatuara	3075	2854	2484	1599	1,752	2,253
21 Gatesa të ndryshme të ushqimit	261	139	164	167	317	336
22 Pije, pije të ftohta, pije alkoolike (alkoole), uthull	5,313	8,106	10,195	13,300	12,512	15,992
23 Foragjere për kafshë	419	698	899	1,086	1,296	732
24 Duhan dhe zëvendësues	70	0	69	88	0	0
Gjithsej 1-24	24,749	26,185	30,807	34,947	39,372	41,683

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

Vlera totale e importit të produkteve bujqësore në vitin 2015 ka arritur shumën rreth 628 mil. €, ndërsa produktet që janë importuar më së shumti e që janë të ndara nëpër kapituj të caktuar janë të përshkruara si në vijim. Pjet (alkoolike dhe jo alkoolike) dhe llojërat e mishit janë me të importuarat në Kosovë e që arrijnë vlerën e rreth 63 mil. € dhe 61.5 mil. € respektivisht. Pastaj vijnë përgatitjet e ndryshme të ngrënshme me vlerë rreth 56 mil. €, përgatitjet prej drithërave me vlerë rreth 55 mil. €, kurse duhani dhe zëvendësuesit e tij arrijnë vlerën e importit rreth 54 mil. €. Vlerë më të vogël të importit kishin qumshti dhe produktet e tij (37 mil. €), sheqernat dhe émbëlsirat që arrijnë vlerën importuese rreth 32 mil. € dhe frutat e arrat e ngrënshme mbi 30 mil. €. Ndërsa vetëm drithërat importohen me rreth 29 mil. €.

Figura 27: Importi i produktave bujqësore për vitin 2015, në 1000 €

Burimi: ASK, përpunuuar nga DAESB-MBPZHR

Tabela 64: Importi i produkteve bujqësore 2010-2015, në 1000 €

Kapituj	2010	2011	2012	2013	2014	2015
01 Bagëtia	8,042	6,010	8,444	9,315	12,216	9,524
02 Mishi dhe organet e ngrënshme	45,017	52,802	52,262	57,446	62,040	61,758
03 Peshku, guacat e detit dhe kurrizorët e tjerë të ujtit	1,552	1,796	1,913	2,452	1,959	2,292
04 Produktet e qumështit, vezët, mjalti	32,575	36,938	37,792	35,682	38,309	37,750
05 Produktet me origjinë shtazore	722	906	890	873	815	647
06 Drunj, bimë, lule	2,191	2,260	2,596	2,827	2,691	4,493
07 Perime dhe disa perime rrënë dhe arra të tokës	17,961	18,664	16,424	16,800	21,796	22,973
08 Fruta dhe arra	22,184	23,389	22,169	24,340	29,038	30,251
09 Kafe, çaj, mëlmesa	16,388	21,270	28,015	27,409	26,479	27,904
10 Drithëra	30,327	46,946	38,794	30,024	31,218	29,338
11 Produkte të përziera industriale, niseshë	13,661	13,294	18,358	14,790	14,647	15,048
12 Vaj gatimi, kokrra të ndryshme, fara, fruta, bimë mjekuese, sanë, foragjere	5,844	10,933	10,052	8,015	6,924	8,300
13 Materiale ngjitime, rrëshirë dhe ekstrakte të tjera	54	95	92	141	260	225
14 Materiale mbjellëse frutore, produkte frutore	12	26	3	3	5	9
15 Yndyra dhe vajra	19,296	22,023	26,184	25,670	24,912	25,615
16 Gatesa të mishit, peshkut, guacave të detit dhe kurrizorëve të tjerë të ujtit	16,938	20,192	20,675	23,046	24,471	25,298
17 Sheqer dheëmbëlsira	32,031	36,854	35,077	30,042	31,566	31,948
18 Kakao dhe gatesa nga kakao	16,709	18,538	17,449	19,601	20,679	21,266
19 Gatesa për drithëra, miell, niseshë	37,260	43,563	44,933	50,800	53,452	55,777
20 Perime, pemë dhe arra të gatuara	15,483	19,337	17,935	20,693	20,764	23,104
21 Gatesa të ndryshme të ushqimit	33,514	37,874	41,044	46,697	49,532	56,021
22 Pije, pije të ftohta, pije alkoolike (alkoole), uthull	55,409	57,900	57,688	59,555	65,779	63,374
23 Foragjere për kafshë	12,578	12,749	16,644	17,366	18,469	21,512
24 Duhan dhe zëvendësues	46,899	57,067	59,539	60,117	58,027	54,381
Gjithsej 1-24	482,649	561,428	574,974	583,704	616,051	628,808

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB-MBPZHR

4.3 Çmimet në zinxhirin e vlerës

Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural përmes subvencioneve dhe granteve ka për qëllim që të reduktoj importin e produkteve bujqësore nga i cili ndikohen edhe çmimet e produkteve vendore. Tregu Kosovar është i vërtshuar nga produktet e importuara të cilat mjaft po i dëmtojnë prodhuesit vendor dhe ekonominë e Kosovës në përgjithësi. Pasi që prodhimtaria vendore nuk po i plotëson nevojat e konsumit, një pjesë e madhe e produkteve importohet prej shteteve tjera për të përbushur nevojat vendore. Edhe pse eksporti ka shënuar rritje, sasia e lartë e importit po ndikon negativisht në zhvillimin ekonomik të vendit.

Në tabelat në vijim janë paraqitur çmimet për disa produkte bujqësore dhe është bërë një krahësim në mes të çmimeve të prodhimit, importit (çmimi doganor), dhe të konsumit me shumicë dhe pakicë për periudhën 2010 – 2015.

Tabela 65: Çmimet mesatare vjetore të disa prodhimeve bujqësore 2010-2015 (€/kg)

Produktet	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/2014(%)
Gruri	0.19	0.25	0.26	0.22	0.20	0.19	-5
Misri	0.22	0.29	0.30	0.31	0.28	0.23	-18
Patate	0.29	0.30	0.32	0.43	0.34	0.33	-3
Lakra	0.18	0.17	0.24	0.17	0.19	0.23	21
Specă	0.59	0.58	0.58	0.78	0.68	0.81	19
Fasulje	1.80	1.95	2.47	2.63	2.92	2.68	-8
Domate	0.56	0.41	0.67	0.55	0.68	0.54	-21
Molla	0.49	0.49	0.54	0.53	0.55	0.48	-13
Rrush	0.80	0.93	0.93	0.85	1.02	0.91	-11
Pula (ferme)	1.94	2.12	2.12	2.29	2.33	2.06	-12
Qumësht	0.29	0.31	0.32	0.33	0.33	0.30	-9
Mjaltë	7.42	8.11	8.52	8.83	9.00	9.77	9
Vezë*	2.13	2.51	2.88	2.69	2.78	2.23	-20

Burimi: ASK (Indeksi i çmimeve të prodhimeve dhe çmimet në bujqësi, 2010 – 2015), përpunuar nga DAESB – MBPZHR

Bazuar në të dhënrat nga tabela e mësipërme, çmimet në vitin 2015 krahasuar me vitin 2014, kanë pasur mjaftë luhatje. Rënieni më të dukshme të çmimit kanë pësuar domatet, pasuar nga vezët dhe misri. Rritjen më të madhe në çmim nga produktet e listuara në tabelë e kanë shënuar lakra me një rritje prej 21%, specă me 19% dhe mjalta me 9%, ndërsa çmimet e produkteve tjera në tabelë nuk kanë shënuar ndryshime të mëdha për dallim nga viti 2014.

Tabela 66: Vlerat e njësive të importit të disa produkteve bujqësore 2010-2015 (€/kg)

Produktet	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/14 (%)	V.nj. të çmimeve të importit /prodhimit 2015
Gruri	0.18	0.26	0.33	0.20	0.20	0.18	-10	0.95
Misri	0.13	0.20	0.35	0.21	0.21	0.16	-24	0.70
Patate	0.21	0.26	0.22	0.24	0.30	0.30	0	0.91
Lakra	0.16	0.29	0.07	0.19	0.19	0.19	0	0.83
Specă	1.46	0.28	0.36	0.78	0.42	0.47	12	0.58
Fasulje	0.74	0.87	1.02	0.87	1.14	1.17	3	0.44
Domate	0.38	0.32	0.29	0.23	0.31	0.36	16	0.67
Molla	0.21	0.28	0.71	0.35	0.29	0.33	14	0.69
Rrush	0.56	0.74	1.01	0.46	0.55	0.44	-20	0.48
Pula (ferme)	1.19	1.46	1.92	1.16	1.20	1.56	30	0.76
Qumësht	0.68	0.68	0.65	0.61	0.62	0.60	-3	2.00
Mjaltë	3.82	4.39	4.81	4.71	5.02	4.99	-1	0.51
Vezë *	1.44	2.50	1.53	2.72	1.22	1.42	16	0.64

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB – MBPZHR

Tabela e mësipërme paraqet disa çmime apo të ashtuquajtura vlera të njësive (unit values) të importit të produkteve bujqësore. Rritjen më të dukshme në çmim e ka shënuar Pula (ferme)

me 30% rritje, vezët (16%) dhe domatet (16%). Në anën tjetër, disa produkte kanë pësuar rënie mjaft të madhe në çmim siç janë misri (24%), rrushi (20%) dhe gruri (10%). Edhe këtë vit produktet bujqësore të importuara ishin në dispozicion me çmim mjaft më të ulët se çmimi i produkteve vendore në Kosovë, kjo mund të jetë si rezultat i dallimeve në cilësi, afatit të liferimit dhe politikave të shteteve dhe kompanive eksportuese.

Tabela 67: Çmimet mesatare vjetore të shitjes me shumicë (€/kg)

Produktet	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Dallimi në % 2015/14
Gruri	0.20	0.29	0.37	0.29	0.26	0.28	8
Misri	0.19	0.27	0.34	0.40	0.41	0.48	17
Patate	0.23	0.36	0.29	0.36	0.25	0.27	8
Lakra	0.16	0.25	0.28	0.28	0.32	0.25	-22
Specë	0.97	1.08	1.14	0.86	0.55	1.08	96
Fasulje	1.46	1.70	1.93	2.04	2.64	2.59	-2
Domate	0.73	0.70	0.82	0.68	0.51	0.43	-16
Molla	0.48	0.70	0.51	0.52	0.43	0.49	13
Rrush	1.50	2.04	2.04	1.47	2.04	1.74	-15
Pula (ferme)	1.17	1.68	1.51	1.60	2.15	1.77	-18
Qumësht	0.66	0.79	0.77	0.79	0.80	0.79	-1
Mjaltë	5.71	7.44	7.09	8.27	8.12	8.22	1
Vezë *	1.76	2.22	2.38	2.26	2.60	2.18	-16

Burimi: Sistemi Informativ i Tregut, përpunuar nga DAESB – MBPZHR

Sipas tabelës së mësipërme e cila paraqet çmimet me shumicë të disa produkteve bujqësore, rritje më të dukshme në çmim kanë shënuar specat (96%) pra dyfishi, pasuar nga misri (17%) dhe mollat (13%). Produktet të cilat kanë pësuar rënie në çmim janë lakra çmimi i të cilave është 22% më i ulët se në vitin 2014, pasuar nga pula (ferme) me ulje të çmimit prej 18%, domatet dhe vezët me 16%. Produktet tjera në listë nuk kanë pasur ndryshime të mëdha. Çmimet e shitjes me shumicë janë zakonisht më të larta se çmimet e prodhimit, mirëpo për prodhimet me pjesëmarrje të lartë të importeve me çmime të ulëta kjo rregull mund të mos vlejë.

Tabela 68: Çmimet mesatare vjetore të shitjes me pakicë (€/kg)

Produktet	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Dallimi në % 2015/14
Gruri	0.24	0.33	0.43	0.33	0.30	0.31	5
Misri	0.24	0.30	0.40	0.44	0.49	0.52	6
Patate	0.31	0.45	0.37	0.46	0.43	0.32	-25
Lakra	0.25	0.38	0.36	0.35	0.38	0.29	-24
Specă	1.22	1.29	1.41	0.99	0.70	1.23	76
Fasulje	1.80	1.99	2.28	2.27	2.89	2.80	-3
Domate	0.95	0.87	1.00	0.79	0.65	0.51	-22
Molla	0.65	0.87	0.66	0.60	0.62	0.57	-9
Rrush	1.81	2.23	2.45	1.65	2.45	1.91	-22
Pula (ferme)	2.25	1.98	1.87	1.94	2.43	2.01	-17
Qumësh	0.81	0.86	0.87	0.88	0.87	0.84	-3
Mjaltë	7.20	8.49	8.30	9.22	9.10	9.27	2
Vezë *	2.08	2.59	2.76	2.48	2.84	2.32	-18

Burimi: Sistemi Informativ i Tregut, përpunuar nga DAESB - MBPZHR, * Njësia për 30 copë

Në tabelën e mësipërme janë paraqitur çmimet me pakicë në të cilën vërehen ndryshimet më të dukshme në çmime tek specat, patatet, lakra, domatet dhe rrushi. Patatet dhe lakra pësuan rënienë të çmimit prej 25% dhe 24% respektivisht, poashtu rënienë jo të vogël në çmim pësuan edhe domatet dhe rrushi me 22%. Në anën tjetër, rritje të lartë të çmimit shënuan specat (76%), ndërsa rritje minimale kemi te misri (6%) dhe gruri (5%). Çmimet e shitjes me pakicë zakonisht janë më të larta se ato të prodhimit në tregun vendor, me përjashtim të mundshëm të prodhimeve, furnizimi i të cilave në tregun me pakicë e ka origjinën në masë të madhe nga importi më i lirë.

Tabela 69: Krahasimi i çmimeve të disa produkteve në Kosovë me disa vende të BE-së, 2015 (€/kg)

Shteti	Gruri	Misri	Patate	Lakra	Molla	Mjaltë	Vezë*
Bullgaria	0.16	0.14	0.20	0.24	0.24	2.76	6.41
Hungaria	0.16	0.14	0.22	0.28	0.26	2.99	5.75
Republika Çeke	0.16	0.14	0.17	0.25	0.35	4.38	6.89
Austria	0.13	0.15	0.19	0.27	0.39	11.33	13.74
Greqia	0.19	0.21	0.48	0.48	0.60	5.82	18.50
Rumania	0.17	0.17	0.27	0.40	0.60	3.29	7.42
Kosova	0.19	0.23	0.33	0.23	0.48	9.77	7.43

Burimi: Eurostat dhe ASK, * Njësia për 100 copë

Tabela më lartë paraqet çmimet e prodhimeve bujqësore në disa vende të Bashkimit Evropian dhe në Kosovë. Pasi që importi në Kosovë është shumë i lartë, ndryshime të çmimeve në tregun ndërkombëtar dhe në vendet e rajonit do të kenë ndikim në çmimet në tregun e Kosovës. Duke marrë parasysh të ardhurat e ulëta në Kosovë, rritja e çmimeve sidomos i produkteve bazike ndikon mjaft negativisht në standardin jetësor të popullatës në Kosovë.

Sipas tabelës së mësipërme mund të konstatojmë se Kosova ka çmime relativisht të larta në krahasim me vendet e tjera të BE-së. Kjo siç u përmend edhe më herët është si rezultat i sasisë së ulët të prodhimit vendor, kostos së lartë të prodhimit dhe pjesëmarres së lartë të importit. Nëse e analizojmë çmimin e Grurit, mund të vërejmë se krahasuar me vendet tjera, Kosova ka një çmim relativisht të lartë sikurse Greqia, 19% më të lartë se Bullgaria, Rep. Çeke dhe Hungaria. Çmim me të ulët të grurit sipas të dhënave në tabelë e ka Austria (0.13 €). Çmimi i Misrit është më i larti në Kosovë krahasuar me shtetet tjera, ndërsa më i ulëti është në Bullgari, Hungari dhe Rep. Çeke me çmim prej 0.14 €/kg. Çmimi i Patates në Kosovë s'është i kënaqshëm, krahasuar me Rep. Çeke e cila ka çmimin më të ulët, çmimi i patates në Kosovë është 94% më i lartë, ndërsa në krahasim me Greqinë është 31% më i ulët. Lakra në Kosovë ka çmim mjaft konkurrues me vendet e BE-së, pak më të lartë Bullgaria me 4% deri në 52% Greqia. Bazuar në të dhënat në tabelë mund të vërejmë çmimi i Mollës në Kosovë është mjaft i lartë krahasuar më vendet tjera si Bullgaria, Hungaria, Rep. Çeke dhe Austria ndërsa vetëm Greqia dhe Rumania kanë çmim më të lartë prej 20%. Sikurse në vitin 2014 edhe në vitin 2015 çmimi i Mjaltës në Kosovë ishte më i larti në krahasim me vendet tjera, vërehet vetëm Austria që kishte një çmim më përafërt të mjaltës me Kosovën përderisa vendet tjera kishin çmim dukshëm më të ulët. Çmimi i Vezëve në Kosovë është më i lartë se shumica e shteteve në listë përveç Greqisë dhe Austrisë çmimi i të cilave është 60% dhe 46% më i lartë se në Kosovë.

Në përgjithësi, bazuar në të dhënat në tabelën e mësipërme mund të konkludojmë së çmimet në Kosovë janë mjaft të larta duke pasur parasysh standardin e jetësës. Kosova si treg i vogël me prodhim të ulët vendor është shumë e varur nga importi e si rezultat edhe çmimet diktohen nga importi. Për këtë arsyet nevojitet hartim i politikave bujqësore të cilat

mundësojnë rritje të prodhimtarisë vendore, përmirësim të cilësisë, rritje të aftësive konkurruese dhe në përgjithësi nevojitet promovim dhe mbështetje më e madhe për prodhimet vendore.

4.3.1 Siguria e ushqimit

Institucionet përgjegjëse dhe korniza ligjore

Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë është Autoritet Kompetent për sigurinë ushqimore, shëndetit dhe mirëqenjen e kafshëve dhe zbatimin e politikave fitosanitare në Republikën e Kosovës.

Agjencia zbaton legjislacionin lidhur me çështjet e sigurisë ushqimore, veterinare dhe atyre të zbatimit të politikave fitosanitare.

Mandati, detyrat dhe përgjegjësitë e Agjencisë janë përcaktuar me ligjin Nr. 03/L-016 Ligji për Ushqimin, ligjin Nr. 2004/21 Ligji për Veterinarinë, Ligjin 02/L-10 Ligji për përkujdesin ndaj kafshëve, si dhe një numër i madh i akteve nënligjore për zbatimin e ligjeve dhe legjislacionin tjeter në fuqi.

Fushëveprimtaria e Agjencisë është e ndërlidhur ngusht me politikat kryesore të BE-së lidhur me mbrojtjen e shëndetit të popullatës dhe mbrojtjen e interesave të konsumatorit.

Aktivitetet që ndërmerren për të arritur këtë qëllim janë plotësisht në harmoni me konceptet e BE-së, të definuara me akte normative dhe gjithsesi me zbatimin e tyre.

Këto aktivitete, çdo herë e më shumë bazohen në vlerësim të rrezikut duke krijuar një sistem të mirëfilltë dhe të planifikuar të kontrolleve zyrtare dhe të mbikqyrjes së operatorëve të bizneseve me ushqim duke përfshirë të tërë zingjirin ushqimorë.

Planet vjetore të kontrolleve zyrtare parashohin mbikqyrje sistematike të të gjithë operatorëve të cilët merren me prodhimin, përpunimin dhe vendosjen në treg të produkteve ushqimore, sikurse vendore ashtu edhe nga importi, duke përfshirë edhe testimin e produkteve në laboratoret e autorizuara.

Operatorët e Biznesit me Ushqim

Agjencia qysh nga viti 2010 ka vazhduar me vlerësim të kompanive agro-ushqimore në Kosovë (në industrinë e qumështit, mishit, therrtoreve dhe depove ftohëse).

Në vitin 2015, janë të aprovuar 188 operatorë të biznesit të ushqimit që kanë të bëjnë me prodhimin dhe përpunimin e ushqimit me prejarrdhje shtazore. Këta operatorë janë të kategorizuar sipas rrezikut në bazë të së cilit edhe planifikohet frekuanca e kontrolleve zyrtare si dhe hartimi i strategjisë për avancimin e tyre si sfidë e raportit të progresit dhe marrëveshtjes për stabilizim asociim mes Kosovës dhe BE-së.

Nga viti 2014, me funksionimin e sektorit të higjenës së ushqimit me prejarrdhje jo-shtazore ,AUV ka filluar edhe me regjistrimin e operatorëve të cilët merren me prodhimin dhe përpunimin e ushqimit me prejarrdhje jo shtazore siç janë prodhuesit dhe përpunuesit e vajit, melmesave, prodhimeve konditorike dhe ëmbëlsirave, patateve dhe produkteve nga patatet si dhe ambalazhuesit e ujit të pijëshëm. Bizneset janë të detyruara të përbushin kushtet e përcaktuara me Rregulloren Nr 11/2011 mbi higjenën e produkteve ushqimore dhe me Rregulloren Nr. 12/2011, e cila i përcakton rregullat specifike për higjenën e ushqimit me origjinë shtazore.

Tabela 70: Numri i bizneseve në ushqim dhe përpunim (Shtator 2016)

Lloji i aktivitetit	Numri i operatorëve	Statusi
Magazinimi i ftohtë (depo ftohëse) (frigoriferët)	44	Aktiv
Përpunimi i qumëshit	40	Aktiv
Përpunimi i mishit	52	Aktiv
Thertore (Kafshët e mëdha)	46	Aktiv
Therja e shpezëve	5	Aktiv
Grumbullim dhe paketim të mjaltës dhe produkteve nga bletët	3	Aktiv
Përpunimi i vezëve	2	Aktiv
Përpunimi i peshkut	1	Aktiv

Burimi: AUVK

Standartet Ushqimore

Falë mbështetjes finaciare nga MBPZHR, Komisioni Evropian dhe nga donatorët tjerë operatorët në industrinë e ushqimit çdo vit janë duke implementuar standartet ushqimore ndërkontëtare si dhe janë duke implementuar rregullat e HACCP dhe ISO standardeve në prodhimin e tyre të përditshëm të cilat ndikojnë dukshëm në nivelin e higjenës së hapsirave të tyre dhe vetë sigurinë e prodhimeve ushqimore.

4.3.2 Analizat e sigurisë ushqimore dhe shëndetit të kafshëve

Laboratori i Ushqimit dhe Veterinarisë i AUV-së monitoron dhe diagnostikon sëmundjet e kafshëve, kryen analizat të ushqimit me prejardhje shtazore, kryen monitorimin e cilësisë dhe sigurisë së ushqimit, mbetjeve veterinare dhe kontaminanteve në ushqim dhe ushqimit të kafshëve. Akreditimi sipas ISO 17025-2005 është bërë gjatë vitit 2014 me mbi 50 metoda dhe katër sektorë të laboratorëve.

Laboratori i Ushqimit dhe Veterinarisë ka këto laboratore funksionale:

1. Laboratori për patologji dhe histologji
2. Laboratori për bakteriologji, parazitologji sëmundjet të shpezëve dhe bletëve
3. Laboratori për serologji dhe diagnostike molekulare

4. Laboratori për mikrobiologji ushimore dhe preparatorinë
5. Laboratori për kimi ushqimore dhe mbetje veterinare në ushqim
6. Laboratori për analiza të qumeshtit të freskët

Me qëllim të ruajtjes së shëndetit të kafshëve dhe shëndetit publik LUV bën:

- përcjell, analizon dhe studion gjendjen e lajmërimit, lëvizjes, luftimit dhe ç'rrënjosjes së sëmundjeve infektive, parazitare dhe sëmundjeve tjera;
- vlerëson situatën e epizootiologjike të vendit dhe cakton diagnozën e sëmundjeve infektive dhe atyre zoonotike bazuar në rekomandimet e OIE dhe Manualin e Diagnostifikimit të Sëmundjeve. Bazuar në Planet Nacionale të Kontrollave Zyrtare dhe Mostrave:
- propozon masat në vijim: vaksinim profilaktik dhe teste diagnostiko-hulumtuese të sëmundjeve të kafshëve, dezinfektimin, dezinfektimin dhe deratizimin me qëllim të pengimit të përhapjes së sëmundjeve të kafshëve;
- hulumton, avancon dhe aplikon metoda të zbulimit, pengimit dhe preventivës të sëmundjeve infektive, parazitare dhe sëmundjeve të tjera në ferma dhe objekte për rritje të kafshëve dhe ushqimit të kafshëve;
- kryerjen e analizave të qumështit dhe produkteve të tij, përfshirë këtu edhe qumështin për procedim teknologjik;
- të gjitha analizat e prodhimeve me origjinë shtazore dhe të ushqimit të kafshëve;
- bashkëpunon me institucionet dhe autoritetet brenda vendit (IBK-MBPZHR,IKSHP-MSH),
- bashkëpunon me laboratorët në rajon dhe me laboratorë të akredituar sa i përket avancimit të metodave të analizave laboratorike;
- merr pjesë në teste interlaboratorike dhe teste të zotësisë për validimin e metodave dhe akreditimin e tyre;
- bashkëpunon me projekte të AUV-së sa i përket laboratorit siç është në vijim e sipër projekti KAHL, për sëmundjen e brucellosës dhe projekti i EU-DCE faza përfundimtare për sëmundjet e tërbimi dhe mortajës klasike të derrave.

Tabela 71: Për vitin 2015 sipas sektoreve janë analizuar mostrat e paraqitura në tabelën në vijim:

Laboratorët e LUV-së	Mostra	Analiza
Patologjia dhe Patohistologjia	197	197
Bakteriologjia, parazitologjia dhe mykologjia	119	229
Serologjia dhe diagnostika molekulare	11583	12981
Kimia e Mbetjeve	424	1675
Mikrobiologjia e Ushqimit	695	3891
Analizat e Qumështit	19254	55477

Gjithsej	32272	74450
Burimi: AUVK		

Inspektimet veterinare

Inspektimet janë zhvilluar bazuar në planin e punës, Planit Kombëtar të mostrave dhe të ankesave nga konsumatorët. Gjatë vitit 2015 Inspektorët e AUV-së kanë realizuar:

6,880 Inspektime të Operatoret e Biznesit;

50,378 Kontrolla Kufitare ;

296 Procese gjyqësore;

398 Debllobimë;

350 Certifikata veterinare për eksport;

3,945 Fitoçertifikata për eksport.

919 Leje importi,

Konfiskim të kafshëve (262 gjedhe, 8 kuaj, 1397 pula dhe 255 dele)

Asgjësimë të kafshëve për arsyet e prekjes infektive të 81 gjedheve me bruceloz, 70 gjedhe me TBC, 493 dele dhe 166 dhi në Brucelozë dhe 397 shoqeri të bletëve në Pesta Amerikane.

45,489 mostra dhe 720 strisho.

Gjatë inspektimeve në vitin 2015 janë asgjësuar: 542,677.93 kg të artikujve ushqimor të ndryshëm dhe 1,356,819.00 litra lëngje të cilat janë asgjësuar në deponitë e aprovuara si dhe 48,700 copë fidane dhe bimë dekorative.

4.3.3 Legjislacione për veterinën dhe funksionimin e tregut

Rregulloret veterinare të Tregut Politikat Veterinare

Politikat veterinare rregullohen përmes këtyre ligjeve të aplikueshme në Kosovë:

1. Ligji Nr. 21/2004 për Veterinarinë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr. 18/10.11.2007);
2. Ligji Nr. 03/L-016 për Ushqimin (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr. 49/25.03.2009);
3. Ligji Nr 02/L-10 për Perkujdesjen ndaj Kafshëve (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr. 5/01.10..2006);
4. Ligji Nr 04/L- 191 për Blegtorin (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr. 25/08.07.2013).

AUV mandatin e saj e ushtron duke u bazuar në këtë legjislacion dhe akte nënligjore për zbatimin e këtyre ligjeve të cilat përcaktojnë qarkullimin e kafshëve të gjalla dhe produkteve me origjinë shtazore në territorin e Republikës së Kosovës si dhe identifikimin dhe regjistrimi i kafshëve, inspektimet veterinare për import/export të kafshëve të gjalla dhe kontrolli i produkteve me origjinë shtazore. Ligjet gjithashtu përcaktojnë të drejtat dhe obligimet e qeverisë qendrore dhe komunale si dhe personave fizik siq janë: fermerët dhe palët tjera me interes lidhur me mbrojtjen e shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve.

Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë (AUV) për mbrojtjen e shëndetit të kafshëve respektivisht shëndetit publik, që disa vite e ka programin e gjurmueshmërisë dhe luftimit të sëmundjeve infektive, sëmundjet këto të cilat janë rrezik për sigurinë kombëtare në nivel vendi si: Bruceloza, Antraksi, Tërbimi dhe Tuberkulozi. Gjithashtu si pjesë e këtij programi është edhe identifikimi i kafshëve dhe regjistrimi i pronave blegtorale. Shërbimet veterinare në teren janë të definuara me Ligjin për Veterinarinë 21/2004 dhe Udhëzimet Administrative që dalin nga ky ligj.

Aktivitetet të cilat deri më tani janë kryer në teren ndërlidhen me shërbimet specifike veterinare duke përfshirë:

- Vaksinimin e kafshëve kundër sëmundjeve infektive (Bruceloza, Antraksi, Tërbimi dhe Murtaja Klasike e Derrave),
- Hulumtimet diagnostike në lidhje me sëmundjet e kafshëve (Tuberkulozi, Bruceloza, Gjuha e Kaltër, Leukoza etj)
- Identifikimi dhe regjistrimi i kafshëve shtëpiake
- Repelimi i kafshëve kundër sëmundje Ethe Hemorragjike (EHKK)

Rastet e shpërthimit të sëmundjeve tjera të kafshëve në nivel vendi

Tabela 72: Vaksinimi i kafshëve kundër sëmundjeve infektive

Nr	Lloji i vaksines	Sasia/doza
1	Tërbim	23,070
2	Antraks	2,873
3	Mortaja Klasike e derrave	19,991
4	Bruceloza	67,702

Burimi: AUVK

Tabela 73: Hulumtimet diagnostike për sëmundjet e kafshëve

Nr	Lloji i sëmundjes së testuar	Kafshë të testuara/krerë
1	Tuberkulozë	16,843
2	Brucelozë, Leukozë, Gjuha e kalter, IBR, BVD	3,563
3	Mastitis tek gjedhet	16,304

Burimi: AUVK

Tabela 74: Identifikimi dhe Regjistrimi i kafshëve

Nr	Lloji i kafshëve	Krerë
1	Gjedhe	80,459
2	Dele	86,105
3	Dhi	10,606
4	Derra	21,040

Burimi: AUVK

Tabela 75: Repelimi i kafshëve në zonat endemike

Nr	Komuna	Fshatrat	Gjedhe	Dele	Dhi
1	Malisheve	44	41,158	23,546	8,375
2	Suharekë	6	3,911	1,229	1,111
3	Rahovec	7	8,940	1,072	1,116
4	Klinë	13	10,003	4,102	1,728
	Totali	70	64,012	29,949	12,330

Burimi: AUVK

Tabela 76: Menaxhimi i shpërthimit të sëmundjeve

Nr	Emërtimi i Sëmundjës	Specia	Vatrat e shperthimit	Nr. Kafshëve të asgjësuara
1	Brucela abortus	Gjedhe	16	81
2	Brucela melitensis	Dele	2	493
3	Brucela melitensis	Dhi	3	166
4	TBC	Gjedhe	15	70
5	Pesta Amerikane	Bletë	11	397

Burimi: AUVK

Legjislacioni për udhqimin e kafshëve

Politikat e përbashkëta bujqësore të vendeve të BE-së për sigurinë e ushqimit të kafshëve të përcaktuara me Rregulloren e BE-së NR.183/2005 mbi higjenën e ushqimit të kafshëve kërkon nga operatorët e biznesit të ushqimit të kafshëve (për prodhimin bazë të ushqimit të kafshëve) të ndërmarrë të gjitha masat e nevojshme për të parandaluar, eliminuar dhe reduktuar rreziqet lidhur me ushqimin e kafshëve.

AUV është në fazën e përgaditjes së draft rregullores për regjistrimin, aprovin e kontrollin e sigurisë së ushqimit për kafshë të cilat do të zbatohen nga subjektet afariste të cilët merren me prodhimin, tregtimin dhe shpërndarje e ushqimit për kafshë duke ju referuar rregullave të parapara me Ligjin e Ushqimit dhe pakove higjenike të aplikueshme në Kosovë.

Gjatë vitit 2015 janë hartuar dhe aprovar këto dy rregullore:

1. Rregullore (QRK) - Nr. 10/2015 për kushtet shëndetësore të kafshëve të akuakulturës, produkteve të tyre si dhe parandalimin dhe kontrollin e sëmundjeve të kafshëve akuatike, është miratuar në mbledhjen e 33 të Qeverisë së Republikës së Kosovës me vendimin numër 03/33 me datë 17.06.2015.
2. Rregullore (QRK) - Nr. 03/2015 mbi vendosjen e standardeve minimale për mbrojtjen e derrave, miratuar në mbledhjen e 13 të Qeverisë së Republikës së Kosovës me vendimin numër Nr. 06/13 me datë 12.02.2015.

4.4 Emetimi i gazrave serrë në Kosovë

4.4.1 Emetimet nga sektori i bujqësisë

Ndryshimet klimatike paraqesin një nga sfidat kryesore globale të njerëzimit. Derisa klima globale ka qenë shumë stabile gjatë 10 000 viteve të kaluara, duke siguruar një mundësi për zhvillimin e qytetërimit njerëzor, tani gjithnjë e më shumë ka shenja të dukshme se klima po ndryshon. Emetimet e gazrave serrë si rezultat i aktiviteteve të njeriut, janë një nga shkaktarët kryesorë të këtyre ndryshimeve. Me qëllim të zbutjes dhe adaptimit ndaj këtyre ndryshimeve, në nivelin global deri me tani janë ndërmarrë veprime dhe janë arritur disa marrëveshje globale. Në vazhdën e këtyre janë edhe Deklarata e Rios (1992) me obligimet për zbatimin e konceptit për zhvillimin e qëndrueshëm dhe Konventa për Ndryshimet Klimatike me obligimet për zvogëlimin e emetimeve të gazrave me efektin serës. Edhe Protokoli i Kyotos paraqet një hap shumë të rëndësishëm për kufizimin e emisioneve nga gazrat e serës.

Përpjekjet për të parandaluar ndryshimet klimatike dhe për të reduktuar emetimet e gazrave serrë, vazhdojnë edhe sot. Një nga këto përpjekje konsiderohet edhe Konferanca e Parisit për Klimën e njohur ndryshe si COP 21. Qëllimi i Konferencës është arritja e një marrëveshje, në të cilën të gjitha vendet do të marrin përsipër detyrimin që të reduktojnë emetimet e gazrave me efektin serë. Kjo marrëveshje pritet të hyjë në fuqi në vitin 2020, atëherë kur edhe përfundon afati i përcaktuar për vlefshmërinë e Protokolit të Kyotos. Edhe pse kontributi i Kosovës në emetimin e gazrave të serrës në nivel global pothuajse është i papërfillshëm, angazhimi i saj për t'iu bashkuar përpjekjeve botërore për të reduktuar emetimet e gazrave të serrës kanë qenë evident. Padyshim që një nga aktivitetet me të rëndësishme në këtë drejtim është përgatitja e inventarit nacional të gazrave të serës, si një nga mekanizmat kryesorë për të identifikuar burimet kryesore të emetimeve me qëllim të zbatimit të masave për reduktimin e tyre. Kosova ende nuk është palë e Konventës Kornizë për Ndryshimin Klimatik (UNFCCC).

Kosova është shtet në zhvillim dhe vend me perspektivë për anëtarësim në BE. Në procesin e integrimit në BE, krahas aspekteve tjera kërkohet edhe adaptimi dhe implementimi i legjisacionit përkatës. Sa i përket ndryshimeve klimatike politikat e BE-së janë në linjë me kërkesat e Konventës Kornizë për Ndryshimin Klimatik (UNFCCC), prandaj duke adaptuar

dhe transpozuar legjislacionin e BE-së, Kosova në mënyrë indirekte plotëson edhe kërkesat që dalin nga kjo Konventë.

Deri me tani Kosova përmes MMPH-së, ka bërë një sërë veprimesh për të përbushur nevojën për monitorimin e ndryshimeve klimatike, adaptimin ndaj tyre dhe zbutjen e ndikimeve që vijnë nga këto ndryshime. Në kuadër të legjislacionit nacional për ndryshime klimatike, aspektet që ndërlidhen me këto ndryshime janë përfshirë në legjislacionin mjedisor përkatës duke përfshirë Ligjin e Mjedisit, Ligjin për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja, Ligjin e ujërave dhe ligjet tjera relevante.

Janë miratuar edhe aktet nënligjore përkatëse sikurse janë ato për substancat që e dëmtojnë shtresën e ozonit dhe gazrat serrë të fluoruara, dhe ato për informimin e konsumatorit për karburantet dhe emetimet e CO₂ të makinave të reja të pasagjerëve. Janë në proces të miratimit edhe dy udhëzime administrative të rëndësishme siç janë:

Udhëzimi Administrativ për monitorimin e emisioneve të gazrave serrë, dhe Udhëzimi administrative për mekanizmat për përcjelljen e emisioneve të gazrave serë.

Është miratuar Strategjia për Ndryshimet Klimatike 2014-2024, e cila është në përputhje me kornizën e pritshme të politikave të BE-së për klimën dhe energjinë. Kjo strategji është e bazuar në konceptin e zhvillimeve me emetim të ulët të karbonit dhe përshtatjes ndaj tyre. Në kuadër të objektivave kryesore të kësaj strategjie: Kosova do t'i zhvillojë kapacitetet për t'i përbushur obligimet e saj të ardhshme në kuadër të Konventës UNFCCC dhe si anëtare e BEsë, si dhe do të ngadalësojë rritjen e emetimeve të Gazrave Serrë përmes: rritjes së eficiencës së energjisë në të gjithë sektorët, zhvillimit të burimeve të energjisë të ripërtërishme, dhe përdorimit të qëndrueshëm të burimeve natyrore.

Krahas strategjisë Kornizë për Ndryshime klimatike është punuar edhe në nivele më të ulëta sektoriale sikurse është Plani i Veprimit mbi Zhvillimin e Politikave të Reja dhe Promovimi i Iniciativave Lokale në Menaxhimin e Ndryshimeve Klimatike (2012-2018), si dhe Strategjinë për Ndryshime Klimatike në sektorin e Pylltarisë. Veprime që ndërlidhen me uljen e emisioneve të gazrave serrë, zbutjen e ndikimeve klimatike dhe adaptimin ndaj tyre janë përfshirë edhe në kuadër të strategjive dhe planeve tjera nationale sikurse janë Plani i Veprimit për Mbeturina, Plani i Veprimit për Cilësinë e Ajrit etj. Në kuadër të aktiviteteve në sektorin e ndryshimeve klimatike Kosova ka përgatitur edhe regjistrin (inventarin) e gazrave serrë për vitet 2008-2013.

Sektori i Bujqësisë, përfshin rreth 7%⁵ të emetimit të përgjithshëm të gazrave serrë në Kosovë ose rreth 700 Gg (Giga gram) CO₂ ekivalen (eq.), përkatësisht 700 mijë ton CO₂ equivalent. Emisionet e gazrave serrë për këtë sektorë janë kalkuluar sipas metodologjisë IPCC 2006, duke zbatuar faktorët e emisionit relevant sipas TIER 1.

---

⁵ Emetimi i gazrave serrë në Kosovë 2008-2013

Ky sektor i takon kategorisë së tretë sipas IPCC 2006 përbëhet nga dy nën sektorë (kategori)tjera. Nën sektori i parë 3A përfshinë emetimin nga bagëtia. Këtu bëjnë pjesë kryesisht emetimet e metanit nga fermentimi enterik (procesi digestiv i kafshëve) dhe emetimet e oksidit të azotit dhe metanit nga menaxhimi i plehrave të kafshëve. Nga ky nën sektor vijnë rreth 550 Gg CO₂ eq. në vit. Nën sektori i dytë 3C trajton emetimet nga fertilizimi i tokës dhe nga djegia e biomasës.

Kategoritë më të rëndësishme të këtij nën sektori janë emetimet indirekte të oksidit të azotit që lidhen me menaxhimin e plehrave dhe fertilizimin e drithërave. Gjithsej, ky nën sektor emeton rreth rreth 150 Gg CO₂ eq në vit.

Tabela 77: Burimet kryesore të emetimeve të gazrave serrë në sektorin e bujqësisë sipas nën sektorëve për vitin 2014⁶

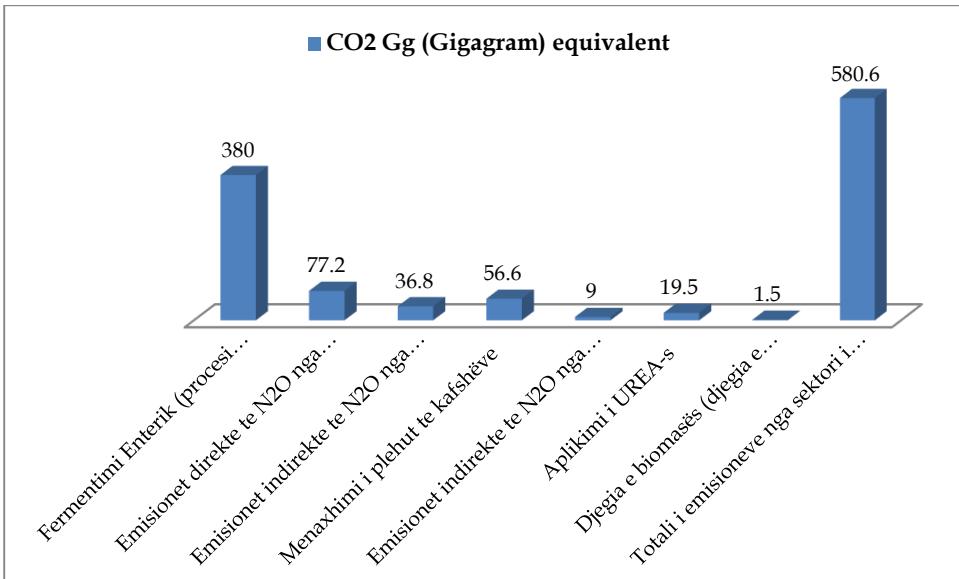
Burimet e emisioneve nga sektori i bujqësisë	CO ₂ Gg (Gigagram) equivalent	(%)
Fermentimi Enterik (procesi digestiv i kafshëve)	380	65.4
Emisionet direkte të N ₂ O nga menaxhimi i tokës (dheut)	77.2	13.3
Emisionet indirekte të N ₂ O nga menaxhimi i tokës (dheut)	36.8	6.3
Menaxhimi i plehut të kafshëve	56.6	9.7
Emisionet indirekte të N ₂ O nga menaxhimi i plehut të kafshëve	9.0	1.6
Aplikimi i UREA-s	19.5	3.4
Djegia e biomasës (djegia e hamulloreve)	1.5	0.3
Totali i emisioneve nga sektori i Bujqësisë	580.6	100.0

Burimi: Inventari i gazrave serrë për vitin 2014, Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës

Në vitin 2014, janë regjistruar rreth 580.6 Gg CO₂ eq. Fermentimi enterik (procesi digestiv i kafshëve), përbën 65.4 % të emetimeve ose 380 Gg CO₂ eq., pasur nga emisionet direkte të N₂O nga menaxhimi i tokës (dheut) me 13.3% (77.2 Gg eq.), dhe nga emetimet nga menaxhimi i plehut të kafshëve me 9.7% (56.6 Gg eq.). Metanit (CH₄) me pjesëmarrje prej 77% të totalit, është gazi kryesor i emetuar i këtij sektori, pasuar nga Oksidi i Azotit (N₂O) me 20% dhe Dyoksidi i Karbonit (CO₂) me 3%.

⁶ Burimi: Inventari i gazrave serrë për vitin 2014, Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës

Figura 28: Burimet kryesore të emetimeve të GS në sektorin e bujqësisë (%)

Burimi: Inventari i gazrave serrë për vitin 2014, Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës

Nëse e analizojmë trendin e emetimeve në bujqësi për periudhën 2007-2014, vërejmë se në vitin 2014 ka një rënie të ndjeshme prej (-15.8%) të emisioneve në krahasim me vitin paraprak 2013. Në vitin 2013 janë regjistruar në total 690 Gg CO₂ eq. në sektorin e bujqësisë ndërsa që në vitin 2012 ishin 732 GgCO₂ eq. Viti 2011 ka qenë viti ku janë regjistruar emisionet më të larta në këtë sektor (740 Gg CO₂ eq.) për periudhën 2007-2014. Për dallim të vlerës së vitit 2011 si vit me emisione më të larta në këtë sektor, në vitin 2014 vërejmë se ka rënie për 21.5%.

Burimet kryesore të informatave (të dhënave aktive) për kalkulimin e emisioneve nga ky sektor përbëjnë të dhënat për numrin e bagëtive sipas kategorisë, të dhënat për format e menaxhimit të plehut të stallës, të dhënat për sasisë vjetore të UREA-s dhe fertilizerëve të përdorura për fertilizim (plehërim), të dhënat për prodhimin bujqësor, të dhënat për sipërfaqet e djegura sipas kategorive të tokave si dhe disa të dhëna për klimën dhe temperaturën mesatare vjetore.

Burimi kryesor i këtyre të dhënave është Anketa e Ekonomive Bujqësore nga Agjencia e Statistikave të Kosovës dhe Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural. Problemi kryesor sa i përket të dhënave të nevojshme për përmirësimin e inventarit për këtë sektor është mungesa e të dhënave specifike për secilën nga kategoritë e të dhënave të përmendura më lartë, mungesa e të dhënave historike (1990 e këndej) si dhe mungesa e përvojës në këtë sektor. Bashkëpunimi ndër-institucionale, angazhimi i ekspertëve të sektorit dhe realizimi i trajnimeve specifike do të ishin të nevojshme për të përmirësuar inventarin e të dhënave të gazrave serrë nga ky sektor.

Mundësitë kryesore për reduktimin e emisioneve nga ky sektor do të ishin zvogëlimi i sipërfaqeve të djegura sipas kategorive të tokave, menaxhimi më efikas i plehut të shtallës dhe përdorimi i kontrolluar i plehrave.

Në vendet e BE-së përgjegjëse për rrjeten e ndryshimeve klimatike është Agjencia Evropiane për Ambient⁷, e cila ofron informacione mbi ndryshimet klimatike në Evropë. AEA mbështet zbatimin e legjislacionit për zbutjen e klimës dhe përshtatjes në Evropë, vlerësimi i politikave të BE-së dhe zhvillimin i Strategjive afatgjatë për të zbutur dhe përshtatur me ndryshimet klimatike. Informacione të AEA-së (të dhënët, treguesit, vlerësimet, parashikimet) fokusohen në zbutjen e ndryshimeve klimatike (tendencat e emetimit të gazrave serrë, parashikimet, politikat dhe masat), dhe në ndikimet e ndryshimeve klimatike dhe veprimet e përshtatjes në Evropë. AEA punon ngushtë me Komisionin Evropian (DG për Veprimet Klimatike, Qendra Përbashkët kërkimore, Eurostat). AEA organizon qendrën evropiane të dhënave të ndryshimeve klimatike dhe menaxhon Platformen Evropiane klimatike (Climate-ADAPT). AEA punon ngushtë me Komisionin Evropian (DG për veprime Klimatike, Qendra Përbashkët kërkimore, Eurostat).

Sipas të dhënave të AEA ndryshimet klimatike janë në proces të vazhdueshëm: rritja e temperaturave, zhvendosja e reshjeve, shkrirja e borës dhe akullnajave, dhe rritja e nivelit të detit, dhe është e pritshme që këto ndryshime do të vazhdojnë, dhe se ngjarjet ekstreme të kushteve atmosferike, duke rezultuar në rreziqet e tilla si përmbytjet dhe thatësirat do të bëhen më të shpeshta dhe intensive. Është vlerësuar që shumica e ngrohjes globale që nga mesi i shekullit 20-të, është si rezultat i rritjes së përqendrimit të gazrave serrë (GHG), nga aktivitetet njerëzore. Temperatura globale është rritur me rreth 0.8°C gjatë 150 viteve të fundit, dhe është parashikuar të rritet edhe më tej. Kjo rritje e temperaturës rrezikon ndryshime të rrezikshme globale në sistemin natyror në përgjithësi duke rrezikuar edhe ndryshime të ekosistemit që ndikon negativisht në bujqësi, pylltari, prodhimin e energjisë, turizmit, dhe infrastrukturën në përgjithësi. Paketa e BE-së për klimë dhe energji të vitit 2009 përbën legjislacionin e detyrueshëm për zbatimin e objektivave 20-20-20 nga 2020: një reduktim të emisioneve të GS të BE-së të paktën 20% nën nivelet e 1990, 20% e konsumit të energjisë të BE-së që do të vijnë nga burimet e ripërtëritshme, dhe një reduktim 20% në përdorimin e energjisë primare krahasuar me nivelet e parashikuara.

---

⁷ eea.europa.eu

5 Politikat Bujqësore, Pagesat Direkte në Bujqësi dhe Përkatja për Zhvillimin Rural

5.1 Përbledhja e synimeve, programeve, masave, buxhetit, granteve dhe subvacioneve

Mbështetur në Programin për Pagesa Direkte 2015 dhe Programin për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2015, në vitin 2015 ka vazhduar mbështetja e fermerëve përmes pagesave direkte dhe granteve në kuadër të masave të zhvillimit rural.

Në vitin 2015 buxheti i planifikuar për pagesa direkte ka qenë 23 mil. € dhe pjesë e programit të pagesave direkte kanë qenë:

1. Pagesat direkte për mbjellje vjeshtore të grurit - Sipërfaqja minimale e pranueshme ishte 2 ha/fermer dhe fermeri përfitoi 150 €/ha. Buxheti i planifikuar për subvencionimin e mbjelljeve vjeshtore të grurit ka qenë 6.6 mil. €.
2. Pagesa direkte për mbjelljen e farës së grurit - Sipërfaqja minimale e pranueshme ishte 5 ha, fara e grurit të mbjellë duhej të ishte pjesë e listës së farave të lejuara dhe fermeri përfitoi 250 €/ha. Buxheti i planifikuar për subvencionimin e farës së grurit ka qenë 0.1 mil. €.
3. Pagesa direkte për mbjelljen pranverore të misrit - Sipërfaqja minimale e pranueshme ishte 1 ha/fermer dhe fermeri përfitoi 150 €/ha. Buxheti i planifikuar për subvencionimin e mbjelljeve pranverore të misrit ka qenë 1.8 mil. €.
4. Pagesa direkte për mbjelljen pranverore të lulediellit - Sipërfaqja minimale e pranueshme ishte 1 ha/fermer dhe fermeri përfitoi 150 €/ha. Buxheti i planifikuar për subvencionimin e mbjelljeve pranverore të lulediellit ka qenë 0.6 mil. €.
5. Pagesa direkte për vreshta ekzistuese - Sipërfaqja minimale e pranueshme ishte 0.10 ha/fermer dhe fermeri përfitoi 1,000 €/ha në rast se kishte të kultivuar vreshtë në madhësi nga 0.10 ha deri në 100 ha ndërsa nëse fermeri kishte më shumë se 100 ha të mbjellur me vreshta mbështetja ishte 300 €/ha. Buxheti i planifikuar për subvencionimin e vreshtave ekzistuese ka qenë 2.5 mil. €.
6. Pagesa direkte për prodhimtarinë e materialit fidanor të pemëve drufrutore dhe të hardhisë së rrushit mbi nënshartesa vegetative - Fermeri duhet të kishte së paku 0.50 ha tokë bujqësore në pronësi ose të marr më qira si dhe numri minimal i fidaneve që fermeri duhej të prodhonte gjatë vitit 2015 ishte 5,000 fidane. Pagesa ishte e ndryshme varësisht nga numri i fidanëve. Fermerët që prodhonin 5,000-40,000 fidane të pemëve drufrutore janë mbështetur me nga 0.20 €/fidanë, mbi 40,000 fidane të pemëve drufrutore janë mbështetur me nga 0.15/fidanë dhe fermerët që kanë kultivuar mbi 5,000 fidane të hardhisë së rrushit me nga 0.10 €/fidanë. Buxheti i planifikuar për subvencionimin e materialit fidanor ka qenë 0.1 mil. €.

7. Pagesa direkte për perime në fushë të hapur - Sipërfaqja minimale e pranueshme ishte 0.50 ha/fermer dhe fermeri përfitoi 300 €/ha. Buxheti i planifikuar për subvencionimin e perimeve në fushë të hapur ka qenë 2 mil. €.
8. Pagesat direkte për pemishte ekzistuese - Sipërfaqja minimale e pranueshme ishte 0.50 ha për fermerët kultivues të pemëve drufrutore dhe 0.25 ha për kultivuesit e pemëve të imëta. Subvencionimi ishte 400 €/ha dhe buxheti i planifikuar për subvencionim të pemishteve ekzistuese ishte 1.1 mil. €.
9. Pagesa direkte për lopë dhe buallica qumëshlore - Fermeri është dashur të mbarështojë së paku 5 lopë ose buallica qumëshlore ose 5 krerë së bashku. Subvencionimi ishte 70 €/krerë. Buxheti i planifikuar ka qenë 3.08 mil. €.
10. Pagesa direkte për delet dhe dhitë - Fermeri është dashur të mbarështojë së paku 30 krerë dele dhe 20 krerë dhi qumëshlore në prodhimtari aktive të qumështit. Pagesa për krerë ishte 15 € dhe buxheti i planifikuar ishte 1.808 mil. €.
11. Pagesa direkte për bletari - Fermeri është dashur të mbarështoj së paku 30 shoqëri bletësh (koshere) dhe ato mund t'i ketë të vendosura maksimum në 3 bletishte. Pagesa për koshere ishte 10 €, ndërsa në rast se fermeri është i certifikuar për prodhimtari organike pagesa ishte 15 €/koshere. Buxheti i planifikuar për subvencionimin e sektorit të bletarisë ishte 0.775 mil. €.
12. Pagesa direkte për qumështin sipas kategorive të cilësisë - Fermeri është dashur të dorëzoj së paku 1,500 litra qumësht në qumëshlore të licencuar brenda periudhës tremujore (sipas tremujorëve të vitit kalendarik). Fermeri përfitoi 0.06 €/litër për qumështin e klasës ekstra, 0.04 €/litër për qumështin e klasës së I-rë dhe 0.02 €/litër për qumështin e klasës së II-të. Buxheti i planifikuar ishte 1.5 mil. €.
13. Pagesa direkte për pula vojse - Fermeri është dashur të mbarështojë së paku 2,000 pula vojse në të gjitha fazat e prodhimtarisë aktive të vezëve. Janë mbështetur zogëzat nga 18 javë dhe pulat vojse në prodhimtari aktive. Fermeri përfitoi 0.50 €/pulë vojse në rast se kishte 2,000 deri në 10,000 pula vojse dhe 0.40 €/ pulë vojse kur kishte mbi 10,000. Buxheti i planifikuar ishte 0.237 mil. €.
14. Pagesa direkte për dosa në riprodhim - Fermeri është dashur të mbarështoj së paku 2 dosa për riprodhim aktiv në të gjitha fazat e riprodhimit. Fermeri përfitoi 20 €/ krerë dhe buxheti total i planifikuar për mbështetjen e sektorit të derrarisë ishte 0.05 mil. €.
15. Pagesa direkte për therrjet e raportuara të gjedhit - Përfitues ishin fermerët që mbarështojnë gjedhe të identikuara me matrikul të Republikës të Kosovës dhe që i therrin në therrtore të licencuara nga AUV për kategoritë e cilësisë A, B, C dhe D, e në të njejtën kohë përfitues ishin edhe thertoret e licencuara në kategoritë e cekura më lartë. Subvencionimi ishte 30 €/therrje dhe kjo pagesë i'u realizua therrtores e cila ishte e obliguar që 20 € t'ia paguante fermerit në momentin e therrjes dhe 10 € i mbëten therrtores për shërbimin e therrjes të cilin e kreua. Buxheti i planifikuar për therrjet e raportuara të gjedhit ishte 0.75 mil. €.

Në vitin 2015 totali i mbështetjes përmes pagesave direkte ishte 21.4 mil. €. Krahasuar me vitin paraprak mbështetja përmes pagesave direkte është rritur për 40%. Në përgjithësi në vitin 2015 përveç mbështetjes përfarën e grurit, lulediellin, shpezët dhe vreshtat që shënuan një rënie të lehtë, subvencionet në të gjitha kategoritë e tjera janë rritur, e kjo së bashku me subvencionet që kanë filluar të aplikohen për herë të parë në vitin 2015 ndikuan në rritjen e përgjithshme të subvencioneve.

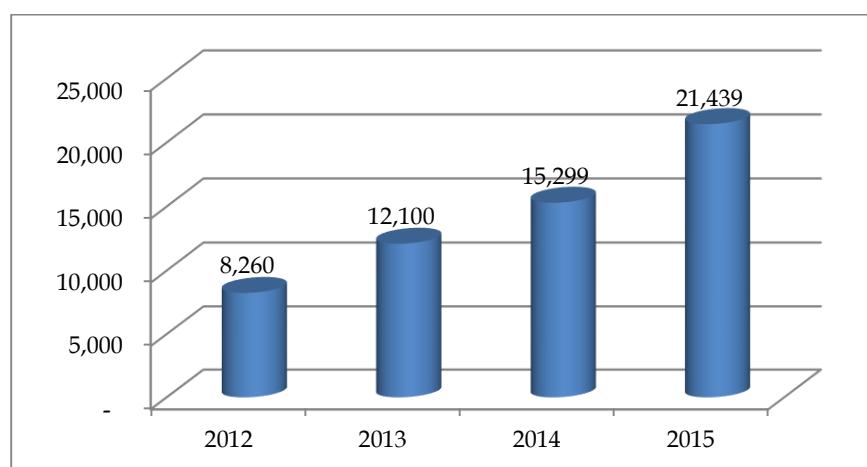
Tabela 78: Pagesat direkte 2012-2015

	2012	2013	2014	2015
Grurë	3,795,094	5,824,268	5,555,218	6,417,047
Farë gruri	25,020	63,720	107,391	86,063
Misër	575,459	943,028	1,268,719	2,735,462
Luledielli	73,711	41,439	44,853	20,322
Vreshta	-	1,124,516	2,290,783	2,046,167
Perime në fushë të hapur	-	-	1,026,735	1,564,692
Pemishte ekzistuese	-	-	-	692,256
Lopë qumështore	2,104,800	2,105,950	2,211,750	3,790,990
Dele dhe dhi	1,327,450	1,159,720	1,210,120	1,921,365
Bletë	358,610	500,660	777,610	1,129,580
Shpezë	-	240,305	231,648	210,868
Dosa	-	-	6,220	11,240
Qumësht	-	-	491,884	711,644
Therrje të raportuara të gjedhit	-	-	-	2,520
Fidane	-	96,264	75,791	98,522
Gjithsej	8,260,144	12,099,869	15,298,721	21,438,737

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Në periudhën 2012-2015 subvencionet janë rritur në vazhdimësi, nga 8.3 mil. € sa ishin në vitin 2012 kanë arritur në 21.4 mil. € në vitin 2015. Nga totali i përgjithshëm i mbështetjes në vitin 2015 shuma më e madhe ishte ndarë për grurin (30%), pasuar nga lopët qumështore (18%), misri (13%), vreshtat (10%), dele dhe dhite (9%) dhe pjesa tjetër prej 20% tek sektorët e tjere.

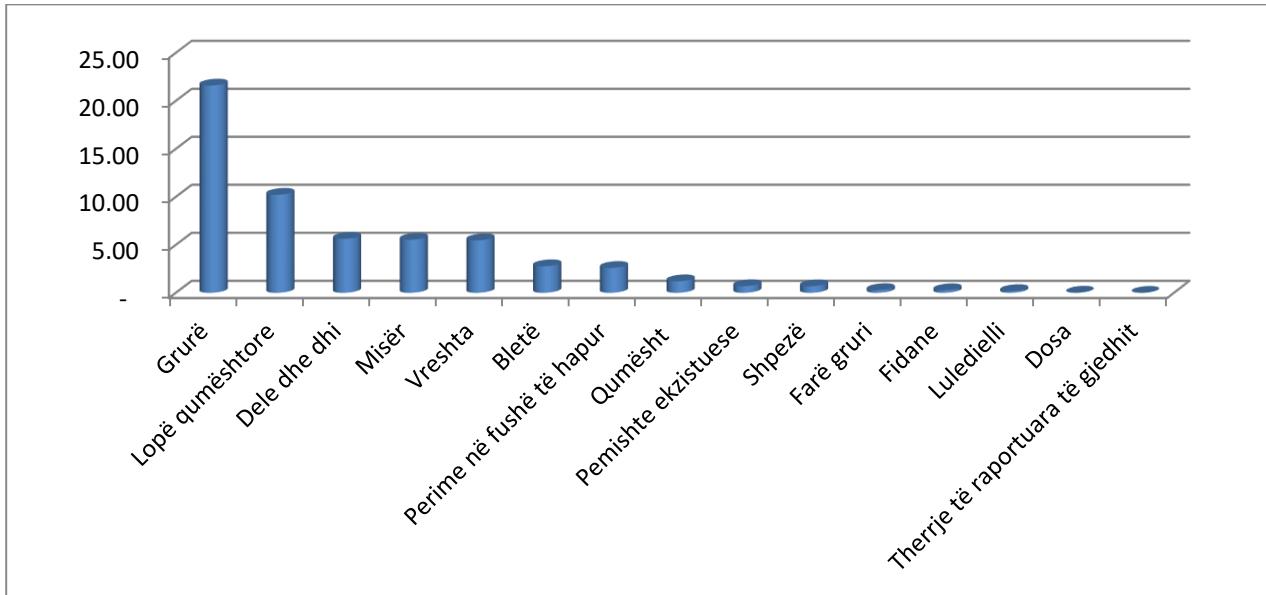
Figura 29: Pagesat direkte 2012-2015, në 1000 €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Në periudhën 2012-2015 shpërndarja e pagesave direkte është si në figurën më poshtë. Shuma më e madhe e subvencioneve ishte ndarë për grurin pasuar nga lopët qumështore, delet dhe dhitë, misri dhe vreshtat duke qenë se këta sektor kanë filluar të mbështetën pothuajse që nga fillimi kur pagesat direkte kanë filluar të aplikohen, për dallim nga sektorët e tjera që kanë filluar të mbështeten më vonë apo edhe janë mbështetur më herët por sipërfaqja e kultivuar dhe numri i fermerëve aplikues ka qenë më i vogël.

Figura 30: Pagesat direkte sipas sektorëve 2012-2015, në mil. €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Buxheti i planifikuar për implementimi e programit të zhvillimit rural për vitin 2015 ka qenë 20 mil. €. Pjesë e programit të zhvillimit rural në vitin 2015 kanë qenë këto masa:

- Masa 101: Investimet në asetet fizike dhe ekonomitë bujqësore (11 mil. €);
- Masa 103: Investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin e produkteve bujqësore dhe atyre të peshkatarisë (5 mil. €);
- Masa 302: Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve (1.5 mil €);
- Masa 303: Përgaditja dhe zbatimi i strategjive për zhvillim lokal - LIDER (0.3 mil. €);
- Masa 501: Asistenca teknike (0.2 mil. €);
- Masa: Ujitjen e tokave bujqësore (2 mil. €);

5.2 Pagesat direkte/subvencionet

Në vitin 2015 MBPZHR vazhdoi subvencionimin e fermerëve përmes pagesave direkte. Fermerët që u mbështetën përmes këtyre pagesave janë fermerë që merren me kultivimin e grurit, misrit, farës së grurit, lullediellit, vreshtave, perimeve në fushë të hapur dhe për herë të parë filloi edhe subvencionimi i pemishteve ekzistuese. Në sektorin e blegtorisë përveç lopëve qumështore, deleve, dhive, bletëve, shpezëve, dosave, qumështit sipas cilësisë nga ky vit kanë filluar të subvencionohen edhe therjet e raportuara të gjedhit. Sa i përket inputeve ka vazhduar subvencionimi i materialit fidanor për pemë drufrutore dhe hardhinë e rrushit mbi nënshartesa vegjetative.

5.2.1 Pagesat direkte për kulturat bujqësore

Në vitin 2015 shuma totale e pagesave direkte për kultura bujqësore ka shënuar rritje për 58% krahasuar me vitin 2014. Shuma totale e pagesave direkte për kultura bujqësore në vitin 2015 ishte 13.6 mil. €, ku pjesëmarrjen më të madhe e kishte gruri, pasuar nga misri, vreshtat, perimet në fushë të hapur, pemishtet ekzistuese etj. Pagesat për ha kanë ndryshuar tek disa kultura si: gruri, fara e grurit dhe lulledielli, ndërsa për herë të parë ka filluar edhe subvencionimi i pemishteve ekzistuese. Subvencionimi i pemishteve ekzistuese është bërë edhe për femrerët kultivues të pemëve drufrutore edhe të atyre që kultivojnë pemë të imëta. Në total pagesat direkte për kultura bujqësore kanë pjesëmarrje prej 63% në totalin e pagesave direkte për vitin 2015.

Tabela 79: Pagesat direkte sipas sektorëve, 2012-2015

		2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/2014 në %
Grurë	Numri i aplikuesve	9,604	11,758	11,871	11,032	-7
	Numri i përfituesve	8,841	10,686	10,579	10,298	-3
	Numri i ha të paguar	37,951	46,594	44,442	42,780	-4
	Pagesa për ha	100	125	125	150	20
	Shuma totale e paguar	3,795,094	5,824,268	5,555,218	6,417,047	16
Farë gruri	Numri i aplikuesve	10	27	16	17	6
	Numri i përfituesve	10	27	16	11	-31
	Numri i ha të paguar	250	850	511	344	-33
	Shuma totale e paguar	25,020	63,720	107,391	86,063	-20
Misër	Numri i aplikuesve	2,346	3,858	6,134	8,278	35
	Numri i përfituesve	2,209	3,626	5,413	7,574	40
	Numri i ha të paguar	5,755	9,430	12,687	18,236	44
	Pagesa për ha	100	100	100	150	50
	Shuma totale e paguar	575,459	943,028	1,268,719	2,735,462	116
Vreshta	Numri i aplikuesve	-	2,579	2,995	2,914	-3
	Numri i përfituesve	-	2,556	2,995	2,806	-6
	Numri i ha të paguar	-	2,791	2,435	2,456	1
	Pagesa për ha	-	500/200	1000/300	1000/300	
	Shuma totale e paguar	-	1,124,516	2,290,783	2,046,167	-11
Luledielli	Numri i aplikuesve	32	31	15	7	-53
	Numri i përfituesve	29	29	13	4	-69
	Numri i ha të paguar	737	414	449	135	-70
	Pagesa për ha	100	100	100	150	50
	Shuma totale e paguar	73,711	41,439	44,853	20,322	-55
Perime në fushë të hapur	Numri i aplikuesve	-	-	1,870	4,717	152
	Numri i përfituesve	-	-	1,548	4,268	176
	Numri i ha të paguar	-	-	3,422	5,216	52
	Pagesa për ha	-	-	300	300	0
	Shuma totale e paguar	-	-	1,026,735	1,564,692	52
Pemishte ekzistuese	Numri i aplikuesve	-	-	-	1,796	-
	Numri i përfituesve	-	-	-	1,578	-
	Numri i ha të paguar	-	-	-	1,731	-
	Pagesa për ha	-	-	-	400	-
	Shuma totale e paguar	-	-	-	692,256	-

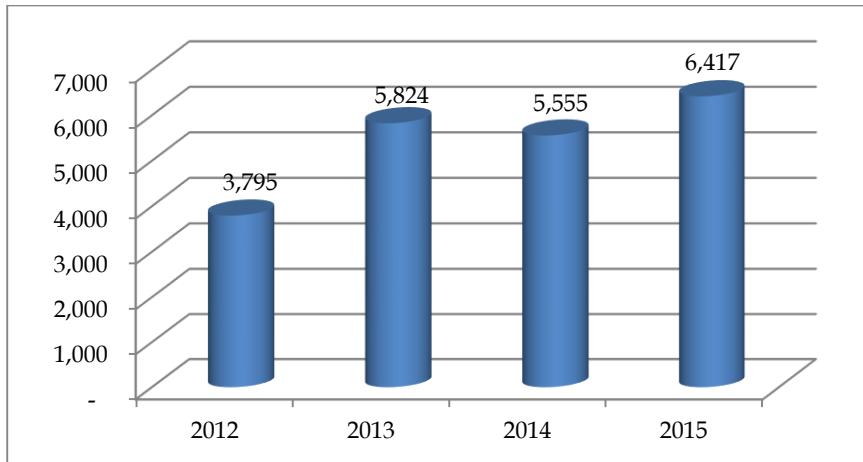
Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Gruri

Pagesat direkte për grurë kanë ndryshuar nga 125 €/ha sa ishin në vitin 2014, në 150 €/ha në vitin 2015. Kjo ka bërë që shuma totale e paguar për grurë të rritet për 15.5% edhe përkundër faktit se numri i ha të subvencionuar është ulur për 4%. Numri i fermerëve aplikues është ulur për 7%, ndërsa i atyre përfitues për 3%, që rezulton me përqindje më të vogël të fermerëve të refuzuar në vitin 2015 për 4.2 pikë përqindje krahasuar me vitin paraprak. Përfitues kanë qenë fermerët që kanë kultivuar së paku 2 ha me grurë. Mesatarja e sipërfaqes së subvencionuar për një përfitues ka qenë 4.15 ha, ndërsa më e larta, përkatësisht mbi 5 ha

ka qenë në komunën e Obiliqit, Fushë Kosovës dhe Ferizajit. Tek aplikuesit të cilët sipërfaqja me të cilën kanë aplikuar ka qenë mbi 5 ha, kontrolli në teren është kryer në masë 100% ndërsa tek ata që kanë aplikuar me sipërfaqe prej 2-5 ha kontrolli ka qenë në masë 40% apo edhe më i lartë në raste kur ajo është parë e nevojshme. Shuma totale e pagesave direkte për grurë në vitin 2015 ishte 6.4 mil €.

Figura 31: Pagesat direkte për grurë 2012-2015, në 1000 €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Nga totali i numrit të fermerëve aplikues, 91% kanë qenë përfitues. Përqindje më e lartë e fermerëve përfitues prej 95% të aplikuesve ka qenë në regjionin e Prishtinës dhe Gjilanit. Sipërfaqja mesatare e subvencionuar për një fermer ka qenë 4.2 ha, dhe ka variuar varësisht nga regjioni, ku më e ulëta ka qenë në regjionin e Prizrenit me 3.6 ha ndërsa më e larta në regjionin e Ferizajit me 4.8 ha.

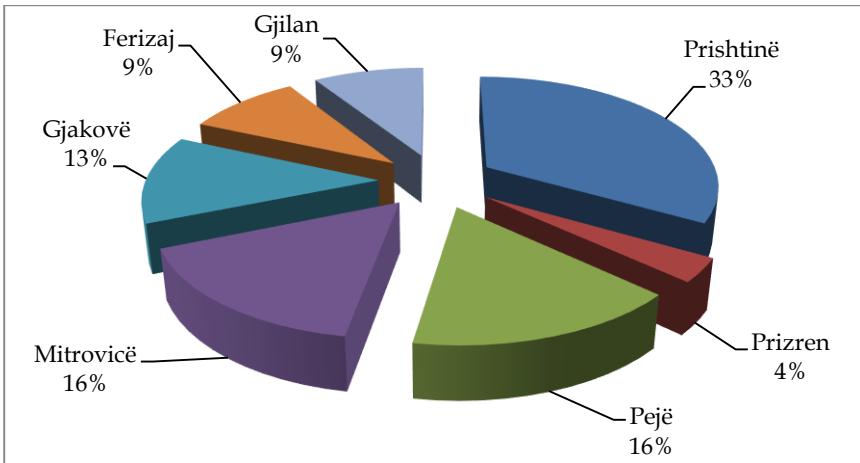
Tabela 80: Pagesat direkte për grurë sipas regjionit, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i Aplikuesve	Nr. i fermerëve përfitues	Sipërfaqja e subvencionuar (ha)	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	3,542	3,370	14,249	2,137,386
2	Prizren	448	409	1,482	222,252
3	Pejë	1,569	1,469	6,803	1,020,474
4	Mitrovicë	2,020	1,813	6,906	1,035,887
5	Gjakovë	1,456	1,339	5,474	821,069
6	Ferizaj	884	839	3,994	599,109
7	Gjilan	1,113	1,059	3,872	580,871
Gjithsej		11,032	10,298	42,780	6,417,047

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Sa i përket sipërfaqes së grurit të subvencionuar prin regjioni i Prishtinës me 33%, pasuar nga Mitrovica dhe Peja me nga 16%, Gjakova me 13% dhe regjionet e tjera me 22%. Shpërndarja e pagesave nëpër regjione ka qenë pothuajse e njejtë edhe në vitin paraprak

Figura 32: Sipërfaqja e subvencionuar për grurë sipas regjionit, në vitin 2015

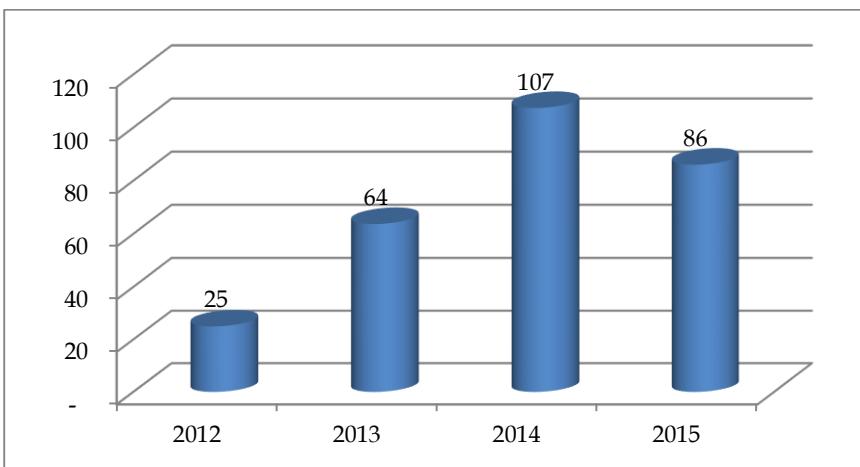

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Farë gruri

Fara e grurit ka filluar të subvencionohet për herë të parë në vitin 2012. Në periudhën 2012-2015 shuma totale e pagesave direkte për farë gruri ka qenë 282,194 €. Në vitin 2015 pagesat direkte për ha të mbjellur me farë gruri janë rritur në krahasim me vitin paraprak për 11%, nga 225 €/ha sa ishte në vitin 2014 në 250 €/ha. Numri i ha të subvencionuar është zvogëluar për 33% e kjo ka ndikuar që edhe shuma totale e pagesave të jetë më e ulët edhe përkundër faktit se pagesa për ha është ngritur.

Figura 33: Pagesat direkte për farë gruri 2012-2015, në 1000 €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Sipërfaqja mesatare për të cilën ka përfituar një fermer kultivues i farës së grurit ka qenë rreth 31.3 ha. Më e larta ka qenë në regjionin e Pejës (33.5 ha) ku edhe është e koncentruar prodhimtaria e farës së grurit, kryesisht në komunën e Klinës dhe Istogut, ndërsa sipërfaqja më e ulët për një përfitues ka qenë në regjionin e Gjakovës me 21 ha. Numri i fermerëve aplikues ka qenë 17 nga të cilët 65% kanë përfituar nga 250 €/ha të kultivuar me farë gruri

ndërsa ata të cilët nuk i kanë plotësuar kriteret për prodhim të farës janë refuzuar dhe u janë paguar nga 150 € si subvencion për grurë.

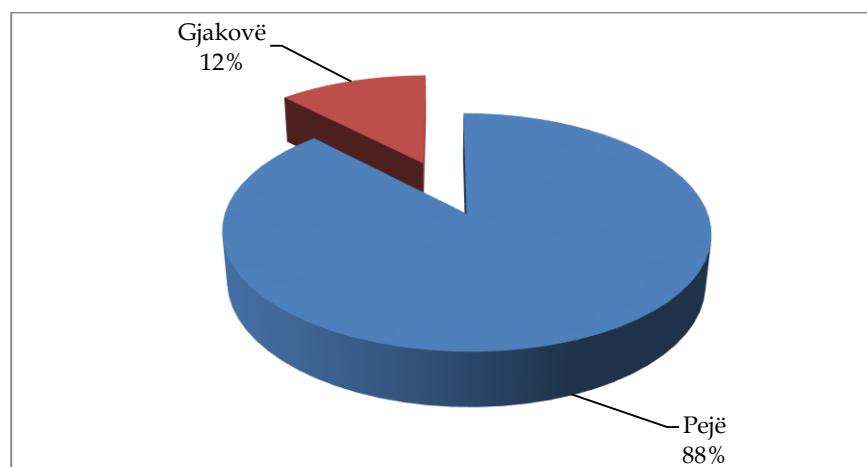
Tabela 81: Pagesat direkte për farë gruri sipas regjionit, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i fermerëve përfitues	Sipërfaqja e subvencionuar (ha)	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	-	-	-
2	Prizren	-	-	-
3	Pejë	9	302	75,593
4	Mitrovicë	-	-	-
5	Gjakovë	2	42	10,470
6	Ferizaj	-	-	-
7	Gjilan	-	-	-
	Gjithsej	11	344	86,063

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Shuma totale e pagesave direkte për farë gruri në vitin 2015 ka qenë 86,063 €. Regjionet të cilët janë mbështetur kanë qenë regjioni i Pejës dhe Gjakovës ndërsa në regjionet e tjera nuk ka pasur fare aplikues.

Figura 34: Sipërfaqja e subvencionuar për farë gruri sipas regjionit, në vitin 2015

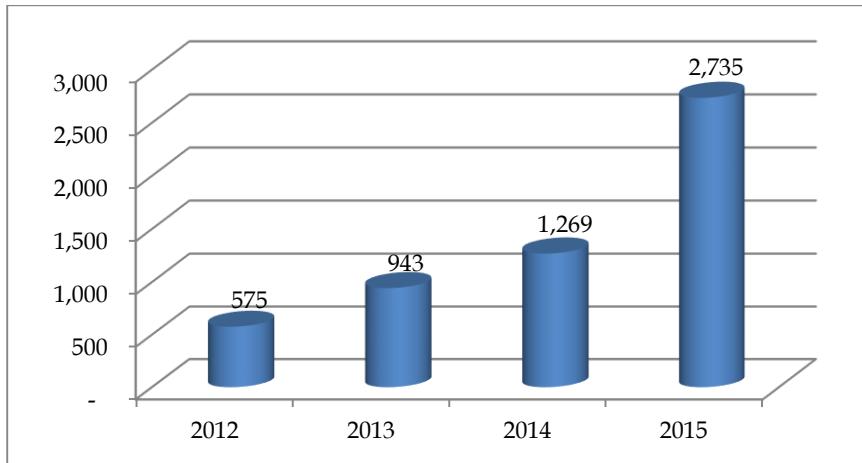

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Misri

Në vitin 2015 numri i hektarëve të kultivuar me misër e që janë subvencionuar është trefishuar krahasuar me vitin 2012 kur misri ka filluar për herë të parë të subvencionohet. Fillimisht pagesa për ha ka qenë në vlerë prej 100 € për tu ngritur në vitin 2015 në 150 €/ha. Përfitues kanë qenë të gjithë fermerët që kanë kultivuar së paku 1 ha me misër. Kontrolla në teren është zhvilluar në masën 60% me përjashtim të atyre që kanë aplikuar për sipërfaqe më të madhe se 5 ha e që janë kontrolluar në masë 100%. Në vitin 2015 shuma e pagesave direkte për misër ka qenë 2.7 mil. €, 116% më e lartë sesa në vitin 2014, e kjo si rezultat i rritjes së pagesës për hektarë por edhe rritjes së numrit të ha të subvencionuar.

Figura 35: Pagesat direkte për misër 2012-2015, në 1000 €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Në vitin 2015 janë subvencionuar 18,236 ha të kultivuar me misër që në krahasim me vitin paraprak ka qenë një ngritje prej 44%. Përqindja e fermerëve të refuzuar ka qenë 8.5%, mirépo kjo ka ndryshuar varësisht nga regjioni ku përqindja më e lartë e refuzimit ka qenë në regjionin e Prizrenit me 11% që njëherit është edhe regjioni që karakterizohet me sipërfaqen më të ulët të subvencionuar me misër. Sipërfaqja mesatare për të cilën ka përfituar një fermer ka qenë 2.4 ha dhe ajo ka variuar nga 1.8 ha në regjionin e Prizrenit deri në 2.7 ha në regjionin e Pejë dhe Ferizajit.

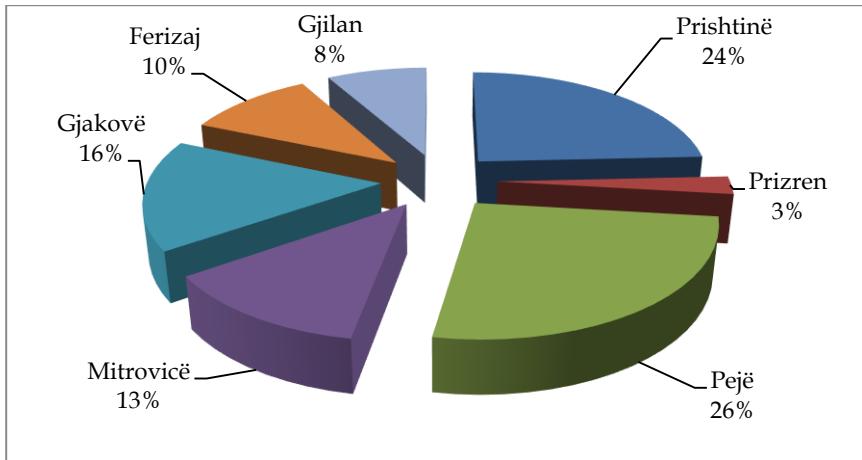
Tabela 82: Pagesat direkte për misër sipas regjionit, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i Aplikuesve	Nr. i fermerëve përfitues	Sipërfaqja e subvencionuar (ha)	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	2,127	1,916	4,422	663,339
2	Prizren	295	262	470	70,545
3	Pejë	1,892	1,750	4,733	709,920
4	Mitrovicë	1,181	1,063	2,289	343,341
5	Gjakovë	1,320	1,229	2,930	439,568
6	Ferizaj	751	695	1,898	284,657
7	Gjilan	712	659	1,494	224,093
Gjithsej		8,278	7,574	18,236	2,735,462

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Shikuar në aspektin e shpërndarjes regionale, 50% e subvencioneve kanë qenë në regjionin e Pejës dhe Prishtinës, pasuar nga regjioni i Gjakovës (16%), Mitrovicës (13%) dhe pjesa tjetër në regjionet Ferizaj, Gjilan dhe Prizren.

Figura 36: Sipërfaqja e subvencionuar me misër sipas regjionit, në vitin 2015

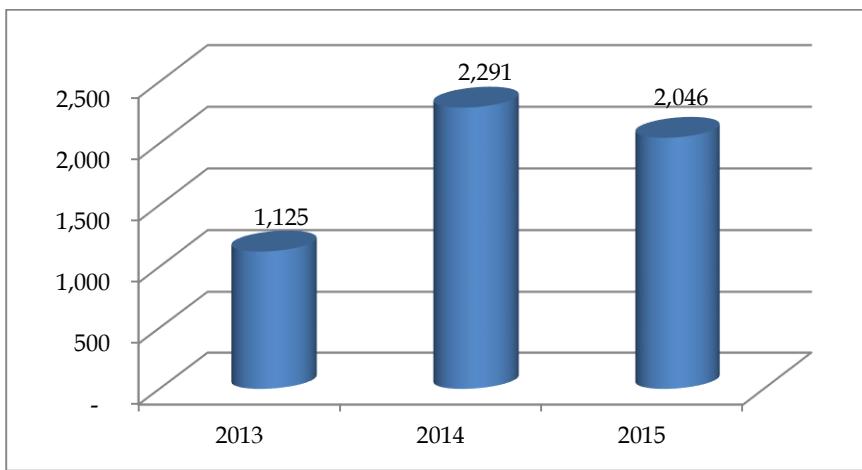

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Vreshta

Në vitin 2015 pagesat direkte për vreshta janë ulur për 11%, e kjo jo si rezutat që sipërfaqja e subvencionuar ka qenë më e ulët apo se ka ndryshuar pagesa për hektarë, por mund të jetë që numri i fermerëve që kanë pasur mbi 100 ha të kultivuar me vreshtë është rritur dhe subvencioni për këta fermerë ka qenë në vlerë prej 300 € për dallim nga ata që kishin prej 0.10 deri në 100 ha që përfitonin subvencion në vlerë prej 1,000 €. Arsyё tjetër mund të jetë se fermerët aplikues që kanë pasur numër të madh të ha me vreshta janë refuzuar për shkaqe të ndryshme që nuk lidhen direkt me kultivim të rrushit por mund të kenë qenë pjesë e listës së fermerëve të sanksionuar për tri vite gjatë aplikimit për kultura të tjera.

Figura 37: Pagesat direkte për vreshta 2013-2015, në 1000 €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Shuma totale e pagesave direkte për vreshta në vitin 2015 ishte 2,046 mijë €. Mesatarja e ha të subvencionuar për një fermer ishte 0.88 ha dhe kjo ka ndryshuar varësisht nga regjioni nga 0.33 ha në regjionin e Mitrovicës deri në 1.07 në regjionin e Gjakovës. Për dallim nga viti 2014 që nuk kishte fare fermerë të refuzuar, në vitin 2015 ishin 108 fermerë e kjo kryesisht si

rezultat i ndëshkimeve të marra gjatë aplikimit për kultura të tjera bujqësore. Numri më i madh i të refuzuarve ka qenë në Komunën e Rahovecit (64 fermerë), Suharekës (21 fermerë) dhe Prizrenit (10 fermerë), pasuar nga komunat e tjera me gjithsej 13 fermerë të refuzuar.

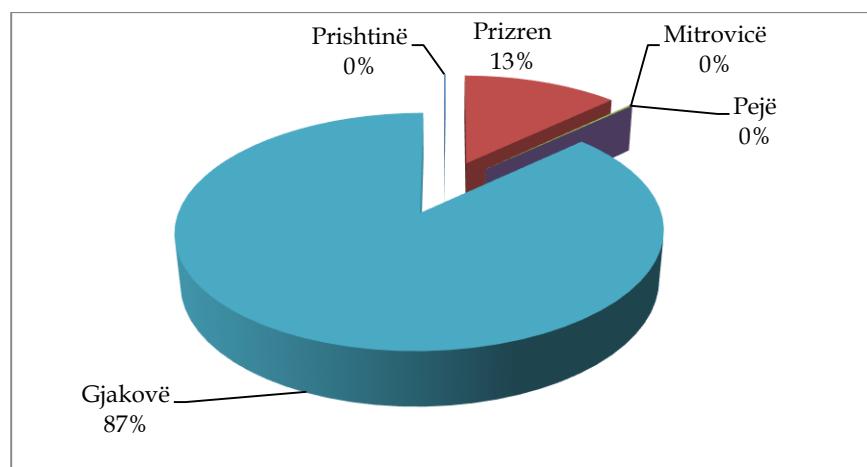
Tabela 83: Pagesat direkte për vreshta sipas regjionit, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i Aplikuesve	Nr. i fermerëve përfitues	Sipërfaqja e subvencionuar (ha)	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	9	8	2.76	2,760
2	Prizren	832	797	312.42	312,420
3	Pejë	6	5	4.97	4,970
4	Mitrovicë	1	1	0.33	330
5	Gjakovë	2,066	1,995	2,135.25	1,725,687
6	Ferizaj	-	-	-	-
7	Gjilan	-	-	-	-
	Gjithsej	2,914	2,806	2,456	2,046,167

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Pjesa më e madhe e mbështetjes është në regjionin e Gjakovës më pjesëmarrje 86.9%, pasuar nga Prizreni me 12.7% dhe Prishtina, Peja dhe Mitrovica me më pak se 1%.

Figura 38: Sipërfaqja e subvencionuar me vreshta sipas regjionit, në vitin 2015

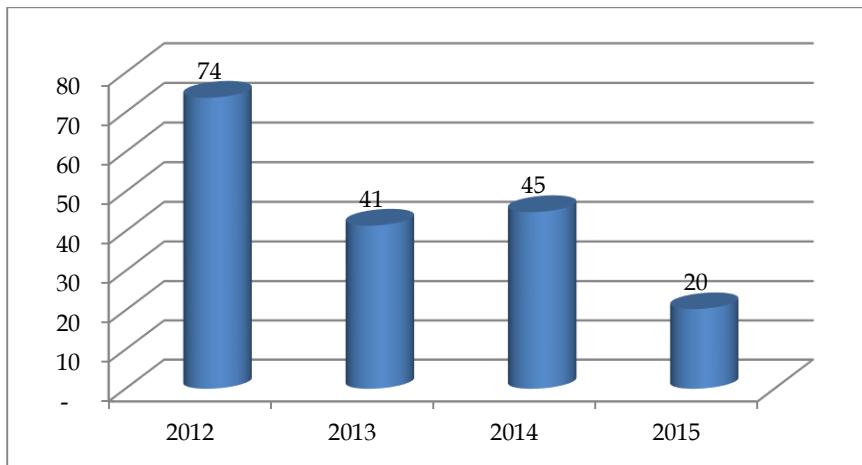

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Luledielli

Sipërfaqja e kultivuar me luledielli në Kosovë është mjaft e vogël andaj edhe kërkesa për subvencionim të kësaj kulturë është e ulët. Shuma më e madhe e pagesave ka qenë në vitin 2012, kur ka filluar për herë të parë subvencionimi i kulturave vajore e kjo me qëllim që të sigurohet lënda e parë për industrinë përpunuese. Në vitin 2015 pagesat direkte për luledielli janë zvogëluar 55% krahasur me vitin 2014 edhe për kundër faktit që pagesa për ha është rritur në 150 € nga 100 € sa ishte në periudhën 2012-2014.

Figura 39: Pagesat direkte për luledielli 2012-2015, në 1000 €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Në vitin 2015 kanë qenë 7 fermerë që kanë aplikuar për subvencione për luledielli, dhe nga këta 7 fermerë, 4 kanë përfituar për sipërfaqe prej 135 ha. Përfitues ka pasur vetëm në dy regjione, përkatësisht në atë të Prishtinës dhe Pejës. Sipërfaqja e subvencionuar është ulur dukshëm (70%) nga 449 ha sa ishte në vitin 2014 në vetëm 135 ha në vitin 2015.

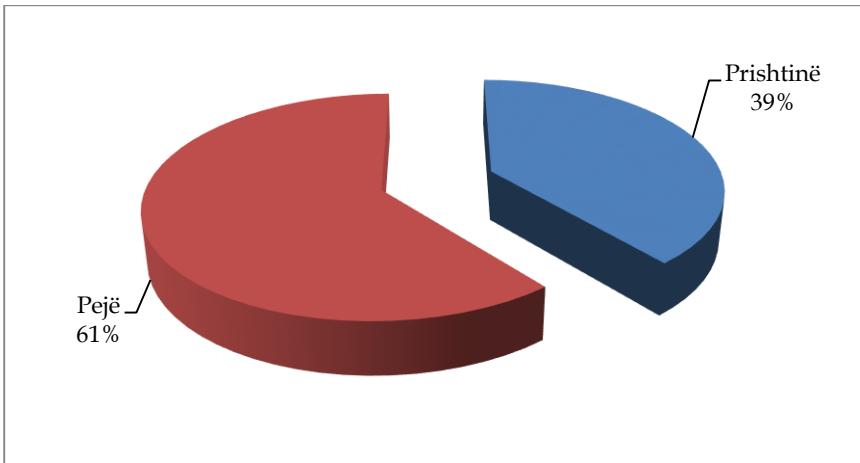
Tabela 84: Pagesat direkte për luledielli sipas regjionit, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i fermerëve përfitues	Sipërfaqja e subvencionuar (ha)	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	3	53	7,920
2	Prizren	-	-	-
3	Pejë	1	83	12,402
4	Mitrovicë	-	-	-
5	Gjakovë	-	-	-
6	Ferizaj	-	-	-
7	Gjilan	-	-	-
	Gjithsej	4	135	20,322

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Nga totali i pagesave direkte 61% kanë qenë në regjionin e Pejës dhe 39% në regjionin e Prishtinës. Shpërndarja regionale është shumë më e ndryshme nga ajo që ka qenë në vitin 2014, ku pjesa më e madhe e mbështetjes ishte në regjionin e Prishtinës (59%), pasuar nga Peja (27%) dhe Mitrovica (14%).

Figura 40: Sipërfaqja e subvencionuar me luledielli sipas regjionit, në vitin 2015

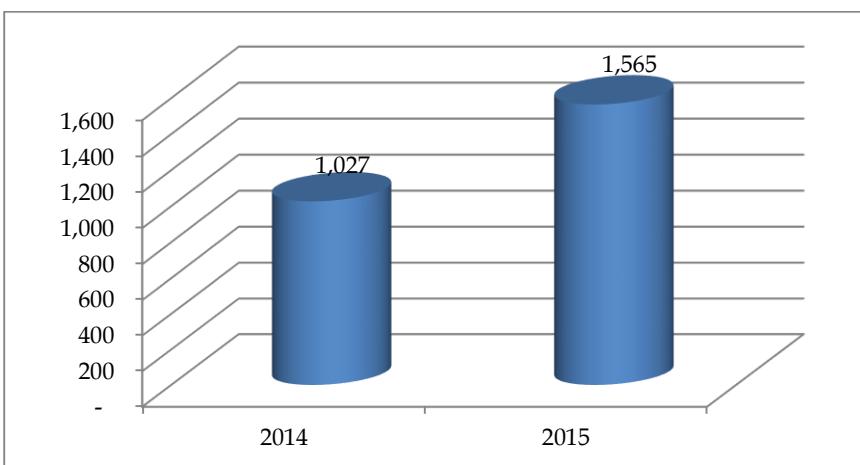

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Perime në fushë të hapur

Në vitin 2015, që është viti i dytë i subvencionimit të perimeve në fushë të hapur, sipërfaqja e subvencionuar është dyfishuar nga 3,442 ha sa janë subvencionuar në vitin 2014 në 5,216 ha në vitin 2015. Pagesa për hektarë ka mbetur e njejtë në vlerë prej 300 € dhe janë subvencionuar 23 kultura perimore. Nga sipërfaqja e subvencionuar më së shumti ka pasur sipërfaqe të kultivuar me spec, shalqi dhe patate.

Figura 41: Pagesa direkte për perime në fushë të hapur 2014-2015, në 1000 €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Shuma totale e pagesave direkte për perime në fushë të hapur në vitin 2015 ishte 1.56 mil. €. Sipërfaqja mesatare për të cilën ka përfituar një fermer ka qenë 1.22 ha dhe kjo ka ndryshuar varësisht nga regjioni, nga 0.68 në regjionin e Prizrenit deri në 1.35 ha në regjionin e Prishtinës. Nga totali i numrit të aplikuesve përqindja e fermerëve të refuzuar ka qenë 9.5%, mirëpo edhe kjo ka ndryshuar nga regjioni në regjion. Më përqindje më të lartë të fermerëve të refuzuar janë karakterizuar regjionet Prizren, Prishtinë dhe Gjilan ndërsa numrin më të vogël të të refuzuarve në raport me numrin e fermerëve aplikues e ka pasur regjioni i Pejës.

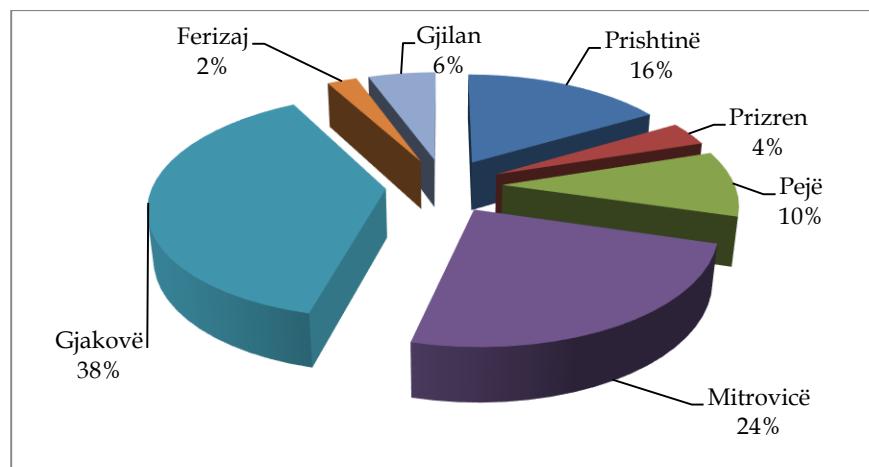
Tabela 85: Pagesat direkte për perime në fushë të hapur sipas regjionit, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i Aplikuesve	Nr. i fermerëve përfitues	Sipërfaqja e subvencionuar (ha)	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	741	634	858	257,529
2	Prizren	338	272	184	55,104
3	Pejë	455	431	499	149,553
4	Mitrovicë	444	417	1,270	380,961
5	Gjakovë	2,346	2,165	1,989	596,730
6	Ferizaj	140	129	128	38,358
7	Gjilan	253	220	288	86,457
	Gjithsej	4,717	4,268	5,216	1,564,692

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Në aspektin e shpërndarjes regionale pjesa më e madhe e mbështetjes (78%) ka qenë në tri regjione: Gjakovë, Mitrovicë dhe Prishtinë ndërsa pjesa tjeter në regjione të tjera ku me sipërfaqe më të ulët të perimeve janë karakterizuar regjioni i Prizrenit dhe Ferizajit. Nga numri i përgjithshëm i komunave, në 8 komuna nuk ka pasur fare aplikues ndërsa komunat të cilat përbëjnë 55% të sipërfaqes së subvencionuar janë komuna e Rahovecit dhe komuna e Vushtrrisë.

Figura 42: Sipërfaqja e subvencionuar me perime në fushë të hapur sipas regjionit, në vitin 2015

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Pemishtet ekzistuese

Subvencionimi i pemishteve ekzistuese ka filluar të bëhet për herë të parë në vitin 2015. Subvencionimi ka qenë 400 €/ha dhe janë subvencionuar 1,578 fermerë nga 1,796 sa kanë aplikuar. Sipërfaqja mesatare për të cilën ka përfituar një fermer ka qenë 1.10 ha, e kjo ka ndryshuar duke u nisur nga regjioni i Ferizajit me 0.88 ha/fermer e deri në 1.43 ha në regjionin e Gjilanit. Përqindja e fermerëve të refuzuar ka qenë më e lartë në regjionin e Prizrenit dhe Gjakovës ndërsa më e ulëta në regjionin e Gjilanit dhe Ferizajit. Shuma totale e pagesa direkte për pemishte ekzistuese ka qenë 692 mijë €.

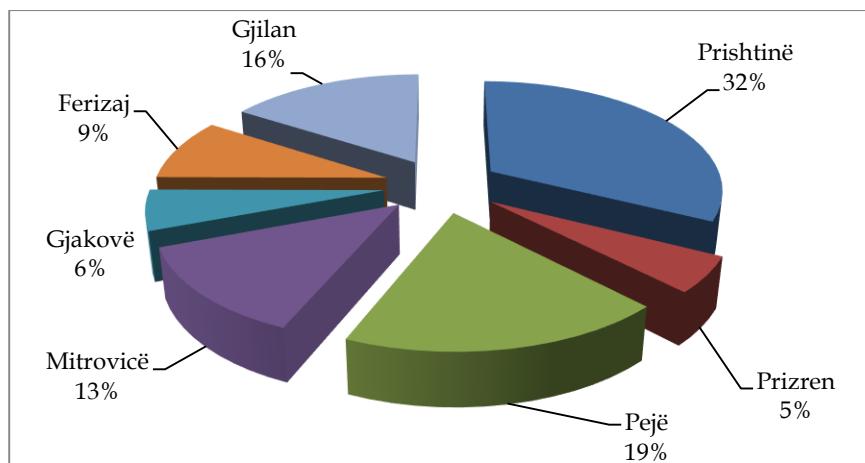
Tabela 86: Pagesat direkte për pemishte ekzistuese sipas regjionit, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i Aplikuesve	Nr. i fermerëve përfitues	Sipërfaqja e subvencionuar (ha)	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	562	492	561	224,564
2	Prizren	125	100	90	35,808
3	Pejë	304	271	324	129,464
4	Mitrovicë	288	248	224	89,472
5	Gjakovë	119	96	101	40,516
6	Ferizaj	196	178	156	62,412
7	Gjilan	202	193	275	110,020
	Gjithsej	1,796	1,578	1,731	692,256

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Janë subvencionuar 13 kultura pemëtare dhe më së shumti sipërfaqe të subvencionuar ka pasur në regjionin e Prishtinës (32%), pasuar nga Peja (19%), Gjilan (16%), Mitrovica (13%) dhe regionet e tjera me 20%

Figura 43: Sipërfaqja e subvencionuar me pemishte ekzistuese sipas regjionit, në vitin 2015

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

5.2.2 Pagesat direkte për blegtori dhe qumësht

Në vitin 2015 vlera e pagesave direkte për sektorin e blegtorisë ka arritur në 7.8 mil. € apo 58% më e lartë sesa në vitin paraprak. Subvencionet për njësi kanë ndryshuar për lopë qumështore, dele, dhi dhe pula ndërsa në rastet e tjera kanë mbetur të njejtë sikur edhe më herët. Nga totali i mbështetjes pjesa më e madhe prej 49% ka qenë mbështetje për lopët qumështore, pasuar nga delet dhe dhittë me 25%, sektori i bletarisë me 15%, qumështi 9%, shpeztaria 3% dhe më së paku ka përfituar sektori i derrërisë sepse ky edhe është një sektor jo shumë i zhvilluar dhe kërkesa për konsum është shumë e vogël e gjithashtu shumë e vogël ka shkuar edhe për mbështetje të therrjeve të raportuara të gjedhit duke qenë se është formë e re e mbështetjes dhe nuk ka pasur shume aplikues. Në total pagesat direkte për kultura bujqësore kanë pjesëmarrje prej 37% në totalin e pagesave direkte për vitin 2015.

Tabela 87: Pagesat direkte sipas sektorëve, 2012-2015

		2012	2013	2014	2015	Ndryshimi 2015/2014 në %
Lopë qumështore	Numri i aplikuesve	5,584	5,803	6,052	6,827	13
	Numri i përfituesve	5,231	5,075	5,472	6,451	18
	Numri i kërëve të paguar	42,096	42,119	44,235	54,157	22
	Pagesa për kërë	50	50	50	70	40
	Shuma totale e paguar	2,104,800	2,105,950	2,211,750	3,790,990	71
Dele dhe dhi	Numri i aplikuesve	1,533	1,370	1,442	1,366	-5
	Numri i përfituesve	1,449	1,252	1,295	1,287	-1
	Numri i kërëve të paguar	132,745	115,972	121,012	128,091	6
	Pagesa për kërë	10	10	10	15	50
	Shuma totale e paguar	1,327,450	1,159,720	1,210,120	1,921,365	59
Dosa	Numri i aplikuesve	-	-	72	124	72
	Numri i përfituesve	-	-	65	106	63
	Numri i kërëve të paguar	-	-	311	562	81
	Pagesa për kërë	-	-	20	20	0
	Shuma totale e paguar	-	-	6,220	11,240	81
Bletë	Numri i aplikuesve	1,120	1,086	1,504	2,018	34
	Numri i përfituesve	779	985	1,394	1,918	38
	Numri i koshereve të paguara	35,861	50,066	77,761	112,958	45
	Pagesa për koshere	10	10	10	10	0
	Shuma totale e paguar	358,610	500,660	777,610	1,129,580	45
Pula	Numri i aplikuesve	-	61	64	86	34
	Numri i përfituesve	-	58	59	57	-3
	Numri i kërëve të paguar	-	567,996	526,966	466,064	-12
	Pagesa për kërë	-	0.50/0.40 /0.30	0.50/0.40 /0.30	0.50/0.40	
	Shuma totale e paguar	-	240,305	231,648	210,868	-9
Qumësht sipas cilësisë	Numri i përfituesve	-	-	769	1,040	35
	Pagesa për litër	-	-	0.06/0.04 /0.02	0.06/0.04 /0.02	
	Shuma totale e paguar	-	-	491,884	711,644	45
Therrje të raportuar të gjedhit	Numri i aplikuesve	-	-	-	1	-
	Numri i përfituesve	-	-	-	1	-
	Numri i kërëve të paguar	-	-	-	84	-
	Pagesa për kërë	-	-	-	30	-
	Shuma totale e paguar	-	-	-	2,520	-

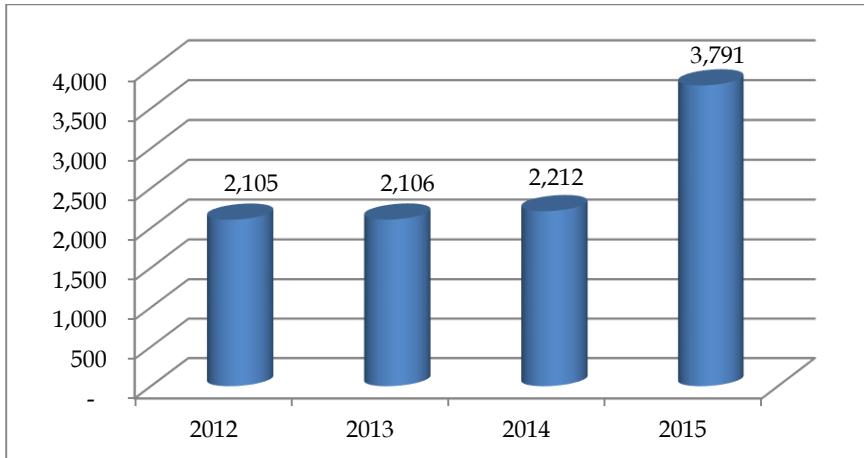
Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Lopë qumështore

Në vitin 2015 subvencionimi për lopë qumështore është rritur nga 50 €/kërë sa ishte vitet e kaluara në 70 €/kërë. Përveç rritjes së pagesës për kërë, në vitin 2015 është rritur edhe numri i lopëve qumështore të subvencionuara për 22% duke arritur vlerën prej 3.8 mil. € apo 71% më e lartë sesa në vitin 2014. Numri i aplikuesve është rritur për 13% ndërsa numri i përfituesve për 18%, që rezulton me përqindje më të ulët të fermerëve të refuzuar për 4 pikë përqindje. Kontrolli në teren është realizuar në masë 50% për fermerët që kanë pasuar 5-15

krerë ndërsa për ata me më shumë se 15 krerë kontrolli ka qenë 100%. Ndryshe nga vitet e kaluara në vitin 2015 nuk ka pasur kufizim lidhur me numrin maksimal të krerëve për të cilët një fermer mund të subvencionohet siç ka qenë vitet e kaluara 50 krerë.

Figura 44: Pagesat direkte për lopë qumështore 2012-2015, në 1000 €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Numri i fermerëve të refuzuar ka qenë 376 fermerë. Përqindja më e ulët e fermerëve të refuzuar ka qenë në regjionin e Gjilanit me 2.9% ndërsa ajo më e larta në regjionin e Gjakovës me 8%. Numri mesatar i krerëve për të cilët një fermer ka përfituar subvencione ka qenë 8 krerë, njëjtë sikurse edhe në vitin 2014 dhe dallimi në mes të regjioneve nuk ka qenë i madh, ku në disa regjione ka qenë 8 krerë e në disa regjione 9 krerë.

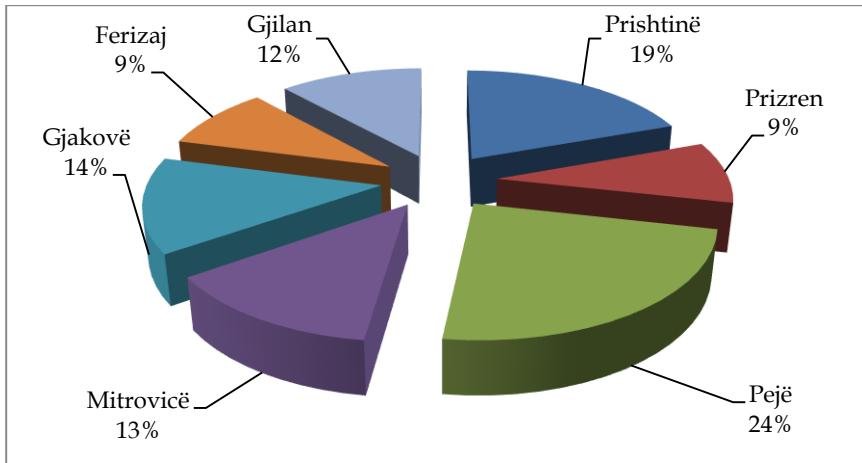
Tabela 88: Pagesat direkte për lopë qumështore sipas regjionit, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i Aplikuesve	Nr. i fermerëve përfitues	Nr i krerëve të subvencionuar	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	1,312	1,234	10,542	737,940
2	Prizren	582	556	4,872	341,040
3	Pejë	1,574	1,484	12,808	896,560
4	Mitrovicë	998	942	7,127	498,890
5	Gjakovë	997	917	7,477	523,390
6	Ferizaj	638	613	4,989	349,230
7	Gjilan	726	705	6,342	443,940
	Gjithsej	6,827	6,451	54,157	3,790,990

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Sa i përket subvencionimit të lopëve qumështore nëpër regjione, prin regjioni i Pejës me 24%, pasuar nga Prishtina me 19%, Gjakova me 14%, Mitrovica 13% dhe regjionet e tjera me 30%. Më së paku lopë te subvencionuara ka pasur në regjionin e Ferizajit dhe Prizrenit. Situatë e njëjtë lidhur me shpërndarjen e subvencioneve për lopë qumështore ka qenë edhe në vitin 2014.

Figura 45: Numri i lopëve qumështore të subvencionuara sipas regjionit, në vitin 2015

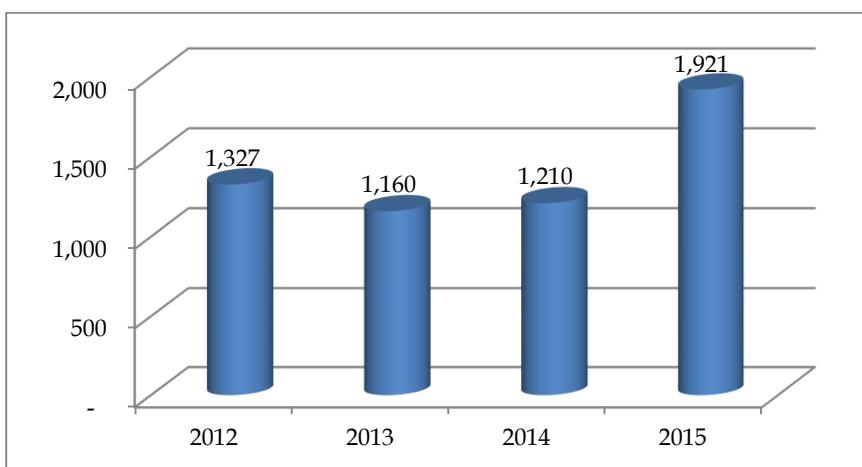

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Delet dhe dhitë

Subvencionimi i deleve dhe dhive ka vazhduar edhe në vitin 2015, vit ky në të cilin pagesa për krerë është rritur nga 10 € sa ka qenë vitet e kaluara në 15 €/krerë. Shuma totale e pagesave për dele dhe dhi ka arritur vlerën 1.9 mil. €, e kjo si rezultat i rritjes së subvencionimit për krerë por edhe asaj se numri i krerëve të subvencionuar është rritur për 6 %. Shuma totale e pagesave në vitin 2015 ka qenë 59% më e lartë krahasuar më vitin 2014. Nga totali i pagesave direkte për dele dhe dhitë, 92% janë pagesa për dele ndërsa 8% për dhitë. Kriteri maksimal se një fermer mund të përfitoj për më së shumti 500 krerë dele dhe dhii në prodhimi aktive të qumështit në vitin 2015 është larguar nga kriteret ndërsa minimumi ka mbetur ashtu si ka qenë 30 krerë dele dhe 20 krerë dhi.

Figura 46: Pagesat direkte për dele dhe dhi 2012-2015, në 1000 €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Delet

Shuma totale e pagesave direkte për dele ka qenë 1.8 mil. €. Një fermer ka përfituar mesatarisht për 108 dele, ky numër ka ndryshuar varësisht nga regjioni duke filluar me mesatare prej 81 dele për një fermer në regjionin e Pejës deri në 140 dele për një fermer në regjionin e Prizrenit. Nga totali i numrit të aplikuesve pas kontrollit në teren janë refuzuar 5%, ku përqindja më e ulët e refuzimit ka qenë në regjionin e Prizrenit dhe Gjilanit ndërsa më e larta në regjionin e Prishtinës.

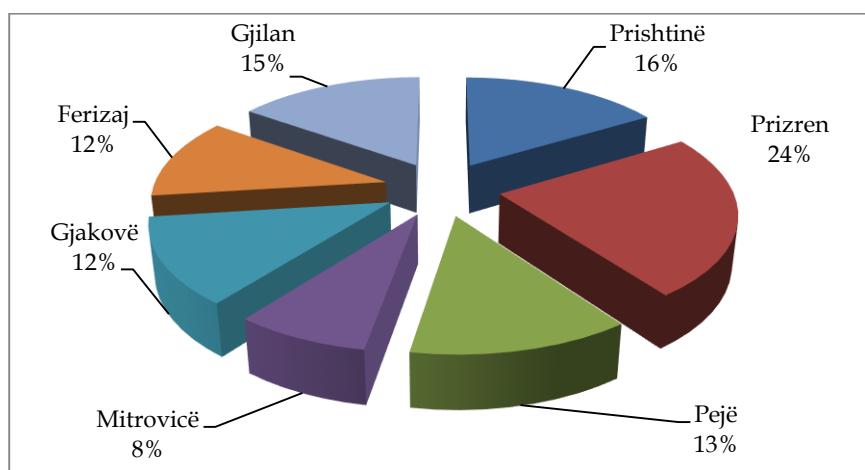
Tabela 89: Pagesat direkte për dele sipas regjionit, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i Aplikuesve	Nr. i fermerëve përfitues	Nr i krerëve të subvencionuar	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	231	211	19,386	290,790
2	Prizren	206	199	27,933	418,995
3	Pejë	194	187	15,078	226,170
4	Mitrovicë	113	109	9,210	138,150
5	Gjakovë	124	118	14,788	221,820
6	Ferizaj	121	116	13,986	209,790
7	Gjilan	161	156	17,966	269,490
Gjithsej		1,150	1,096	118,347	1,775,205

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Regjioni i cili karakterizohet me numrin më të madh të deleve të subvencionuara është regjioni i Prizreni (24%), pasuar nga Prishtina (16%), Gjilani (15%), Peja (13%) dhe regjionet e tjera me 32%. Regjioni që ka pasur numër më të vogël të deleve të subvencionuara ka qenë regjioni i Mitrovicës.

Figura 47: Numri i deleve të subvencionuara sipas regjionit, në vitin 2015

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Dhitë

Numri mesatar i dhive për të cilat një fermerë ka përfituar ka qenë 51 krerë dhe dallimi në mes të regjioneve ka qenë nga 42 në regjionin e Pejës në 76 në regjionin e Gjakovës. Mesatarja

ka qenë më e lartë në regjionin e Gjakovës mirëpo me numrin e krerëve të subvencionuar prin regjioni i Prishtinës e që ka mesatare për një fermer prej 46 krerë. Shuma totale e subvencioneve për dhitë ka qenë 0.15 mil. €, përqindja e fermerëve të refuzuar ka qenë 12%, ku më përqindje më të lartë karakterizohet regjioni i Prizrenit me 25% ndërsa më të ulët regjioni i Mitrovicës me 6%. Përqindja e fermerëve të refuzuar në vitin 2015 është ulur për 7 pikë përqindje në krahasim me vitin 2014 që ishte 19%

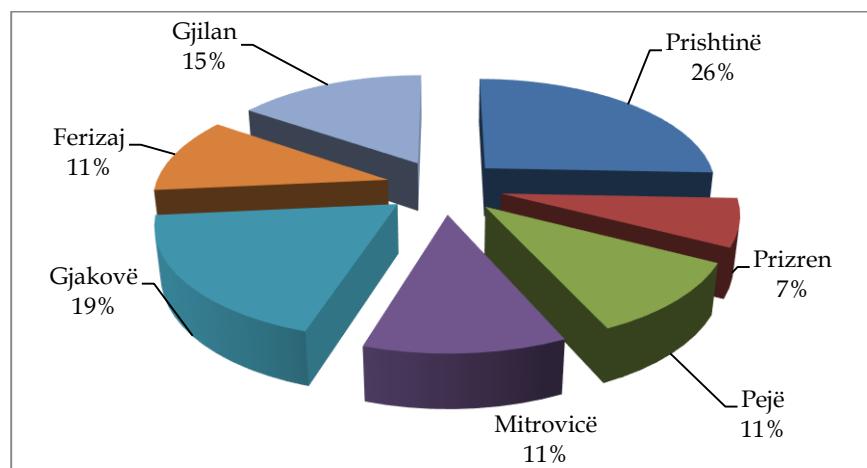
Tabela 90: Pagesat direkte për dhi sipas regjionit, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i Aplikuesve	Nr. i fermerëve përfitues	Nr i krerëve të subvencionuar	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	57	54	2,498	37,470
2	Prizren	20	15	674	10,110
3	Pejë	28	25	1,043	15,645
4	Mitrovicë	18	17	1,128	16,920
5	Gjakovë	28	24	1,818	27,270
6	Ferizaj	27	23	1,082	16,230
7	Gjilan	38	33	1,501	22,515
	Gjithsej	216	191	9,744	146,160

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Nga totali i subvencioneve për dhitë 60% janë në regjionet Prishtinë, Gjakovë dhe Gjilan, më nga 11% janë regjionet Pejë, Ferizaj dhe Mitrovicë ndërsa me përqindje më të ulët karakterizohet regjioni i Prizrenit (7%).

Figura 48: Numri i dhive të subvencionuara sipas regjionit, në vitin 2015

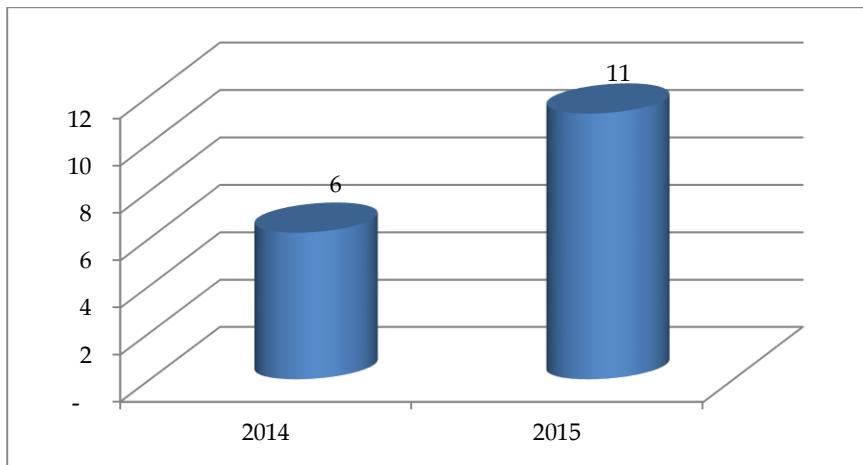

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Dosat

Viti 2015 është viti i dytë i subvencionimit të dosave. Numri i dosave të subvencionuara pothuajse është dyfishuar nga 311 sa ishte në vitin 2014 në 562 në vitin 2015. Shuma totale e pagesave ka qenë rreth 11 mijë €, 81% më e lartë sesa në vitin 2014. Pagesa për krerë ka mbetur e njejtë në vlerë 20 €/ha dhe janë subvencionuar të gjitha ata që kanë pasur 2 e më shumë krerë.

Figura 49: Pagesat direkte për dosa 2014-2015, në 1000 €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Numri i fermerëve aplikues ka qenë 124 nga të cilët kanë përfituar 106. Numri i fermerëve të refuzuar ishte 18 apo 14.5%. Më së shumti ka pasur aplikues në regionin e Gjilanit ku edhe përqindja e fermerëve të refuzuar ka qenë shumë e ulët ndërsa me përqindje më të lartë të refuzimit karakterizohet Prishtina, Gjakova dhe Peja duke përjashtuar Prizrenin ku nga 2 aplikues, 1 ka përfituar.

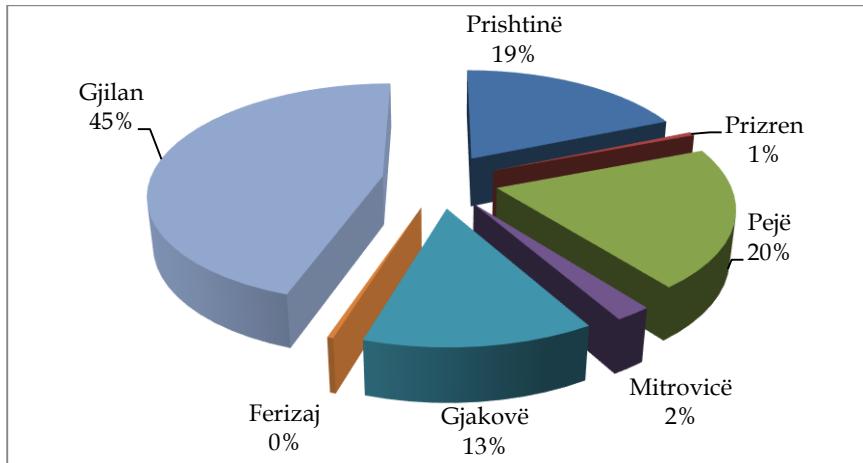
Tabela 91: Pagesat direkte për dosa sipas regjionit, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i Aplikuesve	Nr. i fermerëve përfitues	Nr i krerëve të subvencionuar	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	30	22	105	2,100
2	Prizren	2	1	3	60
3	Pejë	27	24	114	2,280
4	Mitrovicë	2	2	12	240
5	Gjakovë	24	20	74	1,480
6	Ferizaj	1	1	2	40
7	Gjilan	38	36	252	5,040
	Gjithsej	124	106	562	11,240

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Regioni në të cilin ishte numri më i madh i dosave të subvencionuara ka qenë Gjilani, pasuar nga Peja, Prishtina dhe Gjakova ndërsa më së paku ka pasur në Mitrovicë, Prizren dhe Ferizaj. Numri mesatar i dosave të subvencionuara ka qenë 5 krerë, ku mesatarja më e lartë ishte në regionin e Gjilanit me 7 krerë ndërsa me e ulta në regionin e Ferizajit me 2 krerë.

Figura 50: Numri i dosave të subvencionuara sipas regjionit, në vitin 2015

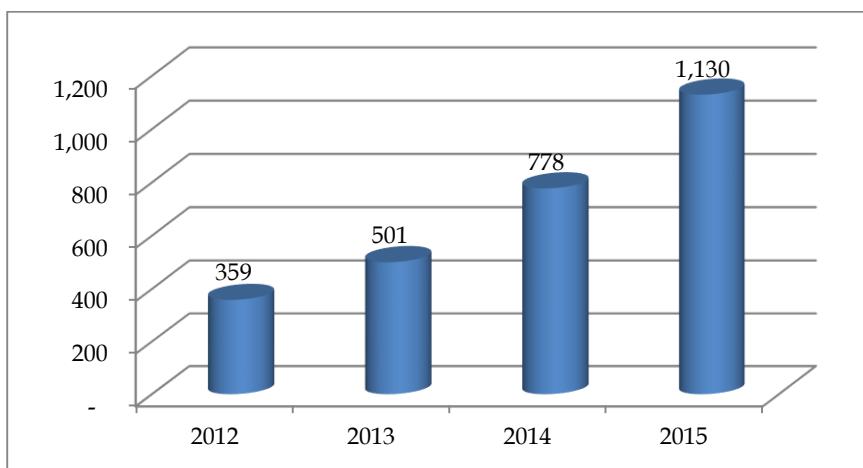

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Bletaria

Në vitin 2015 numri i koshereve të bletëve të subvencionuara ka arritur në 112,958, apo 45% më shumë sesa në vitin 2014. Ka vazhduar subvencionimi me nga 10 € për koshere dhe janë subvencionuar të gjithë ata që kanë pasur minimum 30 koshere të vendosura në maksimum 3 koshiqe. Numri maksimal i koshereve që ishte kriter më parë dhe për të cilat një fermer mund të përfitonë nuk ka qenë kriter në vitin 2015.

Figura 51: Pagesat direkte për bletë 2012-2015, në 1000 €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Numri mesatar i koshereve për të cilat një fermer ka përfituar ishte 59, apo 5% më i lartë sesa në vitin 2014. Kjo mesatare ndryshon nga regjioni në region duke filluar me regjionin e Prishtinës me 55 koshere për një fermer dhe deri në 65 koshere në regjionin e Prizrenit. Përqindja e fermerëve të refuzuar ishte 5% për dallim nga viti 2014 që ishte 7.5%. Në vitin 2015 më përqindje më të lartë të refuzimit karakterizohet regjioni i Prishtinës me 6.9% ndërsa me përqindjen më të ulët regjioni i Mitrovicës me 3.6%.

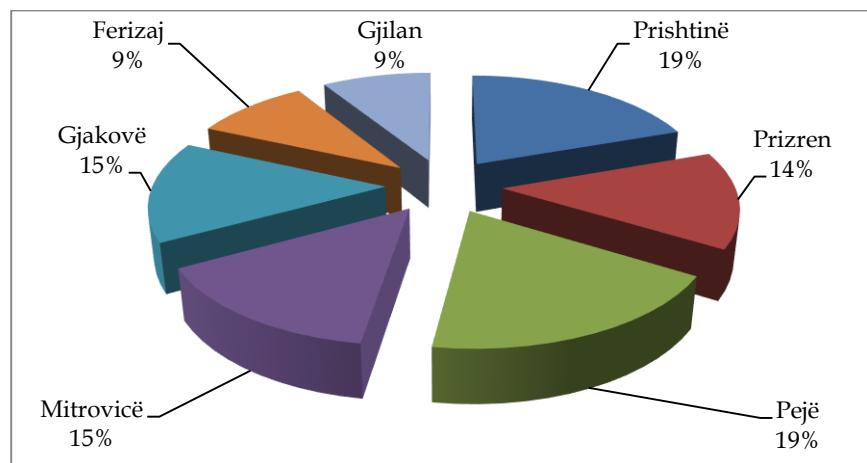
Tabela 92: Pagesat direkte për bletë sipas regjionit, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i Aplikuesve	Nr. i fermerëve përfitues	Nr i koshereve të subvencionuar	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	433	403	22,153	221,530
2	Prizren	254	244	15,866	158,660
3	Pejë	394	375	21,149	211,490
4	Mitrovicë	279	269	16,533	165,330
5	Gjakovë	277	263	16,576	165,760
6	Ferizaj	194	186	10,621	106,210
7	Gjilan	187	178	10,060	100,600
	Gjithsej	2,018	1,918	112,958	1,129,580

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Sa i përket numrit të koshereve të subvencionuara prijnë regjioni i Prishtinës dhe Pejës me nga 19%, pasuar nga regjioni i Mitrovicës dhe Gjakovës më nga 15% dje regjionet e tjera me 32%.

Figura 52: Numri i koshereve të subvencionuara sipas regjionit, në vitin 2015

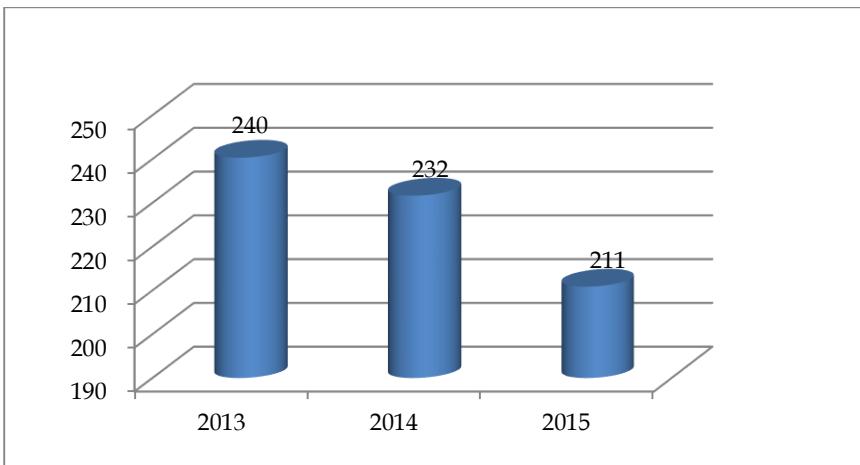

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Shpeztaria

Numri i pulave të subvencionuara në vitin 2015 ka rënë për 12% krahasuar me vitin paraprak. Shuma totale e subvencioneve për shpeztari ka pasur rënje të vazhdueshme që nga viti 2013 kur pulat vojse kanë filluar të subvencionohen për herë të parë. Në vitin 2015 kanë ndryshuar edhe kufijtë e numrit të pulave dhe pagesat që janë bërë, për dallim nga vitet e tjera kur fermerët për 2,400 deri në 10,000 subvencionoheshin me nga 0.50 €/pulë vojse në vitin 2015 janë subvencionuar femërët që kishin prej 2,000 pula, ndërsa ata që kishin mbi 10,000 janë subvencionuar me nga 0.40 €/pulë vojse e jo si ka qenë më parë deri në 20,000 pula e mbi 20,000 me nga 0.30 €/pulë vojse.

Figura 53: Pagesat direkte për shpezë 2013-2015, në 1000 €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Numri mesatar i pulave për të cilat një fermerë ka përfituar ka qenë 8,177, e kjo mesatare ka qenë më e ulët sesa në vitin 2014 për 754 pula. Numri i fermerëve aplikues është rritur për 34 % ndërsa numri i fermerëve përfitues ka rënë për 3% e kjo ka rezultuar me përqindje më të lartë të fermerëve të refuzuar, përkatësisht janë refuzuar 33.7% e aplikuesve e kjo përqindje në vitin 2014 ishte vetëm 7.8%.

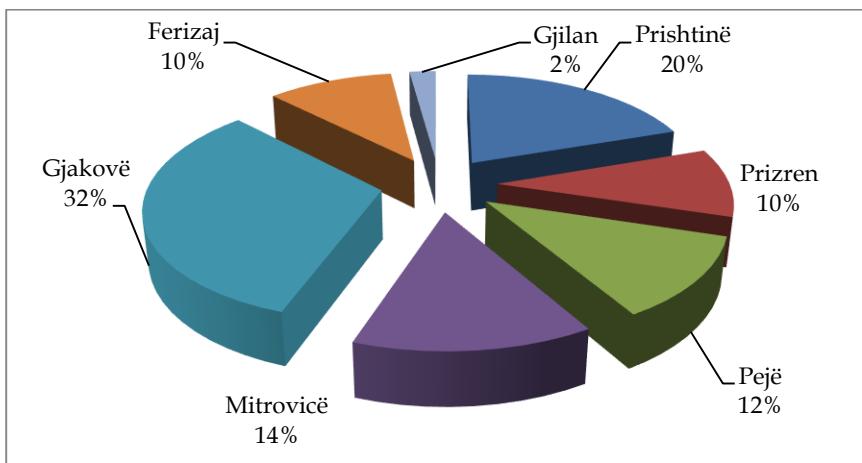
Tabela 93: Pagesat direkte për shpezë sipas regjionit, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i Aplikuesve	Nr. i fermerëve përfitues	Nr i krerëve të subvencionuar	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	19	13	92,005	42,803
2	Prizren	15	8	46,650	21,349
3	Pejë	11	10	54,840	27,420
4	Mitrovicë	6	3	64,311	26,116
5	Gjakovë	17	16	150,328	67,786
6	Ferizaj	8	4	47,930	20,395
7	Gjilan	10	3	10,000	5,000
	Gjithsej	86	57	466,064	210,868

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Sa i përket subvencionimit nëpër regjione prin regjioni i Gjakovës me 32%, që është edhe regjioni me përqindjen me të ulët të fermerëve të refuzuar prej 6%. Sa i përket numrit të pulave të subvencionuara pas Gjakovës, pason Prishtina me 20%, Mitrovica 14%, Peja 12%, Prizreni dhe Ferizaji me nga 10% dhe më së paku pula të subvencionuara ka në regjionin e Gjilanit (2%).

Figura 54: Numri i shpezëve të subvencionuara sipas regjionit, në vitin 2015

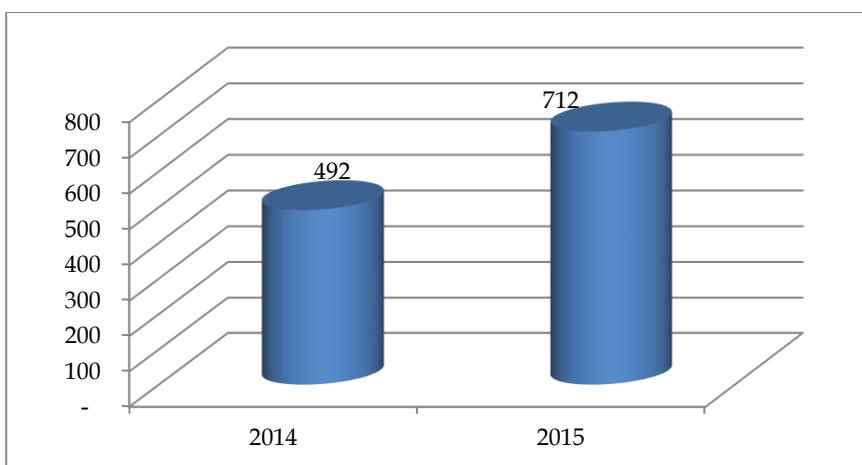

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Qumësht sipas cilësisë

Subvencionimi i qumështit sipas cilësisë ka filluar për herë të parë në vitin 2014, ndërsa në vitin e dytë të subvencionimit numri i fermerëve përfitues është rritur për 35% ndërsa shuma totale e pagesave për 45%. Subvencionimi për litër ka mbetur i njejtë sikur edhe në vitin paraprak me 0.06/ 0.04/ 0.02 €/litër varësisht klasave të cilësisë.

Figura 55: Pagesat direkte për qumësht sipas cilësisë 2014-2015, në 1000 €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Kanë qenë gjithsej 1,040 fermerë përfitues, apo një mesatare prej 260 fermerë për një tremujor. Shuma mesatare e mjeteve që ka përfituar një fermerë ka qenë 684 € për një fermer, më e ulta ka qenë në regjionin e Gjilanit me 459 €/fermer ndërsa përfitimi mesatar më i lartë për një fermer ishte në regjionin e Pejës me 715 €.

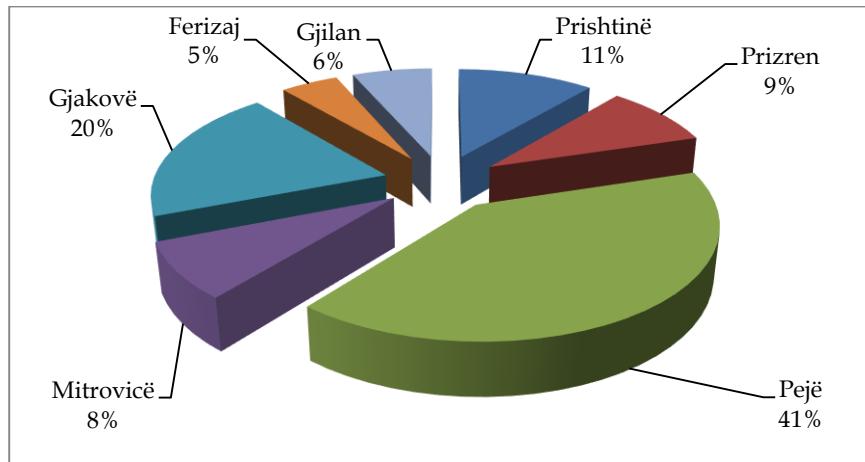
Tabela 94: Pagesat direkte për qumësht sipas cilësisë në regjione, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i fermerëve përfitues	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	116	82,726
2	Prizren	95	45,039
3	Pejë	422	301,677
4	Mitrovicë	85	53,702
5	Gjakovë	205	171,928
6	Ferizaj	49	25,335
7	Gjilan	68	31,238
	Gjithsej	1,040	711,644

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Sa i përket mbështetjes së qumështit në bazë të cilësisë prin regjioni i Pejës më 41%, pasuar nga Gjakova me 20%, Prishtina 11% dhe regjionet e tjera me 28%.

Figura 56: Numri i fermerëve përfitues sipas regjionit, në vitin 2015

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Therrjet e raportuara të gjedhit

Subvencionimi i therrjeve të gjedhit ka filluar për herë të parë të aplikohet në vitin 2015. Qëllimi kryesor ishte që therrjet e gjedheve të bëhen në thertore të licencuara nga AUV dhe këtë vit përfitues kanë qenë thertoret e kategorive A, B, C dhe D ndërsa në vitin 2016 kategoria D nuk do të mbështetet, e kjo bëhet me qëllim që thertoret të përmirësojnë punën e tyre dhe të kalojnë në kategori më ta larta e në këtë formë të rritet edhe cilësia.

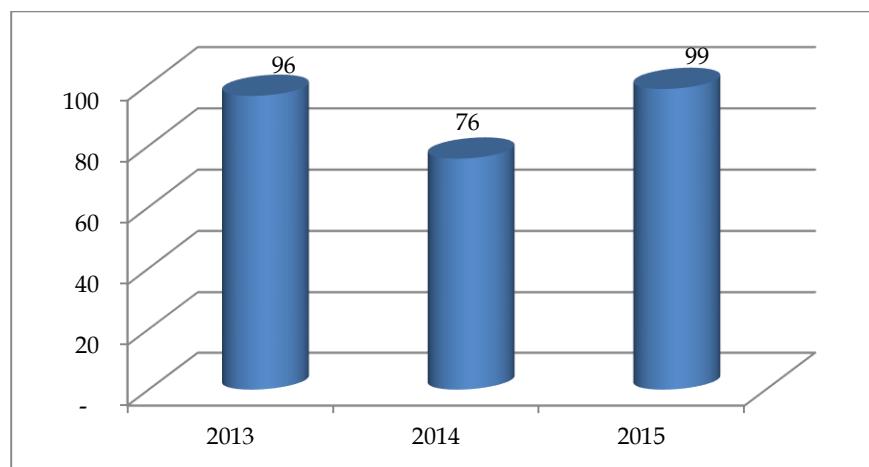
Nuk ka pasur pothuajse fare të interesuar dhe ka qenë vetëm një përfitues në tremujorin e tretë i cili ka përfituar 2,520 € për raportimin e 84 krerëve të therrur. Pagesa është realizuar 30 €/krerë dhe nga shuma totale 840 € i kanë mbetur thertores ndërsa 1,680 € fermerit.

5.2.3 Mbështetja e inputeve në bujqësi

Mbështetja e fidanëve

Në vitin 2015 ka vazhduar subvencionimi i fidanëve. Ajo çfarë ka ndryshuar ka qenë se është hequr kufizimi lidhur me numrin maksimal të fidanëve për të cilat një fermer mund të përfitoj dhe kanë ndryshuar kufijtë e caktuar lidhur me pagesat për fidane. Të gjitha ata që kishin prej 5,000-40,000 fidane kanë përfituar nga 0.20 €/copë, ata që kishin mbi 40,000 janë subvencionuar me nga 0.15 €/copë ndërsa për fidanet e hardhisë së rrushit subvencionimi ka qenë 0.10 €/copë dhe janë subvencionuar fermerët që prodhonin më shumë se 5,000 fidane. Shuma e subvencioneve në vitin 2015 ka qenë 28.7% më e lartë krahasuar me vitin 2014.

Figura 57: Pagesat direkte për fidane 2013-2015, në 1000 €

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Shuma totale e pagesave direkte për fidane ka qenë 98.5 mijë €, ku numri më i madh i përfituesve ka qenë në regionin e Gjilanit ndërsa në regionin e Prizrenit dhe Ferizajit kanë qenë vetëm nga një përfitues. Tek fidanet për dallim nga subvencionimi i kulturave të tjera nuk ka fare fermerë të refuzuar, të gjitha ata që kanë aplikuar edhe kanë përfituar. Numri mesatar i fidanëve për të cilat një fermer ka përfituar ka qenë 28,766 fidane, ku ky numër ka qenë më i ulëti në regionin e Ferizajit (19,980) ndërsa më i larti në regionin e Gjakovës (64,579).

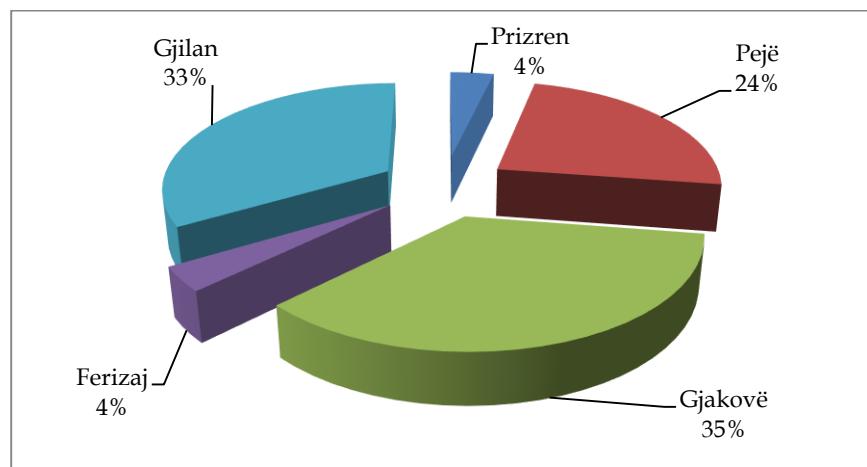
Tabela 95: Pagesat direkte për fidane sipas regjionit, në vitin 2015

Nr.	Regjioni	Nr. i Aplikuesve	Nr. i fermerëve përfitues	Numri i fidaneve të subvencionuara	Shuma e paguar në €
1	Prishtinë	-	-	-	-
2	Prizren	1	1	20,000	4,000
3	Pejë	5	5	129,466	25,893
4	Mitrovicë	-	-	-	-
5	Gjakovë	3	3	193,736	27,959
6	Ferizaj	1	1	19,980	3,996
7	Gjilan	9	9	183,371	36,674
	Gjithsej	19	19	546,553	98,522

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Përkundër faktit që numri më i madh i fidanëve të subvencionuara ka qenë në regjionin e Gjakovës (35%), shuma më e madhe e mjeteve ka shkuar ne regjionin e Gjilanit duke marr parasysh që në regjionin e Gjakovës më tepër ka pasur fermerë që kanë aplikuar për subvencionim të fidaneve të hardhisë së rrushit, e të cilat janë subvencionuar me nga 0.10 €/copë. Komuna që ka pasur numrit më të madh të fidaneve të subvencionuara ka qenë Kamenica gjithsej 156,621 fidane dhe 8 përfitues, pasuar nga Malisheva me 104,200 fidane dhe 1 perfitues, Klina me 3 përfitues dhe 82,866 ndërsa komunat e tjera si Rahoveci, , Gjilani, Suhareka, Ferizaji, Deçani, Gjakova dhe Istogu kanë pasur vetëm nga një përfitues me gjithsej 202,866 fidane

Figura 58: Numri i fidaneve të subvencionuara sipas regjionit, në vitin 2014

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

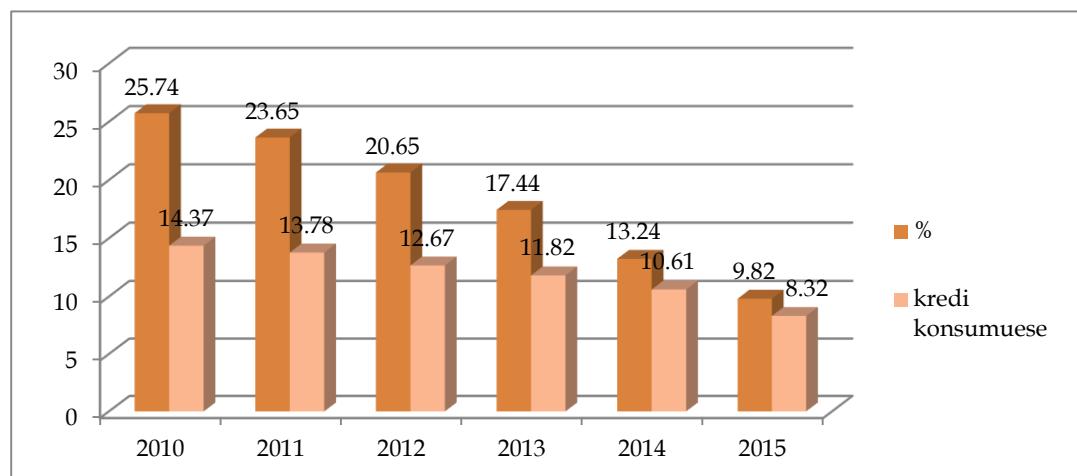
Agro kreditë dhe fondi garantues

Ekonomia e Kosovës e sidomos bujqësia përkundër vështirësive, favorizimit dhe konsiderimit si prioritet për ekonominë e vendit ka nevoje të madhe për 'shtytje', pra edhe për kredi. Sektorit bujqësor i janë nevojitur vite të tëra të rimëkëmbjes dhe normalizimit të agroekonomisë, me ç'rast niveli i përgjithshëm i zhvillimit të sektorit bujqësor nuk është

ende në nivelin e dëshiruar, me përkrahje të vazhdueshme si nga ana e qeverisë (me grante dhe subvencione) ashtu edhe nga donatorë të ndryshëm.

Bujqësia vazhdon të ketë qasje të ulët në financimin bankar me vetëm 4.5% për vitin 2015, sektor që më së paku është kredituar nga institucionet financiare në Kosovë. Kamatat në kredi dhënie për sektorin bujqësor janë të larta në krahasim me kreditë e sektorëve tjerë dhe me vendet e regjionit megjithëse viti 2015 u karakterizua me rënie të normës se interesit për 3.4% krahasuar me vitin paraprak, të paraqitur në tabelën e mëposhtme, që do të jetë stimulim pozitiv për fermerët.

Figura 59: Norma e interesit në Kredi Buqësore

Burimi: BQK

Kreditimi edhe më tutje ka një kosto të lartë për fermerët pasi që për bankat dhe institucionet mikrofinanciare (IMF), agrokreditë njihen si kredi joperformuese. Ky nivel i ulët i kreditimit vë në pah qasjen konservatore të sistemit bankar kundrejt sektorit të bujqësisë. Mungesa e sistemit të sigurimeve në bujqësi po ashtu ndikon mjaft në qasjen e fermerëve në kredi respektivisht në kredi të volitshme.

Fermerët kanë nevojë për të financuar investimet si: blerje të pajisjeve dhe makinerive bujqësore të teknologjisë së re, blerje të inventarit, rregullim dhe zgjerim të fermave, tokave, blerja e bagëtive për rritjen e fondit të tyre, blerje të inuteve, krijimi i pikave grumbulluese, depo-frigo ruajtëse etj. Investimet e tillë në fermë, u mundësojnë fermerëve rritjen e produktivitetit dhe njëkohësisht përgatitjen për sezonin e ri bujqësor. Përmes investimeve të ndryshme në këtë sektor, do të mundësohet përmirësimi i mirëqenies në zonat rurale, shtimi i prodhimit vendor gjë që do të ndikoj në zëvendësimin e produkteve të importit dhe krijimit të mundësive për eksport.

Bankat që mbështesin financiarisht me kredi sektorin e bujqësisë në Kosovë janë: Banka për Biznes, Banka Ekonomike, Raiffeisen Bank (RBKO), Procredit Bank (PCB), TEB Bank, NLB Prishtina dhe Banka Kombëtare Tregtare, ndërsa Institucionet Mikrofinanciare janë: Qelim

Kosovë, Timi Invest, Start, Perspektiva 4, Mështekna, Kreditimi Rural i Kosovës (KRK), KosInvest Word Vision, KGMAMF, KEP Trust, Finca dhe Agjencioni për Financim në Kosovë (AFK).

Lider në shumën e Agrokredive të disbursuara është PCB, RBKO dhe TEB, pasuar nga Institucionet Mikrofinanciare: KRK, AFK, etj. Në tabelë shihet që më së shumti kredi janë disbursuar në vitin 2015 dhe shuma e tyre është shumë me e madhe për 20% se shuma e kredive të vitit 2014. Numri i kredive të dhëna që nga fillimi i vitit 2010 e deri në vitin 2015 është rreth 116 mijë kredi me një shumë totale prej 380.4 mil. €. Pra, për këto 6 vite, çdo muaj janë disbursuar mesatarisht rreth 1,600 kredi me një shumë mesatare prej 5.3 mil. €.

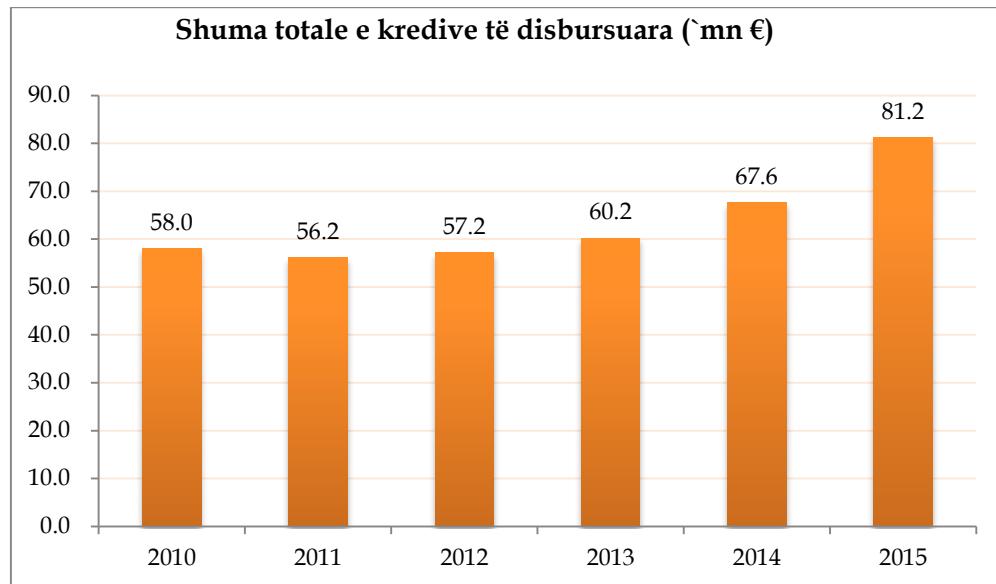
Tabela 96: Agrokreditë 2010-2015

Agro Kredi 2006 - 2013	Kredi të disbursuara	Numri i kredive të disbursuara	Shuma e kredive të disbursuara*/(€)	Shuma totale e kredive të disbursuara ('mn €)	Kohëzgjatja e kredisë (muaj)	Norma mesatare e interesit (%)	Agro Kreditë/kreditë tjera (%)
2010	4 - 10,772	24,528	37,660 - 28,606,314	58.0	12 - 45	12.0 - 32.6	0.06 - 67.02
2011	3 - 7,198	20,865	8,560 - 27,395,515	56.2	16 - 33	12.0 - 32.8	0.02 - 60.83
2012	7 - 5,645	18,961	11,000 - 27,562,821	57.2	16 - 27	12.0 - 28.1	0.01 - 59.00
2013	3 - 3,608	17,578	15,280 - 24,623,328	60.2	15 - 45	10.5 - 26.2	0.02 - 64.00
2014	14 - 3,638	16,442	18,400 - 18,488,960	67.6	13 - 50	9.0 - 26.5	0.7 - 58.6
2015	4 - 4,270	17,308	31,560 - 25,860,052	81.2	13 - 42	9.4 - 26.6	0.5 - 51.4
Gjithsej		115,682		380.4			

Burimi: Bankat komerciale dhe IMF në Kosovë, * Banka dhe IMF

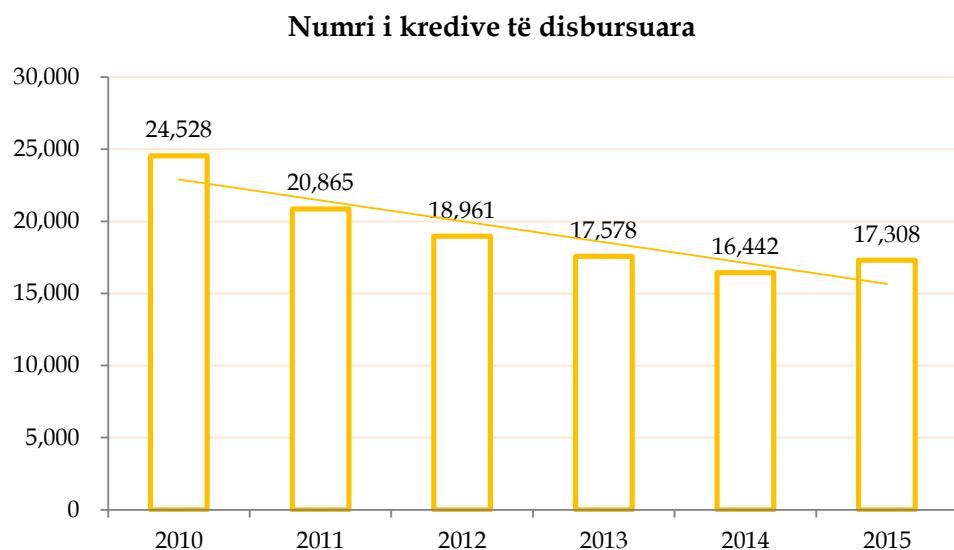
Me shumën e kredive të disbursuara kryesojnë: PCB, TEB, RBKO, kurse nga MFI-të: KRK, AFK dhe KEP. Nga tabela dhe figura shihet qartë që viti 2014 dhe 2015 dallojnë me dhënie të kredive kurse viti 2011 për dallim nga viti 2015 është më i ulët për 30.8% apo vëllimi i portofolit të kredisë bujqësore është i dyfishuar në vitin 2015 krahasuar me vitet e mëparshme.

Figura 60: Shuma totale e kredive të disbursuara (mil. €)

Burimi: Bankat komericale dhe IMF në Kosovë

Figura 61: Numri i kredive të disbursuara

Burimi: Bankat komericale dhe IMF në Kosovë

Nga Figurat e mësipërme vërehet që shuma e kredive të vitit 2010 është për 16.5% më i ulët se shuma e vitit 2014 përkundër numrit të kredive që është më i lartë për 33% se viti krahasues.

Afati i dhënies së kredive bujqësore ndryshon nga 12 deri 50 muaj, varësisht prej destinimit të kredisë. Maturiteti maksimal ishte prej 13 deri 50 muaj në vitin 2014, kurse ai minimal 16 deri në 27 muaj në vitin 2012.

Në vitin 2006 normat e interesit ndryshojnë nga 8% deri në 48% varësisht nga shuma e kredisë dhe afati i kthimit kurse në vitin 2014 dhe 2015 shihet stabilizimi i tyre nga 9% deri

në 26.5%. Prodhuesit bujqësor vazhdojnë të kenë pakënaqësi për normat e interesit, të cilat nuk e stimulojnë zhvillimin e këtij sektori.

Kolaterali zakonisht nuk kërkohet për shuma të vogla të kredisë ndërsa për shuma mesatare dhe të mëdha, bankat dhe IMF kërkojnë kolateral prej 100% e deri në 388% të shumës së kredisë. Vitet e mëhershme karakterizoheshin me normë të ulët të kolateralit ndërsa viti 2012 me normën më të lartë. Në përgjithësi si standard për kolateral kërkohet nga huadhënësit nga 100% deri 150% e vlerës së kredisë.

Grejs periudha apo periudhë e shtyrjes së pagesës, varion nga 3 deri në 12 muaj faktikisht, megjithëse në disa publikime figuron 18 muaj, varësish nga rastet ku grejs periudha është fleksibile. Ndër vite vërehet që grejs periudha ishte më e ulët kurse në vitet e fundit ka ngritur të saj. Shlyerja e përqindjes më të madhe të kredive bëhet pas sezonit të korrjes.

Në banka dhe institucione mikrofinanciare, norma e interesit ndryshon varësish nga shuma e kredisë dhe maturiteti i saj, sa më e madhe është shuma dhe sa më e shkurtë është kohëzgjatja e kredisë, aq më e ulët është kamata apo norma e interesit dhe e kundërta.

Në vazhdim do t'i paraqesim pozicionet e institucioneve financiare (në botimet e mëhershme i gjeni nga viti 2006) sipas viteve:

Viti 2010, prin me numër të kredive të disbursuara nga PCB, KRK dhe KEP, me shumë të kredive të disbursuara janë: PCB, KEP, RBKO dhe KRK, ndërsa me përqindjen e pjesëmarrjes së Agrokredive në krahasim me kreditë tjera janë: KRK, Perspektiva, Qelim dhe KGMAMF.

Viti 2011, rezulton me numër të kredive të disbursuara, të kryesuar nga PCB, KRK dhe RBKO, ndërsa me shumë të kredive të disbursuara janë: PCB, RBKO dhe KRK, me përqindjen e pjesëmarrjes së Agrokredive në krahasim me kreditë tjera janë: KRK, KGMAMF dhe WVI.

Viti 2012, numri i kredive të disbursuara, kryesoitet nga PCB, KRK dhe AFK, me shumë të kredive të disbursuara janë: PCB, RBKO, KRK dhe AFK, ndërsa me përqindjen e pjesëmarrjes së Agrokredive në krahasim me kreditë tjera janë: Perspektiva, Mështekna, KRK dhe Qelim.

Viti 2013, prin me numër të kredive të disbursuara nga KRK, PCB dhe AFK, me shumë të kredive të disbursuara radhitën: PCB, RBKO, KRK dhe TEB, ndërsa me përqindjen e pjesëmarrjes së Agrokredive në krahasim me kreditë tjera janë: Perspektiva, KRK dhe KGMAMF.

Viti 2014, me shumë të kredive të disbursuara kryesoitet nga PCB, TEB, KRK, AFK dhe RBKO, me numër të kredive të disbursuara nga: KRK, AFK dhe TEB, ndërsa me përqindjen e pjesëmarrjes së Agrokredive në krahasim me kreditë tjera janë: Perspektiva, KRK dhe KGMAMF.

Viti 2015, rezulton me numër dhe shumë të kredive të disbursuara, të kryesuar nga PCB, TEB dhe KRK, ndërsa me përqindjen e pjesëmarrjes së Agrokredive në krahasim me kreditë tjera kryesojnë: KRK, Qelim, WVI dhe KGMAMF.

Sa i përket pjesëmarrjes (%) së kredive të këqija tek agrokreditë, mund të themi se janë në nivelin e pranueshëm, brenda limiteve të përcaktuara nga shumica e bankave dhe institucioneve financiare. Krahasuar me vendet e rajonit, jemi në një nivel shumë të kënaqshëm.

Ndër vite te Bankat, maksimumi i kredive të këqija ishte 5.4% ndërsa te Institucionet Mikrofinanciare luhatet në mes 9.4% dhe 23.8%, përjashtim ka vetëm një Institutacion Mikrofinanciar që kreditë e këqija ishin rrëth 85%, për dhjetë vitet e fundit.

Fondi garantues

Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR) u jep përkrahje investimeve në bujqësi, duke garantuar për kreditë e fermerëve. Falë bashkëpunimit me Bankën Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim, ku vlen të theksohet iniciativa e Autoritetit të Zhvillimit të Kredisë - DCA nga USAID-i dhe Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural nga fundi i vittit 2012, për të ulur normën e interesit për kredi (rrëth 3%) duke garantuar në 50% të vlerës së kredive bujqësore.

Për të ofruar garanci të kredisë në marrëveshje me gjashtë bankat kryesore të Kosovës në lëshimin e kredive dhe njëherit, duke e rritur qasjen për kredi në bujqësi dhe agrobiznese, ky fond kontribuon në vlerë të përgjithshme me 26 mil. \$ (rrëth 23.5 mil. €) ku MBPZHR ka pjesëmarrje me 2.5 mil. €. Programi i USAID-it, ofron mundësi të reja në Bujqësi për një periudhë katër vjeçare, me qëllim të krijimit të kushteve më të volitshme kreditore në sektorin e bujqësisë e që do të krijonte një zhvillim të qëndrueshëm bujqësor, rritje të eksportit, krijim të vlerës së shtuar dhe krijim të vendeve të reja të punës.

Fermerët dhe ndërmarrjet e vogla dhe të mesme bujqësore (NVM) do të përballen me procedura të lehtësuarë për marrje të kredive për shkak se DCA, ka siguruar një garanci të rrezikut 50% për kreditë e lëshuara nga këto banka me kohëzgjatje 12-60 muaj dhe me shuma nga 5,000 deri në 250,000 € për fermerët dhe agrobizneset e kualifikuara. Programi është dizajnuar për të rritur kreditimin në sektorin e bujqësisë, duke parë vështirësitë aktuale në këtë segment.

Për secilën bankë është paraparë analiza e disa indikatorëve të kredive sipas 4 periudhave bankare. Përveç të dhënave fillestare, janë marrë parasysh edhe indikatorët për aplikim të fondit garantues.

Nëse shikojmë të dhënat e njërsës nga bankat në Kosovë pa DCA, vërejmë se shuma e kredisë mesatare gjatë periudhave është afërsisht 16,000 € ndërsa me DCA kjo shumë dyfishohet ose

është akoma më e lartë. Vërehet një ndryshim edhe në kohëzgjatjen mesatare të kredive, e cila ndryshon nga 36 muaj pa DCA në 48 muaj me DCA.

Duke pasur një fond garantues, bankat lejojnë kredi me norma interesë më të ulëta dhe si rezultat ato kanë ndryshuar nga 13.6% pa DCA në 9.5% me Fond garantues për periudhën e llogaritur.

Për sigurim të kredisë, bankat kërkojnë kolateral për shumën mbi 25,000 € (me DCA). Për shembull, në periudhën Prill-Shtator 2015, kredia mesatare ishte afërsisht 22,000 € ndërsa kolaterali rrëth 60,000 €, me aplikimin e DCA-së, raporti mes shumës mesatare të kredisë dhe kolateralit është më i vogël (40,000 € me 55,000 €).

Kur analizojmë një bankë që lëshon shumë më pak kredi krahasuar me bankat që kanë numër të madhë të kredive, vërejmë raporte të ngjashme mes indikatoreve përparrë DCA dhe atyre pas DCA-së. Edhe këtu shuma e kredisë mesatare është shumë më e lartë pas aplikimit të DCA-së, kohëzgjatja e kredisë rritet, ndërsa vërehet dukshëm ulja e normës së interesit mesatarisht për 4% nga norma standarde e interesit.

Nga faktorët e përmendur më lartë, mund të konkludojmë se aplikimi i DCA-së është një hap pozitiv i cili çon përparrë dhe lehtëson kredi dhënen për zhvillimin e bujqësisë dhe agrobizneseve, me faktin që edhe vendet e rajonin kanë nisur ta aplikojnë. Të dhënat e fundit që i posedojmë, 4 banka i kanë shfrytëzuar plotësisht këto mjete, me 894 kredi nga shuma totale 86% e Fondit Garantues është shfrytëzuar.

Për vitin 2015 vërehet një pasqyrë e re e hua dhënies, me zbritje të kamatës nga ana e bankave por jo edhe nga institucionet mikrofinanciare. Falë angazhimit dhe bashkëpunimit të BQK, MBPZHR, USAID etj, është arritur ulje e interesit bankar në kredi dhënie për sektorin bujqësor dhe lehtësim në dhënen e tyre.

5.3 Sigurimet në fushën e bujqësisë

Prodhuesit bujqësorë në Kosovë si edhe në vendet tjera, përballen në bujqësi dhe blegtori me rreziqe të shumta natyrore dhe fatkeqësi të tjera që ndikojnë në të ardhurat dhe mirëqenien e tyre. Këto rreziqe kryesisht lidhen me: kushtet atmosferike, dëmtuesit, sëmundjet e shumë faktorë tjerë. Përfitimet që rrjedhin nga sigurimi efektiv në bujqësi do të ketë ndikim të gjerë pozitiv në sektorët tjerë, që në mënyrë zingjirore janë të lidhura me zhvillimet në bujqësi.

Sigurimi bujqësor mundëson fermerët dhe bizneset bujqësore të përfitojnë në rimëkëmbe e tyre nga fatkeqësitë natyrore, pasi që sigurimi mbulon pjesërisht humbjet nga fatkeqësitë e ndryshme, borxhet nga furnizuesit, këstet e kredive bankare dhe sigurimin e inputeve për sezoni e ardhshëm.

Kosova ka përvøjë të mirë sa i përket sigurimeve në bujqësi, qysh para 30 vitesh, i kushtohej rëndësi e veçantë sigurimeve në bujqësi dhe blegtori, pasi që kooperativat bujqësore ishin të obliguara të siguronin prodhimin e tyre. Gjithsej 60% e buxhetit të atëhershëm të kompanive të sigurimeve ishin të dedikuara për sigurime në bujqësi. Agrokosova asokohe kishte pistat dhe aeroplanët bujqësor që ishin në Dobrajë, Klinë, Gjakovë (Bec) dhe Skenderaj. Po ashtu ka ekzistuar edhe sistemi raketor anti breshër (Anti-hail rockets), preventivë në mbrojtjen e prodhimitarisë bimore nga dëmet nga breshëri dhe i njëjtë ka ekzistuar deri pas luftës. Është me rëndësi të ceket edhe ekzistimi i 'Fondit preventiv' i cili në masë të madhe ka ndikuar në zvogëlimin e rrezikut për siguruesin si p.sh. Parandalimi i vërvshimeve duke bërë thellimin e kanaleve apo shtretërve të lumenjve ekzistues, furnizimi me rrjeta si dhe ofrimi i ndihmave tjetra të natyrës së ngashme.

Gjendja e tanishme e kompanive Siguruese sipas informatave që janë marrë nga Banka Qendrore e Kosovës dhe nga vetë kompanitë e sigurimeve nuk është aspak e mirë. Nga dymbëdhjetë Kompanitë ekzistuese të Sigurimit që merren me sigurime në bujqësi të licencuara janë: "Kosova e re", "Sigma", "Sigal" dhe "Siguria".

Këto kompani janë të organizuara në kuadër të Shoqatës së Sigurimeve dhe në mesin e tyre ekziston një gatishmëri rrëth trajnimt të stafit për produktin 'Sigurimi në bujqësi dhe blegtori' si dhe në promovimin e saj.

Procedurat e autorizimit të kompanive bazohen në kuadër të Ligjit për Sigurime nr. 05/L-045 Neni 7/9, BQK pranon kërkësat nga kompanitë që vijnë për licencim, të cilat i shqyrton brenda 15 ditësh ndërsa i aprovon brenda 90 ditësh. Tarifat bëhen në suaza të kontratave vullnetare nga ana e kompanive siguruese varësisht prej kushteve të veçanta apo të përgjithshme të kontratës. Kompanive ju është ofruar asistencë teknike nga projekti NOA-USAID-i, për kalkulimin e primit dhe vlerësimin humbjeve. Në rast kontesti në bazë të policës së sigurimit apo fletë mbulesës, përgjigjet BQK-ja. Përpjekje për përkrahjen dhe avancimin e kësaj çështje ka bërë edhe IFC, EFSE etj.

Bazuar në trendin e zhvillimeve të sigurimit të llojit në fjalë, kompanitë e sigurimeve janë duke hezituar që të fillojnë me sigurimet në bujqësi. Për përmirësimin e situatës ekzistuese pritet përkrahje apo participim në ‘Sigurime në Bujqësi dhe Blegtori’ nga ana e Ministrisë së Bujqësisë.

Gjithashtu është rekomanduar që nëse Qeveria do të vendosë të kompensoj një pjesë të sigurimeve në bujqësi, institucioni më i përshtatshëm do të ishte Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Në këtë rast të gjitha çështjet teknike për vlerësimin e rrezikut do të përqendroheshin në një institucion të vetëm të Qeverisë.

Kjo qasje do të ofrojë mundësi për veprim më të shpejt në kërkesat aktuale, për të zhvilluar programe të reja të sigurimit dhe menaxhimin e programeve të rrezikut në mënyrë efikase.

Ashtu siç u përshkrua me lartë sigurimi në bujqësi nuk është i zhvilluar aktualisht në Kosovë. Sigal është njëra ndër kompanitë e licencuara të sigurimeve që është duke vepruar në Kosovë. Bordi i Drejtoreve të Sigal-it ka miratuar futjen e një pilot projekti për sigurimin lopëve qumështore dhe varësish nga rezultatet do të përcaktohet në zgjerimin për kategori tjera bujqësore. Sigal është në partneritet me Raiffeisen Bank dhe meqenëse banka merr në konsideratë sigurimin për lejimin e kredisë, kjo do të jetë një garancë e rëndësishme në vendimet për dhënien e kredisë. Sigal do të lëshojë sigurimin për vdekshmërinë dhe therjen e detyrueshme të lopëve qumështore. Për të marrë sigurimin, lopët duhet të jenë të regjistrueshme në Regjistrin e Fermave dhe pronari duhet të ketë një kontratë me një përpunues të qumështit për shitjen e prodhimit të tij. Fermeri duhet të ketë 5 ose më shumë lopë. Sigurimi do të jetë i lidhur me financimin e kredive përmes Raiffeisen Bank. Sigal sheh pengesat kryesore për sigurimin në bujqësi në ekspertizën teknike të kufizuar në Kosovë dhe statistikat e pamjaftueshme, ku do të mund të siguroheshin të dhënat e përditësuara në ferma (lëvizjet në fermë), dhe përllogaritjet lidhur me humbjet në fermë në raste të fatkeqësive natyrore.

Kompania e sigurimeve Sigal, si e kompani aktive e sigurimeve në bujqësi në tregun e Kosovës, ka të trajnuar stafin për mënyrën e përcaktimit të normave dhe tarifave dhe për vlerësimin humbjeve në raste të kompensimit të dëmeve. Normalt dhe tarifat për sigurimin e prodhimit bimore (varësish nga faza e rritjes) janë mesatarisht 3% nga të hyrat për kultura të caktuara: për vreshta 3%, për pemë frutore 4%, dhe 5% për arra dhe lajthi. Ndërsa për blegtori tarifa përcaktohet nga vlera e shitjes për krerë në peshë të gjallë, varësish nga kategoria (mesatarisht 4% e vlerës).

Sigal ka bashkëpunim të ngushtë biznesor me bankat, dhe në këtë rast zyrtarët për kredi në banka do të shërbejnë si agjentë të marketingut në promovimin e sigurimit për klientët që kërkojnë kredi. Edhe pse tregu potencial i sigurimit bujqësor është i vogël në vendin tonë, sipas ekspertëve të kësaj fushe, programi mund të futet me ndihmën e ndërmjetësit ndërkombëtarë të sigurimeve. Pjesa më e madhe e kostos së rrezikut (përgjegjësisë) në

nivelin 80% deri 90%, mund të barten në tregjet ndërkombëtare të risigurimit si Swiss Re, Partner Re, AON dhe Bruno Sforni, kanë shprehur interes për sigurimin e prodhimeve bujqësore dhe blegtoriale në Kosovë.

Një ndër bankat numër një në Kosovë sa i përket dhënies së kredive bujqësore është ProCredit banka, e cila synon vetëm bizneset bujqësore komerciale dhe ka ofruar kredi me vlerë minimale prej 3,000 euro me kohëzgjatje 7-vjeçare për blerjet kapitale të tilla si lopë qumështore dhe pajisje mjelëse, duke përfshirë këtu edhe dhënien e kredive afatgjata deri në 10 vite për fermerët që duan të financojnë blerjen e tokës bujqësore.

Raiffeisen është bankë numër dy në dhënien e kredive në bujqësi, ndërsa TEB Banka është faktorë i ri në tregun e bujqësisë, por numri i kredive të dhëna për këtë sektor është duke u shtuar vazhdimisht. Këtë e ka mundësuar inovacioni i TEB-it përmes Agro-kartelës, një kartë krediti të përshtatur në mënyrë specifike për nevojat financiare të bujqësisë.

Të gjitha bankat e intervistuara janë të mendimit se sigurimet në bujqësi do të janë një faktor shumë pozitiv që do të ndikojnë në vendimin e dhënies së kredive për fermerët e interesuar.

Disa zyrtarë nga bankat e cekura më lartë kanë propozuar që sigurimet të lidhen me subvencionet dhe grantet e MBPZHR-së, në mënyrë që të janë të përballueshme për fermerin.

Bankat dëshirojnë që tu ofrojnë shërbime financiare përfituesve në bujqësi, në masë të madhe kur fermerët përdorin sigurimin për tu mbrojtur kundër humbjeve që rrjedhin nga fatkeqësitë natyrore. Përveç fermerëve, bankat janë ndër përfituesit kryesorë nga zbatimi i politikave të sigurimit. Kompanitë e sigurimeve pagesat e sigurimeve i dërgojnë direkt në banka, për të përbushur detyrimet financiare. Me këtë rast jo vetëm që rreziku i kthimit të kredisë është i reduktuar, por, sigurimi ul koston e shërbimeve për kredi, sepse kostot që lidhen me likuidimin kolateralit janë eliminuar. Kreditë që mbështeten nga politikat e sigurimit, duhet të pritet që bankat të ulin kërkesat për kolateral, të përafërt me vlerën e mbulimit të sigurimit.

MBPZHR-ë është e interesuar që krahas mbështetjes së fermerëve me subvencione dhe grante të përkrahë edhe sigurimet në bujqësi, konkretisht kompensimin e primit në kompanitë e sigurimeve për fermerët që dëshirojnë të sigurojnë prodhimtarinë bimore dhe blegtoriale. MBPZHR-ë përmes programit të ofrimit të granteve për fermerë, mund të lejojë që një pjesë e grantit të përdoret për të mbuluar koston e primit të sigurimit bujqësor, me qëllim të mbrojtjes së investimeve publike.

Në kuadër të lehtësimit të gjendjes së fermerëve në rast të goditjes nga fatkeqësitë elementare natyrore me vendim të sekretarit të Përgjithshëm të Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural⁸, ka nxjerrë vendimin për krijimin e Komisionit për verifikimin e dëmeve të

⁸ Në mbështetje të nenit 145 (paragrafi 20), të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, duke marrë parasysh nenin 38 të ligjit nr. 03/L-189 për administratën shtetërore të Republikës së Kosovës, (Gazeta Zyrtare, Nr. 82, dt. 21 Tetor 2010), duke u bazuar në nenin 17 (paragrafi 5 dhe paragrafi 6) të Rregullores nr. 02/2011 për fushat e

shkaktuara nga vërshimet, breshëri dhe fatkeqësitë tjera natyrore në bujqësi. Ky komision ka vepruar që nga viti 2011, përbëhet prej tre anëtarëve (dy anëtarë dhe kryetari) dhe ka për detyrë që në bashkëpunim me zyrtarët e drejtive komunale për bujqësi dhe zyrtarëve të zyrate regionale të bëjnë verifikimin e dëmeve të shkaktuara nga vërshimet, breshëri dhe fatkeqësitë natyrore. Komisioni përgatitë raporte me shkrim dhe raporton te Sekretari i Përherershëm i MBPZHR.

Deri më tani nuk ekziston vijë e veçantë buxhetore për kompensimin e dëmeve. Sipas të dhënave që janë marrë nga Departamentit i Shërbimeve të Administratës Qendrore, për "dëmet natyrore" (pa specifikuar se cilat janë ato dëme), vetëm në vitin 2013 për 16 fermerë është paguar shuma totale prej 17,600.00 €. Ndërkaq, në mungesë të fondit nuk janë realizuar pagesat për vitin 2014 dhe 2015.

Në tabelën e mëposhtme janë prezantuar të dhënat e përgatitura nga Komisioni për Kompensimin e Dëmeve në bujqësi në MBPZHR (të dhënat e deklaruara nga palët e dëmtuara dhe të konfirmuara nga Komisioni) për vitet 2012 deri 2015.

Tabela 97: Identifikimi i dëmeve në bujqësi sipas viteve:

	2012	2013	2014	2015
Breshëri	5,500	1,258,000	2,165,000	783,000
Era	120,000	107,000	22,500	100,000
Vërvshime	48,000	78,000	702,000	11,000
Të tjera	1,725,574	471,116	322,249	249,886
Shuma totale / €	1,899,074	1,914,116	3,211,749	1,143,886

Burimi: MBPZHR

Dëme nga zjarri kishte vetëm në vitin 2012 në vlerë prej 706 mijë €. Në vitin 2013, 1.26 mil. € ishin dëmet nga breshëri ndërsa viti 2014 dallohet me 2.16 mil. € dëme nga breshëri si dhe 702 mijë € dëme nga vërvshimet. Viti 2015 karakterizohet me rënie të dëmeve të shkaktuara nga fatkeqësitë natyrore në përgjithësi, me përjashtim të breshërit që kishte dëme në vlerë prej 783 mijë €.

Të gatshëm për sigurime në bujqësi janë fermerët e fuqishëm komercial të cilët dëshirojnë qasje në sigurime në bujqësi si një mjet për menaxhimin e rrezikut. Në përgjithësi, këta kanë prodhim dhe shitje të mirë të prodhimit dhe posedojnë të dhënat për humbje gjatë procesit të prodhimit. Shqetësimet e tyre më të mëdha janë niveli i mbulimit të humbjeve dhe kostojë e primit.

Për dallim nga grupi i parë, të ardhurat në fermat e madhësive të vogla bujqësore janë të ulëta dhe nuk kanë gjasa për të përballuar sigurimin. Këto ferma kanë po ashtu pak të dhëna

për fermën dhe është vështirë të përcaktohet niveli i prodhimit bujqësor. Kështu që, sigurimi në fermë ka një kosto të lartë të transaksioneve që e bën pothuajse të pamundur përballimin ekonomik të sigurimit.

Prodhuesit dhe përpunuesit bujqësor në Kosovë, fermat komerciale që merren me prodhimin dhe përpunimin e prodhimeve bujqësore, janë kryesisht në pronësi private me pronar-menaxherët që janë të arsimuar, të njojur në komunitetin lokal dhe të lidhur mirë me biznesin dhe organizatat donatore. Këto biznese mbajnë shënimë, duke operuar si një biznes profesional dhe synojnë për shfrytëzimin e sigurimit si një mjet biznesi për menaxhimin e rrezikut.

Sektori i qumështit është sektor unik për shkak se lopët janë të identikuara dhe të regjistruara. Kanë vlerë të njojur në transaksionet e bazuara në treg, prodhimi i qumështit për lopë është i monitoruar dhe është me kontratë me përpunuesit e qumështit si dhe kanë në dispozicion mbrojtjen shëndetësore nga vizitat e rregullta nga veterinerët. Këto kushte bëjnë sektorin e qumështit ideal për kompanitë e sigurimeve.

Në kuadër të Programit për pagesat direkte për vitin 2016 është përgatitur edhe masa 501, që ka të bëjë me asistencë teknike në kuadër të së cilës gjendet edhe masa për fatkeqësitë natyrore që për këtë vit ka vlerën 500,000 Euro. Për fuqizim të qëndrueshëm të përkrahjes së fermerëve në raste të tillë, MBPZHR ka përgatitur një draft masë për mbështetjen e ekonomive bujqësore në rastet kur ndodhin fatkeqësitë natyrore e cila do të mbështesë sektorët: drithëra, perimekulturë, serra, pemishtet, fidanishtet, vreshtat, makineritë dhe ekonomitë bujqësore me prodhimtari blegtore: kafshët e gjalla, shpezët, bletët, akuakultura-peshku (kultivimi dhe hudhra), objekte prodhuese dhe përcjellëse, si dhe ushqimi i kafshëve.

Për këtë arsy, sipas sygjerimeve të ekspertëve, MBPZHR duhet të marrë një rol më aktiv në mbështetjen e sigurimeve në bujqësi, duke i lidhur programet e mbështetjes përmes subvencioneve dhe granteve me sigurimet. Përmes kësaj forme do të ruheshin sasi më të detajuara të informacionit mbi prodhimin, të dhënat agro-meteorologjike, sëmundjet dhe format e humbjeve në fermë. Në këtë rast si burim shumë i rëndësishëm i të dhënavë statistikore do të mund të përdoren të dhënat e FADN-së (Farm Accountancy Data Network), që janë të dhëna në nivel ferme, ku mund të llogariten humbjet për lloje të ndryshme të fermave, si dhe informatat tjera të nevojshme për sigurimet në bujqësi.

Dëmet të shkaktuara nga breshëri dhe vërshimet, sipas rezultateve të mbledhura në terren dhe analizave të bëra nga ekspertët e bujqësisë, gjatë katër viteve të fundit, këto dëme sillen mesatarisht rrëth 4 milion euro në vit. Nga informatat që posedojmë mund të konkludojmë se pasiguria në aktivitetet bujqësore për fermerët kosovarë është në nivel të lartë.

5.4 Projektet e zhvillimit rural - Grantet investive

Me qëllim të përmirësimit të sektorit të bujqësisë dhe zhvillimit rural, MBPZHR edhe për vitin 2015 ka vazduar me skemën e granteve për përkrahje në mënyrë që të mbështhes investimet në ekonomitë bujqësore në sektorë të ndryshëm.

Bujqësia si një sektor me një rëndësi të veçantë, përmes granteve synon që të përmirësoj zhvillimin e këtij sektori duke rritur prodhimtarinë dhe cilësinë e produkteve, si dhe vlerën e tyre, gjithashtu përmes kësaj përkrahje synohet edhe arritje e objektivave të përgjithshme të PZHR.

Duke përfshirë masat dhe nënmasat për sektorë të ndryshëm të bujqësisë, nga divizioni i Miratimit të Projekteve të Zhvillimit Ruaral është bërë zbatimi dhe implementimi i PZHR si në vijim:

Masa 101 – Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore, kjo masë përfshinë sektorin e pemëve frutore (mollë, dardhë, kumbull dhe vishnje), sektori i pemëve të imëta (dredhëz, mjedër, manaferrë dhe boronica), sektori i serrave dhe depo për ruajtjen e perimeve, sektori i mishit (trashja e viçave dhe brojlerëve), sektori i qumështit (lopë qumështore, dele dhe dhi), sektori i rrushit si dhe sektori i pulave vojse.

Masa 103 – Investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin e produkteve bujqësore, kjo masë përfshinë sektorin e përpunimit të qumështit, sektorin e përpunimit të mishit, sektorin e përpunimit të pemëve dhe perimeve si dhe sektorin e prodhimit të verës.

Masa 302 – Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve rurale, përfshinë nënmasat 302.1 Bletaria, prodhimi/përpunimi dhe marketingu i mjaltit;

302.2 Grumbullimi dhe përpunimi i prodhimeve jodrusore të malit dhe marketing i tyre;

302.3 Përpunimi i prodhimeve bujqësore (të kultivuara) dhe marketing i tyre;

302.4 Zhvillimi i aktiviteteve artizanale dhe marketing i tyre;

302.5 Zhvillimi i turizmit rural dhe turizmit në fermë.

Masa – Skema për ujitjen e tokave bujqësore;

Masa 303 – Zbatimi i strategjive zhvillimore locale – qasja Leader, përfshinë nënmasën

303.2 Aktiviteti i parë “Funksionalizimi I GLV-ve të përgjedhura 2015 dhe Rrzhr”;

Buxheti i paraparë për vitin 2015 për masat e lartpërmandura në kuadër të planit për bujqësi dhe zhvillim rural është specifikuar në tabelën në vijim për secilën masë dhe nënmasë.

Tabela 98: Buxheti i paraparë për PZHR 2015

Masa dhe nënmasa	Vlera në €
MASA 101: Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore	11,000,000
101.1 Sektori pemë drufrutore	2,000,000
101.1.1 Sektori i pemeve të imta (manore)	1,000,000
101.2 Sektori serra dhe depo për ruajtje të perimeve	2,700,000
101.3 Sektori i mishit (trashja e viçave)	1,000,000
101.3.1 Sektori i mishit (rritja e brojlereve)	600,000
101.4 Sektori i qumështit (lopët)	1,600,000
101.4.1 Sektori i qumeshtit (dele dhe dhi)	700,000
101.5 Sektori i rrushit	1,000,000
101.6 Sektori i vezeve	400,000
Masa 103: Investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin e produkteve bujqësore	5,000,000
103.1 Sektori i përpunimit të qumështit	1,400,000
103.2 Sektori i përpunimit të mishit	1,400,000
103.3 Sektori i përpunimit të pemëve dhe perimeve	1,400,000
103.4 Sektori i përpunimit të verërave	800,000
Masa 302: Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve	1,500,000
302.1 Sektori bletaria dhe prodhimi/përpunimi dhe tregtimi i mjaltit	300,000
302.2 Sektori përpunimi i barishteve, bimëve mjekuese, frutave pyjore dhe këpurdhave të grumbulluara	300,000
302.3 Sektori përpunimi në fermë dhe tregtimi i prodhimve bujqësore në shkallë të ulët (perimet, fruta, barishte, erëza, bimë mjekuese, këpurdha dhe qumështi i deleve, dhive)	300,000
302.4 Zhvillimi i aktiviteteve artizanale dhe marketingu i tyre	300,000
302.5 Zhvillimi i turizmit rural dhe turizmit në fermë	300,000
Masa: Ujitje e tokave bujqësore	2,000,000
303.2 Zbatimi i strategjive zhvillimore lokale-qasja Leader” aktiviteti i parë – “funksionalizimi i GLV-ve të përgjedhura 2015 dhe Rrzh.	90,480
Totali	19,590,480

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Pas përfundimit të kontrollave në teren nga AZHB, ka vazhduar procesi i miratimit apo refuzimit të projekteve bazuar në raportin e kontrollit. Pas këtij procesi është nënshkruar kontrata në mes të përfituesve dhe AZHB-së për të filluar me kryerjen e investimeve të parapara, e në rast refuzimi është përpiluar vendimi i refuzimit me arsyet dhe i është dërguar fermerit. Me këtë ka pëfunduar edhe procesi i miratimit të PZHR dhe ka vazhuar procesi i kryerjes së investimeve. Numri i aplikacioneve të miratuara të cilat i kanë plotësuar kriteret e përzgjedhjes duke u bazuar në buxhetin e PZHR për vitin 2015 ishte 394

aplikacione në vlerë prej 19,548,503.65 € duke përfshirë masën 101, masën 103, masën 302, masën 303 me nënmasat e tyre si dhe masa ujitja e tokave bujqësore.

Tabela 99: Numri i aplikacioneve dhe vlera e miratuar në € e PZHR për vitin 2015

Masat dhe nënmasat	Nr. i aplikacioneve të miratuara	Vlera e miratuar në €
Masa 101: Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore		
101.1 Sektori pemë drufrutore	41	2,328,543.95
101.1.1 Sektori i pemeve të imta (manore)	29	1,369,558.28
101.2 Sektori serra dhe depo për ruajtje të perimeve	65	3,275,340.85
101.3 Sektori i mishit (trashja e viçave)	26	1,408,771.24
101.3.1 Sektori i mishit (rritja e brojlereve)	15	800,987.43
101.4 Sektori i qumështit (lopët)	42	2,038,111.58
101.4.1 Sektori i qumështit (dele dhe dhi)	16	791,575.45
101.5 Sektori i rrushit	26	350,681.80
101.6 Sektori i vezëve	5	295,511.85
Masa 103: Investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin e produkteve bujqësore		
103.1 Sektori i përpunimit të qumështit	6	1,005,739.90
103.2 Sektori i përpunimit të mishit	9	1,604,928.00
103.3 Sektori i përpunimit të pemëve dhe perimeve	13	2,244,316.10
103.4 Sektori i përpunimit të verërave	4	386,675.00
Masa: Ujitje e tokave bujqësore	6	644,648.80
Masa 302: Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve		
302.1 Sektori, bletaria dhe prodhimi/përpunimi dhe tregtimi i mjaltit	52	441,597.65
302.2 Sektori përpunimi i barishteve,bimëve mjekuese,frutave pyjore dhe këpurdhave të grumbulluara	7	117,096.20
302.3 Sektori përpunimi në fermë dhe tregtimi i prodhimve bujqësore në shkallë të ulët (perimet, fruta, barishte, erëza, bimë mjekuese, këpurdha dhe qumështi i deleve, dhive)	10	180,010.16
302.4 Zhvillimi i aktiviteteve artizanale dhe marketingu i tyre	3	37,928.80
302.5 Zhvillimi i turizmit rural dhe turizmit në fermë	7	142,960.61
303 Zbatimi i strategjive zhvillimore lokale- qasja Leader		
303.2 Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura 2015 dhe Rrzhr.	12	83,520.00
Totali	394	19,548,503.65

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Në vijim është paraqitur tabela karahsuese mbi numrin e aplikacioneve dhe vlerën e tyre përvitet 2012, 2013, 2014 dhe 2015. Kjo tabelë paraqet numrin e aplikacioneve për secilën masë dhe nënmasë ndër vite, si dhe vlerën e tyre në Euro.

Tabela 100: Numri i aplikacioneve dhe vlera e tyre për vitet 2012-2015

Vitet	2012		2013		2014		2015	
Nën Masat	Nr.i apl.	Vlera e aplikuar €						
Sektori i serrave - perime në ambient të hapur depo	276	4,271,212	969	18,686,220	275	11,857,967	479	35,983,748
Sektori pemëve frutore (mollë,dardhe,kumbull,vishnje)	328	5,849,077	340	7,439,019	159	6,274,381	160	9,872,955
Sektori vreshtar- rrushit	138	802,066	58	719,912	35	842,474	50	1,755,181
Sektori -pemë të imëta (dredhëz,mjedër,manaferr,boronica)	157	711,727	339	3,158,275	96	2,926,206	372	14,319,799
Sektori i vezëve	34	1,041,892	42	2,301,024	18	1,036,950	33	2,844,626
Sektori i qumështit (lopë,dele dhe dhi)	226	7,762,296	445	19,998,425	211	9,300,574	276	17,939,989
Sektori i mishit -viça brojler			86	3,853,403	143	8,218,692	320	26,423,145
Sektori i drithërave					49	3,147,193		
GLV-të	12	181,685	39	835,849			12	83,520
Sektori i pemeve - Infr.pemishtë	244	1,914,257	105	855,851				
Pilot masa-zonat më pak të zhvilluara			116	3,021,820				
Bletari (302.1)			249	3,011,201	101	1,457,313	246	4,419,184
Përpunim i barishtave, fruta malii,kërpudha (302.2)			34	838,235	12	289,577	20	512,471
Përpunim në ferm(302.3) ,artizanate (302.4) dhe zhvillim rural (302.5)							68	3,114,905
Mekanizem bujqësor			871	15,969,766				
Ujita e tokave bujqësore			101	3,742,695	11	1,599,851	19	2,895,028
Përpunimi dhe marketingu (103)			109	20,503,366	70	15,695,756	87	26,936,648
Total	1,415	22,534,216	3,903	104,935,067	1,180	62,646,936	2,142	147,101,204

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

5.4.1 Ristrukturimi i potencialit fizik

Bujqësia në Kosovë, rradhitet si ndër më të rëndësishmit sektorë, andaj edhe përkrahja për të është duke u bërë në mënyrën më të mirë, duke pasur si qëllim përafrimin e nevojave si dhe rritjen e standardeve.

Pjesa më e madhe e fermave bujqësore janë të madhësise së vogël andaj nevoja për rritjen e nivelit të bashkëpunim ndërmjet bujqve dhe prodhuesve luan një rol shumë të rëndësishëm në mënyrë që të përbushen hallkat e tregut.

Bazuar në faktin se shumica e prodhimeve konsumohet drejtpërdrejt nga familja në fermë, lind nevoja për përqendrim në përkrahjen e investimeve në asetat fizike të fermave që kanë orientim komersial dhe janë në gjendje të sigurojnë të ardhura të qëndrueshme.

Duke parë rëndësinë e këtyre çështjeve të cekura më lartë, MBPZHR ka hartuar masën "Investimet në asetat fizike në ekonomitë bujqësore" masë kjo e cila përfshinë sektorët si pemë drufrutore, pemë të imta, serra dhe depo për ruajtjen e perimeve, sektorin mishit, sektorin e qumështit, sektorin e rrushit si dhe sektorin e pulave vojse.

Objektiv i përgjithshëm i kësaj mase është ta rrisë aftësinë konkuruese të sektorit të bujqësisë.

Ndër objektivat tjera të cilat duhet të përmbushen në kuadër të masës 101 "Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore", janë:

- Rritja e prodhimtarisë bujqësore;
- Krijimi i vendeve të reja të punës;
- Përmirësimi i kushteve në fermë, me qëllim të përmbushjes së standardeve kombëtare dhe të atyre të BE-së;;
- Modernizimi i fermave përmespërdorimit të pajisjeve të reja dhe mekanizmit;
- Zvogëlimi i humbjeve pas vjeljes nëpërmjet investimeve në fermë në teknologjinë e ruajtjes, me qëllim të rritjes së produktivitetit dhe cilësisë së produkteve;
- Zvogëlimi i lirimit të oksidit të azotit dhe metanit përmes trajtimit të duhur të plehut organik; dhe mosdotjes së ujërave mbitokësore dhe nëntokësore;
- Përmirësimi i efikasitetit të energjisë duke investuar në teknikat e ruajtjes së energjisë dhe në prodhimin e energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integrimit të fermerëve me blerësit e produkteve bujqësore.

Në vijim janë paraqitur 6 nënmasat në kuadër të masës 101, investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore, si dhe numri i përfituesve dhe vlera e miratuar në € për vitin 2015, numri total i aplikacioneve ishte 265 ndërsa vlera e miratuar 12,659,082.43 €.

Tabela 101: Numri i aplikacioneve dhe vlera e miratuar për masën 101

Masa 101	Nr. i aplikacioneve të miratuar	Vlera e miratuar në €
101.1 Sektori pemë drufrutore	41	2,328,543.95
101.1.1 Sektori i pemëve të imëta (manore)	29	1,369,558.28
101.2 Sektori serra dhe depo për ruajtje të perimeve	65	3,275,340.85
101.3 Sektori i mishit (trashja e viçave)	26	1,408,771.24
101.3.1 Sektori i mishit (rritja e brojlereve)	15	800,987.43
101.4 Sektori i qumëshit (lopët)	42	2,038,111.58
101.4.1 Sektori i qumeshit (dele dhe dhi)	16	791,575.45
101.5 Sektori i rrushit	26	350,681.8
101.6 Sektori i vezëve	5	295,511.85
Totali	265	12,659,082.43

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

5.4.2 Zhvillimi i sektorit të përpunimit

Tregu në Kosovë ka gjithnjë e më shumë nevojë për të zgjeruar hapësirën e tij dhe për të qenë sa më konkurruesh, bazuar në zhvillimet e fundit industria ka nevojë për modernizimin e teknologjive si dhe për përmirësim të sistemet e menaxhimit.

Industria ushqimore, duhet të jetë një prej faktorëve kyq që të ndihmoj në aspektin e sigurisë së ushqimit. Gjithashtu, ndër tjerë faktorë vlenë të ceken edhe grumbullimi i sigurt, transportimi si dhe deponimi i lëndëve të para.

Bazuar në këto zhvillime, MBPZHR ka hartuar masën "Investimet në asetet fizike në përpunim dhe tregtimin e produkteve bujqësore" e cila ka për qëllim zhvillimin e këtij sektori. Në këtë masë si çdo vit tjetër përparësi u jepet investimeve për implementimin e standardeve të sigurisë së ushqimit që kanë rëndësi të veçantë përfundimtarëve të tregut vendor me prodhime të sigurta ushqimore dhe për konkurrim të suksesshëm me furnizuesit e huaj. Për të inkurajuar adaptimin e industrisë me standardet mjedisore, prioritet u është dhënë investimeve që synojnë trajtimin e mbeturinave, pastrimin e ujit dhe shfrytëzimin e produkteve të mbeturinave. Investimet e mbështetura në masën 103 do të kontribuojnë në përmirësimin e situatës së prodhimit bujqësor primar, duke u dhënë përparësi përfituesve që sigurojnë një përqindje të lartë të lëndëve të para me anë të kontratave me fermerët.

Masa 103, do të përkrahë investimet në industrinë e përpunimit të ushqimit në katër nën-sektorët vijues: përpunim të qumështit, përpunim të mishit, përpunimin e pemëve dhe perimeve si dhe sektorin e prodhimit të verës.

Objektivat e përgjithshme të masës 103 janë:

- Rritja e aftësisë konkurruese të sektorit agro-ushqimor përmes rritjes së produktivitetit dhe futjes së teknologjive dhe produkteve të reja;
- Përkrahja e ndërmarrjeve në sektorët e përzgjedhur, me qëllim të përafrimit me rregullat, standardet, politikat dhe praktikat e BE-së dhe përmirësimet në mbrojtjen e mjedisit, sigurinë ushqimore dhe cilësinë e produkteve, mirëqenien e kafshëve dhe gjurmueshmërinë e zinxhirit të ushqimit dhe menaxhimin e mbeturinave;
- Përkrahja e zhvillimit ekonomik dhe shoqëror duke synuar rritje të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse, nëpërmjet zhvillimit të fermave;
- Forcimi i lidhjeve me prodhimin primar;
- Adresimi i sfidave të ndryshimit klimatik përmes shfrytëzimit të energjisë së ripërtërishme.

Sa i përket masës 103, numri i aplikacioneve të miratuar për vitin 2015 ka qenë në total 32, ku dominon sektori i pemëve dhe perimeve me vlerë 2,244,316.10 €, ndërsa vlera e miratuar në total ishte 5,241,659.00 €.

Tabela 102: Numri i aplikacioneve dhe vlera e miratuar për masën 103

Masa 103	Nr. i aplikacioneve të miratuara	Vlera e miratuar në €
103.1 Sektori i përpunimit të qumështit	6	1,005,739.90
103.2 Sektori i përpunimit të mishit	9	1,604,928.00
103.3 Sektori i përpunimit të pemëve dhe perimeve	13	2,244,316.10
103.4 Sektori i përpunimit të verërave	4	386,675.00
Totali	32	5,241,659.00

Burimi: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

5.5 Përmirësimi dhe zhvillimi i kapaciteteve

5.5.1 Edukimi, trajnimi dhe shërbimi këshillimor

Departamenti i Shërbimeve Këshillimore në MBPZHR ka filluar zbatimin e masës për trajnime profesionale që nga viti 2008. Kompanitë private për trajnim në bashkëpunim të ngushtë me Drejtoritë Komunale për Bujqësi janë kontraktuar për të kryer trajnime.

Gjatë vitit 2015 janë ndërmarrë aktivitetet të ndryshme si:

Projekti "Zhvillimi i zonave rurale përmes avancimit të shërbimeve këshillimore" i mundësuar financiarisht nga Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural është implementuar nga kompania "Consult Engineering". Qëllimi i këtij projekti ka qenë plotësimi i nevojave të fermerëve dhe komunitetit rural me këshilla praktike në bujqësi dhe zhvillim rural, duke rritur të ardhurat e fermerëve dhe standardin e jetesës së komunitetit në zonat rurale të Kosovës.

Këshillimet janë realizuar nëpër komunat e Kosovës sipas temave të kërkua nga fermerët, ku se bashku me trajnerët kemi transmetuar njohuritë dhe të arriturat aktuale në lëmine e bujqësisë, pylltarisë, veterinarisë dhe zhvillimit rural si dhe fushat që lidhen me Tokën.

Organizimi dhe mobilizimi i këshilltarëve komunal për dhënien e këshillave - në kuadër të projektit "Zhvillimi i Zonave Rurale përmes Avancimit të Shërbimeve Këshillimore", fillimisht është bërë mobilizimi i këshilltarëve komunal për organizimin e këshillave.

Organizimi dhe dhënia e këshillave profesionale për grupet e fermerëve në sektorë të ndryshëm - me propozimin e këshilltarëve komunal, kërkesat e fermerëve si dhe në bashkëpunim me ekspertët tanë dhe zyrtarët nga DSHKT janë përzgjedhur temat për dhënien e këshillave për grupet e ndryshme të fermerëve. Këshillimet në terren janë organizuar në gjithë territorin e Republikës së Kosovës.

Për dhënien e këshillave në sektorët e ndryshëm të bujqësisë janë angazhuar 27 ekspertë, shumica e të cilëve Profesor të Universitetit të Prishtinës, konkretisht ekspertë nga Blegtoria, Veterinaria, Lavërtaria, Perimtaria, Pemëtaria, Vreshtaria, Pylltaria, Bletaria, Mbrojtja e bimëve, Agroekonomia etj. Të gjitha CV-të e ekspertëve janë dërguar paraprakisht tek menaxherja e projektit për aprovim. Me kërkesën e fermerëve dhe këshilltarëve komunal

shumica e këshillimeve janë organizuar nëpër ferma me qëllim që të arrihen rezultate më të mira praktike. Në këto këshillime kanë marr pjesë të gjitha grupet e fermerëve duke përfshirë këtu fermer nga minoritetet që jetojnë në Kosovë. Për gjatë kësaj kohe janë realizuar 401 këshillime me tema të ndryshme, ndërsa nga këto këshilla kanë përfituar 5247 fermer nga të gjitha komunat e Republikës së Kosovës apo mesatarisht për secilin trajnim kanë marr pjesë 13.1 fermer.

Organizimi dhe dhënia e këshillave profesionale për grupet e fermerëve është bërë në këta sektorë:

- 73 trajnime në sektorin e Prodhimtarisë Blegtorale dhe Veterinarisë, me gjithsej 917 pjesëmarrës.
- 26 trajnime në sektorin e Pemëtarisë dhe Vreshtarisë, me gjithsej 368 pjesëmarrës.
- 26 trajnime në sektorin e Perimekulturës dhe Lavërtarisë, me gjithsej 333 pjesëmarrës.
- 43 trajnime në sektorin e Mbrojtjes së bimëve, me gjithsej 469 pjesëmarrës.
- 22 trajnime në sektorin e Ujitjes, me gjithsej 214 pjesëmarrës.
- 20 trajnime në sektorin e Agro përpunimit, me gjithsej 169 pjesëmarrës.
- 15 trajnime në sektorin e Mbrojtjes së ambientit, me gjithsej 122 pjesëmarrës.
- 28 trajnime në sektorin e Pylltarisë, me gjithsej 301 pjesëmarrës.
- 90 trajnime në sektorin e Agro ekonomisë, me gjithsej 1356 pjesëmarrës.
- 35 trajnime në sektorin e Bletarisë, me gjithsej 741 pjesëmarrës.
- 23 trajnime me temën Punët e rrezikshme për të rinjtë nën moshën 18 vjeçare, me gjithsej 253 pjesëmarrës.

5.5.2 Grupet lokale të veprimit

Në vitin 2009 në kuadër të projektit të financuar nga BE-ja janë hartuar strategji të zhvillimit rural dhe me këtë rast 27 Grupe Lokale të Veprimit (GLV) u themeluan të regjistruara si OJQ me një afat të gjatë dhe me perspektivë duke pasur mundësi që të aplikojnë për të gjitha llojet e granteve. Ky projekt ka filluar aktivitetet në Maj të vitit 2007, ndërsa në tetor të vitit 2009 ishte në gjendje të përkrahë krijimin e 30 grupeve lokale të veprimit dhe strategjive zhvillimore rurale të tyre në 30 komunat e Kosovës. GLV-të përbëhen nga 25 anëtarë, me një pjesëmarrje 50:50 të organizatave ose personave publik dhe privat, në shumicën e rasteve, udhëheqësi i këshillit është drejtori i zyrës komunale për bujqësi. 30% e anëtarëve të këshillit duhet të jenë femra, për të siguruar pjesëmarrjen e grave rurale në procesin e zhvillimit lokal. Përveç kësaj, është themeluar një Rrjet për Zhvillim Rural të Kosovës (RrZhRK), që lidh 30 GLV-të në mënyrë që të kontribuoj në zhvillimin ekonomik të viseve rurale duke siguruar përkrahjen e bashkësive lokale në zbatimin e strategjive zhvillimore Lokale. Rrjeti shërben si platformë për diskutimin e ideve, propozimeve të ndryshme, ofrimin e asistencës teknike dhe shkëmbimin e eksperiencave ndërmjet GLV-ve.

Gjatë vitit 2015, janë ndërmarrur aktivitete të ndryshme në kuadër të GLV-ve, aktivitete të cilat janë cekur në vijim.

Në Janar të vitit 2015, është themeluar një Grup Punues (GP) i LEADER-it përmes një nisme të DPZHR / AM dhe i aprovuar nga sekretari i përhershëm. GP-s është e përbërë nga përfaqësuesit e GLV-ve dhe nga Rrjeti i tyre për zhvillimin rural, funksionarët e DPZHR/AM-së, punonjësit e AZHB-së, OJQ-të dhe nga ekspertët privatë. Ky grup ka bërë përgatitjen e masës 303 me nën masat e saj.

Përzgjedhja e suksesshme e grupit të parë të 12 GLV-ve qe kanë hartuar strategjitet e tyre konform kritereve te këruara pason me realizimin e dy nën-masave të para, të parapara në kuadër të Masës 303.1 LEADER "Hartimi dhe zbatimi i strategjive zhvillimore lokale – qasja LEADER".

Buxheti i alokuar për nën-masat për vitin 2015 është 300.000 euro.

Nën-masa 303.2. "Zbatimi i strategjive zhvillimore lokale" me dy aktivitete:

- Aktiviteti i parë është funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.
- Aktiviteti i dytë që është zbatimi i SZHL të GLV-t përzgjedhura ku promovojnë dhe zbatojnë projekte të vogla në përputhje me SZHL, si dhe nën- masa 303.1. "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja/animimi i banorëve të territorit të GLV-ve për GLV të përzgjedhura".

Aktiviteti i parë është implementuar, tanë janë funksionale 12 zyra operative të GLV-ve të cilat janë akredituar si dhe RRZHRK, dhe janë përzgjedhur menaxherët e zyrave të cilët zhvillojnë aktivitetin e tyre në bazë të përshkrimit të detyrave.

Aktiviteti i dytë për zbatimin e projekteve të vogla është në zbatim e sipër. Së fundmi është publikuar edhe thirrja për aplikim për nën-masën 303.1."Përvetësimi i aftësive dhe nxitja/animimi i banorëve të territorit të GLV-ve për GLV të përzgjedhura" për këtë nënmasë kanë aplikuar 12 GLV-të dhe RRZHKR dhe janë në pritje për aprovim të aplikimit.

Tabela 103: Fondet e planifikuara për zbatimin e nën masave për vitin 2015

Nën-masat	Buxheti në %	Buxheti në €
303.2. Nën masa "Zbatimi i strategjive zhvillimore lokale"	60	180,000
Aktiviteti i parë	48	87,640
Aktiviteti i dytë	52	92,360
303.1. "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja/animimi i banorëve të territorit të GLV-ve për GLV të përzgjedhura"		
Për komunat prej 10,000 - 50,000 banor deri në 5,000 €	40	120,000
Për komunat prej 50,000 - 90,000 banor deri në 7,000 €		
Për komunat prej 90,000 - 150,000 banor deri në 9,000 €		
Totali		300,000

Burimi: Departamenti i Shërbimeve Këshillimore dhe Teknike

5.5.3 Promovimi, efikasiteti dhe zhvillimi strukturor

Shërbimi Këshillimor krahas implemetimit të projekteve të shumta, rëndësi të veçantë i ka kushtuar edhe promovimit. Në këtë aspekt ka pas mjaft angazhim në promovimin e këshillave dhe shërbimeve të ofruara përmes dizajnimin dhe programimit të web faqes për Departamentin e Shërbimeve Këshillimore dhe Teknike.

Mbështetja e shërbimit këshillues me material për ekstension, janë botuar 9 tituj të broshurave. Temat janë përzgjedhur nga këshilltarët komunal në bazë të kërkesave që kanë marr nga fermerët e komunave përkatëse.

Broshurat e botuara për këtë vit janë:

- Si të përgatisni Planin e Biznesit;
- Përgatitja e fidanëve të perimeve, mbjellja e farave dhe shërbimet që kryhen pas mbjelljes;
- Kadastri i Vreshtave, roli dhe rëndësia e tij për fermerët dhe kompanitë prodhuese të verës;
- Mbarështimi i ripërtypësve të imët;
- Mbrojtja e kulturave bujqësore nga barërat e këqija;
- Rriqrat dhe patogjenet e tyre në Kosovë, mbrojtja, kontrolli dhe parandalimi;
- Mbajtja e shënimave në fermë;
- Praktikat e mira në përgatitjen e Silazhit;
- Punët e rrezikshme për të rinjtë nën moshën 18 vjeçare.

Broshurat në fjalë janë shtypur në 3,000 ekzemplare për secilën titull prej te cilave 92% janë në gjuhën shqipe dhe 8% në gjuhën serbe. Përveç broshurës "Kadastri i vreshtave, roli dhe rëndësia e tij për fermerët dhe kompanitë prodhuese të verës" e cila me kërkesën e Departamentit të Vreshtarisë dhe Verarisë është botuar në 7,000 kopje me të cilën është arritur dhe është tejkaluar numri vjetor i kopjeve të broshurave.

Shpërndarja e mesazheve për fermerët, janë transmetuar 10 mesazhe në televizionet lokale duke mbuluar shtatë regjionet e Kosovës si: Prishtinë, Prizren, Pejë, Gjilan, Gjakovë, Ferizaj dhe Mitrovicë. Mesazhet janë përgatitur nga në bashkëpunim të plotë me DSHKT-në, pas aprovimeve të gjitha mesazhet janë transformuar në audio prodhim dhe janë transmetuar në TV lokale të regjioneve të cekuara më lartë.

Janë organizuar vizita për fermer brenda Kosovës, në shtetet e regjionit si dhe në shtetet e BE-së, me qëllim të shkëmbimit të informacioneve dhe ngritisës së kapaciteteve.

Për të tretin vit me radhë ka vazhuar këshillimi dhe trajnimi i aplikuesve potencial për aplikim në programin e granteve përmes kredisë së marrë nga Banka Botërore.

Në kuadër të këtij aktiviteti janë zhvilluar 10 module në 8 regjione, janë përfshirë 34 komuna. Gjatë kësaj periudhe kohore janë trajnuar 347 fermerë, prej të cilave 68 femra, kurse këshilla individuale kanë pranuar 167 fermerë dhe agro-përpunues. Qëllimi i trajnimeve ka qenë mbështetja e fermerëve dhe agro-përpunuesve të interesuar që të aplikojnë në programin e granteve 2015.

Tabela 104: Numri i pjesëmarrësve në trajnimeme dhe këshillat individuale

Regioni	Pjesëmarrës në trajnime	Këshilla individuale	Gjithsej
Prishtinë	57	20	77
Mitrovicë	70	12	82
Pejë	27	20	47
Prizren	16	7	23
Ferizaj	33	27	60
Gjilan	34	26	60
Gjakovë	73	55	128
Graçanicë	37	0	37
Gjithsej	347	167	514

Burimi: Departamenti i Shërbimeve Këshillimore dhe Teknike

Gjatë kësaj periudhe kohore Prill - Qershor 2015 dhe Shtator 2015- Janar 2016, janë organizuar trajnime për përmirësimin e efikasitetit të Stafit te Ekstensionit (Metodologja e Ekstensionit) për të gjithë këshilltarët publik të Qendrave Informative Komunale, Departamentin e Shërbimeve Këshilluese dhe Teknike të MBPZHR-së dhe këshilltarët e sektorit privat në 5 Rajonet e Kosovës. Gjithashtu në kuadër të këtij projekti janë përgatitur edhe 5 broshura në gjuhën shqipe dhe serbe mbi: Sëmundjet dhe dëmtuesit e bletëve të mjaltit dhe mbrojtja e tyre, Teknologjinë e përpunimit dhe konservimit të perimeve, Krasitjen e pemëve gjatë periudhës së qetësisë relative, Mbarështimin e kafshëve të imëta- Delet dhe mbi Bujqësinë dhe Mekanizmin bujqësor.

Janë zhvilluar edhe aktivitete në qendrat këshilluese informative komunale të shërbimeve këshillimore ku mes këshilltarëve janë pranuar rrëth 40.100 aplikacione për fermer rrëth subvencioneve në bujqësi, duke i përfshi të gjithë sektorët.

Tabela 105: Numri i aplikacioneve dhe shërbimet e ofruara nga QIK

Nr. i aplikacioneve të pranuara nga QKI për aplikim	Nr.i fermerëve të përkrahur me material për ekstension	Nr. i fermerëve të përkrahur në mbushjen e aplikacioneve	Nr. i fermerëve të informuar përmes QIK	Nr. i fermerëve të përkrahur në përgatitjen e projekteve	Nr. i ditëve të trajnimit të këshilltarëve dhe fermerëve lider	Nr. i fermerëve të përkrahur me këshilla teknike
40,100	1,992	1,350	1,714	100	850	1,076

Burimi: Departamenti i Shërbimeve Këshillimore dhe Teknike

5.6 Politikat mbi tregjet, tregtinë dhe zhvillimet e politikave ndërkombëtare

Sic shihet, në kapitullin 4.2 shkëmbimi tregtar për produkte bujqësore në Kosovë paraqitet me bilanc negativ tregtar. Duke pasur parasysh potencialin e prodhimit të Kosovës (shih kapitullin 1 dhe 2), është e qartë se vendi ynë nga periudha e pasluftës është karakterizuar me import të lartë dhe eksport shumë të vogël. Një varshmëri e tillë nga importi nuk mund të vlerësohet si e nevojshme pasi që mundësitet për eksport mund të zhvillohen. Kjo mbështetet nga studime të ndryshme në sektorin e bujqësisë dhe gjithashtu në industrinë e përpunimit të ushqimit.

Politikat tregtare që kanë të bëjnë me zbatimin e tarifave, kuotave, apo subvencionim të eksportit etj., tani nuk shihen si opsjon për një zhvillim të qëndrueshëm të prodhimit dhe të tregtisë potenciale. Në përputhje me zhvillimin e përgjithshëm të politikave të tregtisë ndërkombëtare bujqësore, edhe politikat tregtare të Kosovës në kuadër të Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë si dhe Ministrisë së Bujqësisë Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, shkojnë drejtë një integrimi sistematik të bujqësisë të orientuar drejt sistemit tregtar të tregut botëror. Me integrimin e bujqësisë në OBT-marrëveshje në Marrakesh në 1994, mekanizmat e mbështetjes janë shkëputur nga produktet e tregtuara dhe opsjonale të ri-shoqëruara për mbështetjen e eko-sistemit-shërbimeve, zhvillimin rural dhe të tjera. Diçka që paraqitet dukshëm në politikën tregtare sot është zgjidhja e mosmarrëveshjeve tregtare, mundësia e masave kundërbalancuese në rastet anti-dumping, dhe promovimin e tregtisë në përgjithësi. Gjithashtu, në qendër të diskutimit të politikave të tregtisë tani janë licencimi dhe pranimi i ndërsjellët i standardeve fitosanitare dhe standardeve të tjera teknike.

Regjimet tarifore aktuale të tregtisë mbulojnë:

- Parimi i Tarifave ngritur mbi importet arrin në 10% dogane dhe 18 %TVSH. Prapë, kjo ka të bëjë vetëm me 28% e të gjitha importeve bujqësore në vitin 2013, pasi që importet nga vendet e BE-së dhe të CEFTA-s janë përjashtuar me marrëveshjet përkatëse.
- CEFTA: Në vitin 2006 me marrëveshjet e ndryshme bilaterale të tregtisë u transferuan në një marrëveshje të përbashkët.

- Një Marrëveshje e tregtisë së lirë me Turqinë, e nënshkruar në vitin 2013, duke çuar në tregtinë e lirë dhe zhdukjen graduale të tarifave për të gjitha produktet industriale dhe 846 pozita të tarifave të produkteve bujqësore gjatë një periudhe prej dhjetë vitesh.

Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit me BE-në, duke hapur mundësi për tregti me vendet e BE-së.

MSA në mes të BE-së dhe Kosovës e nënshkruar me datë 25 Tetor 2015, është një marreveshje ndërkombëtare e lidhur në mes të Kosovës dhe BE-së, qëllimi i së cilës është themelimi i marrëdhënieve formale dhe kontraktuale ndërmjet dy palëve me qëllim të anëtarësimit në BE. Rëndësia e MSA është:

- zhvillimi gradual i zonës së tregtisë së lirë në mes të Kosovës dhe BE-së brenda 10 viteve,
- Përmirësimi i mjedisit afarist,
- Rritja e investimeve të huaja direkte,
- Rritja e investimeve direkt,e
- Krijimi i vendeve të reja të punës,
- Rritja e konkurrencës dhe stimulimi i eksportit,
- Qasje e bizneseve kosovare në tregun e BE-së.

Me qëllim të rregullimit sa më mirë të tregut për prodhime bujqësore bazuar në Rregulloret e BE-së. MBPZHR është në fazën e hartimit të koncept dokumentit për Organizimin e tregut për prodhime bujqësore.

Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, si dhe Ministria e Tregtisë dhe Industrisë janë të përkushtuara në aktivitetet:

- Përmirësimi i disponueshmërisë së të dhënave dhe analiza e rrjedhjes së tregtisë për një monitorim më të mirë të zhvillimeve të tregut.
- Themelimi dhe mbështetja e komisioneve të veçanta ndërministrore që kanë të bëjnë me aspektet e prodhimit bujqësor dhe të tregtisë.
- Mbështetja e konkurrencës ndërkombëtare të industrive bujqësore dhe përpunuese përmes masave të lidhura me tregtinë siç janë fuqizimi i emrave të markave, etiketimi, përmirësimi i masave sanitare, fitosanitare dhe veterinare.
- Monitorimi dhe sigurimi i mbështetjes në rastet e masave antidumping.
- Mbështetja e regjistrimit të përmirësuar të tregtisë dhe kapaciteteve të administrimit (p.sh. Udhëzimet Ndërkombëtare të Tregtisë për Kosovën)

Baza Legjislative:

- Ligji Nr. 04/L-048 për Tregtinë e Jashtme (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr. 28),
- Ligji Nr. 04/L-005 për Tregtinë e Brendshme (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr. 5),
- Ligji Nr. 04/L-047 për Masat Mbrojtëse të importit (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr. 17),
- Ligji Nr. 03/L-097 për masat antidumping dhe kundër balancuese (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr. 69),
- Ligji Nr. 04/L-26 për markat tregtare (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr. 10),
- Ligji Nr. 05/L-037 për TVSH (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr. 23),
- Ligji Nr. 04-L/163 për mallrat e liruara nga tatimi doganor dhe mallrat me tarifë zero të tatimit doganor. (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr. 80),

Regjimi tatimor në Kosovë

Kosova ka të zhvilluar një sistem fiskal të bazuar në përvojat dhe politikat më të mira të BE-së në mënyrë që të ketë politika fiskale dhe legjislacion sa më të përshtatshëm me atë të BE-së.

Ndërtimi i sistemit tonë është duke u mbështetur në zhvillimin ekonomik sipas konceptit të:

- Ekonomisë së tregut të lirë,
- Parimeve të shtetit ligjor dhe
- Liberalizimit të tregut.

Sa i përket sektorit të bujqësisë politikat fiskale janë një ndër instrumentet kryesore politike të cilat kanë ndikuar direkt në zhvillimin dhe avancimin e sektorit.

Rregulloret të cilat kanë ndihmuar zhvillimin e sektorit të bujqësisë përmes aplikimit të këtyre politikave fiskale për lirimin nga dogana dhe lirimin nga TVSH për të gjitha agroinputet bujqësore përjashtuar insekticidet. Rregulloret Nr. 2004/13, Nr. 2004/35, Nr 2006/4, Nr.2007/ 12 dhe Nr 2007/31.

Me hyrjen në fuqi të Ligjit Nr. 04-L/163 për mallrat e liruara nga tatimi doganor dhe mallrat me tarifë zero të tatimit doganor është shfuqizuar rregullorja Nr. 2007/31.

6 Shtojcat

6.1 Lista e ligjeve dhe akteve ligjore në lidhje me Bujqësinë, Pylltarinë dhe Zhvillimin Rural

6.1.1 Legjislacioni kombëtar në fuqi

Ligji Nr.04/L-253 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr.04/L-127 për Regjistrimin e Bujqësisë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr.32/15 Maj 2014)

6.1.2 Udhëzimet Administrative të miratuar nga Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural në vitin 2015

Udhëzim Administrativ (MBPZHR) NR. 01/2015 për Masat dhe Kriteret e Përkatjes në Bujqësi dhe Zhvillim Rural për Vitin 2015 të dt.02.03.2015.

2. Udhëzim Administrativ (MBPZHR) NR. 02/2015 për Pagesa Direkte në Bujqësi për Vitin 2015, të dt. 02.03.2015.
3. Udhëzimin Administrativ (MBPZHR) NR. 03/2015 për përcaktimin e formës, përbajtjes dhe mënyrën e dhënies së licencës për grumbullimin, përpunimin industrial të duhanit dhe produkteve të tij të dt.08.10.2015
4. Udhëzim Administrativ (MBPZHR) - NR.04/2015 Kriteret për Mbështetje të Strategjive Zhvillimore Lokale – Qasja Leader për Vitin 2015 të dt.13.10.2015.
5. Udhëzim Administrativ (MBPZHR) - NR.05/2015 të dt.27.10.2015 për Plotësimin dhe Ndryshimin e Udhëzimit Administrativ (MBPZHR)-NR. 15/2014 për Vendosjen e Kafshëve të Gjalla në Karantinë.
6. Udhëzim Administrativ (MBPZHR) - NR.06/2015 të dt.27.10.2015 për Plotësimin dhe Ndryshimin e Udhëzimit Administrativ Nr. 12/2012 për Identifikimin dhe Regjistrimin e Kafshëve
7. Udhëzimin Administrativ (MBPZHR) NR. 07/2015 për formën, përbajtjen dhe procedurat e dhënies së provimit profesional dhe certifikatës për këshilltarë për bujqësi dhe zhvillim rural, të dt.06.11.2015.
8. Udhëzimin Administrativ (MBPZHR) NR.08/2015 për Formën, Përbajtjen dhe Procedurat e Dhënies së Licencës për Personin Juridik për Ofrimin e Shërbimeve Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, të dt.06.11.2015.
9. Udhëzimin Administrativ (MBPZHR) NR.09/2015 për Formën, Përbajtjen dhe Procedurat e Mirëmbajtjes së Regjistrat për Ofruesit e Shërbimeve Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, të dt.06.11.2015.

10. Udhëzimin Administrativ (MBPZHR) NR.10/2015 për Zbatimin e Metodave të Punës nga Ofruesi i Shërbimit Këshillues për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, dt.06.11.2015.
11. Udhëzimin Administrativ (MBPZHR) NR.11/2015 për Përbërjen, Punën dhe Autorizimet e Komisionit për Mbikëqyrjen e Shërbimeve Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, të dt.06.11.2015.
12. Udhëzim Administrativ (MBPZHR) - NR.12/2015 për Formën dhe Përmbajtjen e Planit Vjetor të Trajnimit për Këshilltarë për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, të dt.06.11.2015.
13. Udhëzimin Administrativ (MBPZHR) NR.13/2015, për Kushtet dhe Procedurat e Punës së Shërbimit Këshillues të Personit Juridik që ofron Shërbime Këshilluese në Bujqësi dhe Zhvillim Rural, të dt.06.11.2015.

6.2 Statistikat lidhur me punësimin

Tabela 106: Punësimi sipas aktiviteteve dhe gjinisë

Kosovë 2014 (të moshës 15 dhe më lartë)	Meshkuj	Femra	Gjithsej
Aktivitetet ekonomike (në 000)			
Bujqësi, Pylltari dhe Peshkim	7.5	1.1	8.6
Minierat dhe xehoret	3.4	0.4	3.6
Prodhimi	39.5	5.4	44.9
Furnizimi me elektricitet,gaz,avulldhe klimatizim	5.3	0.4	5.7
Furnizimi me ujë,ujërat e zeza, menaxhim i mbetjeve	3.2	0.2	3.4
Ndërtimtari	34.7	0.9	35.6
Tregti me shumicë dhe pakicë, riparime automjetesh dhe motoçikletash	34.8	12.1	46.8
Transport dhe depozitim	10.6	0.5	11.0
Aktivitet akomodimi dhe shërbimesh ushqimi	16.8	2.8	19.7
Informim dhe komunikim	7.5	2.1	9.6
Aktivitet financiare dhe sigurimesh	4.5	1.4	5.9
Aktivitet me prona të paluajtshme	0.0	0.1	0.2
Aktivitet profesionale,shkencore dhe teknike	4.5	2.0	6.5
Aktivitet administrative dhe shërbime mbështetëse	9.6	1.4	11.0
Administrata publike dhe mbrojtja, sigurimi i detyrueshëmsocial	15.4	5.3	20.7
Arsimi	22.3	16.5	38.8
Aktivitetet e shëndetit njerëzor dhe punë sociale	10.5	13.1	23.6
Arti,zbavitjadhe rekreacioni	3.9	0.8	4.7
Aktivitetet të shërbimeve të tjera	8.5	2.5	11.1
Aktivitetet të punësimit shtëpiak	4.0	5.3	9.3
Aktivitetet të institucioneve dhe organizatave jashtë-territoriale	3.5	1.5	5.0
Gjithsej	250.1	75.6	325.7

Burimi: Anketa e Fuqisë Punëtore 2015

6.3 Statistikat në lidhje me strukturën e fermës sipas sektorëve

6.4 Statistikat mbi çmimet

Tabela 107: Çmimet në zinxhirin e vlerës 2010, €/kg

Produktet	Çmimi vendor	Çmimi i importit	Ndryshimi (€)	Ndryshimi (%)
Gruri	0.19	0.18	-0.01	-5
Misri	0.22	0.13	-0.09	-41
Patate	0.29	0.21	-0.08	-28
Lakra	0.18	0.16	-0.02	-11
Specă	0.59	1.46	0.87	147
Fasulje	1.80	0.74	-1.06	-59
Domate	0.62	0.38	-0.24	-39
Molla	0.49	0.21	-0.28	-57
Rrush	0.80	0.56	-0.24	-30
Pula (ferme)	1.94	1.19	-0.75	-39
Qumësht	0.29	0.68	0.39	134
Mjaltë	7.42	3.82	-3.6	-49
Vezë	2.13	1.44	-0.69	-32

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB - MBPZHR

Tabela 108: Çmimet në zinxhirin e vlerës 2011, €/kg

Produktet	Çmimi vendor	Çmimi i importit	Ndryshimi (€)	Ndryshimi (%)
Gruri	0.25	0.26	0.01	4
Misri	0.29	0.20	-0.09	-31
Patate	0.30	0.26	-0.04	-13
Lakra	0.17	0.29	0.12	71
Specă	0.58	0.28	-0.3	-52
Fasulje	1.95	0.87	-1.08	-55
Domate	0.50	0.32	-0.18	-36
Molla	0.49	0.28	-0.21	-43
Rrush	0.93	0.73	-0.2	-22
Pula (ferme)	2.12	1.46	-0.66	-31
Qumësht	0.31	0.68	0.37	119
Mjaltë	8.11	4.39	-3.72	-46
Vezë	2.51	2.50	-0.01	0

Burimi: ASK, përpunuar nga DAESB - MBPZHR

Tabela 109: Çmimet në zinxhirin e vlerës 2012, €/kg

Produktet	Çmimi vendor	Çmimi i importit	Ndryshimi (€)	Ndryshimi (%)
Gruri	0.26	0.33	0.07	27
Misri	0.30	0.35	0.05	17
Patate	0.32	0.22	-0.1	-31
Lakra	0.24	0.07	-0.17	-71
Specă	0.58	0.36	-0.22	-38
Fasulje	2.47	1.02	-1.45	-59
Domate	0.71	0.29	-0.42	-59
Molla	0.54	0.71	0.17	31
Rrush	0.93	1.01	0.08	9
Pula (ferme)	2.12	1.92	-0.2	-9
Qumësht	0.32	0.65	0.33	103
Mjaltë	8.52	4.81	-3.71	-44
Vezë	2.91	1.53	-1.38	-47

Burimi: ASK, përpunuuar nga DAESB - MBPZHR

Tabela 110: Çmimet në zinxhirin e vlerës 2013, €/kg

Produktet	Çmimi vendor	Çmimi i importit	Ndryshimi (€)	Ndryshimi (%)
Gruri	0.22	0.20	-0.02	-9
Misri	0.31	0.21	-0.1	-32
Patate	0.43	0.24	-0.19	-44
Lakra	0.17	0.19	0.02	12
Specă	0.78	0.78	0	0
Fasulje	2.63	0.87	-1.76	-67
Domate	0.56	0.23	-0.33	-59
Molla	0.53	0.35	-0.18	-34
Rrush	0.85	0.46	-0.39	-46
Pula (ferme)	2.27	1.16	-1.11	-49
Qumësht	0.33	0.61	0.28	85
Mjaltë	8.83	4.71	-4.12	-47
Vezë	2.69	2.72	0.03	1

Burimi: ASK, përpunuuar nga DAESB - MBPZHR

Tabela 111: Çmimet në zinxhirin e vlerës 2014, €/kg

Produktet	Çmimi vendor	Çmimi i importit	Ndryshimi (€)	Ndryshimi (%)
Gruri	0.20	0.20	0.00	0
Misri	0.28	0.21	-0.07	-25
Patate	0.34	0.30	-0.04	-12
Lakra	0.19	0.19	0.00	0
Specă	0.68	0.42	-0.26	-38
Fasulje	2.92	1.14	-1.8	-61
Domate	0.68	0.31	-0.37	-54
Molla	0.55	0.29	-0.26	-47
Rrush	1.02	0.55	-0.47	-46
Pula (ferme)	2.33	1.20	-1.13	-48
Qumësht	0.33	0.62	0.29	88
Mjaltë	9.00	5.02	-3.98	-44
Vezë	2.78	1.22	-1.56	-56

Burimi: ASK, përpunuuar nga DAESB - MBPZHR

Tabela 112: Çmimet në zinxhirin e vlerës 2015, €/kg

Produktet	Çmimi vendor	Çmimi i importit	Ndryshimi (€)	Ndryshimi (%)
Gruri	0.19	0.18	-0.01	-5
Misri	0.23	0.17	-0.06	-26
Patate	0.33	0.30	-0.03	-9
Lakra	0.23	0.19	-0.04	-17
Specă	0.81	0.47	-0.34	-42
Fasulje	2.68	1.17	-1.51	-56
Domate	0.54	0.36	-0.18	-33
Molla	0.48	0.33	-0.15	-31
Rrush	0.91	0.44	-0.47	-52
Pula (ferme)	2.06	1.56	-0.5	-24
Qumësht	0.30	0.60	0.3	100
Mjaltë	9.77	4.99	-4.78	-49
Vezë	2.23	1.42	-0.81	-36

Burimi: ASK, përpunuuar nga DAESB - MBPZHR

6.5 Statistikat krahasuese

Tabela 113: Krahasimi i statistikave kyçë të punës midis vendeve

	Shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore			Raporti punësim ndaj popullsisë			Shkalla e papunësisë		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Kosova	40.5	41.6	37.6	28.4	26.9	25.2	30	35.3	32.9
Shqipëria	59.9	61.5	64.2	50.2	50.5	52.9	16.1	17.9	17.5
IRFJ e Maqedonisë	57.2	-	64.9	40.6	-	47.8	29	-	26.3
Serbia	62.2	51.6	51.6	49.2	42	42.5	21	17	17.7
Mali i Zi	58.9	61.6	62.6	47.4	50.4	51.4	19.6	18.2	17.8
Bosnja Hercegovina	43.6	43.7	44.1	31.6	31.7	31.9	27.5	27.5	27.7

Burimi: Web faqet e Zyrave Statistikore Kombëtare